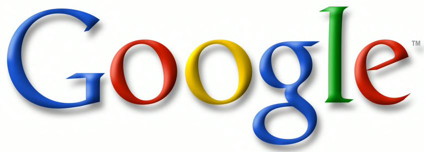

Praerieblomman

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

JOHN ERICSON.

Prärieblomman
Kalender
för 1909
REDIGERAD
AF
A. SCHÖN
NIONDE ÅRGÅNGEN
Rock Island, Ill.
Augustana Book Concern.
1908

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERNS TRYCKERI

INNEHÅLL.

Dödsrunor. Af A. Schön.

Svensk-amerikanska konstnärers arbeten.

Svensk-amerikansk kyrko-arkitektur.

Två kvinnor.

Skiss af Aina.

En medelålders kvinna med ett barn på armen stod utanför dörren till ett hus och väntade på att blifva insläppt. Öfver hennes bleka men ännu ungdomliga ansikte låg ett drag af vemod, och de djupa, talande ögonen voro med ömhet fästade på det rosenkindade barnet. Slutligen öppnades dörren, och en ung kvinna visade sig i dörröppningen.

"Å se, ni är redan här!" utropade hon förvånad, "jag skickade bud till er så fort jag kom tillbaka hit — kom för all del in — ni är väl trött, ni har gått och burit på flickan," och hon sköt fram en stol åt den främmande. Denna satte sig ned på stolen med barnet i sitt knä. Hon lossade varligt på banden, som kvarhöllo den lilla spetsmössan på den lillas hufvud, vek den omsorgsfullt samman och lade den på bordet, som stod i närheten.

Det var hennes mor, som först bröt tystnaden. Med en tvungen åtbörd räckte hon ut armarna mot den lilla. Men den lilla vände sig förskräckt bort och gömde hufvudet vid fostermoderns bröst.

"Nej se, hon känner inte igen mej!" och hon skrattade till, gällt och ljudeligt, så att det skar till inom den andra kvinnan. "Ja se, jag trodde väl det, att hon skulle glömma bort mej" — hon skrattade ånyo, — "det är ju öfver ett år se'n nu. Hon är inte värst stor till växten — hon är ju liten och nätt — alldeles som en liten docka, och ändå fyller hon snart tre år. Ni är väl trött på henne, kan jag tro, ni har haft henne så länge. Och så var hon ju så illa sjuk i vintras ett tag — så hon har väl varit bra besvärlig"—

Kvinnan, som satt där med barnet i sitt knä, såg upp med ett par stora, förvånande ögon. Så log hon och upprepade stilla liksom för sig själf: "'Besvärlig'—skulle *hon* vara besvärlig." Hon tänkte härvidlag på de många tysta nätter, hon vakat vid den lillas sjukläger — på den natt, då hon i andlös ångest låg på knä bredvid den lilla hvita bädden och kämpade kampen på lif och död — och på det ögonblick, då hon fick visshet om att lifvet hade segrat — — 'Besvärlig' — det var ju så hon hade uttryckt sig — barnets mor. Och hennes blickar vändes mot den unga kvinnan, som tagit plats på soffan midt emot. Hon betraktade under några ögonblick det grofva, sminkade ansiktet med de stålgrå, kalla ögonen, den låga pannan, omgifven af brända hårtestar. Det stack till i ögonen på henne, då de stannade vid det eldröda, solkiga sidenlifvet, stack till så att hon slöt dem och tryckte barnet hårdt intill sig.

Det hade åter blifvit helt tyst inne i rummet, under det de båda kvinnorna sutto försjunkna i betraktelsen af hvarandra. Hvar och en af dem kände instinktlikt på sig, att den andra bar på något, som hon sökte finna ord för, något som stormade och brusade inom henne och ville fram, men som alltjämt drefs tillbaka. Båda öppnade de munnen om och om igen för att tala, men det var som hade deras tungor varit bundna af osynliga band — ingen af dem ägde mod att kläda i ord de tankar, som rörde sig i deras inre.

Slutligen bröts dock den långa, pinsamma tystnaden. Den yngre kvinnan utbrast helt plötsligt: "Flickan har bestämdt somnat. Vill ni inte lägga henne på soffan här — det blir för tröttsamt att sitta och ha henne i knäet." Och hon steg upp för att ge plats åt barnet.

"Nej, nej, låt henne vara. Hon ligger bra där hon ligger." Orden åtföljdes af en afvärjande rörelse med handen, liksom hade hon velat freda barnet från en öfverhängande fara.

Så uppstod återigen en paus. Därpå började barnets mor, sedan hon satt sig till rätta i soffan igen: "Jag vet inte hvad jag skulle tagit mej till, om ni inte tagit flickan, jag var alldeles öfver mej gifven. Om ni visste, hur eländigt jag hade det — — och så gick han ifrån mej, när flickan där inte var stort mer än fem månader. Se, han drack så förfärligt — inte i början, då var han så beskedlig, som nå'n människa kan vara. Men vi hade inte varit gifta värst länge, förrän han började supa. Jag tänkte han skulle sluta upp se'n, för han var så glad åt flickan, men det gjorde han inte, utan det blef bara värre och värre. — Och så gick han ifrån mej och lämnade mej ensam med flickan att försörja. Det var för resten lika bra, att han gick, och jag var glad att bli af med honom. — Där satt jag med två tomma händer, och så till på köpet flickan där — — ni ska tro jag had'et inte för roligt. Det var ingen ann' råd för mej än att ge mej ut och tjäna. Jag fick plats på hotell, men det var ett fläng ifrån morgon till kväll — usch! hvad en får slita för centarna. Jag ska säga di kör med en stackare. — Och det är som jag säger, hade ni inte förbarmat er öfver mej och tagit hand om henne där, så vet jag rakt inte, hur det hade gått." Hon höll upp ett ögonblick och for med afvigsidan af handen öfver ögonen. Och så fortfor hon i jämrande ton:

"Fastän han var då så beskedlig som nå'n människa kan

vara, när han bara var nykter. Pengar tjänte han också, bra med pengar, och inte kan jag skylla'n för, att han knusslade med dem inte, utan jag fick så mycket jag ville, och aldrig frågade han mej, hvad jag gjort af dem heller. — Som sagdt var, han var den beskedligaste karl en kan träffa på, och aldrig nå'nsin kunde det komma i fråga, att han ga sej till att säga nå'nting, om jag inte hade maten färdig, när han kom hem. Utan var det så, att jag ville gå ut nå'nstans på eftermidda'n, så lette han rätt på lite hvad som helst att äta, och kaffe kokte han lika bra som jag. Så en borde väl inte sitta här och tala illa om'en, stackarn, i synnerhet nu när han är död."

"Död! är han död!"

Den äldre kvinnan hade suttit så försjunken i sina egna tankar, att hon knappt fattat, hvad den andra talade om. Hon satt hela tiden och tänkte på barnet, detta barn, som så vuxit in i hennes hjärta, att hon höll af det, som hade det varit hennes eget. Och hon dröjde i tankarna vid mannen och vid afskedsstunden där hemma på morgonen. Hon såg ännu alltjämt framför sig den stora, kraftiga gestalten i det ögonblick, då han slöt barnet i sina armar. Ej en tår hade han fällt, ej en klagan hade brutit sig fram öfver hans läppar. Det enda han sade var bara: "Ja, hon vill naturligtvis ha flickan tillbaka." O, hvad de båda komme att sakna detta barn, hvilket kommit som en solstråle för att värma upp dem i deras ensliga och sträfsamma lif. — — Död — detta ord var det, som väckte henne ur hennes drömmerier. Således var han död, barnets far. Och hon började på nytt drömma drömmen om att få behålla barnet, att få kalla det sitt för alltid. — —

Och hon hörde under drömmen den gälla rösten, som fortfarande ljöd där inne i rummet:

"Ni har varit så snäll emot henne, flickstackarn, både ni och er man — det har jag hört öfverallt härikring; ni har

varit så snälla och så har ni köpt henne så mycket granna kläder, precis som om hon vore ert eget barn."

"Eget barn", hviskade fostermodern knappt hörbart och strök ömt med handen öfver den lillas silkeslena lockar. — Om hon skulle fråga — men nej, hon ägde ej mod, hon kunde blott sitta där och vänta — vänta — och hon satt ännu alltjämt kvar på samma plats med det sofvande barnet i sitt knä, äfven sedan den sträfva, gälla rösten upphört att ljuda.

Barnets mor hade ögonen fästa på den urfällda, dammiga yllemattan, som låg på golfvet. I hennes ansikte syntes ett uttryck af till hälften trots, till hälften förlägenhet. Till sist steg hon upp, gick bort till byrån och fattade tag i handtaget på en af lådorna. Så släppte hon plötsligt sitt tag och satte sig ånyo, men ej på samma ställe som förut.

"Se, det är så att," började hon förläget och for med handen fram och tillbaka öfver stolkarmen, "det är så, att jag tänker gifta mej." Så tystnade hon tvärt, men började strax på nytt: "Han är 'traveling man' för ett stort wholesalehus och tjänar pengar som gräs." Därpå fortsatte hon mera otvunget och nästan triumferande: "Så jag får det så bra, så utmärkt bra — ni undrar väl inte på, att jag hellre gifter mej än att gå där och släpa ihjäl mej på hotellet där borta. Bättre kunde jag aldrig få det. Han är en så'n hygglig karl och ser så bra ut. Vi har inte varit bekanta i mer än ett par månader, men han är så bra på alla vis, och inte super han, och så tjänar han så duktigt med pengar. Vi ska' 'boarda', så jag behöfver inte koka en enda matbit, inte ett grand behöfver jag göra da'n lång, så om nå'n människa får'et bra, så blir det då jag."

"Och nu vill ni förstås ha igen flickan?" ljöd det som en ångestfull hviskning från den andra kvinnans läppar.

Den tilltalade svarade ej på frågan. Hon hostade ett par gånger och rodnade till under sminket, — reste sig och gick

än en gång bort till byrån, öppnade med en snabb rörelse på lådan och tog fram därur ett paket.

"Här ska' ni få se, hvad jag fått af honom", sade hon i det hon skrattade till och vecklade upp papperet.

"Är det inte vackert?" Hon såg upp på den andra i stolt segerglädje. Denna svarade ingenting, de bjärta, skrikande färgerna i tygbiten, som hängde öfver den unga kvinnans arm, stack henne som nålsting i ögonen. "Jag ska' säga, sån't här siden får en inte för mindre än en och en half dollar yarden — tycker ni inte det är vackert?" „

"Då vill ni väl ha flickan tillbaka?" Det kom endast som en suck denna gång.

"Ja, ser ni — jag vet inte — ser ni, han är amerikan, och jag har inte — jag sa ingenting — jag har inte talat om för honom om flickan. Han tycker visst inte om barn — han skulle kanske tyckt, att hon var besvärlig att ha — och eftersom ni tycker så mycket om henne och alltid varit så snälla vid henne så — ni har ju inga barn själf — så jag tänkte att —"

Den andra satt i spänd väntan och vågade knappt andas af fruktan för att ett enda ord kunde gå förloradt för henne.

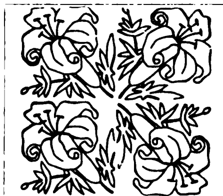
"Jag tänkte, jag", började återigen barnets mor, "att eftersom ni trifs så bra ihop med henne, vore det kanske bäst om —"

"Menar ni, att jag får ta henne med mig hem igen— att vi får behålla henne för alltid?" Det banade sig fram som ett ångestrop öfver den äldre kvinnans läppar. Och i samma ögonblick reste hon sig upp från stolen. Hennes snabba rörelse väckte barnet ur dess slummer. Den lilla log yrvaken och slog sina små armar omkring halsen på sin fostermoder. Med en snabb, ifrig rörelse räckte denna ut handen efter barnets ytterplagg. Brådskande fort satte hon mössan på den lillas ljuslockiga hufvud. Hon gaf sig ej tid att träda de små armarna genom de hvita, mjuka kappär-

marna, utan hon svepte i stället med feberaktig ifver kappan om barnet och var i ögonblicket borta vid dörren.

"Vänta lite, till dess det slutar upp att regna!" ropade barnets mor efter henne. Men hon hörde ej, hon var redan ett stycke på väg. Regnet piskade henne i ansiktet, och hennes tunna sommarklädning var snart alldeles genomvåt, men hon märkte det ej, hon tryckte endast barnet fastare intill sig och ilade med lätta steg jublande mot hemmet.

Konung Oscar II.

Karaktärsteckning af E. A. Zetterstrand.

Det var ett sorgligt om också icke oväntadt budskap, som telegrafen den 8 dec. 1907 förde omkring till alla delar af den civiliserade världen, nämligen att Oscar II, Sveriges frejdade konung, aflidit samma dag kl. 9:10 f. m. Detta budskap väckte förstämning öfverallt, dit det nådde, ty konung Oscar var högt aktad ej blott i sitt eget land utan i hela den bildade världen.

Djupast kände Sveriges folk saknaden efter sin konung, hvilken under en 35-årig regering tillvunnit sig i växande grad dess kärlek och vördnad, och till hvilken det vant sig att se upp med beundran och stolthet. Det heter i ett sorgekväde öfver en af Israels konungar: "Din prydnad, Israel, ligger fälld på dina höjder." Konung Oscar kunde med långt större skäl än den ifrågavarande konungen kallas sitt folks prydnad, och så betraktades han äfven af sina undersåtar. Och den prydnaden kom icke blott från konungavärdighetens glans, från den majestätiska gestalten och den ståtliga hållningen, utan den kom ock från det ädla, landsfaderliga sinnelaget, det goda hjärtat, den lysande intellektuella begåfningen och den upphöjda personligheten.

Vi Amerika-svenskar, som hafva slagit ned våra bopålar i främmande land, stå väl icke i samma förhållande till Sveriges konungahus som hemmasvenskarna. Men äfven om vi såsom medborgare i detta land hafva upplöst våra undersåtliga förbindelser med detsamma, så känna vi dock, att starka inre band fortfarande förena oss ej blott med våra blodsförvanter därhemma utan ock med land och folk i dess helhet samt med det svenska konungahuset. Särskildt har den senast aflidne monarken haft ett stort rum i våra hjärtan såväl på grund af sin älskvärda personlighet och sina utmärkta regentegenskaper som på grund af det varma intresse, han alltid hyst för svensk-amerikanerna. Detta intressa har tagit sig uttryck på många sätt, bland annat genom personliga hälsningar och välönskningar, som konungen gång på gång sändt oss dels genom enskilda svensk-amerikaner, hvilka tid efter annan haft audiens hos honom, dels genom högt stående personer i Sverige, som i offentliga uppdrag besökt eller vistats i detta land.

Den känsla af smärta och saknad, som intog svenskarna i Amerika vid underrättelsen om konung Oscars frånfälle, tog sig ock gripande uttryck i de sorgegudstjänster och minnesfester, hvilka allmänt firades i de svensk-amerikanska samhällena i anledning af det timade dödsfallet, och vackra vittnesbörd om deltagande med den svenska konungafamiljen i dess djupa sorg gåfvos äfven genom de många kondoleanstelegrammen till den nye konungen och änkedrottningen och likaledes genom dyrbara minneskransar från svenskar i New York och omnejd, Providence m. fl. platser. Och då redaktören för PRÄRIEBLOMMAN velat i år afskilja en del af dess utrymme åt en teckning till minne af Oscar II, skola helt visst alla kalenderns vänner och läsare veta att uppskatta denna hans taktfullhet.

Att teckna konung Oscar II:s person och lifsgärning är en både lätt och svår uppgift. Den är lätt, emedan materi-

alet, som står till buds, är rikt, och emedan personens både karaktär och handlingar ligga öppna och klara för granskaren, men det är på samma gång svårt att kunna i en teckning, inträngd inom ramen af några få sidor, iakttaga den nödvändiga koncentreringen och att på samma gång ej utelämna något väsentligt. Det är vår afsikt att nu i några breda drag framställa bilden af Oscar II såsom regent och personlighet.

Det har sagts om konung Oscar, att han var "en värdig representant för de historiska kungliga traditionerna i Sverige såväl som i Norge". Detta är fullt sant, ifall man därmed vill säga, att Sveriges konungar i allmänhet vetat att förena den konungsliga högheten och värdigheten med en önskan och sträfvan att förstå folkets tänkesätt och behof samt att samarbeta med detsamma för rikets gemensamma bästa. Dessa drag funnos ock hos den aflidne monarken. Konungadömets värdighet uppbars af honom med en förmåga, som få af hans företrädare på Sveriges tron hafva ägt, men på samma gång var han en i bästa mening folklig regent. Han var ej en sådan konung, som från en för folket oåtkomlig höjd blickar förnämt ned på detsamma, utan han steg ned bland folket för att lära känna det och sätta sig in i tidens strömningar och sluta sig till dess sträfvanden. Därför kunde han ock bevara det personliga förhållande mellan konung och folk, hvarom Sveriges historia har så många sköna drag att förtälja.

Då Oscar efter broderns, Karl XV:s, död, besteg tronen den 18 september 1872, voro de många, som menade, att med den nye regenten ett annat förhållande skulle inträda mellan konung och folk, än som varit rådande förut. Karl XV var, som bekant, trots sina fel och svagheter, innerligt älskad af sitt folk för sitt öppna, hjärtliga och enkla väsen, och få konungar hafva kunnat berömma sig af en så stor popularitet, som han ägde. Prins Oscar däremot hade dittills betraktats nästan såsom raka motsatsen till den regerande brodern, näm-

ligen såsom en sluten, tillbakadragen och stolt person, hvilken dessutom hade mera lust för studier och skriftställeri än för regeringsärenden. Man visste ock, att han höll strängt på den kungliga värdigheten och öppet ogillade broderns ofta nog visade ringaktning för etikettens lagar. Det allmänna tänkesättet var därför, att konung Oscar skulle komma att stå tämligen så främmande för sitt folk. Emellertid skulle alla farhågor i denna riktning snart visa sig ogrundade. Oscar II sökte att så långt som möjligt följa sin broders exempel i att närma sig sitt folk. Han visade både som regent och i sitt enskilda lif det varmaste intresse för land och folk, troget och samvetsgrant sträfvade han efter deras bästa, och därför åtnjöt han ock, särskildt under senare åren af sin regeringstid, en popularitet, som var både stor och välförtjänt.

Vi sade härofvan, att konung Oscar var en prydnad för sitt folk. Detsamma kan ock sägas om hans regering. Lång var den, öfver 35 år, längre än någon annan konungs på Sveriges tron, med undantag af Gustaf Vasas. Och välsignelserik har den varit för Sveriges folk i fråga om dess både andliga och materiella framåtskridande. De oerhörda framsteg, som Sverige gjort under Oscar II:s regering beträffande den materiella utvecklingen, visas på ett synnerligen slående sätt af den jämförande tablå, hvilken kommittéen för Stockholmsutställningen 1897 kringsände till tidningarna. Jämförelsen låter oss se dessa framsteg under tiden mellan 1867 och 1897. Under åren 1866—67 hölls nämligen den första skandinaviska industri- och konstutställningen i Stockholm, och det kan ju här vara på sin plats att äfven nämna, det konung Oscar, vid den tiden hertig af Östergötland, var ordförande i centralkommittéen för denna utställning.

Några siffror från den ifrågavarande tablåen må här anföras. Ser man till en början på jordbruket, Sveriges hufvudnäring, så har arealen af den odlade jorden, som år 1866 uppgick till 2½ millioner hektar, nu stigit till nära 3½ millio-

ner, och spannmålsskörden har stigit från 17 millioner metriska centner till 24 millioner, under det foderskörden ökats i ännu starkare proportion.

Främjad till stor del af inom landet själft gjorda genialiska uppfinningar (De Lavals separatorer m. m.) har jordbrukets naturliga binäring, mejerihandteringen, inom några få år utvecklat sig till en af landets viktigaste näringsgrenar. Medan Sverige sålunda för trettio år sedan införde minst 5 millioner kilogram smör årligen, exporterar det numera i stället mer än 25 millioner kilogram.

En rent af lysande utveckling har skogshandteringen och bergsbruket att uppvisa.

Utförseln af oarbetade trävaror, som år 1866 knappast torde hafva öfverstigit ett värde af 30 millioner kronor, har nu hunnit till 120 millioner och därutöfver, och Sverige är i våra dagar det förnämsta trävaruexporterande land i världen. Den svenska skogshandteringen sysselsätter minst 25,000 arbetare och äger världens största sågverksanläggningar. Vid sidan häraf har uppstått en träförädlingsindustri, af hvars alster utföras för mer än 20 millioner kronor årligen.

Hvad angår bergsbruket, så brötos för en mansålder sedan endast ½ million ton järnmalm om året, numera fyra gånger så mycket eller 2 millioner ton. Tackjärnstillverkningen hade då ännu icke hunnit till 250,000 ton årligen, men har nu stigit till 500,000 ton. Vida starkare är dock utvecklingen inom ståltillverkningen. Vid 1860-talets midt producerades i Sverige endast omkring 7,000 ton stål årligen, nu däremot 170,000 ton.

För belysande af den utveckling, som tillverkningsindustrien under dessa år vunnit i Sverige, må nämnas, att vid landets samtliga fabriker, med undantag af mejerierna och sågverken, år 1866 sysselsattes mindre än 40,000 arbetare, i våra dagar åter minst 130,000.

Värdet af hela årstillverkningen inom den svenska industri-

en, oberäknadt mejerihandteringen och sågverken, torde nu uppgå till minst 400 millioner kronor årligen; för trettio år sedan nådde detsamma knappast fjärdedelen däraf.

Sammanlagda värdet af Sveriges import och export uppgick år 1866 till 220 millioner kronor; nu har detsamma hunnit till minst 700 millioner.

Af handelsflottan har segelfartygens tontal vuxit endast från 250,000 till 370,000, ångfartygens åter från 14,000 till 180,000. Sammanlagda tontalet af in- och utplacerade fartyg i utrikes fart har vuxit från 3 millioner ton till 12 millioner.

I fråga om det ökade välstånd, som dessa årtionden fört med sig för den stora massan af befolkningen, må nämnas, att exempelvis förbrukningen af hvete och råg, som under 1860-talet utgjorde 126 kilogram årligen pr invånare, numera stigit till 180 kilogram, och att sockerförbrukningen stigit från mindre än 4 kilogram per individ till 14 kilogram. — Och, medan år 1866 i landets sparbanker innestodo endast 38 millioner kronor, har det sparade beloppet nu stigit till öfver 350 millioner.

Det ofvannämda uppsvinget inom näringslifvet har naturligtvis möjliggjorts och främjats genom klok lagstiftning, penningeanslag och andra åtgärder från regeringens och riksdagens sida, hvarvid konungen personligen ej sällan tagit initiativ. Sålunda har jordbruket betydligt gagnats genom en ändamålsenlig lagstiftning. Ett nytt statsdepartement för jordbruket har upprättats. Många af de urgamla bördor, som tryckt jordbrukarna, hafva blifvit aflyftade eller lättade. Exempelvis må nämnas grundskatternas afskrifvande och rustnings- och roteringsskyldigheternas öfvertagande af staten. På senaste tiden har till och med idéen att inrätta frihemman vunnit allt flere anhängare bland de maktägande i Sverige och äfven här och hvar börjat realiseras.

Vid sidan af jordbruket har äfven skogshandteringen varit

föremål för stigande omsorg från lagstiftningens sida, gående ut på att med förhindrande af skogssköfling reglera skogsafverkningen och åstadkomma en tillfredsställande vård af de enskilda skogarna. Till utvidgning af statens skogsväsen beslöt 1874 års riksdag att sälja mindre jordbruksdomäner och i stället inköpa skogbärande och till skogsodling lämpliga marker; på denna väg blefvo sedermera stora ödemarker förvandlade till skog, och detta hälsosamma föredöme blef mången enskild en maning till efterföljd. Uppsikten öfver statens skogsväsen uppdrogs 1882 åt ett nytt ämbetsverk, domänstyrelsen.

För uppblomstringen inom de olika näringsgrenarna har man i synnerhet att tacka den förbättrade samfärdseln. Landets järnvägsnät har haft en oerhörd tillväxt under konung Oscars regeringstid, och stora summor hafva gång på gång af de styrande anslagits till järnvägsbyggnader. Särskildt betydelsefullt var järnvägsnätets utbredande i Sveriges nordligaste provinser, hvarigenom Norrlands ofantliga naturliga resurser kunna tillgodogöras såsom aldrig tillförene.

Under de senare åren på 1880-talet utkämpades en het strid, som åstadkom mycken bitterhet i sinnena och lämnat djupa märken efter sig i Sveriges politiska lif. Striden fördes mellan regering och riksdag och mellan motsatta partier inom riksdagen själf samt gällde frågan om skyddstullar i synnerhet för spannmål i stället för det dittills rådande frihandelssystemet. Regeringen och en allt mer aftagande majoritet inom första kammaren hyllade frihandelsprinciper, under det att andra kammarens majoritet var protektionistisk. På riksdagen 1888 segrade skyddsvännerna. En serie lifsmedelstullar ombeslutades, och 1892 kompletterades det nya systemet med en särskild industritull taxa. Konungen själf var till sina åsikter frihandlare. Men då han såg, att opinionen allt starkare fordrade en förändring i tullsystemet, böjde han sig, såsom det höfves en konstitutionell konung,

lojalt för densamma, och han har äfven sedan haft glädjen att se det ekonomiska lifvet mer och mer förkofras under gynnsamma konjunkturer.

Bland de uppgifter, som Oscar II såsom regent satte främst, var ett tidsenligt ordnande af försvaret, och efter en mängd mer eller mindre fruktlösa försök under ett fjärdedels sekel med olika härordningsförslag löstes ändtligen den viktiga frågan på 1901 års riksdag, då det sekelgamla indelningsverket fick vika för allmän värneplikt. En behöflig ökning af artilleriet, ingenjörstrupperna och trängen var en viktig del af den nya härordningen, och ungefär samtidigt med att denna trädde i verkställighet försågs hären med nya gevär och kanoner, hvilka fullt tillfredsställa nutidens fordringar. Nämnas må ock, att år 1900 medel anslogos till byggande af en fästning vid Boden.

Sjövapnet gynnades särskildt af den konung, som alltifrån sin barndom så högt älskat lifvet på hafvet, och som så vackert besjungit "svenska flottans minnen". En af Oscar II:s första och mest betydelsefulla regeringsåtgärder beträffande sjöförsvaret utgjordes af återföreningen af dess skilda delar, flottan och skärgårdsartilleriet. "Att denna sammanslagning", skrifver H. G. W. Wrangel, "verkat ytterst välgörande för sjövapnets förkofran, lider icke något tvifvel. Man kan till och med tryggt påstå, att den var ett nödvändigt villkor härför. Väl blefvo frukterna af densamma ej genast skönjbara, men snart sagdt inom alla områden hafva sedan den tiden framstegen varit betydelsefulla. Ja, en jämförelse mellan svenska flottans tillstånd år 1873 och trettio år senare utvisar en blomstring, hvartill knappast någon motsvarighet kan uppletas inom svenska flottans annaler. Följande siffror torde bäst ådagalägga detta: År 1873 var sammanlagda tontalet af svenska flottans stridsfartyg ej fullt 9,000 och antalet hästkrafter å dessa fartyg 2,300, år 1903 utgjorde motsvarande tal, då under byggnad varande fartyg medräknas, om-

kring 68,000 och 138,000. I sanning en storartad utveckling!"

Konung Oscar hade alltså glädjen att se sina sträfvanden för krigsmaktens nydaning och stärkande krönta med framgång, och utsikterna för att Sverige skall i farans stund kunna försvara sin urgamla frihet och självständighet te sig nu oändligt mycket ljusare än vid den tidpunkt, då Oscar II öfvertog högsta ledningen af krigsmakten.

Det goda förhållandet till främmande makter har under Oscar II:s regering bibehållits och stärkts dels genom släktförbindelser mellan medlemmar af den svenska konungafamiljen och medlemmar af utländska furstehus, dels genom upprepade ömsesidiga gästbesök, dels ändtligen genom den fredliga utrikespolitik, som alltid varit utmärkande för konung Oscars regering. Denna konungens fredskärlek har ofta lofordats i den utländska tidningspressen, och den liksom ock hans kända vishet, kunskapsrikedom, klarsynthet och rättrådighet gjorde, att han af främmande furstar och folk flere gånger kallades till skiljedomare i internationella tvister, och hafva alltid hans domslut erkänts vara grundade på klar och djup insikt i de föreliggande frågorna samt på den strängaste opartiskhet.

Konung Oscars fredskärlek visade sig i synnerhet under det långvariga unionsbråket med Norge, i hvilket nog mången annan konung skulle hafva följt en mindre fredlig politik, än han gjorde. Konungen har ofta klandrats för sin eftergifvenhet mot de norska fordringarna, men därvid bör man ihågkomma, dels att konung Oscar ingalunda ensam bär ansvaret för eftergifvenhetspolitiken å den svenska sidan, dels att konungen med det ädla och upphöjda sinnelag, som utmärkte honom, trodde sig kunna genom tillmötesgående vinna norrmännen, dels ändtligen att han ansåg sig böra respektera folkviljan och gifva vika för de norska krafven, så långt dessa kunde beviljas utan att unionens grundvalar rubbades.

Oscar

Det visade sig dock till slut, att konungen missräknat sig på norrmännen, och att ingenting mindre än unionsupplösning kunde tillfredsställa dem. När då konung Oscar intog en bestämdt afvisande ställning gent emot de fordringar, hvilka han ansåg hota unionens hufvudprinciper, följde det stora unionsbrottet i juni 1905, hvarigenom Norges krona rycktes från Oscar II:s hufvud.

Nu var det många, som menade, att Sveriges ära och rätt fordrade ingenting mindre än ett vädjande till vapnen. Att detta ej skedde berodde uteslutande på konung Oscars motvilja för krig mellan brödrafolken. Han ansåg ett krig mellan norrmän och svenskar såsom en grof kränkning och öfverträdelse af hans antagna valspråk: "Brödrafolkens väl", hvilket han under hela sin regering sökt att troget tillämpa. Uppoffrande sina egna och dynastiens intressen och obekymrad om den dom, som samtid och eftervärld skulle fälla öfver hans handlingssätt, följde han därvid orubbligt sitt samvetes röst. Ett sådant om ädel själfförsakelse vittnande tillvägagångssätt kunde man föröfrigt vänta af en monark, som en gång gaf sin äldste son följande sant konungsliga råd:

"Konungsord vare ärligt; hans löfte gifves därför icke i oträngdt mål. Hans öra vare öppet för sanning, den må uttalas af hög eller låg. Lag och rätt vare hans styrka, plikt hans rättesnöre, arbete hans glädje

Må ett godt samvetes vittnesbörd allt framgent utgöra ditt säkraste stöd, om och när dina redliga sträfvanden icke genast skulle synas nog rika på frukter eller dina goda afsikter för en tid skulle missförstås och misskännas.

Glöm aldrig, att samtidens dom förstummas inför häfdens, och att häfdens dom åter måste vika för Guds!"

Den andliga utvecklingen under Oscar II:s regeringstid har hållit jämna steg med den materiella. Litteraturkonst och vetenskaplig forskning hafva i konung Oscar ägt en beskyddare, som med ett aldrig svikande intresse tagit del af

hvarje framsteg, som gjorts. Vi erinra här endats om arkeologiska kongressen 1874, skandinaviska naturforskaremötet 1880 och orientalistkongressen 1889, hvilka alla höllos i Stockholm och åtnjöto konungens gästfrihet. Den senare öppnades och afslutades af konungen själf—afslutningstalet hölls på klingande latin—, hvarvid konungens glänsande vältalighet väckte de lärda främlingarnas beundran, liksom ock kongressen i sin helhet stadfäste konung Oscars internationella anseende såsom vetenskapernas beskyddare.

De af svenska och norska män företagna arktiska forskningsresorna hafva till en stor del haft konung Oscars frikostighet att tacka för att de kommit till stånd. A. E. Nordenskiölds världsbekanta "Vegafärd" bekostades af konungen tillsamans med Oscar Dickson och ryske köpmannen Alex. Sibiriokoff. Fridtjof Nansens nordpolsexpedition, Otto Nordenskiölds färder i de antarktiska regionerna och Sven Hedins forskningsresor i Centralasien, hvilka varit af största betydelse för vetenskapen och tillvunnit sina deltagare erkännande och beundran i hela den bildade världen, följdes ock af konung Oscar med lifligaste intresse.

Såsom förste hedersledamot af Vetenskapsakademien, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien och Akademien för de fria konsterna samt förste ledamot af Krigsvetenskapsakademien och Musikaliska akademien och äfvenledes såsom Svenska akademiens höge beskyddare var konung Oscar alltid varmt intresserad för dessas arbeten.

Särskildt var Musikaliska akademien och den musikaliska bildningen föremål för hans omvårdnad. Före sin tronbestigning var han åren 1864—72 akademiens præses, och hans nioåriga styrelse har med skäl blifvit kallad "Musikaliska akademiens guldålder". Hans ordförandeskap var, har det sagts, ingen tom dekoration, i ty att han "icke blott öfvervakade oaflåtligt de löpande ärendena, utan tog på alla punkter själf initiativet, hvarjämte han lyfte akademiens verksam-

het till full nivå med dess valspråk: Anda och konst.” Det var också här vid akademiens högtider, han höll flere af sina utmärktaste tal. Såsom konung kunde han väl ej deltaga i akademiens verksamhet på samma sätt som förut, men visade dock fortfarande sin månhet om densamma. Så t. ex. var det genom en kunglig proposition om ett byggnadsanslag jämte fri tomt, dels genom konungens enskilda frikostighet, Musikaliska akademien blef i stånd att låta åt sig uppföra en egen byggnad för en kostnad af en fjärdedels million, hvilken högtidligen invigdes 1878.

Undervisningsväsendet har ock under Oscar II:s regering gjort ofantliga framtseg och varit föremål för regeringens och riksdagens synnerliga omsorg. Tack vare frikostiga anslag, hafva de svenska universitetens ständigt växande kraf blifvit rikligt tillgodosedda. Flere nya lärostolar ha inrättats, ny lönereglering för universitetens lärare och tjänstemän har genomförts, och nya universitetshus hafva byggts både i Uppsala och i Lund. År 1876 utfärdades nya statuter för båda universiteten. Studie- och examensväsendet har undergått flere reformer, hvilka åsyftat hufvudsakligen ökad koncentration och frihet i val af ämnen. Tvenne nya högskolor hafva upprättats, en i Stockholm och en i Göteborg. Den förra började sin verksamhet 1878, den senare invigdes 1891.

För de allmänna läroverken ha flerestädes uppförts präktiga lärohus, och nya läroverk ha inrättats, särskildt på reallinjen, som allt skarpare afskiljts från latinskolan. De gamla språken ha alltmera trängts tillbaka från läroplanen, medan däremot realämnena utvecklats, tills omsider universiteten öppnats äfven för reallinjens studenter. Af de mindre läroverken hafva somliga indragits, andra utvidgats. Vid dessa läroverk ha särskildt knutits reformplaner med syfte att bättre tillgodose yrkenas och det praktiska lifvets kraf. Ett genomgripande förslag till omreglering af den högre elementarundervisningen, hvilket under flere år varit föremål för en

kommittés verksamhet, blef färdigt och antogs vid 1904 års riksdag.

En hel del privata läroverk hafva ock inrättats, hvilka på flere sätt rönt statsmakternas uppmuntran. Åtskilliga bland dessa enskilda läroverk ha fotats på grundvalen af samundervisning för gossar och flickor.

Folkskoleundervisningen har nått en hög utveckling under Oscar II:s regeringstid. Fordringarna på skollärarnas kunskapsmått och praktiska utbildning ha höjts och deras lönevillkor betydligt förbättrats. Ändamålsenliga och prydliga skolhus hafva uppförts i nära nog alla rikets socknar, i somliga flere stycken. Samtidigt har antalet folkhögskolor, af hvilka den första i Sverige inrättades år 1868, haft en betydande tillökning och fått mottaga en ständigt växande skara kunskapssökande ungdom. Genom alla dessa trägna omsorger har den svenska folkundervisningen nått en utveckling, som förvärfvat den världsrykte, och dess frukter ha visat sig därutinnan, att procenten icke läskunniga bland Sveriges befolkning är lägre än i något annat land.

På det kyrkliga området inträdde under Oscar II:s regering en tilltagande söndring genom den sig alltmer utbredande frikyrkliga rörelsen. Men på samma gång har det kyrkliga lifvet främjats i synnerhet genom kyrkomötets allvarliga sträfvanden och goda beslut. Så har på kyrkomötets begäran och med dess godkännande åstadkommits en ny katekes, ny kyrkohandbok och ny bibelöfversättning, hvarjämte kyrkomötet hos Kungl. M:t begärt en revision af och ett tillägg till 1819 års psalmbok. Genom kyrkomötets medverkan har vidare prästbildningen vid universiteten höjts. Genomgripande förändringar hafva vidtagits beträffande rikets kyrkliga indelning, det prästerliga befordringsväsendet, prästernas löner o. s. v. Hos det svenska prästerskapet har man kunnat iakttaga ej blott en ökad teoretisk bildning, utan ock växande nit och duglighet i det praktiska församlingsarbetet samt djupare

KONUNG OSCAR II:S JORDAFÄRD.

allvar och större samvetsgrannhet i ämbetets utöfning, hvilket allt naturligtvis haft ett hälsosamt inflytande på det andliga och sedliga lifvet bland folket, äfven om detta inflytande betydligt motverkats af den okyrkliga och kristendomsfientliga riktning, som under de senare åren blifvit alltmer markerad hos så många bland Sveriges befolkning.

Hvad särskildt det sedliga lifvet beträffar, vilja vi endast påminna om det stora omfång, som nykterhetsrörelsen tagit under konung Oscars regering. Denna rörelse har så till vida rönt understöd från statsmakternas sida, att dessa genom tid efter annan utfärdade bestämmelser sökt göra rusdryckerna mera oåtkomliga för den stora allmänheten samt främjat nykterhetssaken på den fria öfvertygelsens väg genom anslag till populära arbeten i ämnet och genom föreskrifter till folkskolor och allmänna läroverk att undervisa ungdomen om rusdryckernas natur och verkan, men kraftigast har dock nykterhetsarbetet bedrifvits och förts ned bland de djupa leden dels af enskilda bland både präster och lekmän, dels af ett stort antal såväl inhemska som internationella nykterhetssällskap.

Den här ofvan gifna öfversikten af de framsteg på skilda områden, som gjorts under Oscar II:s regeringstid, torde vara nog för att bekräfta sanningen af det påståendet, att ingen period i svenska folkets lif kan jämföras med den här berörda i fråga om hvad man plägar kalla allmän kulturutveckling, och det måste ju hafva varit en stor tillfredsställelse synnerligast för honom, som under denna tid höll statens roder i sin hand, att få iaktaga detta framåtskridande. Härmed hafva vi ej velat säga, att konung Oscar tillskref sig själf äran för dessa framsteg, liksom vi ej heller vilja påstå, att han ensam bör hafva äran därför. Men säkert är, att han medverkade till desamma, så långt han förmådde, och det var icke litet heller. När något rätt stort skolat ske, ha Sveriges konung och folk plägat göra det gemensamt, säger W. E. Swedelius i ett minnestal öfver Oscar I. Och det gäller för visso äfven om

det myckna stora, som genomförts under Oscar II:s regering. Det var, såsom biskop Billing skrifver, konung Oscars vilja och ära "att stå i sitt folks midt, tillgänglig för alla, deltagande med alla, intresserande sig för och understödjande deras goda sträfvanden.———Sitt folks andliga förkofran har han befordrat, och dess materiella framåtskridande har han understödt."

Konung Oscars visa och lyckosamma regering var naturligtvis i betydande mån en följd af hans utmärkta personliga egenskaper. Af naturen begåfvad med ett klart förstånd, en snabb uppfattning och ett skarpt minne hade han i unga år förvärfvat sig både grundliga och vidtomfattande kunskaper dels i hemmet under de utmärktaste lärares ledning, dels vid Uppsala universitet. Dessa kunskaper vidmakthöllos och ökades allt jämt såväl genom fortsatta teoretiska studier som täta och vidsträckta utrikes resor och förvärfvade konung Oscar anseende såsom Europas lärdaste furste på sin tid. Men äfven i vidare kretsar, bland Europas statsmän, vetenskapsmän, konstnärer och industriidkare var konung Oscar högt skattad för sina grundliga kunskaper, lysande talanger och mångsidiga intressen. Härpå erhöll han flere bevis, bland annat tilldelades honom filosofie doktors graden af Lunds universitet år 1868, alltså innan han uppstigit på konungatronen, och då han firade sitt regeringsjubileum år 1897 fick han mottaga samma värdighet från de berömda universiteten i Oxford, Wien och Rom. Äfvenså mottog han kallelse till hedersledamot af flere vittra och vetenskapliga samfund utomlands.

I åtskilliga grenar af vetenskapliga och tekniska studier var konung Oscar väl hemmastadd. Han var en i yrkets alla delar teoretiskt och praktiskt utbildad sjöofficer och naturligtvis ej heller obevandrad i krigsvetenskapen för öfrigt. I matematiken ägde han grundliga insikter, som satte honom i stånd att med intresse följa äfven sådana invecklade pro-

blem, hvilka det eljes är förbehållet endats fackmän att begripa. Han var väl bevandrad i statslära samt i svenska och allmänna historien, hvarom af honom utgifna historiska skrifter bära vittne. Särskildt är hans vidlyftiga och grundliga forskningsarbete "Några bidrag till Sveriges krigshistoria åren 1711—1712 och 1713" högt värderadt. Och hans tekniska insikter gjorde det möjligt för honom att med intresse följa och sätta sig in uti industriens mångfaldiga uppgifter, äfven där de äro förbundna med mycket fackmässiga och i detalj gående apparater.

Såväl genom teoretiska studier som genom flitiga resor och stundom längre vistelse i utlandet hade Oscar II förvärfvat sig en mindre vanlig språkfärdighet. Han talade både svenska och norska språken lika flytande, uttryckte sig med nästan samma lätthet på franska, tyska, engelska och italienska och var ej utan bekantskap med ryskan och spanskan. Dessutom behärskade han också latinet, så att han kunde ledigt uttrycka sig äfven på detta språk. Denna konung Oscars lätthet att uttrycka sig på en mängd främmande språk i förening med hans nobla personlighet och vänliga, förbindliga väsende bidrog i hög grad till det fördelaktiga intryck, som äfven utländingar fingo af honom, och som förskaffade honom namn af Europas mest populäre monark.

Äfven genom sina glänsande tal vann konung Oscar rykte och popularitet både inom och utom fäderneslandet. Såsom talare intog han plats i främsta ledet och ansågs allmänt som Sveriges ypperste talare på sin tid. Hans tal, hållna vid de mest olika tillfällen och af skilda anledningar, utmärkte sig för värme och sympati, högstämd stil, djupa tankar och grundlig insikt i det ämne han behandlade. Kom så härtill de yttre oratoriska förutsättningarna: "en nobel och majestätisk gestalt, som höjde sig öfver allas hufvuden, ett manligt klingande organ, som nådde fram till alla åhörarne, samt en förmåga af rytmiskt föredrag, som låter hufvud- och bimo-

KONUNG GUSTAF V.

ment framträda med den olika styrka, som hvardera tillkommer".

Konung Oscar intog ock en rangplats bland Sveriges skalder. De fleste af hans poetiska alster, innefattande lyriska och dramatiska stycken samt öfversättningar, voro skrifna i de tidigare åren, före hans uppstigande på tronen. Den fosterländska diktcykeln "Ur svenska flottans minnen", med den högstämda inledningssången "Östersjön", hvilken blifvit en af svenska folkets mest populära dikter, prisbelöntes af Svenska akademien år 1857. Synnerligen lyckade öfversättningar af tvenne bland tysklands klassiska verk, Herders "Cid" och Göthes "Torquato Tasso", har konung Oscar gifvit oss, äfvenså utmärkta tolkningar af välbekanta stycken från Horatius. Ett antal sånger under rubriken "Smärre dikter", intagna i den utgifna samlingen "Dikter af Oscar Fredrik", vittna om personlig ädelhet, fint natursinne och stor känslighet hos författaren samt utmärkas liksom konungens poetiska skapelser i allmänhet af formfulländning samt klarhet och elegans i språkuttrycket. Flere af konung Oscars dikter äro öfversatta på främmande språk, särskildt på tyska, franska och engelska.

Liksom brodern Gustaf visade äfven Oscar tidigt stora anlag för musik, hvilka utbildades under ledning af sådana förträffliga lärare som A. F. Lindblad och J. A. Berg, och det med så lyckligt resultat, att han kom att idka musikens och sångens idrott ej blott som amatör, utan med verkligt konstnärskap. Med känsla och smak trakterade han orgeln, och i intimare hofkretsar lät han understundom höra sin höga och starka tenorröst i de längsta och svåraste arior ur klassiska och moderna operor. I förtroligare stunder, då manssång utfördes, kunde han mången gång ställa sig i sångarnes led, och han sjöng då sin stämma så korrekt, som man någonsin kunde önska sig det, och med en känsla, som röjde den fina och nobla uppfattningen af kvartettens harmoniska skönhet.

Vi hafva redan i det föregående haft anledning att omnämna konung Oscars förbindliga och tilldragande väsende. Det skönaste och mest vinnande draget i hans karaktär var kanske hans godhet och ädelsinne. Blef det fråga om att bistå af olyckshändelser hemsökta enskilda eller samhällen eller att understödja något allmännyttigt företag, såg man alltid konungens namn bland dem, som bidragit med de största summorna. Äfven svenskarna i Amerika fingo röna bevis på konung Oscars godhet och frikostighet, t. ex. genom personliga penningegåfvor eller beviljande af kollekter i Sveriges kyrkor till läroverk inom Augustana-synoden.

För de ringa och fattiga hade konung Oscar städse ett ömt och deltagande hjärta. Ofta hafva vi i tidningarna läst om huru han fick mottaga bref från både äldre och barn med bön om några kronor till en eller annan nödvändighetssak, som de i sin fattigdom ej hade råd att själfva skaffa sig. Mången annan skulle hafva kastat sådana bref i papperskorgen utan att bry sig om dem, men konungen gjorde ej så. Han lät i stället genom vederbörande myndighet undersöka brefskrifvarens ställning och omständigheter, och om det då framgick, att verkliga behof förefunnos, sände han den begärda summan eller ännu mer.

Den välgörenhet, som konung Oscar utöfvade, var verkligen storartad, och många fattiga eller eljes behöfvande, hvilka han hulpit, välsigna hans minne. "Man anar icke", säger en hans vän, som i en lång följd af år stått konungen mycket nära, "hvilka stora summor, som utbetalades på det kontoret, ty hjälpen gafs ju i tysthet, men i en framtid kommer det nog att visa sig, hur stort antalet af dessa konungens pensionärer från alla samhällsklasser verkligen varit. De första åren af sin regeringstid gaf han till och med något okontrolleradt, men på senare tider ha inga medel skänkts, utan att man först undersökt, att de kommo verkligt behöfvande till godo.

I detta sammanhang må erinras om de betydliga donatio-

ner, som tid efter annan gjorts af konung Oscar och hans ädla gemål särskildt till sjukvårdens förbättrande. I synnerhet skall det svenska folket med tacksamhet och kärlek minnas, att det var konung Oscar, som, genom att oegennyttigt anslå folkets stora högtidsgåfva till sin konung vid hans 25-års jubileum såsom regent till upprättande af tvenne sanatorier för lungsiktiga, tog det förtsa steget till ett framgångsrikt bekämpande af lungtuberkulosen, den förfärliga sjukdom, hvilken årligen skördar så ofantligt många offer.

Konung Oscars vänlighet och tillgänglighet i förhållande till den stora allmänheten visade sig ej blott vid de bekanta tisdagsaudienserna, då hvar och en, som så önskade, kunde få tillträde till konungen, utan ock under hans täta resor rundt omkring i landet, under hvilka han icke sällan gjorde besök i fattigmans koja, talade några vänliga ord med de inneboende och lämnade dem vid afskedet någon penningegåfva. Och när människoskaror samlades för att gifva honom sin hyllning, steg han ofta ur sin vagn, gick omkring i folkskaran och samtalade med än en, än en annan, vanligen barn eller åldertsigna. En mycket nära stående till den, som skrifver detta, bevarar ännu, från sitt femte år, såsom ett kärt minne en blomma, hvilken konungen vid ett sådant tillfälle skänkte henne tillika med en hjärtlig omfamning och kyss.

Om konung Oscars familjelif har det sagts, att det hvilade på det fasta underlaget af inbördes kärlek, gudsfruktan och arbete. Den 6 juni 1857 förmäldes dåvarande hertigen af Östergötland prins Oscar Fredrik å slottet Biebrich vid Renfloden med prinsessan Sofia af Nassau. De höga makarnas äktenskapliga lif blef ej blott lyckligt utan ock långvarigt, så att de fingo fira sitt guldbröllop ungefär ett halft år före konungens död. I detta sitt äktenskap hafva de haft glädjen att se omkring sig uppväxa och mogna till hvar på sitt sätt förträffliga män fyra söner, nämligen Gustaf, född 1858, Oscar, född 1859, Carl, född 1861 och Eugen, född 1865.

I besittning af en fin och grundlig bildning, en vaken och fördomsfri intelligens, en fast karaktär, ett gladt lynne, ett varmt och ömt hjärtelag, ett praktiskt sinne samt först och sist en djup och verksam gudsfruktan har drottning Sofia varit synnerligen lyckligt rustad för sitt maktpåliggande kall såsom maka och moder i konungborgen. Mer än en gång har hon utgjort ett verkligt stöd för konungen under brydsamma förhållanden, och sönerna hafva genom både ord och föredöme af henne fått lära det bästa, en moder kan lära sina barn: en sann gudsfruktan, ädla tänkesätt och en fast moral. “Ett bättre hem, en sundare uppfostran, ett innerligare förhållande mellan föräldrar och barn, ömmare och hvarandra mera tillgifna syskon kan jag knappast tänka mig”, har ett ögonvittne yttrat om den kungliga familjens hemlif.

Svåra och långvariga sjukdomslidanden, hvilka äfven tvungit henne att under längre eller kortare tider söka bot i utlandet, hafva tyvärr hindrat drottningen från att i sådan grad, som hon önskat, understödja sin kunglige make i hans viktiga värf, liksom de ofta gjort det omöjligt för henne att deltaga i officiella festligheter, men icke desto mindre har hon såsom få drottningar i Sverige tagit på allvar sin uppgift såsom landsmoder. Och under dessa lidanden har hon ock haft tillfälle att för sin omgifning och hela sitt folk visa det sköna exemplet af en kristen, som stilla och tåligt bär sitt kors och under detsamma fördjupas och mognar till sin inre människa.

Det var skönt och rörande att läsa om huru drottningen under konungens sista dagar höll sig troget, stilla och uppoffrande vid den sjukes läger och sökte styrka honom för den sista färden. De sista ord, han hörde i detta lif, kommo från henne, och de voro: “Jesu Kristi, Guds Sons, blod renar oss från all synd”, hvartill konungen svarade: “Tack, min Gud, tack Jesus!” Den sista känsla, åt hvilken konung Oscar gaf uttryck, var alltså tacksamhet till Gud och Frälsaren, och

med denna tacksamhetskänsla flydde den kungliga anden från sitt dödliga omhölje *öfver djupen mot höjden.*

I det svenska folkets sorg öfver förlusten af "den gamle. gode konung Oscar" blanda sig ljusa förhoppningar, fästa vid den nye konungen, Gustaf V, som enligt grundlagens bud uppstigit på Sveriges konungatron efter faderns död. Och den nye konungen har redan visat, att han vill infria dessa förhoppningar. Hans enkelhet, flärdfrihet, fasta karaktär och uttalade föresatser att söka upprätthålla lag och ordning samt respekten för religion och sedlighet i landet hafva tillvunnit honom alla sanna fosterlandsvänners förtroende. I ett tal, som konung Gustaf förliden sommar höll i Eslöf, yttrade han bland annat följande kraftiga, allvarligt manande ord: "Gudsfruktan, fosterlandskärlek, lydnad för lagarna, se där de egenskaper, som böra vara hvarje redlig svensk mans ledstjärnor genom detta lifvet. Jag hoppas och förväntar af mitt folk, att det håller Guds namn och hans ord heligt, att det måtte låta fosterlandets väl och ära gå framför enskild fördel, samt att hvarje medborgare visar respekt för den bestämda ordningen och ovillkorligen efterlefver gällande lagar och författningar. Måtte alltid vårt folk komma att besjälas af en rätt och sund allmänanda! Om så är förhållandet, då kunna vi äfven med full tillförsikt se vårt lands framtid till mötes." Af en konung med sådana grundsatser kan Sverige visserligen hoppas och vänta mycket godt.

Gustaf V:s valspråk är: "Med folket för fosterlandet". Må från det svenska folket höras gensvaret: "Med konungen för fosterlandet", så att konung och folk fortfarande få mötas i ömsesidigt förtroende och samarbete för fosterlandets väl! Gud skydde och välsigne Sveriges konung och folk!

Svenska sången.*

Af Ludvig Holmes.

Där dånar bland snötäckta fjällar en sång,
det är mäktiga stormar som sjunga,
med andakt jag lyssnat till dem mången gång,
till ekon, som fjällarna slunga
till dalarna djupa, till böljande skog,
till strömmen, som med dem bland hvirflarna tog.
Jag kände den sången och visste att han
sitt hemvist allenast bland svenskarna fann.

Och vårvindens drapa i kvällen jag hört
och näktergals lockande toner
och strömkarl, som klagande strängarna rört
i åren, som väfts till eoner,
än spelar och sjunger vid brusande ström
och drömmer som fordom sin fängslande dröm
och älfvorna tråda vid stranden sin dans
i Lunas förvillande, magiska glans.

---

* Uppläst vid festen för direktören John R. örtengren, i Chicago den 29 september 1908.

Det är sång och musik ibland blommor och blad
och vassen, som vaggas af vågor,
i smattrande regn och i silfverkaskad,
i smältornas sprakande lågor,
i spindlarnas surr och i väfvarnas slag,
och brådskande brus i den flyende dag.
På slätt och i hage, i dal och på höjd
det växlande tonar om smärta och fröjd.

Och tonerna samlats i svenskmannabröst
och tolkas af klingande tunga,
de leka som vår, och de brusa som höst,
och väcka upp skarorna unga
och samla dem starka kring sångens standar
vid växande hvirflar af festlig fanfar,
och högt öfver småsjälars buller och bång
hvälfver hemlands musik, dånar svenskarnas sång.

På glänsande ban öfver djupblåa haf
sin väg han till västerland funnit,
det tröga, det falnade fläktar han af
från eld, som i själarna brunnit,
och värmande lågor då springa ur den,
och svenskarna känna sig själfva igen,
och härliga tona på främmande jord
de sånger, som födts i den fjällhöga nord.

Och kommo de till oss i helgad koral
de gåfvo åt själarna vingar,
och smögo de fram ur den grönskande dal,
där folkvisan lekande klingar,

de väckte upp minnen och leende låg
i tår, som på kinderna glittra jag såg,
och bröto de fram i den väldiga kör,
ett eko de voro af sång som ej dör.

Vi blicka med vördnad till alla, som här
i västerland svenskhet bevarat,
i kväll man sin hyllning en sångare bär,
som har med sin gärning förklarat
att sånger, som födas i frid eller strid
därhemma, ej bindas af rum eller tid, —
vår tacksamhet honom vi ägna väl må,
hans minne till kommande släkten skall nå.

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR:
SV. LUTH. ZIONS-KYRKAN I ROCK ISLAND, ILL.; EXTERIÖR.

Lützen-minnet 1907.

Af S. G. Öhman.

År 1907 var för vårt kära fädernesland särdeles minnesrikt. Där firades då 200-årsminnet af honom, om hvilken den store Gœthe yttrade: "Utom Shakspeare och Spinoza har ingen dödlig gjort på mig ett sådant intryck som *Linné.*" Där firades då äfven 275-årsminnet af rikets största konung, en af världens största hjältar och statsmän, Gustaf II Adolf, — ett minne, kring hvilket hela den germanska protestantiska kristenheten ånyo slöt sig med en aldrig döende tacksamhet och beundran.

Men festtonerna från dessa högtider hade knappast förklingat, förr än sorgringning ljöd öfver allt Sveriges land och den gula korsfanan på himmelsblå duk sänktes på half stång, förkunnande att världens lärdaste och mest fredsälskande monark, Sveriges älskade konung, Oscar II, för alltid nedlagt sin spira inför den store Fridsfursten öfver himmel och jord.

Men hvad hafva vi, svensk-amerikaner, med sådant att göra? Ack, hvilken fråga! — Hvad skulle vi vara, en nationalitet bland nationaliteter i detta kosmopolitiska land,

om ej våra hjärterötter ännu sutte kvar i svensk grund? Hvilka folk äro här de starkaste, de framgångsrikaste? De som förlorat sin självmedvetenhet och lösryckt sig från sitt nationella stamträd? — Nej, nej! Se på tyskarna och på irländarna i Amerika. Hvilka framsteg! Men de veta och känna, hvarifrån de kommit. Vi blifva aldrig bättre amerikaner, än om vi förblifva, hvad Gud skapat oss till — *svensk-amerikaner*. Svensken sitter i *blodet* hos oss, och den som ej bekänner färg, förnekar sig själf och blir ingenting — på sin höjd en apa.'

Många ibland oss, särskildt de unga, äro födda och uppfostrade i detta land, men det gör detsamma. De äro i alla fall grenar i det gamla svenska stamträdet; och bära de någon frukt, som är värd att plocka, så böja de sig vördsamt ned mot roten och tacka den för att de kommit till och få lefva. Ack, det land, som oss fostrat har, den jord, som fädrens aska gömmer — glömme vi dem aldrig!

Lyckligtvis hvilar denna *svenska* fosterländska anda ännu öfver Augustana-synoden, vår svensk-amerikanska kyrka, som med en dotters innerliga kärlek allt djupare känner sin samhörighet med fäderneslandet och moderkyrkan "där hemma". Det var den andan, som fick råda, då synoden genom vederbörande ämbetsmän, efter mottagna inbjudningar, utsåg och afsände sina representanter både till Linné-festerna i Sverige och till Gustaf Adolfs-festen i Lützen, Tyskland. Då ombudskapet till den sistnämnda blef anförtrodt åt den, som tecknar dessa rader, skall det bli hans uppgift att här skildra *Lützen-minnet 1907*.

Det var en högst ovanlig Gustaf Adolfs-fest, som firades i Lützen den 6 november 1907. Jämt 275 år hade då förflutit, sedan vår hjältekonung stupade på det minnesdigra slagfältet, ett litet stycke utanför den lilla staden. Men det var ej blott $2\frac{3}{4}$-seklet, som nu skulle firas; nej, den omständigheten trängdes nästan osynlig i bakgrunden för en annan.

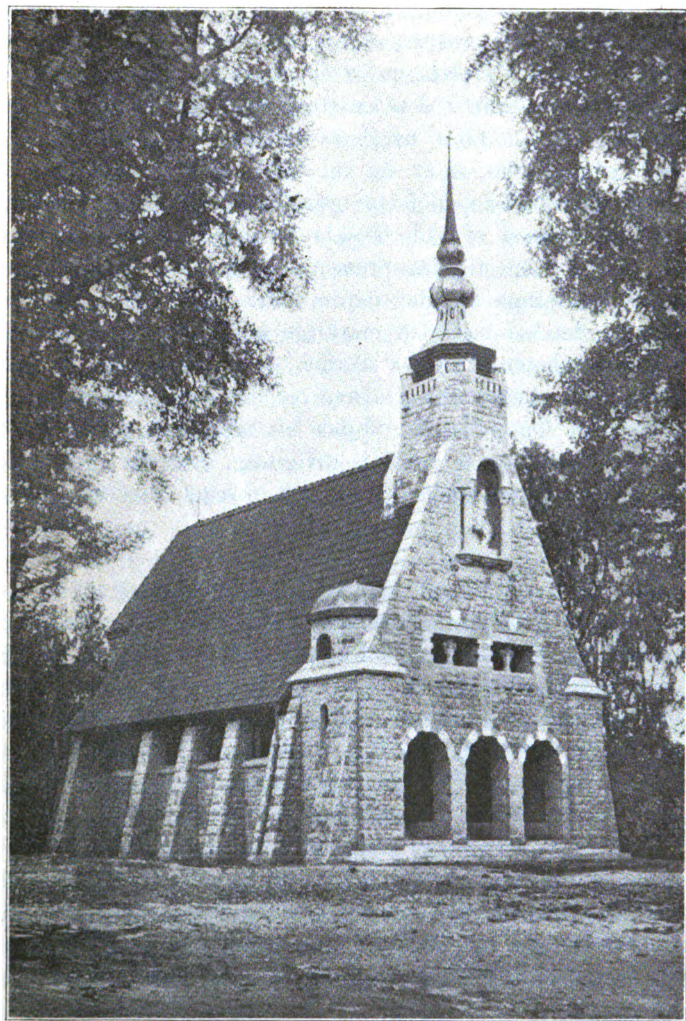

SCHWEDENSTEIN.

Det var invigningen af *Gustaf Adolfs-kapellet,* som utgjorde högtidens utomordentliga glanspunkt och hvarigenom den store konungens minne skulle ytterligare förevigas, såsom aldrig tillförene.

Hvad är då Gustaf Adolfs-kapellet i Lützen? — Det är realisationen af en svensk mans kristligt fosterländska hänförelse. Den äfven bland oss välkände, vördade filantropen konsul Oscar Ekman i Stockholm besökte, såsom ju många andra svenskar hafva gjort, en gång slagfältet vid Lützen. Med helig rörelse såg han minnesstenen efter Gustaf Adolf, den s. k. *Schwedenstein.* Han läste inskriptionen å densamma: "*Gustaf Adolf,* König v. Schweden, Fiel hier im Kampfe für geistliche Freiheit — am 6 Nov. 1632." — Det berättas såsom fullt trovärdigt, att konungen funnits med hufvudet liggande mot denna sten, då en af hans ridknektar, Jacob Ericson, upptäckte honom bland högar af lik strax efter slaget. Med tillhjälp af tretton bönder hade Ericson vältrat stenen till den plats, där konungen utandades sin sista suck. Öfver denna sten hafva tyskarna låtit uppsätta ett prydligt monument, som invigdes den 6 november 1837 och som sedermera omslutits af ett järnstaket, och å monumentet läsas flera inskriptioner, t. ex. "Unser Glaube ist der Sieg, der die Welt überwunden hat. 1 Joh. 5, v. 4," och: "Er führte des Herrn Kriege. 1 Sam. 25, v. 28." o. s. v. — Att den patriotiske konsuln vid åsynen häraf skulle känna sig allvarligt stämd, är lätt begripligt. Men i omedelbar närhet till denna minnesvård fann han äfven en för tyskarna så betecknande ölstuga, dit ortens befolkning ej sällan lustvandrade och där det väl ibland gick ganska festligt till — kanske ej till synnerligt stor heder för vare sig det svenska eller det tyska namnet. För Ekman tycktes detta stå på gränsen af vandalism, och i sitt fromma sinne beslöt han att aflägsna "förödelsens styggelse" från detta heliga rum och i stället låta uppföra ett minneskapell, ett Herrens hus, där

den besökande främlingen kunde finna skydd och stillhet för sin andakt på den historiskt märkvärdiga och stämningsfulla platsen. Han satte ock snart sitt ädla beslut i verkställighet. Efter skedd öfverenskommelse med vederbörande, togs ölstugan bort, och grundval lades till kapellet, som uppfördes af hvitgrå kalksten, enligt ritning af svenske arkitekten Wahlman. — Betrakta bilden af kapellet! Den mot Schwedenstein och landsvägen vända fasaden röjer vissa gotiska konturer, men barockstilen är den förhärskande. Under den korskrönta spiran äger den öfre delen af gafveln formen af ett *försvarstorn,* som stödjes af tvenne väldiga pelare. Dess förnämsta prydnad är särdeles tilltalande — *Gustaf Adolfs ryttarbild* i hög relief, hvari konungen ses lyftande sitt svärd och sin blick mot höjden, ett vackert konstverk af svenske skulptören O. Strandberg.—Ledsamt nog, framträder detta konstverk blott dunkelt å bilden af kapellet. — Nedanför ses tvenne fönsteröppningar, båda i midten försedda med en vase, utgörande vasaättens vapen, och längst ner genombrytes gafvelytan af tvenne präktiga hvalfportar, vackra och inbjudande. Taket är belagdt med dunkelröda klosterpannor, och i tornet hänger en välljudande ringklocka. — Kapellets interiör, hållen i medeltida nordisk stil, är synnerligt smakfullt utsmyckad. Träarbetet är betsadt i grågrönt och pelarna på förgyllda refflor och lister. De grå väggarna tecknas af utsökt vackra fönster, i hvilka svenska fältherrars vapen lysa i artistiska glasmålningar, efter skisser af Hjortzberg. Till altaret, öfver hvilket det korskrönta koret hvälfver sig, leda massiva marmortrappor, och dess bord prydes af ståtliga kandelabrar. Innanför koret skönjes genom smärre dörröppningar en liten sakristia. Kapellet, som rymmer endast omkring 200 personer, uppgifves likväl kosta i det närmaste 100,000 kronor, häri inberäknad en mindre summa, som anslagits för dess underhåll. Byggnaden är ej stor,

GUSTAF ADOLFS-KAPELLET VID LÜTZEN.

icke heller storslagen, men den är imponerande och värdig sitt ändamål samt hedrar svensk arkitektur.

Det sköna och storslagna är ej att söka i byggnadens yttre framträdande, utan i den kristliga och fosterländska *tanke*, som så mäktigt talar ur dessa stenar. Ja, om *"stenarna ropa"* någonstädes, så är det väl *här* — på Lützens slätt!

Gustaf Adolfs-kapellets invigning motsågs därför med det lifligaste intresse af både Tysklands och Sveriges regeringar och folk, hvadan tidningspressen i båda dessa länder publicerade spaltlånga artiklar därom flera veckor förut, och ju närmare det led mot den märkliga högtiden, desto lifligare blef allmänhetens intresse därför. — Det förtjänar att anmärkas, att Augustana-synoden var det enda kyrkosamfund i Amerika, som officiellt inbjöds att icke blott närvara vid, utan äfven deltaga i kapellets invigning, men *vår* egen kyrkliga tidningspress hade det oaktadt mycket litet att därom förtälja.*

Det var en solklar och särdeles behaglig höstdag, då vi den 5 november i sällskap med pastor Englund från Hamburg anlände till den lilla sachsiska staden Lützen, sedan vi kort förut hade besökt Berlin, Leipzig, Breitenfeld och Wittenberg. Vi blefvo vänligast mottagna hos vårt på förhand bestämda värdfolk, handlanden Karl Bock med familj, där bref inväntade oss från stadens kyrkoherde, prosten (kallas här *superintendent*) Jödicke, som inbjöd oss till sitt hem på middag tillsammans med andra officiella festdeltagare. Öfver ingången till detta prästhus läses i förgyllda bokstäfver de trosfriska orden: *"Si Deus pro nobis, quis contra nos."* Här sammanträffade vi med Svea rikes ärkebiskop J. A. Ekman, ecklesiastikministern Hammarskjöld, en finsk biskop vid

---

* Tidningen "Hemlandet", fosterländsk som vanligt, ägnade dock Lützen-festligheterna rätt mycken uppmärksamhet. — *Författarens anm.*

namn Koskimies från Uleåborg, pastorerna P. Pehrsson och G. Helander m. fl. Detta var vårt första besök i en tysk prästgård i Tyskland, och vi skola aldrig glömma den hjärtliga artighet, hvarmed det älskliga värdfolket bemötte sina gäster. Prosten Jödicke är en lika gedigen som sympatisk personlighet, i hvars sällskap man tycker tiden är för kort.

Efter middagen eskorterade värden sina gäster till det s. k. Gustav Adolfs-Hause, en byggnad, öfver hvars port detta namn strålar. Detta är en barnkrubba (barnhem), som man upprättat till minne efter den store konungen. Tvenne barmhärtighetssystrar finna här sin ädla sysselsättning, dels genom att vårda och undervisa barnen i denna "krubba", dels ock genom besök hos de sjuka och fattiga i samhället. — I sammanhang härmed besågo vi ock det lilla men ytterst värdefulla museum, hvari troget förvaras en samling Gustaf Adolfs-reliker, såsom hans värja och andra delar af hans krigsrustning, flera af hans egenhändiga manuskript i bref och handlingar af olika slag. Målningar och andra afbildningar af kriget och dess viktigare händelser pryda de tvenne rummens väggar, och med innerlig rörelse dröjde jag särskildt framför en tafla i större format, föreställande konungen, då han i spetsen för sin här, sittande till häst, sträcker sina kring värjfästet hopknäppta händer mot himmelen och beder: "Herre Jesus, hjälp mig i dag att strida till ditt heliga namns ära!" — Att få skåda den taflan *här,* i själfva Lützen, var en obeskriflig fest för mitt svenska fosterländska hjärta.

Nu några ord om Lützen. Det är en liten landsortsstad med omkring 4,000 invånare, belägen på det sachsiska slättlandet, blott några få engelska mil från Leipzig. Det behöfver väl knappast nämnas, att då Runeberg sjöng om "Leipzigs slätt och Lützens *kullar",* skapade han de senare i sin fantasi, ty i verkligheten finnas de icke till. De där kullarna få vi alltså hänföra till *licentia poetica.* — Det påstås,

att Lützen räknade omkring lika många invånare under 30-åriga krigets dagar som nu och att staden för öfrigt icke undergått några radikala förändringar. Gamla, kära Lützen! Redan vid järnvägsstationen märker man, att det är en ort, där den svenske hjältekonungens namn är väl kändt och äradt, ty ofvanför breflådan i stationshuset läses ett tillkännagifvande, att postkontoret ligger vid — *Gustav Adolfs-Strasse.* Undrar, om det i någon annan stad i hela världen finnes en gata med detta namn. I alla fall räknar Lützen det till sin ära att så kalla sin förnämsta gata, och det må Lützen gärna göra, ty det är Gustaf Adolfs på slätten där utanför timade död, som gjort den lilla staden historiskt världsbekant. Eljest hade nog ej särdeles många människor utom Sachsens område haft någon vidare vetskap om Lützen.

Staden består sig dock med ett och annat, som man i regeln ej finner i andra småstäder. Så har den t. ex. ett gammalt slott från 1200-talet, fastän det är litet. Nu mera användes denna fyrkantiga byggnad till *skollokal!* Härutinnan har åtminstone en radikal förändring försiggått i Lützen. Förr i tiden beboddes detta slott af andliga furstar och världsliga stormän, och om väggarna kunde tala, så finge vi kanske lyssna till många riksviktiga öfverläggningar och beslut från den tiden. Det sades oss, att själfva Wallenstein här residerade under sina krigsoperationer mot den svenske konungen. — Nu äro emellertid de gamla slottssalarna intagna af minderåriga skolbarn, hvilka af sina lärare i de historiska lektionerna här tvifvelsutan få inhämta sanningen om både Gustaf Adolf och Wallenstein m. m. sådant. I Amerika hafva vi, tyvärr, inga sådana skollokaler! — — Inte ännu.

Som bekant, är Tyskland statyernas land, och ingen ort är där "märkvärdig", som saknar ett sådant märke. Naturligtvis måste då också Lützen ha sina. Midt på deras lilla torg ses den store kejsaren Wilhelm I, och där, närmare

rådhuset, reser sig vår store Gustaf Adolf så majestätisk som någon kung på jorden. Huru man i Tyskland i allmänhet och i Lützen i synnerhet betraktar Gustaf II Adolf, är för oss, svenskar, ej så lätt att fatta. För oss är katolicismen och påfveväldet ett aflägset historiskt minne, en öfvervunnen ståndpunkt, som numera föga besvärar oss. Men i Tyskland är det annorlunda. Där pågår i själfva verket den gamla religionsstriden ännu, ehuru på annat sätt och

UTSIKT AF LÜTZEN.

med andra vapen. Ungefär hälften af befolkningen i reformationens hemland är fortfarande romersk-katolsk, och dess representanter hafva länge haft en smula öfvervikt i riksdagen. För Tysklands protestanter är det därföre som om den svenske hjältekonungen ännu lefde, ännu kämpade för dem, och hans namn äger en klang, som väcker kraftiga impulser och sporrar till trohet mot frihetens och ljusets fana. Så t. ex. väckte firandet af hans 200-årsminne tanken på uppförandet af monumentet öfver "Svenskstenen" på

slagfältet, och då det fem år senare, vid invigningen af detta monument, fanns ett betydligt öfverskott af de för ändamålet insamlade medlen, gaf detta i sin ordning uppslag till stiftandet af *Gustaf Adolfs-föreningen,* som numera ernått en så storartad utveckling, att den med sina många förgreningar förvaltar millioner i pengar till hjälp och stöd för protestantiska missioner i olika länder. — Men å andra sidan stå katolikerna jämväl rustade med sin Bonifacie-förening, som i motsatt syfte verkar med fullt ut lika starka resurser.

Så fortgår den strid, i hvilken vår Gustaf Adolf, mänskligt att tala, ännu är den kristne hjälten. *Sådan* betraktar man honom i Tyskland, men särskildt i Lützen; och aldrig skall hans kristna hjälteära förblekna, den skall stråla i oförminskad glans, sedan många andra stjärnor på världshistoriens himmel slocknat och fallit i glömska.

Men nu önska vi för läsaren presentera Lützens borgmästare. Herr *Lenze,* korpulent och gemytlig, är en typisk tysk, och dock måste vi räkna honom till Lützens egendomligheter, ty sällan finner man väl en borgmästare, som varit romersk-katolsk munk. För omkring 26 år sedan satt denne Lenze i kloster och närde sig andligen på radband och mässor, men så fick han en annan syn på tingen. Därpå följde den vanliga "bullan" med tillbehör. Men i Lützen fanns inga katoliker, och där bosatte sig den forne munken. Han tyckte om staden och staden tyckte om honom, och så valde man honom omsider till sin borgmästare. Han syntes ej ha förlorat något på bytet, ty glad och frodig såg han ut.

Ni skulle ha sett Lützen i högtidsskrud under dessa dagar! Öfverallt svenska flaggor och färger ända från slott och rådhus till den simplaste koja. I ståtlig transparang öfver hufvudgatan lästes ordet *"Välkommen",* och en massa vykort och andra saker, försedda med Gustaf Adolfs bild, skymde bort allt annat i butiksfönstren. Allting fick nu stå i skuggan för Gustaf Adolf och svenskarna, så att man

kunde tro sig vara i Sverige. De gemytliga tyskarna försökte vara svenska och tala svenska samt hälsade oss icke sällan på vårt eget språk. Ja, hela Lützen och en stor del af Tyskland var till den grad svenskt, att en katolsk tidning ansåg det där gick för långt och uttalade sin protest emot allt detta "fjäsk för Sverige". För min del har jag alltid — särskildt sen jag kom till Amerika — gladt mig öfver att vara svensk, men i *Lützen* kände och förstod jag, att det är i alla fall det bästa på hela jorden. Skada att jag ej förde med mig dit några dussin New England-yankees, så hade måhända äfven de kommit till samma slutsats.!

Festligheterna i Lützen inleddes redan den 5 november kl. 1 e. m. med klockringning i kyrktornet, och sedan hördes därifrån en musikkår spela melodierna till "Allena Gud i himmelrik" och "Vår Gud är oss en väldig borg." Under eftermiddagens lopp anlände hundratals festbesökare, af hvilka många voro svenskar. Klockan 7 på kvällen samlades gästerna till en af staden anordnad fest i "Roten Löwens" stora sal, dit dock ej alla kunde på långt när vinna inträde, hvadan äfven det närbelägna "Schützenhause" blef till sista plats upptaget. Programmet inleddes med sång af en elitkör af Uppsala studentsångare. Direktör Hedenblad höjde taktpinnen, och "Hör oss, Svea" — — klingade genom salen. O, hvilken sång!

Ordföranden i Gustaf Adolfs-föreningen i Lützen, prosten Jödicke, besteg talarestolen och höll ett hälsningstal, fullt af lif och värme. Bland annat yttrade han: "Tyskland har åt Sverige gifvit Luther. Sverige har såsom gengåfva skänkt oss Gustaf Adolf. Den *tro*, som Luther förkunnat och för hvilken Gustaf Adolf kämpat, är det band, som för alltid binder Sverige och Tyskland tillsamman" — — — Därefter uppträdde ärkebiskop Ekman och höll tal öfver ett ämne, som stod i samklang med ofvan angifna ord af Jödicke,

— bandet och förvantskap mellan det tyska och det svenska folket. Gåfvor och gengåfvor hade under flera sekel växlats mellan de båda folken, och så hade naturligtvis vänskapen varat dem emellan.

Generalsuperintendenten Jacobi från Magdeburg framträdde, fryntlig och glad, och talade "på rak arm" sitt hjärtas mening om svenskarna, som han naturligtvis tyckte mycket om. Han gaf oss äfven en och annan rolig profbit på sin bekantskap med svensk litteratur. Men den vördade mannens hjärta var varmt, hans ord voro värmande och passande för stunden.

Pastor P. Pehrsson från Dannemora, ledamot i den svenska festkommittéen, uppträdde nu och höll minnestal öfver Oscar Ekman, Lützen-kapellets stiftare. — Talaren erinrade först därom, att man redan den 8 januari 1634 i svenska riksdagen enligt Axel Oxenstiernas önskan beslöt om uppförandet af ett minneskapell på den plats, där Gustaf II Adolf hade stupat i sin ärorika strid. Men krigsoroligheter hade förhindrat beslutets verkställande. Nära tre århundraden hade sedan dess förflutit, och nu hade konsul Ekman och hans maka förverkligat denna pietetsfulla tanke. Konsul Ekman hade omfattat denna sak med det djupaste intresse och hade med glädje ensam åtagit sig kostnaden därför. Kapellet hade han i miniatyr haft stående i sitt arbetsrum. Att han genom döden hädankallats, så att han ej fick skåda kapellet fullbordadt och närvara vid dess invigning, var vår sorg i denna glada högtid.

Därefter uppträdde professor Herman Lundström, representant för Uppsala universitet, och höll ett kortfattadt, kraftigt och högstämdt tal. Han, liksom samtliga sina företrädare, höll sitt tal på tyska språket.

Augustana-synodens representant blef därpå i mycket sympatiska ordalag presenterad, hvarvid prosten Jödicke tillkännagaf, att det nu kunde vara på tid att få höra ett tal på

svenska, och för svenskarna i synnerhet var detta uppenbarligen mycket välkommet. Luften i salen hade nu blifvit kvaf och taklamporna blinkade sömnigt på oss. Man tände därföre i hast tvenne stora stearinljus och satte dem i händerna på två tyska uniformklädda soldater, placerande en vid hvardera sidan om talarestolen. I denna antika belysning, uppburen af tvenne soldater, framförde jag nu Augustanasynodens hälsning till denna värda samling af svenska, tyska och finska trosförvanter, betygade synodens tacksamhet till Ekmanska familjen, berörde Gustaf Adolfs lifsgärning, hvartill grundandet af den första svenska kolonien i Amerika jämväl hörde, betonade den svensk-amerikanska patriotismen, att *vi* ej hade flyttat öfver Kölen till Norge, utan bara öfver oceanen till Amerika o. s. v. Talet återgafs sedermera *in extenso* i Sydsvenska Dagbladet *Snällposten* i Malmö.

Därefter öfverlämnades med kortare tal några gåfvor: från herr A. G. Strindberg och fru en prydlig svensk flagga till kapellet; från apotekaren I. Kerfstedt 5,000 mark till Gustaf Adolfs-föreningen, och genom professor Frans von Schéele från skolbarn i Stockholm till samma förening 130 mark, utgörande öfverskott från insamlingen till en minneskrans. Mellan talen sjöng kören från Uppsala både tyska och svenska sånger. Till sist afsändes genom prosten Jödicke ett hälsningstelegram till konsulinnan Ekman, som af sjukdom, ty värr, förhindrats att komma tillstädes.

Den stora högtidsdagen var inne — *den 6 november.* Då vi vid 7-tiden på morgonen tittade ut genom fönstret, var det så mulet, att vi ej kunde se tvärs öfver gatan. "Den historiska dimman" hade, kylig och tung, lägrat sig öfver slätten, såsom ville själfva naturen vakna upp ur glömskans natt och på sitt sätt hjälpa oss i firandet af det stora minnet. Dagen hälsades i Lützen med klockringning i kyrktornet, och musikkåren spelade åter svenska och tyska koraler. —

Intet amerikanskt 4:de juli-oväsen med dess skjutande och tjutande störde den högtidliga och tankfulla stämning, som behärskat allt och alla. O, hvilken morgon i Lützen! Man kände sig liksom återförd till flydda tider och hänförd af de händelser, som ur minnets panorama lifslefvande drogo fram för fantasiens blick. — Fram på förmiddagen skingrades dimman och solen bröt fram — höstsolen,

WILHELMSTRASSE I LÜTZEN.

i sitt majestät så hög och mild,
af *dagens hjälte* en trogen bild.

Det var icke lätt att draga sig fram på Wilhelms- och Gustaf Adolfs-gatorna i Lützen denna morgon. Vi kunna ju göra oss en föreställning om folkträngseln, då man med visshet beräknade, att antalet festbesökare ej understeg *tjugu tusen,* förutom stadens egen befolkning. Lützen ligger eljest i Tyskland, men den här gången såg det ut, som om Tyskland hade legat i Lützen.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Skymning. Kolteckning af Birger Sandzén.

Vid middagstiden anlände H. K. H. kronprins *Gustaf Adolf,* n. v. konungen af Sverige, och litet senare H. K. H. prins Eitel Friedrich, representant för tyske kejsaren. De kungliga gästerna mottogos af vederbörande vid rådhuset och blefvo å dess trappa föreställda för dem, som voro närmast till hands. — Här begynte man nu ordna processionen för det högtidliga aftåget till kapellet, och vid half två-tiden ljöd signalen till uppbrott. Musikkårerna gåfvo ljud och processionen sattes i gång under tonerna af finska rytteriets marsch och Björneborgarnas marsch, hvilka ömsom spelades under processionens lopp. Aldrig hade dessa välkända toner för oss klingat så gripande som denna gång. Vårt från salig morfar medärfda militärblod blef sjudande varmt, så att vi för stunden höllo på glömma bort, att vår uniform var dock — den svarta. — Processionsordningen var följande:

I.

a) De *svenska* officerarna och manskap, representerande de svenska regementen, som deltogo i slaget vid Lützen den 6 november 1632.

b) Studentkåren från Uppsala.

c) De svenska och tyska prästerna.

d) Representanter för Ekmanska familjen.

e) Furstligheterna med uppvaktning.

f) Representanter för svenska och tyska myndigheter, stater, kårer, universitet och Gustaf Adolfs-föreningar.

g) Lützens myndigheter.

II.

De, som voro försedda med inträdes kort (blå kort) till den afspärrade platsen omkring Schwedenstein. Svenskarna sammanslutna i en grupp.

III.

Öfriga intresserade.

Så böljade processionen fram genom Wilhelms- och Gustaf Adolfs-gatorna och ut åt landsvägen på den ryktbara

slätten. Stadens skolbarn, försedda med svenska och tyska flaggor, stodo uppställda jämte sina lärare längs efter gatorna, och vid porten till "Barnkrubban", som bär Gustaf Adolfs namn, stodo "systrarna" och barnen, viftande till oss

Musiken tystnar. Processionen saktar fart. Se, där står "Schwedenstein" (svenskstenen)! Och se där — nära intill — står kapellet! Det var alltså *här* — — — här han stupade — vår store Gustaf Adolf. Var hälsad, du heliga ort! När det ändtligen förunnas mig att sätta min fot på denna mark, som färgats af Gustaf Adolfs blod, må jag gärna fukta den med mina tårar — dock ej af sorgens utan hellre af kärlekens och tacksamhetens. Är det verkligen sant, att jag nu fått skåda med mina egna ögon det världshistoriska slagfält, där vår svenske hjältekonung med sitt blod återvann och beseglade den frihet, som den protestantiska världen hade så godt som förlorat? — Jag står där full af hänförelse, glad att vara en protestantisk kristen, lycklig att vara lutheran, stolt att vara svensk.

Sedan folkmassan ordnat sig framför kapellet, uppstämdes af mångtusen röster "Vår Gud är oss en väldig borg" och den mäktiga koralen brusade dånelikt öfver slagfältet. På kapellets trappa uppträdde en åldrig, hvithårig gubbe, ordföranden för Gustaf Adolfs-föreningarnas centralförbund, geheimerådet D. Pank. Den ärevördige gamle hade till textord valt patriarken Jakobs ord: *"Detta är ett heligt rum."* Han talade hänförd och hänförande som en yngling, hans stämma darrade af helig rörelse och hans hjärta sattes i brand vid den svenske troshjältens minne. Uppriktigt betygade han Tysklands och hela världens stora tacksamhetsskuld till Gustaf Adolf och hans här, och då han kom till skildringen af det märkliga slaget på denna slätt och till hjältekonungens död, då fuktade tårar den gamles kinder och han sträckte ut sina armar såsom ville han ta hela Sverige i sin famn.

Efter detta tal och en sång af studentkören uppsteg Sveriges kronprins till Schwedenstein — ack, det syntes mig som en tronbestigning! — och nedlade den praktfulla minneskrans, som han medfört från sin höge fader, H. M:t konungen, och från konungahuset, hvarpå följde den tyske prinsen, som å kejsarhusets vägnar nedlade en liknande krans. Därefter nedlade andra sina minneskransar, alla mer och mindre praktfulla, till ett då uppgifvet antal af 150, så att trapporna och sockeln till monumentet blefvo alldeles öfverhöljda af kransar med sidenband i de svenska färgerna.

Konsul Ekman hade helt visst gladt sig i hoppet om att vid detta tillfälle själf få personligen öfverlämna sin dyrbara minnesgåfva till Lützens samhälle, men denna glädje blef honom ej förunnad. Af förut antydd orsak kunde icke heller änkefru konsulinnan Ekman fullfölja sin afsikt att härutinnan intaga sin hänsofne makes plats, hvilken därföre måste fyllas af hennes son, ryttmästare Linder. Han besteg nu kapellets trappa och öfverlämnade i ett kort tal å de ädla gifvarnas vägnar byggnaden till staden Lützen och räckte nycklarna till dess borgmästare. Denne tolkade med några ord samhällets tacksamhet för den betydelsefulla gåfvan samt lofvade att troget vårda densamma. Borgmästaren lämnade därpå nycklarna till Sveriges ärkebiskop och bad honom öppna kapellet samt inviga det till dess höga ändamål. Ärkebiskopen vinkade till oss, sina assistenter, och sen vi slutit oss i led närmast honom, vände han sig mot dörren och utropade med hög stämma: "Öppna för mig rättfärdighetens portar; jag vill gå in genom dem och tacka Herren". Dörren öppnades, och vördnadsfullt tågade vi in i kapellet, närmast efterträdda af de kungliga, Ekmanska släktingar, studentsångarna och andra, som voro försedda med särskilda inträdeskort.

Sedan ärkebiskopen och hans assistenter intagit plats i koret och knäfallit vid altaret i tyst bön, hördes från sakris-

tian studenterna sjunga: "Låt dina portar upp", hvarefter församlingen unisont sjöng: "Hvar man må nu väl glädja sig". Ärkebiskop Ekman höll nu det egentliga invignings-talet (på *svenska*) med anslutning till Ps. 96: 7, 8: *"Gifven åt Herren, I folkens släkter, gifven åt Herren ära och makt, gifven åt Herren hans namns ära, bären fram skänker och kommen i hans gårdar."*

Att det tankedigra och högstämda talet gjorde ett djupt, allvarligt intryck, är öfverflödigt att nämna. Studenterna sjöngo nu Lindblads stridsbön, och därpå följde ett tal af general-superintendenten Jacobi, som till textord hade valt Apg. 2: 5—11, en del af berättelsen om pingstundret, med betoning af v. 11: *"Huru kunna vi höra dem på våra tungomål tala om Guds dråpliga verk?"*

Därpå förrättades invigningsakten (på *svenska*) af *vår* ärkebiskop, assisterad officiellt af representanterna från de fyra lutherska kyrkosamfunden: af superintendenten Jödicke från tyska kyrkan, af biskop Koskimies från finska kyrkan, af pastor Pehrsson från svenska kyrkan och af pastor Öhman från svensk-amerikanska kyrkan. Akten utfördes efter samma ritual, som den vi följa vid våra kyrkoinvigningar.

När de kungliga gästerna utträdde från kapellet, utbragtes ett fyrfaldigt hurra för de svenska och tyska majestäterna. Vi besågo nu närmare kapellbyggnaden och Schwedenstein—de härligaste svenska minnesstoder, som finnas å utländsk jord,—och här önskade vi dröja länge, men vi måste "följa med strömmen" tillbaka till staden. I "Roten Löwen" hade åter anordnats en festlighet, denna gång med middag (mot kontant erkänsla), och efter allt detta själens festande under den högsta andestämning var den enkla måltiden synnerligen välkommen, kryddad som den blef af den mest angenäma sällskaplighet både gamla och nya vänner emellan. Bland talarna vid detta tillfälle märktes ecklesiastikministern Hammarskjöld, generalerna Uggla och Liljehök, professor Lund-

ström, m. fl. Grundtonen i deras tal var *kristlig patriotism*, och till den lånade man gärna sitt öra och hjärta i Lützen.

Såsom vi började festligheterna i Lützen i superintendent Jödickes hem, så afslötos de också där i en ytterst treflig kolation med en liten sällskapstrupp af svenska gäster, ända till dess den sista timmen af denna oförgätliga 6 november hade nått sitt slut. Säkerligen skola alla de, som personligen deltogo i dessa festligheter, såsom ett minne för lifvet bevara *Lützen-minnet 1907*.

SVENSK-AMERIKANSK KYRKOARKITEKTUR:
SV. LUTH. ZIONS-KYRKAN I ROCK ISLAND, ILL.; INTERIÖR.

En dröm.

Af C. A. Lönnquist.

Jag satt på forna älfvens strand
i Babyloniens öde land,
där förr i fångenskapens band
ett sorgset gudsfolk suttit.
Det fordomdags på dessa rum
i pilträd hängt sin harpa stum
med hågen mörk, med blicken skum
för tårars mängd som flutit.
Men tung var tanken i min själ —
jag såg mig själf en judisk träl,
och i min dröm förstod jag väl
de tårar, här han gjutit.

Men sol gick upp, och sol gick ned,
och väntanstiden sakta skred,
sitt lif han tyst och långsamt led
i Babels land till ända.
Här gick han under plågarns staf,
och hvar förhoppning lifvet gaf

han måste dock till samma graf
en efter annan sända.
Så bar han dagens tyngd och teg,
tills obegråten själf han steg
i dödens gamla åkerteg,
dit slutligt alla lända.

Förgångna äro tusen år
och åter tusen. Kring hans bår
har tiden nu hvart lifvets spår
från rika trakter sopat.
Och solen bränt med mäktig brand,
att floden torkat vid sin strand,
och vinden öknens torra sand
bland tysta grafvar hopat.
Begrafven ligger marmorsal
och tempelgård i ökendal.
Hyena skriar och schakal,
där väktarn fordom ropat.

* * *

Så satt jag tankfull i min håg
och uti andanom jag såg,
hur tiden går, som våg på våg
sig hvälfver fram på hafven.
Det var, som getts mig siarblick
att skåda allt i verkligt skick,
hur släkte kom och släkte gick,
en släkt vid vandringsstafven.
Mig tycktes, som jag såg vår värld
en gnista blott från lifvets härd,
som slocknar på sin korta färd,
ty alltings mål är grafven.

Jag stod som på det högsta berg.
Den syn jag såg igenom märg
och ben mig gick, att lifvets färg
min kind för bäfvan miste.
Det var, som solens sken förgick,
och kölden allt i händer fick,
som döden öfver världen gick
och lifvet landsförviste.
Hvar flod, hvar sjö från jorden svann,
ej gräs, ej blomma mer man fann,
förgängelsen allt öfvervann —
jag stod där som den siste.

Knappt fanns därofvan stjärnor kvar
med sken, som när man ljuset spar,
då kruset ingen olja har
för lampans veke mera.
Här slocknar en, en annan där,
och vintergatan sig förtär,
och öfver fästets hela här
skall mörkret snart regera.
En kyrkogård, dit ingen går
att gråta ut en enda tår,
skall jorden milliarder år
i rymdens natt rotera.

Då steg jag, tycktes mig, dit ned
på jordens vida öde hed,
fast natten dröjde på min led
så svart, att den mig skrämde.
Jag ville söka lifvets tröst
och ropa ut med högan röst,

då kändes det, som om mitt bröst
med järngrepp någon klämde.
Dock ropade i mörkrets famn,
så godt jag kunde, jag mitt namn,
men ej ens ekots spökehamn
till svar mitt namn mer nämnde.

Då böjde jag till jorden mig
och trefvade mig fram min stig,
jag längtade så innerlig
att finna uti sanden,
om icke mer, ett spår allen
af människan: ett vittradt ben,
en huggen chiffer i en sten,
ett verk af mänskoanden.
Men hur jag sökte, hvart jag drog,
hur längtande mitt hjärta slog,
hvad än jag fann, alltjämt jag tog
ett formlöst stoft i handen.

Utplånadt är sen långlig tid
hvart vittnesbörd om lifvets strid,
hvart spår af mänskokonst och id,
och inga sånger klinga.
Naturens krafter gifva tappt,
af ålder varder våldet slappt,
att världen i dess fogar knappt
det mäktar sammantvinga.
Det intet, hvarur allt steg opp,
blir alltså världens mål och hopp,
när allt snart stannar i sitt lopp,
och alla fästen springa.

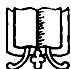
Hvar, hvar är mänskans storhet då,
den framtid, som hon trodde på
och med sin sträfvan ment sig nå
som ensam och som släkte?
Hvad ädelt varit, sant och stort,
hvad godt som hon osjälfviskt gjort
ju skulle öppna Edens port,
när ändtligt dagen bräckte.
Ja, hvar, när ingen mera finns,
som ens ett grand om mänskan minns?
Säg, människa, hvad af dig vinns
med allt i dödens häkte?

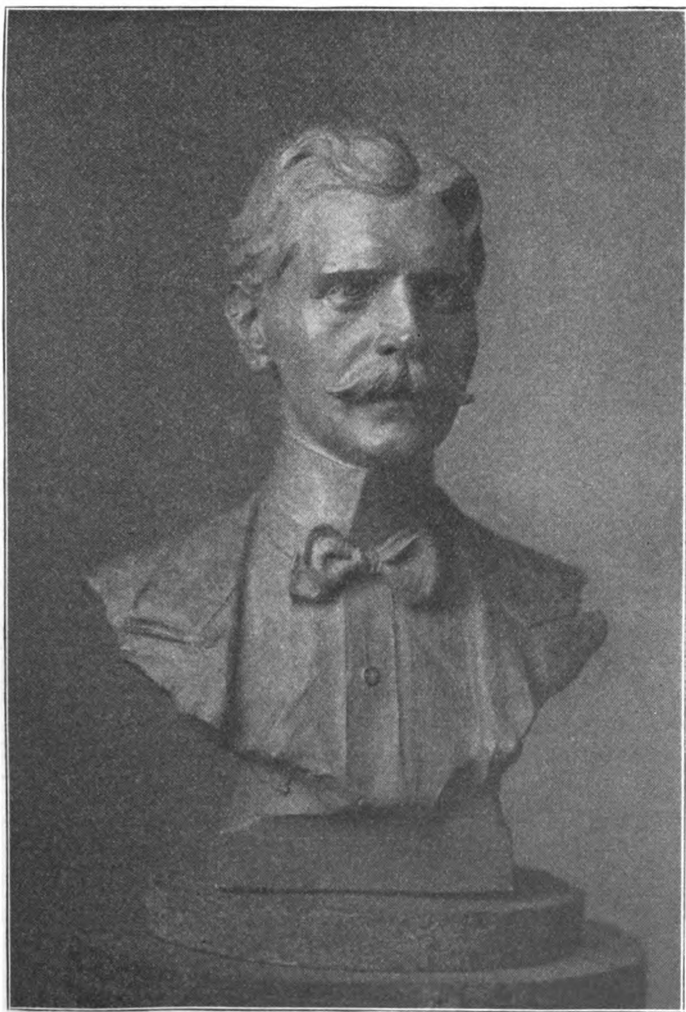
* * *

Med frågan på min läpp än kvar,
och hjärtat tiggande om svar
jag vaknade och fann, det var
en dunkel dröm allena.
Men kring mig badande i ljus
och smekt af sommarvindens sus,
som bar på vingen sångens brus
af lärkans toner rena,
låg Guds natur så skön och blid.
En stilla sabbats ljufva frid
sig sänkte öfver världen vid
att jord och himmel ena.

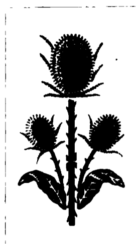
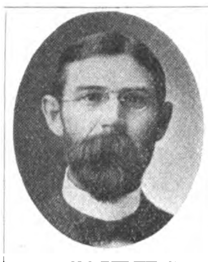
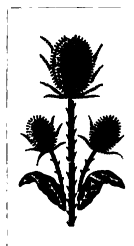
Och i mitt bröst en kärleks brand
slog upp emot det ljusa land,
hvars trygga skär, hvars lugna strand
ej tidens stormar hinna.
Och jag var mänska — hvilken lott:
friboren och naturens drott,

och med ett kall: att göra godt
för att mig själf så vinna.
Och mig vardt sagdt: Se lifvet skall
med friden gå ur stridens svall.
Då varder ovissheten all,
och alla skuggor svinna.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Byst af prof. E. Gelhaar. Af Charles Fribert.

Ponte dei Sospiri.

Ett reseminne af G. N. Swan.

"Nordens Venedig", Sveriges vackra hufvudstad, hade vi, min son och jag, besökt i början af juli. Sedan dess hade vi rest vida omkring "in- och utrikes", vistats flera dagar i "Kongens by" vid sundet, i kejsarstäderna vid Spree och vid Donau, beskådat Dresdens och Münchens konstskatter, vallfärdat till Schwedenstein vid Lützen och till Sans Souci utanför Potsdam, vandrat genom den böhmiska residensstaden Prags dystra kvarter och senast besökt Tyrolens, det undersköna Tyrolens urgamla hufvudstad Innsbruck. Därifrån hade vi farit genom den gamla stiftsstaden Trient, minnesvärd på grund af det där 1545—1563 hållna kyrkomötet, till den ej obetydliga, starkt befästade staden Verona, bland hvars många märkvärdigheter den nära två tusen gamla romerska amfiteatern, som hade sittplatser för 20,000 och kunde rymma nära 100,000 personer och ännu i dag är väl bibehållen, särskildt förtjänar att nämnas. Och nu, det var den 16 augusti, gjorde vi vårt inträde öfver den långa järnvägsbron i det fordom så stolta Venedig, söderns veritabla la bella Venezia. Från stationen fördes vi i en större gondol,

det här vanliga men för oss högst ovanliga sättet, till vårt hotell, där vi sedan sammanträffade med resenärer från när och fjärran.

Vi befunno oss här på historisk mark. Här hade den lille men oförskräckte munken Martin Luther i San Stefans-kyrkan år 1511 läst mässan och i det närbelägna augustiner-klostret hvilat ut på den långa fotvandringen från Witten-berg till Rom; här hade engelske skalden Byron lefvat och verkat; Browning hade här utandats sin sista suck; Göthe hade vistats här och i sin "Italienische Reise" beskrifvit sina intryck; Longfellow hade vandrat på dessa smala gränder i ungdomens vår, senare hade hans landsmän Hawthorne och "Mark Twain" besökt och beskrifvit staden och dess märk-värdigheter, och William Dean Howells hade i fyra år tjänst-gjort som amerikansk konsul; här hade de svenska skalderna Nicander och Snoilsky svärmat och diktat — för att nu ej tala om de större och viktigare världshändelserna, som ägt rum i och omkring det "Adriatiska hafvets drottning och härskarinna".

Främlingar från den stora nordamerikanska republiken hade vi nu kommit till hufvudsätet för den gamla världens en gång så berömda republik, en republik som i världshäfderna saknar sitt motstycke, som ägde bestånd i elfva sekler och gick sin undergång till möte först då den trotsade allhärska-ren Napoleon.

I förbigående och till förmån för den oinvigde torde jag böra nämna, att staden Venedig, grundlagd år 452, är belägen på en mängd (enligt olika källor från 72 ända till 118) mindre öar i Adriatiska hafvet. Staden är delad i tvenne större delar af den s. k. stora kanalen (Il Canal Grande), som i form af ett omvändt S genomflyter och åtskiljer ögrup-perna. Öarna i sin tur skiljas åt af 150 mindre kanaler, hvil-ka utgöra stadens "gator" och på hvilka man färdas fram och åter i de långa, svartmålade, för södern säregna båtarna, de s.

k. gondolerna. Dessa öar eller holmar äro sammanlänkade af tre större och omkring 380 mindre broar, så att man *kan* till fots leta sig väg från den ena ändan af staden till den andra, ehuru det vanliga och lättvindigaste sättet är att färdas "till sjös". År 1841—45 byggdes den öfver två engelska mil långa järnvägsbron, som nu förbinder staden med fastlandet. Längs den stora kanalen äro de många praktfulla marmorpalatsen, som förr beboddes af Venedigs nobless, de som hade sina namn i den gyllene boken. Bland offentliga byggnader märkas öfver ett hundra katolska och en del andra samfunds kyrkor samt sju judiska synagogor. Stadens folkmängd uppgår för närvarande till omkring 175,000 invånare.

Turisten, som ju alltjämt är på jakt efter det märkvärdiga och underbara, styr här vanligen sina steg först till Venedigs största torg och samlingsplats, den s. k. Piazza San Marco, hvilket torg inneslutes af praktfulla palatser å trenne sidor och af den uråldriga i österländsk prakt skimrande San Markus-kyrkan å den fjärde sidan. Campanilen, den beryktade fristående klockstapeln, som uppfördes i nionde århundradet, fanns sedan 1902, då den störstade samman, ej mera till; men grunden till en ny tornbyggnad på den förras plats hade redan lagts, och däromkring kretsade flockvis de här fridlysta dufvorna — i sju hundra år ha, säges det, på statens bekostnad dufvor blifvit matade härstädes hvarje eftermiddag. San Markus-dômen med dess många värdefulla föremål togo vi naturligtvis andaktsfullt i skärskådande, och genom de många, stora salarna i det praktfulla dogepalatset hade vi också vandrat, beskådande de däri inrymda konstskatterna och bland dem bilderna af de myndige herrar, som på sin tid hade republikens väl och ve i sina händer. Ändtligen kommo vi till en dörr, som ledde till den gång, så mången olycksbroder med tunga steg beträdt och hvarom jag hade hört och läst så mycket, gången öfver "suckarnas bro" (ponte dei sospiri) från rättegångssalen till statsfängel-

set på andra sidan kanalen. Ett ögonblick senare, och jag kunde med Byron utbrista:

"I stood in Venice, on the Bridge of Sighs;
A palace and a prison on each hand:
I saw from out the wave her structure rise
As from the stroke of the enchanter's wand:
A thousand years their cloudy wings expand
Around me, and a dying Glory smiles
O'er the far times when many a subject land
Looked to the winged Lion's marble piles,
Where Venice sat in state, throned on her hundred isles!"

Redan första aftonen i denna underbara stad, "den tystaste bland städer", en stad där

"Ej vagnens buller vandrarns känslor störa;
det enda ljud, som hinner till hans öra,
är af gondolens gång,
guitarrens klang och mänskorösters sång",

hade jag ej kunnat motstå frestelsen att med egna ögon beskåda, åtminstone från utsidan, denna bro, hvars historia på ett särskildt sätt fäst sig i mitt minne på grund af ett poem med samma namn, som jag länge känt och beundrat, en af den engelska lyrikens skäraste pärlor, hvarom mera här nedan.

Meranämnda bro lär vara ett verk af den berömde arkitekten Palladis och byggdes på 1500-talet. Öfver en af Venedigs sidokanaler har den i en djärf båge blifvit spänd mellan dogepalatset och den midt emot belägna byggnaden. Den utgör, yttrar en författare, en af skuggsidorna i den gamla republiken Venedigs historia. I byggnaden, som medels bron förenades med det praktfulla dogepalatset, inrymdes nämligen de förfärligaste fängelser, hvilka under republikens tid nästan alltid voro befolkade ända från de underjordiska, till hälften med vatten fyllda hålorna upp till de under blytaket

"SUCKARNAS BRO"
I VENEDIG.

befintliga låga kyffen, som hela världen känner till under namnet "blykamrarna". Under suckar framskred den, som från dogepalatsets rättegångssalar öfver de marmorskifvor, som utgjorde golfvet i denna öfverhvälfda bro, fördes till fängelsebyggnaden, ty han anade att han aldrig mer skulle återfå friheten eller att hans sista timme var slagen förr eller senare.

Väl kallar dr Howells suckarnas bro "a pathetic swindle", och Ruskin försäkrar, att ingen fånge hvars namn är värdt att minnas eller hvars lidanden äro förtjänta af deltagande, någonsin gick öfver denna bro; och det må ju vara händelsen, att de skräckscener, som betecknade gamla Venedigs bana, sällan återupprepades sedan den kom till stånd. Men själfva dess tillvaro på den plats, där dock så många skändligheter i rättvisans namn begingos, talar högt om den tid som flytt och manar fram gestalter från fordomtima, minnen från en "grånad forntids dar". Inför dessa kan ej den, som är förtrogen med platsens historia, stå oberörd. "Blykamrarna har jag", skrifver Nyblom, "icke sett och tänker icke heller se dem. Nog af, jag vet hvar de finnas. Att se sådana

hemska hål, där mänskliga eländet framstått i sin dystraste gestalt, är ej i min smak. 'Ponte dei sospiri', suckarnas bro, spänd mellan dogepalatset och fängelsebyggnaden, 'Carceri', ger en tillräckligt att fundera på, när man i månskenet står på Ponte di paglia och blickar uppför den trånga, dunkla kanalen." Men nu till poemet i fråga.

Om jag ej storligen misstager mig, är detta poem föga kändt af den stora allmänheten. Själf gjorde jag först dess bekantskap i andra hand, d. v. s. i öfversättning, och det dröjde flera år, innan jag lyckades få reda på originalet och hvem som var dess författare. Ungefär samtidigt med öfversättarens, framlidne prof. Lysanders, frånfälle 1890 fann jag i en svensk-amerikansk tidning poemet "Suckarnas bro, öfversatt från engelskan af A. Th. Lysander", men något författarenamn meddelades icke. Länge sökte jag förgäfves i en mängd antologier efter originalet. Först några år senare, då af en händelse det intressanta arbetet "Chr. Cavallin och A. Th. Lysanders smärre skrifter i urval, samlade och utgifna efter författarnas död, med inledning och lefnadsteckningar af Martin Weibull", kom i mina händer, fick jag reda på författarens namn. I detta arbete återfann jag nämligen poemet i fråga, hvilket uppgafs vara öfversatt efter Samuel Lovers "The Bridge of Sighs". Så långt godt och väl. Men bland de få poem af Lover, hvilka ansetts värda en plats i de mera spridda och tillgängliga antologier af engelsk poesi, fanns det icke; och i de många biografiska notiser rörande författaren, jag i olika arbeten läste, omnämndes ingen "Bridge of Sighs". På poetiska arbeten är det vanligen ingen brist i en välförsedd amerikansk bokhandel, men den som söker efter Lovers poetiska arbeten söker ofta förgäfves. Åtminstone gjorde jag det. Slutligen lyckades jag dock genom en boksynt Philadelphia-redaktör komma öfver originalet, och i detta sammanhang har jag trott mig bereda mången

älskare af poesi ett nöje genom att meddela poemet såväl i original som öfversättning. Här följer originalet:

Above the sparkling waters,
  Where Venice crowns the tide,
Behold the home of sorrow,
  So near the home of pride;
A palace and a prison
  Beside each other rise,
And, dark between, a link is seen —
  It is "The Bridge of Sighs".
    Row, gondolier, row fast, row fast,
    Until that fatal bridge be past.

But not alone in Venice
  Are joy and grief so near;
Today the smile may waken
  Tomorrow wake the tear;
'Tis next the "House of mourning"
  That Pleasure's palace lies,
'Twixt joy and grief the passage brief
  Just like "The Bridge of Sights".
    Row, gondolier, row fast, row fast,
    Until that fatal bridge be past.

Who seeks for joy unclouded,
  Must never seek it here;
But in a purer region —
  And in a brighter sphere;
To lead the way before us,
  Bright hope unfailing flies:—
This earth of ours, to Eden's bowers
  Is but a "Bridge of Sighs".
    Fly, fly, sweet hope, fly fast, fly fast
    Until that "Bridge of Sighs" be past.

* * *

Kanske några biografiska data rörande författaren också skulle läsas med intresse.

Samuel Lover föddes i Irlands hufvudstad den 24 februari 1797. Hans fader var börsmäklare, och det var hans önskan

att sonen skulle följa i hans fotspår och ägna sig åt affärslifvet. Detta stämde emellertid ej in med gossens lynne, ty tidigt visade han böjelse för konst och litteratur. Han ägnade sig i stället att börja med åt målarekonsten och blef snart en skicklig porträttmålare. Han gjorde sig också bemärkt som god sångare och skref själf sånger och visor, hvilka så väl mottogos, att han beslöt utgifva dem från trycket. Detta skedde år 1839 under namn "Songs and Ballads". Först hade han framträdt som författare med ett arbete "Legends and Stories of Ireland", hvilket utgafs i två delar 1831 och 1834, och den spännande och skrattretande romanen "Rory O'More, a National Romance", 1837. Hans kanske mest beryktade arbete, "Handy Andy, an Irish Tale", utkom 1842, "Treasure Trove", 1844, en antologi, "The Lyrics of Ireland", 1858, och "Metrical Tales and Other Poems", 1860. Han författade också en del skådespel och var en af grundläggarna af de berömda tidskrifterna *Dublin University Magazine,* 1833, och *Bentley's Miscellany,* 1837. Åren 1844—48 gjorde han en rundresa genom Storbrittanien, Förenta staterna och Canada och föreläste ur sina arbeten och sjöng sina sånger och visor. Han var två gånger gift. De senare åren af sin lefnad hemsöktes han af sjukdom. Han bodde då i St. Heliers, Jersey, och där afled han den 6 juli 1868. Hans stoft hvilar i Kensol Green. När och under hvilka omständigheter poemet "The Bridge of Sighs" författades har jag ej lyckats utröna.

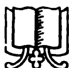
Den svenske öfversättaren torde vara oss bättre bekant. Född i Göteborg den 29 maj 1822 blef Albert Theodor Lysander student i Lund 1840, filosofie doktor 1847, docent i latinska språket och litteraturen 1848, adjunkt i äldre och nyare litterturhistoria 1859 samt professor i romersk vältalighet och poesi 1864. Under hela sin verksamhetstid var han fäst vid universitetet i Lund, och där afled han den 25 april 1890. Af hans litterära arbeten torde bland oss hans

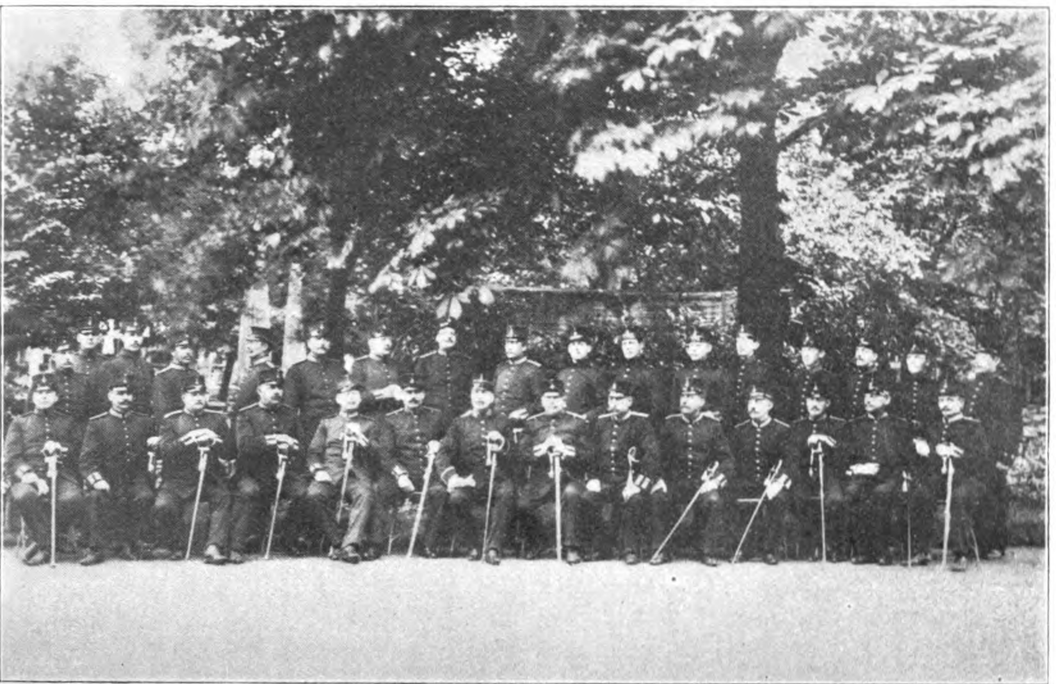
tolkning af Longfellows "Evangelina", 1854, vara mest bekant. Lysanders ypperliga öfversättning af Lovers poem lyder så här:

Där öfver glittrande vatten
  det stolta Venezia tog plats,
smyger sig sorgens boning
  tätt till härskarns palats.
Slottet och mörka häktet
  sida vid sida bo;
och mellan de två en länk ses gå:
  hon kallas "suckarnas bro".
    Gif rodden fart, så ila vi
    den olycksbron väl snart förbi.

Så lifvet genom du finner,
  att fröjd är en granne till kval:
än har du idel löjen,
  än blott tårar i val:
nära till sorgens hemvist
  glädjen har fäst sitt bo;
Dem mellan är sedd en fingersbredd,
  ej olik "suckarnas bro".
    Gif rodden fart, så ila vi
    den olycksbron väl snart förbi.

En fröjd, som aldrig har töcken,
  förgäfves du söker dig här,
renare världars dotter
  grafvens blomma hon är.
Strålande hopp oss hviskar
  löften om salig ro.
Mot himmelens frid all jordens strid
  är blott en "suckarnas bro".
    Gif anden flykt, så ila vi
  vår suckans bro helt tryggt förbi.

KUNGLIGA KRONOBERGS REGEMENTES MUSIKKAR,
som under våren 1908 konserterade i Svensk-Amerika.

Sveriges moderna konst.

En öfversikt af Birger Sandzén.

I.

Målarekonsten.

Sveriges nobla och storstilade, moderna konst har ej kunnat undgå att tilldraga sig så godt som hela den bildade världens uppmärksamhet. Äfven i Amerika talas och skrifves det nu för tiden inte så litet om svensk konst och konstindustri. Våra svenska konstnärer utkämpade här det första, stora slaget för svensk konst på världsutställningen i Chicago 1893 och vunno en lysande seger. Den svenska konsten på St. Louis-utställningen ansågs af de flesta kritiker såsom utställningens glanspunkt, oaktadt många af Sveriges bästa konstnärer, däribland en så betydande grupp som Konstnärsförbundet, lyste med sin frånvaro. Det var godt om plats i de svenska rummen i St. Louis, och taflorna hängde rätt glest. Nog hade segern blifvit ännu mera glänsande, om "förbundet" i sluten trupp med sina gamla segervana ledare Bergh, Nordström och Kreuger i spetsen ryckt in i anfallslinien. Det var ju emellertid välsignadt väl, att inte

Zorn, Liljefors och Larsson beslöto sig för att stanna hemma. Det är ju visserligen sant, att ingen konstnär egentligen kommer till sin rätt i dessa jättestora, osmältbara kataloger, som kallas internationella konstutställningar, och att det är bra mycket mera tilltalande för artisten att få ställa ut ensam eller med några likatänkande kamrater och för en trängre och mera förstående krets än för den stora, oförstående allmänheten, men å andra sidan borde konstnärerna besinna, att det inte bara är konstens intressen, som böra tillgodoses på en världsutställning, utan att det är en nationell hjärtesak, en plikt mot fosterlandet att intaga sin plats i ledet. Som sagdt vann den svenska konsten trots den ringa anslutningen en afgjord seger i St. Louis, och många af konstverken såldes.

Sedan dess har ingen större svensk konstutställning hållits i Amerika. Det är bara Zorn, som vunnit ett slag för gamla Sverige. Hans separatutställning i New York förlidet år väckte, som läsaren minns, en stormande förtjusning inom Österns konstkretsar. Tidningar och tidskrifter voro "fulla af Zorn" och hans raderingar och dukar. Vi svensk-amerikaner voro stolta öfver vår berömde landsman, "the master of Mora" som *The Metropolitan Magazine* kallade honom, den kosmopolitiske konstnären med det ursvenska hjärtat. Nu gå vi och vänta på, att de andra stora svenskarna skola göra sin plikt mot gamla Sverige. Vi anse det nämligen nästan vara deras skyldighet både mot konsten och svenskheten att på amerikansk botten och inför nära två millioner svensk-amerikaner visa, hvad de gå för. Ut på vikingatåg med edra härliga skapelser, landsmän! Slån "brädan ur" de franska, tyska och holländska tafvelfabrikörerna, som proppa österns konsthandlar och salonger fulla med sina alster! Ni kan göra det, om ni bara vill. Skulle inte de fina människorna i New York och Boston blekna, om Liljefors, Larsson, Bergh, Nordström, Kreuger, Wilhelmson, Fjæstad och de

andra började aflossa den ena bredsidan efter den andra mot deras palats och kassaskåp!

I allmänhet är det ju dock med våra landsmän som med Hannibal: de förstå att segra, men inte att begagna segern. Det anses ju nästan oförenligt med en svensk gentlemans syn på lifvet, ja rent af "brackaktigt" och skamligt, att sköta sina affärer.

En konstnär bör ju visserligen först och främst vara konstnär, bör kunna försaka och svälta hellre än att pruta af på konstens omutliga kraf. Vi se årligen här i Amerika — en sorglig syn —, huru många lofvande talanger duka under af medgång och pengar. De blifva fabrikörer och grosshandlare, och konstens stränga gudinna uttalar sin hårda dom: Gån bort ifrån mig, I ovärdige! Pengar äro dock ett nödvändigt ondt; som, om det råkar i goda händer, kan bli en källa till mycket godt. Det skulle därför vara önskvärdt, om den guldström, som nu flyter från de amerikanska mecenaternas börs ned i de franska, spanska, holländska, tyska och italienska artisternas fickor, åtminstone med en af sina armar mynnade ut i de svenska artisternas. Man behöfde ej vara rädd för, att de skulle bli bortskämda af penningen. Därtill äro de alltför ärliga konstnärer.

Oaktadt våra landsmän ej lagt "två strå i kors" för att på den amerikanska marknaden vinna afsättning för sina alster, så hamna dock årligen åtskilliga svenska konstverk i amerikanska privatsamlingar. Dessa konstalster äro i de flesta fall köpta i Sverige af amerikanska turister. Utlänningen, som reser i Sverige, finner till sin stora häpnad, att här blomstrar ett rikt konstlif med en storartad alstring och alltigenom kontinentala konstförhållanden.

Han finner, att konsten där intar en viktig plats i det moderna samhällslifvet, att den deltar i uppfostringsarbetet, att den talar sitt tytsa, men eldande och varmt fosterländska språk ej endast i stora, kalla museer, utan på gator och torg,

i skolornas och universitetens lärosalar, i postkontor och de flesta offentliga byggnader eller, med ett ord, att den vill ha sitt ord med i laget, hvarhelst man försöker att fostra svenskar till fosterlandskärlek och sann svenskhet.

Sverige kan berömma sig af att äga en sant nationell konst. Att denna lifskraftiga, äkta svenska strömning är så ung till åren, bara ett par, tre tiotal år, förefaller nästan otroligt, om man betraktar det jättearbete, som på denna korta tid gjorts.

Tyvärr måste vi på grund af det knappa utrymmet neka oss nöjet att närmare redogöra för de utvecklingsstadier, som den svenska konsten genomgått på vägen till sitt nuvarande mästerskap. Vi måste dock för åskådlighetens skull ange några hållpunkter.

Redan på 1700-talet slogo de svenska målarna Gustaf Lundberg (1695—1786), Alexander Roslin (1718—1793), Nik. Lafrensen d. y. (1737—1807) och den utmärkte miniatyrmålaren Peter Adolf Hall (1739—1793) igenom i Paris. Konung Gustaf III tog de sköna konsterna under sitt beskydd, och en tid af blomstring inträdde, som emellertid ej fick lång varaktighet. De förnämsta konstnärerna från denna tid äro, jämte de ofvannämnda, den store bildhuggaren Sergel (1740—1814) och Karl Fredrik von Breda (1759—1818), som målade den svenska aristokratien med varm färg och bred, kraftig penselföring. Bondmålaren Per Hörberg (1746—1816) målade figurrika, stort anlagda altartaflor. K. G. Pilo (1711—1793) ådagalade en sällsynt koloristisk begåfning i sina porträtt och den storslagna taflan "Gustaf III:s kröning" i Nationalmuseum. Per Hilleströms (1732—1816) interiörer från Stockholms borgarhem äro ofta rätt intressanta. J. G. Sandberg (1782—1854) var en duktig porträttmålare. Oaktadt konsten ej saknade dugliga idkare, förde den på det hela taget en tynande tillvaro, och det allmänna konstintresset var ytterst ringa. Sergel skref 1800

till sin vän Abilgaard i Köpenhamn: "Les Arts languissent" — konsterna vantrifvas. Konstakademien saknade kompetenta ledare och lärare. Den götiska rörelsen i början på 1800-talet sökte väcka en nationell anda till lif och bekämpa den ensidiga antikdyrkan, men dess insats i konsten var kortlifvad och obetydlig. Bildhuggaren Fogelberg (1786—1854) var så godt som den ende, som i någon mån lyckades genomföra de nya idéerna, och hans asagestalter, af hvilka Tor i sin lugna urkraft är den bäst lyckade, äro ett viktigt uppslag i den svenska konsten. Af Fogelbergs historiska statyer är den af Birger Jarl bäst, onekligen ett konstverk af värde.

Konsthistorikern Nordensvan kallar 1830- och 40-talens konst "emigrantkonst". Landskapsmålaren Wickenberg skrifver 1844: "Snart befinner sig hela svenska måleriet på främmande jord, sedan det så länge vegeterat i den svenska jordmånen." De svenska konstnärerna söka i Italien, Tyskland och Frankrike de lärare och förebilder och framför allt den glada, pittoreska omgifning, som de sakna därhemma. Några stanna borta för alltid, några bli hemma och vantrifvas och några t. ex. Egron Lundgren, komma hem för att dö. På det hela taget studerar man lifvet mera än konsten.

Vid medlet af 1850-talet inträder den svenska konsten under Karl XV:s höga beskydd i ett nytt skede, som utmärkes af raskt framåtskridande. Flera dugande konstnärer återvända till fosterjorden. Genom Boklund tillkom Konstakademiens målarskola, Edvard Bergh grundlade landskapsskolan 1857 och Scholander arkitekturskolan 1848.

Düsseldorferskolan, som i strid mot såväl den klassiska skolan som den braskande historiemålningen ifrade för användandet af motiv från naturen och det samtida hvardagslifvet, och hvilken trots sina brister var af stor betydelse, blef under detta skede svenskarnas förebild och läromästare. Man började måla svenska landskap och skildra svenskt folklif. Den nya strömningen visade emellertid sin fosterländskhet

företrädesvis i valet af motiven. En stor del af konstalstren tillkommo i utlandet och voro till karaktären utländska. Till ett djupare förstående af de svenska motiven och ett ärligt, af kärlek buret studium af naturen hade man ännu icke arbetat sig fram.

Bland "emigrantkonstens" och Karl XV:s-skedets konstnärer vilja vi som hastigast nämna de mera framstående.

Per Wickenberg (1812—1846) var en talangfull landskapsmålare, som i sin känsliga och enkla behandling af motivet tillhörde föregångarna till den nya, franska skolan, "Barbizon-skolan". Wickenberg slog igenom i Paris med ett svenskt interlandskap och vann allehanda utmärkelser och europeiskt rykte. G. V. Palm (1810—1890) målade italienska solskenslandskap med fast teckning och en viss stilkänsla, men bjärta och granna färger. Nils Johan Blommer (1816—1853) gaf i sin konst form åt den nordiska sagans och mytens gestalter. "Näcken och Ägirs döttrar" (1850) i Nationalmuseum är ett af hans mest stämningsfulla verk. Karl Wahlboms (1810—1858) figurmålningar t. ex. "Slaget vid Lützen" (1855) beteckna ett betydande framsteg i teknik. Bengt Nordenberg (1822—1902) målade allmogegenrer. Den nyligen aflidne F. Fagerlin (f. 1825) skildrade med säker teknik de holländska fiskarnas hemlif. Aug. Jernberg (1826—1896), en af Düsseldorferskolans bästa representanter, målade stilleben, interiörer och gatubilder i saftiga och klara färger. Johan Kristofer Boklund (1817—1880) målade mest historiska episoder och utöfvade som direktör för Konstakademien ett stort inflytande på svensk konst. Markus Larson (1825—1864) målade nordiska landskap i våldsamma belysningseffekter. Larson ägde stor begåfning, men han slarfvade bort den genom sitt oordentliga lefnadssätt och infriade ej de stora löften, som han gifvit. Skedets främste landskapsmålare var Edvard Bergh (1828—1880), "den nordiska björkskogens tolkare". Egron Lund-

gren (1815—1875) var en snillrik tecknare, akvarellist och författare. Han reste öfver halfva världen, men tyckte bäst om Södern, som han med penna och pensel sklidrar i glada, spirituella ögonblicksbilder. Då och då for han hem till Sverige, som han i själfva verket varmt älskade, konstaterade till sin sorg, att han ej trefs och for så ut igen. Mårten Eskil Winge (1825—1896) och Joh. Aug. Malmström (1829—1901) målade och tecknade fornnordiska sagogestalter. Malmströms "Älfdansen" i Nationalmuseum är kanske hans bästa verk. Hans illustrationer t. ex. till Fritjofs saga och Fänrik Ståls sägner äro ofta ärligt och enkelt gjorda. Nils Anderson (1816—1865) målade med naiv uppriktighet och kärlek svenska ödebygdsmotiv. Gustaf Rydberg (f. 1835) hans känsligt och pietetsfullt förevigat sin hembygd, den skånska slätten. Uno Troili (1815—1875) var sin tids bäste, svenske porträttmålare. Johan Fredrik Höckert (1826—1866) var kanske på det hela taget den mest betydande af denna tids konstnärer. Hans färgsköna "Lappkapell" i Lilles museum, "Det inre af en lappkåta" i Nationalmuseum och "Rättvikskulla" i Göteborgs museum samt den storslagna "Slottsbranden 1697" i Nationalmuseum äro af mycket stort konstvärde. Skulpturens främste idkare voro K. G. Qvarnström (1810—1867) och Johan Peter Molin (1814—1873), den senare känd för sin staty af Karl XII (aftäckt 1868) samt den liffulla bronsgruppen "Bältespännarne". Den mångsidige F. W. Scholander (1816—1881) utöfvade såsom arkitekt och lärare vid Konstakademien ett mycket stort inflytande. Den svenska konsten fick fortfarande, ehuru förhållandena därhemma betydligt förbättrats, gå i lära i utlandet, innan den blef mogen för de stora, nationella uppgifter, som väntade på sin lösning.

De sista gesällåren tillbringade den i Paris, som blef dess sista och bästa läromästare. Den franska konsten hade i nittonde århundradet en lysande storhetstid såväl inom skulp-

turen som måleriet. Den blef banbrytande och ledande i hela den bildade världens konststräfvanden. I början på århundradet härskade den klassiska skolans strängt skulptureska, stela och uppstyltade konst. Så framstormade den romantiska riktningen med kraf på frihet i ämnesvalet, med lif och rörelse i teckningen och glödande kraft i färgen. I sin ordning får den utkämpa en strid med realismen, som fordrar noggrannare naturstudium och absolut sanning i framställningen, samt den gren däraf, som benämnes "impressionismen", hvilken sträfvar efter ett summariskt totalintryck, en "impression" af motivet. Man börjar studera ljusets verkan på färgerna i naturen, dagrarnas och skuggornas valörer, rörelsen och lifvet i de skapade tingen. Frilufts- och stämningsmåleriets tid är inne. Landskapskonsten utvecklas hastigt och eröfrar ständigt nya fält. Så tillkommer omsider fordran på dekorativ behandling af ämnet och linjeskönhet, egenskaper, hvilkas betydelse realismen till en början förbisett. Den dekorativa stilen har på sistone öfvergått till stiliserande och symboliserande riktningar, som gjort sig skyldiga till osunda öfverdrifter, hvilka emellertid aldrig framträdt i den svenska konsten. Den monumentala dekorationskonsten återuppväckes äfven i Frankrike.

Vid 1880-talets ingång lågo omkring åttio svenska konstnärer i Paris, bland hvilka voro åtskilliga glänsande talanger. I Seine-stadens stora och lifvande konstförhållanden grepos de af arbetsfeber och arbetade sig snart upp till en teknik, som täflade med deras läromästares, och till en djup och sann uppfattning af konstens väsen och mål. Medaljer och allehanda utmärkelser haglade ned på de svenska artisterna. Hvarenda salong medförde nya triumfer. Omsider mognade i de svenska parisarnas krets ett oryggligt beslut att rycka upp och reformera konstförhållandena därhemma. "Opponenterna" med Josephson, Pauli, Bergh, Larsson, Kreuger, Liljefors, Salmson, Hasselberg, Nordström m. fl. framstå-

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Från Turtle Rivers, Minn., källa. Oljemålning af Olof Grafström.

ende artister i spetsen insände 1885 en skrifvelse till Konstakademien och fordrade en fullständig omorganisation af densamma samt genomgripande reformer i undervisningen. Bort med granna titlar, ämbetsmannavälde och byråkratism i konstens hemvist, bort med det eviga antikritandet, ut med förtorkade och efterblifna professorer, tillsatta på lifstid! Pojkarna böra få välja sina lärare själfva, och dessa böra endast tillsättas på tre år i sänder o. s. v. Samtidigt anordnades af "opponenterna" en utställning i Stockholm, hvilken af de konservativa betraktades "med undran och med skräck" och af det yngre lägret hälsades med intensivt bifall. Petitionen lämnades visserligen utan afseende, men "opponenterna", som snart nog organiserade sig till "Konstnärsförbundet", stredo lika oförfäradt och vunno den ena segern efter den andra. Oaktadt Sveriges artister nu äro splittrade i många grupper och föreningar t. ex. "Konstnärsförbundet", "De frie", "Svenska Konstnärernas förening", "Skånska konstnärslaget" m. fl., så kan man dock säga, att de principer, för hvilka "opponenterna" stridit, på det hela taget slagit igenom och satt sin prägel på Sveriges moderna konst.

Då friska vindar börjat blåsa därhemma, då jordmånen var beredd för svensk konst, började artisterna packa ihop sina saker och flytta hem, och på 90-talet "församlades tåget mot Norden". Konsten därhemma har med åren blifvit alltmera svensk till sitt skaplynne. Både konstnärer och publik ha fått ögonen öppna för den rikedom på motiv, som Sverige erbjuder, och särskildt för den svenska naturens skönhet, dess klara, lugna, mäktiga färger och rena, storstilade linjer, en skönhet vida storslagnare och allvarligare än Söderns. Ja, nu finns det konst därhemma, djup, intim, härlig, hjärtevärmande konst. De unga konstnärerna behöfva ej längre fara utrikes för att få lärare, förebilder och motiv. Allt detta finns att tillgå hemma.

Sveriges förnämsta moderna konstsamlingar finnas i Na-

tionalmuseum i Stockholm och i Göteborgs museum. Det sistnämnda erhöll för några år sedan såsom donation göteborgsmecenaten Pontus Fürstenbergs värdefulla, cirka 250 nummer starka samling och har att uppvisa många pärlor af genombrottstidens, 1880-talets samt 1890-talets konst. Många utmärkta privatsamlingar finnas, t. ex. Thielska galleriet i Stockholm, prins Eugens, artisten Zorns samlingar m. fl.

Bland konstskolor må förutom Kongliga akademien för de fria konsterna nämnas konstnärsförbundets målarskola, grundlagd 1891, samt Göteborgs musei rit- och målarskola. Många privata skolor finnas naturligtvis. Vi vilja i det följande i största korthet betrakta några af den moderna, svenska konstens förnämsta målsmän och deras verk.

Grefve George von Rosen (f. 1843) är historie- och porträttmålare. I sina historiemålningar, etsningar och teckningar med ämnen från 1500-talet återger han på ett öfvertygande sätt personernas karaktär och tidsstämningen. Hans starkt stiliserade "Karin Månsdotter och Erik XIV", målad 1871, är ett storslaget konstverk både hvad innehåll och dekorativ verkan beträffar. Den olycklige konungens stumma förtviflan, där han slites mellan kärleken och hatet, personifierade i Karin Månsdotter och Göran Person, är genialiskt återgifven. Samma dramatiska intensitet i framställningen finna vi i "Karin Månsdotter hos Erik i fängelset" (1881), i "Den förlorade sonen" (1885) och "Drottning Dagmars uppväckelse" (1899). I grefve Rosens många utmärkta porträtt framträder en djup och genomträngande karakterisering t. ex. i hans nobla självporträtt i Uffizigalleriet, porträttet af målaren Palm, af Pontus Wikner, den ädle, af självstrider och tänkande i förtid åldrade filosofen. Grefve Rosens sista stora målning blef färdig 1905 och kallas "Sfinx". Den är en allegorisk bild af det grymma, obevekliga ödet.

Julius Kronberg (f. 1850) förvärfvade sig genom studium af de venetianske mästarna en säker teknik, utmärkt för sin

lysande färg. Bland hans tidigare målningar märkas "Jaktnymf och fauner" (1875) och "David och Saul" (1885) i Nationalmuseum. Så småningom öfvergick Kronberg till den monumentala, dekorativa målningen och har utfört vackra plafonder i Stockholms slott, kupolbilder i Adolf Fredriks kyrka m. m.

Nils Forsberg (f. 1842) belönades med första klassens medalj på Parissalongen 1888 för sin jättestora målning "En hjältes död". Motivet är taget från fransk-tyska kriget. Taflan framställer en interiör från Notre-dàme-kyrkan, hvilken under kriget användes till sjukhus. I en tältsäng i taflans midtelplan dör en soldat i sin mors och några stridskamraters, bland andra några högre officerares, närvaro. Taflan skänktes af en mecenat till Nationalmuseum. Göteborgs museum äger Forsbergs "Akrobatfamilj", en synnerligen väl utförd figurmålning, samt hans sista och största tafla, "Gustaf II Adolf före slaget vid Lützen".

Sveriges populäraste historiemålning är tvifvelsutan Gustaf Cederströms (f. 1845) stora duk "Karl XII:s likfärd", af hvilken originalet, som målades 1878, finnes i Ryssland och en replik i Nationalmuseum. Det hvilar ett drag af lugn storhet öfver taflan, oaktadt uppställningen verkar tablå. Konstnären har målat flera anslående motiv från den karolinska tiden. Bland Cederströms genrer må märkas hans lyckade kvinnliga "Frälsningssoldat", som söker omvända några kroggäster. Denna tafla finnes i Göteborgs museum.

Den förste stämningsmålaren i det svenska landskapsmåleriet är Alfred Wahlberg (1834—1906). Han studerade först i Düsseldorf, men flyttade snart till Paris, där han tillägnade sig de franska målarnas enkla, breda teknik och klara blick på naturen. Hans mångsidiga och djupt poetiska konst hade en oerhörd framgång i Paris och blef känd öfver hela Europa. Wahlberg är representerad i många af kontinentens

museer och äfven i Amerika t. ex. i Metropolitan Museum of Art i New York.

Bland de första svenska parisare, som slogo igenom och vunno europeisk ryktbarhet, var Hugo Salmson (1843—1894). Påverkad af Breton, Bastien-Lepage och de andra franska bondmålarna, målar han franska allmogegenrer från Picardie med utmärkt teknik och stor träffsäkerhet fast utan djup karaktärisering. Hans "Hvitbetsplockare", målad 1878, hamnade i Göteborgs museum. Bland hans svenska motiv märkas t. ex. "Grinden i Dalby", hvilken framställer några linhåriga och blåögda barnungar vid en grind. Taflan inköptes af franska staten för Luxembourg-galleriet, där den inom kort blef en af samlingens mest populära nummer.

Aug. Hagborg (f. 1852) slog likaledes tidigt igenom i Paris och fick sälja en duk till franska staten 1879. Hagborg skildrar med förkärlek de nordfranska fiskarnas och sjömännens lif.

Hugo Birger (1854—1887) målade helst solskensgenrer från Frankrike, Spanien och Marokko. Hans dukar äro fulla af färg och målarglädje fast stundom en smula granna och hårda. Det blef Birger förunnadt att kort före sin död föreviga den glada kamratkretsen på den stora, på 1886 års salong utställda "Frukost i Ledoyens restaurant vid öppnandet af salongen", nu i Göteborgs museum. Taflan är en intressant, kulturhistorisk stämningsbild från den svenska konstens "Sturm und Drang"-period. Bland figurerena märkas åtskilliga ledande "opponenter" t. ex. Salmson, Pauli, Josephson, Larsson, Birger själf, Hasselberg, Thegerström m. fl. samt finnarna Edelfelt och Wallgren.

Bland de äldre svensk-parisiske landskapsmålarna intager Per Ekström (f. 1844) en mycket framstående plats. Han målar sin hembygds, Ölands, kala hedar, Nordfrankrikes slätter, svenska ängs- och insjömotiv med en utsökt fin kolorit och djup, själfull uppfattning. Ekström är vackert re-

presenterad i Nationalmuseum och Göteborgs museum, i det senare af flera dukar t. ex. "Borgholms slottruin", öfver hvilken hvilar en underbart poetisk stämning.

Till de tidigare parisarna hörde också den begåfvade, vid unga år aflidne landskapsmålaren Karl Skånberg (1850—1883), känd för sina känsliga studier från Venedig, Rom och Frankrike.

En af de ledande opponenterna var figur- och porträttmålaren Ernst Josephson (1851—1906), en originell och storslagen konstnär, hvars mäktiga färgkonst är alla kännares förtjusning, en lycklig förening af de gamla mästarnas djup och glöd och de modernas djärfva tilltagsenhet. Josephson studerade först vid konstakademien i Stockholm, tillbragte därefter många år på kontinenten, formerade en intim bekantskap med renässansens stormän, af hvilkas verk han hemsände härliga kopior, studerade Spaniens och Frankrikes folklif och bodde länge i Paris. Till stor skada för svenska konsten brötos långt före konstnärens död hans krafter af en svår själssjukdom. Äfven som skald har Josephson skänkt vår yngre kultur många dyrbara pärlor. I "Svarta Rosor och gula" sjunger han ut sitt lidande konstnärshjärtas längtan efter kärlek, skönhet och harmoni. I hans tidigare verk, såsom "David och Saul", "Faun och Bacchant" märkes en sträfvan efter venetianarnes glödande kolorit. Sedermera utbildar han en egen teknik, växlande efter de ämnen, han behandlar, stundom utarbetad i detalj såsom i hans spanska "Cigarettmakerskor", i Göteborgs museum, stundom grof och bred som t. ex. i "Spanska Smeder". Josephsons förmåga som porträttmålare framträder i all sin glans i porträtten af målaren Skånberg, en puckelryggig, öfvermåttan elegant, liten herre, afbildad med en ståtlig gobelin som bakgrund (i Göteborgs museum), af journalisten Renholm och konstnären Allan Österlind (båda i Nationalmuseum), af fru Rubenson i Stockholm m. fl. Ett af Josephsons mest omtalade och

mest omtvistade verk är "Strömkarlen". En ynglingagestalt sitter vid ett glittrande vattenfall i bländande solljus och spelar med våldsamt tillbakakastadt hufvud och slutna ögon i vild ekstas på en fiol af guld. Bilden är ett snillrikt uttryck för konstnärens otillfredsställda, himmelsstormande skönhetslängtan. Detta gripande konstverk finnes i prins Eugens dyrbara samling. Det förefaller ofattbart för vår tids skönhetsbegrepp, att denna tafla för bara några år sedan hembjöds till Nationalmuseum men ej mottogs. Allt hvad Josephson skapat andas lif, energi, sjudande känsla och fantasi. Han är en af den svenska konstens stormän.

Georg Pauli (f. 1855) är en af den högre, dekorativa konstens få representanter i Sverige. I Göteborgs museum har Pauli målat kulturhistoriska freskomålningar, "Handel och sjöfart" samt "Parnassen", hvilka utmärka sig för rena, behagliga linjer och lugn, vacker färgverkan. Utmärkta prof på Paulis gedigna konst äro hans fresk i Stockholms Södra latinläroverk, som med mycken stilkänsla skildrar, huru majstången klädes på en svensk herrgård, samt hans väggmålningar i Hotell Rydbergs matsal i Stockholm. Bland hans stafflitaflor vilja vi här endast nämna den i sydländsk färgrikedom prunkande "Romerska ammor", i Göteborgs museum, och den stämningsfulla "Midsommarvaka". Pauli är äfven en lyckad illustratör t. ex. i sina teckningar till Gösta Berlings saga.

Fru Hanna Hirsch—Pauli (f. 1864) är en begåfvad figurmålarinna. Hennes porträtt af Heidenstam och Ellen Key röja en djupgående karakteriseringsförmåga. Öfver hennes "Prinsessan", i norska nationalgalleriet, ligger en blid, medeltida sagostämning. Taflan föreställer en blåögd och ljushårig liten prinsessa, sittande utanför Visby stadsmur.

Carl Larsson (f. 1855 i Stockholm) är en rastlöst verksam, mångfrestande konstnär, som åtnjuter den stora förmånen att vara beundrad och hjärtligt afhållen af såväl

konstnärer som den stora allmänheten. Och hans spirituella, hjärtevärmande, naivt uppriktiga och ärliga och på samma gång virtuosmässiga konst har ju en alldeles säregen tjusning. Hvad som mest utmärker Larssons verk, såväl äldre som yngre, större som smärre, är deras dekorativa karaktär. I sitt tidigare skede målade han strängt realistiska, färgglada friluftsbilder från Gretz i utkanten af Fontainebleauskogen o. d. med mycket modern teknik, fast alltid stämplade af Larssons starkt personliga och säregna konstnärstemperament. Så småningom öfvergår han till en stiliserad, dekorativ framställningskonst och uttrycker sig i linjer och stora, hela färgytor. Hela Carl Larssons läggning, hans väldiga fantasi, hans tilltagsenhet och energi och häraf följande herravälde öfver de tekniska uttrycksmedlen, samt hans sunda blick på tingen ger honom de för det monumentala, dekorativa måleriet nödvändiga förutsättningarna. Larsson är också en af samtidens största freskomålare och har såsom sådan gjort ett ovärderligt inlägg i den svenska konsten. I en flickskola i Göteborg och i Göteborgs museum finna vi hans första dekorativa målningar. De tre väggmålningarna i Göteborgs museum, i djärfva allegorier skildrande "Renässans", "Rokokko" och "Nutida konst", äro öfverflödande af lif och färg och skaparglädje, typiska för genombrottstidens kärnfriska, jublande konstlif. Hans jättefresker i Nationalmuseum, behandlande episoder i den svenska konstens historia, äro de i sitt slag mest storartade i svensk konst. I Norra latinläroverket har Larsson målat "Korum på Ladugårdsgärdet", en skara skolungdom, församlad till gudstjänst efter en fältöfning. Från denna vackra målning brusar ett äkta svenskt och vårfriskt ackord mot åskådarens hjärta. Af Larssons bedrifter som illustratör vilja vi här endast påminna om de härliga teckningarna till Sehlstedts visor, Anna Maria Lenngrens dikter och Viktor Rydbergs Singoalla. Vill man riktigt se solsidan af Carl Larssons konst, skall man studera

hans bilder från Sunborn, konstnärens hem i Dalarne. Dessa med mästarehand tecknade ögonblicksbilder från ett idylliskt, svenskt hem, fulla af hälsa, humor och lefnadsmod, verka uppfriskande och medryckande på hvarje sundt sinne. Af Carl Larssons porträtt vilja vi här endast nämna hans utmärkta självporträtt i Göteborgs museum.

Oscar Björck (f. 1860) är en utmärkt porträttmålare. Hans bekanta porträtt af prins Eugen (i Nationalmuseum) är utsökt vackert, likaså det nobla, dekorativa porträttet af Verner von Heidenstam i Göteborgs museum. Skalden står på sin balkong, lutad mot en pelare, och blickar ut öfver stora Värtans lugna segel, som skimrar i aftonens milda guldtoner. Björcks porträtt af prinsessan Ingeborg är likaledes af stort konstvärde.

Robert Thegerström (f. 1857) har äfven målat mycket förtjänstfulla porträtt såsom t. ex. den känsligt utförda bilden af kompositören Stenhammar, i Göteborgs museum. Thegerström är äfven utmärkt landskapsmålare.

Anders Leonard Zorn (f, 1860) är, som läsaren vet, en af samtidens ryktbaraste konstnärer. Till och med här i Amerika känner ju hvarje bildad människa till Zorn. Jag råkade för ett par år sedan på en resa i samspråk med en amerikan, som på tal om Sverige erkände, att han ledsamt nog inte kände till mer än tre svenskar, nämligen Gustaf II Adolf, Oscar II och Zorn. "Zorn is a stunner of a fellow", sade han. Och det hålla vi med om. Zorn behärskar troligen i högre grad än någon nu lefvande konstnär de tekniska uttrycksmedlen. Han är också häpnadsväckande mångsidig, tecknar, raderar, målar i olja och vattenfärg, skär i träd och modellerar, allt med makalös virtuositet. I konsten att med några få penseltag och i några enkla, saftiga och rena färgtoner få fram det väsentliga, hvarken mer eller mindre än som behöfs, är Zorn oöfverträffad. De mest invecklade belysnings- och färgproblem löser han med en tvärsäkerhet, som

om inga svårigheter funnes till. Zorn modellerar taflan i stora toner och färgmassor. Linjeverkan sköter sig själf. Äfven i hans etsningar är ljusverkan hufvudsaken. I Nationalmuseum i Stockholm finnes en fullständig samling af Zorns etsningar. Jag studerade dem rätt grundligt för ett par år sedan och med ständigt stigande beundran. Zorn går alltid fort och rakt på sak, målar eller raderar hvad han ser, och är ej road af att fantisera. Liksom alla stora virtuoser, både musiker och målare, anses han af en del yrkesbröder ha mera yttre form än innehåll i sina verk. Man skall ju alltid ha något att anmärka. Det är med Zorns teknik som med rönnbären. "Di ä sura", sa räfven. Det man säger om Zorn, säger man också om Sartorio, Laszlo och Zuloaga. Zorn har ju visserligen inte alltid målat intressanta modeller. Somliga ha haft mera pengar än själ, och man kan inte måla det, som inte finns. I alla Zorns verk möter oss dock ett starkt personligt drag, och i de verk, som intresserat honom (och de äro bra många) t. ex. porträtten af hans goda vänner och närmaste, äfven en varm känsla och intim karakteristik. Se bara på bysten af "Mormor" och Gustaf Vasa-statyn! Zorn har uppbyggt sin breda teknik på en fast grundval af noggranna detaljstudier, som vi se af hans tidigare etsningar och målningar. Han var en berömd akvarellist, innan han började måla i olja. Emedan Zorn begagnar en ytterst enkel palett (bara några få bepröfvade färger), hålla sig hans dukar bättre i färgen än de flesta moderna oljemålningar. Jag såg för ej länge sedan några af hans tidigare taflor. De se ut som om de voro målade i går. Att här söka uppräkna ens de mest betydande af Zorns verk vore lönlöst. Hans produktivitet och energi äro helt enkelt fenomenala. De flesta konstsamlingar af betydenhet i Europa och Amerika hafva förvärfvat målningar eller etsningar af hans hand. I det gamla aristokratiska Uffizigalleriets porträttsamling var han representerad redan i unga år.

Vi vilja bara påminna om några af hans taflor t. ex. hans stämningsfulla "Fiskare" i Luxembourggalleriet, hans groft tillyxade, makalöst karakteristiska porträtt af Cleveland, "En skål i Idun", "Vårt dagliga bröd" och hans utmärkta själfporträtt i Nationalmuseum, det imponerande porträttet af prins Carl, hans poetiska "Midsommardans i Dalarne", den härliga "Ute" i Göteborgs museum, "Braskkullan" o. s. v. Af hans etsningar vilja vi endast framhålla t. ex. det utmärkta porträttet af "Konung Oscar II ombord på Drott", porträttet af tänkaren Renan, af skulptören Augustus Saint-Gaudens, "Anna", "Kersti", "Maja" m. fl. Af hans skulpturer vilja vi endast nämna "mormor", ett absolut förstklassigt konstverk, den originella, kraftiga Gustaf Vasa-statyn, som konstänren skänkt till sin hembygd Mora, och "Faun och nymf". Zorns figurer utgöra ett jättegalleri af lifslefvande människor af de mest skilda typer, yrken och samhällsklasser: robusta, rödkindade dalkullor, eleganta societetsmänniskor, konstnärer, lärde, statsmän och kungr. Zorn har ej blifvit bortskämd af de otaliga medaljer, ärebetygelser och den ständiga medgång, som kommit på hans lott. Bakom den elegante världsmanens yttre döljer sig en obruten arbetskraft. Som människa är han "samme gamle Zorn" som förr i världen, intyga hans vänner och kamrater. Han är en godhjärtad, ädel, varmt fosterländsk man. Ni har väl läst i tidningarna om hans spelmanstäflingar däruppe i Dalom?

Richard Bergh (f. 1858) är i mångt och mycket motsatsen till Zorn. I många former trifs det sköna. Båda äro härliga män. Improviserandet ligger ej för Berghs röst. Han söker, reflekterar och analyserar länge, innan han börjar måla, och när han målar, är han obarmhärtig i sin självkritik. Det ligger därför ett väldigt tankearbete bakom hvarje ny tafla. Svårigheten sitter ej i det tekniska utförandet. Nej, tekniken behärskar han som endast få. Han blandar färgen raskt och säkert och lägger på den i breda, rena, lysande toner.

Och när paletten blir fullklent, är den inte smutsig utan gnistrar som en opal. Som porträttmålare är Bergh i karakteristikens säkerhet och djup oöfverträffad i hela den moderna europeiska konsten. Hvilket härligt konstverk är icke t. ex. hans själfporträtt i Uffizigalleriet! Jag vill stå med hatten i hand bara jag tänker på denna pärla bland porträtt. Då jag för när tre år sedan studerade konstskatterna i Dantes, Michelangelos och Mediceernas stad, var Berghs porträtt den första tafla jag såg. Det blef också den sista. Då jag hade sagt farväl till de många mästerverken och gått ned för halfva den långa trappan, vände jag om och gick in till Richard Bergh igen och utbytte tyst och vördsamt tankar med honom. Bland Berghs öfriga verk hinna vi tyvärr endast nämna några få: det själfulla porträttet "Min hustru" (1886) i Göteborgs museum, den stämningsfulla "Riddaren och Jungfrun" i Thielska galleriet, det fängslande, neurasteniska porträttet af målarinnan Eva Bonnier (1889) och den klart karakteriserade gruppbilden "Konstnärsförbundets styrelse", i Nationalmuseum, "De gamle vid stranden", i danska statens Konstmuseum, porträttet af författaren Per Hallström och hans fru, i K. O. Bonniers samling, och hans bedårande "Nordisk sommarkväll", i Göteborgs museum. Richard Bergh har som konstnär, författare, kritiker och lärare varit af ovärderlig betydelse för den svenska konsten.

Bruno Liljefors (f. 1860) är banbrytande inom djurmåleriet och naturstudiet. Hans framställningskonst är en enastående förening af vetenskaplig grundlighet och djupt, genomträngande karakterisering. Ingen har såsom han blickat in i naturens hemligheter. Hvilken mångfald af motiv har han icke behandlat: räfvar, som jaga änder eller förtära sitt byte på en färgglad, blomstersmyckad äng, katter, som ligga och lura på småfåglar, tjädern eller orren i skogens tysta halfskymning, ufven på klippans spets, vildgässen i aftonsolens kalla glans sänkande sig ned på stranden, vilda

svanar, som med obeskrifligt behag glida fram på den mjuka, kalla vågen, kråkor, förnumstigt filosoferande bland tallens grenar, ejdern, liggande på ägg på hafsstranden, lommen, gungande på djupt, djupt, salt vatten, hafsörnen, som med susande vingslag kryssar öfver djupet o. s. v. Det är en storslagen, gripande, intensivt personlig konst, öfvertygande och trovärdig i all sin hänsynslösa djärfhet. Huru fullkomligt Liljefors behärskar den tekniska sidan af konsten, kan läsaren förstå, om han får veta, att på konstnärens sista separatutställning i Stockholm ungefär 60 taflor voro målade samma år, som de exponerades. Många af mina läsare ha nog i friskt minne Liljefors makalösa dukar i St. Loius 1904, och många hafva stått beundrande inför hans "Hafsörnar" och "Räffamilj" i Nationalmuseum, hans "Berguf" i Göteborgs museum, en den mest gripande ödemarksstämning, man gärna kan tänka sig, eller hans "Vildgäss" i Köpenhamn. Liljefors' taflor äro dess bättre spridda öfver halfva världen. I Thielska galleriet i Stockholm finnes emellertid den ojämförligt bästa samlingen (ej mindre än 32) af hans verk. Liljefors är en friluftsmänniska, bor naturligtvis på landet, där det finns skog och sjö och villebråd, och far sällan till staden.

En rangplats bland Europas moderna landskapsmålare intager Karl Nordström (f. 1855). Han målar med förkärlek hafvet och Västkustens kärfva, ödsliga och allvarsamma natur, dess backar, klippor, bränningar och sandfält. Dessa enkla men storslagna motiv ritar och målar han med en djup, underbart gripande känsla, såsom endast en sant poetisk själ är märktig göra. Det är en konst för konstnärer och för sökande och ärliga människor, som visa tillbörlig vördnad och kärlek i umgänget med det sköna. Nordströms dukar utmärka sig för sin nobla, dekorativa hållning. Hans blyerts- och kolteckningar äro lyriska stämningsdikter af härlig klangfärg. Nordström behärskar stämningsmåleriets

kontrapunkt i hela dess vidd. Ett af konstnärens mest karakteristiska verk är "Berget" i danska statens ägo. Berget är ödsligt och stort och obeskrifligt vackert. Härliga äro också "Det gula huset", en af Nordströms allra intimaste färgdikter, och landskapet från Tjörn i Göteborgs museum.

Nils Kreuger (f. 1858) är en öfverlägsen skildrare af Ölands och Hallands natur. Hans konst är i uppfattning och behandling af ämnet besläktad med Nordströms, ehuru ej så kärf och sluten. Kreuger målar enkla motiv t. ex. betande kor eller arbetskampar på en mager, stenig betesmark med en nästan rörande naivitet. Kreuger behandlar helst motivet dekorativt. Hans strandmotiv (i Göteborgs museum) med de öfverlägset målade hästarna mot den praktfulla kvällhimmeln är ett fullödigt konstverk. Hans väggmålningar (motiv från Öland) i Östermalms folkskola, skänkta af fröken Eva Bonnier, och den af föreningen "Konsten i skolan" bekostade "Midsommarafton" i Adolf Fredriks folkskola äro af en storslagen skönhet. I sina färglagda teckningar ger Kreuger ofta sina rikaste håfvor.

Prins Eugen (f. 1865) är en konstnär, för hvilken svenska folket är riktigt tacksamt. Ingen har såsom han skildrat mellersta Sveriges, särskildt Mälartraktens blida, idylliska skönthet. I en utprägladt personlig, dekorativ stil målar prins Eugen med djup och varm känsla ängar och dungar och insjöns lugna vatten och mjuka, löfskogsklädda holmar, helst i skymningens eller sommarnattens milda ljus. Hvilka helgjutna konstverk äro ej t. ex. hans trolska "Sommarnatt" och "Det lugna vattnet" i Nationalmuseum, "Molnet" och skogsinteriören i Göteborgs museum, och hans sköna väggmålningar i Norra latinläroverket i Stockholm och i operans kungliga foyer.

Eugen Janson (f. 1860) målar likaledes mest motiv från Stockholm. Han har en originell och urkraftig teknik och djup, mustig färg.

Aron Gerle (f. 1860) målar likaledes mest motiv från Stockholm och dess omgifningar fast i en helt annan stil. Gerle är äfven en utmärkt porträttmålare. Hans läckra kolteckningar äro af stort konstvärde.

Björn Ahlgrenson (f. 1872), har utmärkt sig både som figur- och landskapsmålare. Hans "Vårvinter" i nationalmuseum är synnerligen vacker.

Axel Sjöberg (f. 1860) målar friska bilder från Stockholms skärgård med öde klippor, holmar, sjöfågel och djupt, klart vatten.

Bland utmärkta landskapsmålare få vi ej glömma att nämna G. A. Fjæstad (f. 1868). Han målar den tysta, högtidliga skogen i dess renaste vinterskrud, iskalla forsar och floder. Fjæstad har en mycket originell teknik och en manlig, allvarlig och frisk syn på naturen. I Sveriges konstindustri har denne begåfvade konstnär gjort ett viktigt inlägg.

En öfverlägsen färgkonstnär är den för ett par år sedan aflidne Herman Norrman (f. 1864). Till stor skada för Sveriges landskapskonst bröts i förtid Norrmans arbetskraft af sjuklighet och fattigdom. Hans bästa dukar finnas i Göteborgs museum, som äger ett riktigt praktverk af hans hand, och i fröken Eva Bonniers samling.

Otto Hesselbom (f. 1848) har med sina stora, dekorativa ödeviddslandskap brutit sig en väg genom fattigdom och allsköns motigheter.

Pelle Swedlund (f. 1865) har målat stämningsfulla studier från Brügge.

Anshelm Schulzbergs (f. 1862) värmländska landskap äro sedan St. Louis-utställningen bekanta för läsaren.

Gottfrid Kallstenius (f. 1861), Alfred Bergström (f. 1869), Edv. Rosenberg (f. 1858) och många, många andra äro utmärkta landskapsmålare, men vi få nöja oss med dem vi redan nämnt.

Af de yngre figurmålarna vilja vi ytterligare framhålla några.

Först och främst Carl Wilhelmson (f. 1866). Wilhelmson målar Västkustens, företrädesvis Bohusläns, typer med en ärlighet och en vederhäftighet, som det inte faller någon in att betvifla. Han skildrar med en enkelhet och kärfhet, som påminner om Millet, och förefaller den ytlige betraktaren torr. Bakom den sträfva ytan döljer sig emellertid en sant poetisk uppfattning och fin psykologisk analys. Det gör en godt ända in i själen att betrakta Wilhelmsons kärnmänniskor, t. ex. kvinnorna "På väg till kyrkan" (i Nationalmuseum) eller drängen, som spelar fiol för några allvarligt lyssnande åhörare (Göteborgs museum). För det nya posthuset i Stockholm har Wilhelmson målat en tafla af storslagen, monumental hållning.

Emerick Stenberg (f. 1873) målar utmärkta folklifsbilder från Dalarne.

Den i förtid bortgångne Olof Sager-Nelson (1868—1896) inlade i sina mystiska, förandligade själsporträtt en ljungande protest mot 80-talets fadda materialism. Hans mest typiska målning är "Fiolspelaren" i Göteborgs museum. En stormande längtan, ett lidande hjärtas nödrop tyckes komma från fiolens strängar. Det är ett genialiskt, stort tilltaget konstverk, oändligen mycket större än de futtiga, smarta, små oljefärgstaflor, som fylla våra utställningssalar. "En discipel", tillhörande artisten G. Pauli i Stockholm, är en intressant själsanalys. Af Sager-Nelsens landskap finnas några i Göteborgs museum. Ett är i undertecknads ägo.

Wilhelm Smith (f. 1867) har målat färgmättade genrer i Italien, Brügge och annorstädes.

G. von Hennigs (f. 1866) tecknar och målar förträffliga interiörer från Stockholms teatrar, varietéer och kaféen.

Olle Hjortzberg (f. 1872) har med framgång behandlat

österländska motiv och har på de senare åren lyckats förträffligt i det större, dekorativa måleriet.

Och så ha vi porträttmålaren Acke, de präktiga skånska målarna Norlind och Trulson, porträttmålarna bröderna Österman och många andra, som väl förtjäna att vara med. Och så ha vi allas vår vän Albert Engström (f. 1869). Jag ser, hur läsarens anlete ljusnar, bara jag nämner hans namn. Engström är en af vår tids störste karrikatyrtecknare, originell, rolig och träffsäker i karakteristiken.

Jag får lof att nedlägga pennan. Jag har redan tagit mer än min beskärda del af utrymmet i PRÄRIEBLOMMAN.

Tillägg.

Det säger sig själft, att en kort öfversikt sådan som denna måste bli torr och ytterst ofullkomlig. Om den, trots sina brister, hos mina svensk-amerikanska läsare väcker till lifs ett större intresse för Sveriges härliga, moderna konst, så har den ej förfelat sitt ändamål. Om läsaren vill formera intimare bekantskap med den svenska konsten, så ber jag få rekommendera följande utmärkta arbeten: Karl G. Laurin: Konsthistoria, Georg Nordensvan: Svensk konst och svenska konstnärer i nittonde århundradet, Richard Bergh: Hvad vår kamp gällt, Aktieb. Ljus' konstnärsmonografier samt tidskriften Ord och Bild.

THE BOYS.

Öfversättning af Anna Maria Lenngrens "Pojkarne".

Af C. W. Foss.

How well do I remember
My happy boyhood days,
When innocence and gladness
Were partners in my plays;
When vice was but a phantom.
And sorrow took its flight;
When all, except my lessons,
Was pleasure and delight.

Upon my lips was laughter,
And health was in my blood,
Within my heart contentment;
All humankind was good,
Each gallant little mister
A brother soon became,
Each girl became a sister,
A mother every dame.

The happy fields and places
Now rise before my eyes,
Where in our games and races
I often won the prize.
I see the tricks we practiced,
The thousand little freaks,
The butterflies we captured,
The roses on our cheeks.

Fraud, and deceit, and cunning
We did not comprehend;
In every trusty playmate
We saw a faithful friend.
We never harbored grudges,
Though wrongs we would resent,
But when the cuff was given
The anger too was spent.

Regard for rank, and person,
And title knew not we;
The peasant's sons and baron's
Were all the same to me.
And in our sports and contests,
Our homage we would show
To him who ran the fleetest,
Or made the longest throw.

The truth was ever cherished
In censure or in praise;
Impartial were our judgments
In all our games and plays.

The poorest, humblest urchin
The prize would always earn,
Whene'er he hit the target,
And the baron missed in turn.

When chastisement was given,
Our hearts would often ache,
In sympathy and sorrow,
For some companion's sake.
But with the trial over,
How quickly we'd prepare
To cheer our suffering brother,
Our dainties with him share.

But, oh, my early comrades,
How changed is all I see;
I now no longer know you
Nor do ye now know me.
They now are men in office,
The former boys I knew,
And quarrel over livings
And ranks and titles too.

With forty years to shoulder,
They struggle hard to gain
The summit of the mountain
Where Fortune hath her fame.
What prize awards this goddess,
So worshiped in all lands?
Cold hearts and sallow faces,
And stars and pretty bands.

Hemlängtan.

Svensk-amerikansk berättelse af Carl W. Andeer.

Anna Berg hade kommit till Amerika på ett besök endast. Efter att ha fullbordat sina studier vid pensionatet, hade hon blifvit lofvad att få göra en utländsk resa, och den lefnadsglada, demokratiskt anlagda flickan hade valt Nordamerika som mål för sin resa. Man sökte att öfvertala henne att resa till ett land, som hade att bjuda på mera kultur och fostrande konst än det där barbariska landet i väster, dit ingen kultiverad människa reste annat än för dollarns skull.

Men Alma stod fast vid sitt beslut, helst som hennes rika morbror i Minnesota gång på gång velat att någon af konsul Bergs barn skulle besöka dem i deras hem. Morbrodern och mostern hade varit i Sverige två gånger och hälsat på, och Alma hade lärt sig att älska den gamle på grund af indianhistorierna och berättelserna från inbördeskriget—"då äfven han var med" och "klädde blodig skjorta".

Alma blef glad som en fågel, då hon fick löfte att resa. Hon lämnade det fina, trefliga hemmet med många råd och förmaningar, samt hälsningar till Pers och Stinas flickor i Chicago.

Hon var en modig tös och fällde ej en tår förr än på kajen i Göteborg. Då hjälpte det inte, fast hon var af krigarsläkt på både fars och mors sida. Modern grät bittert, och konsul Berg snusade och såg morsk ut, men han tyckte inte om den besynnerliga känslan omkring hjärtat.

"Gud bevare dig, barn", ropade modern och viftade, då båten lade ut. "Kom snart hem, pullan min", ropade han efter Alma, och vinkade med näsduken, när han inte förde den till näsan eller ögonen.

Snart var båten utom synhåll, och Alma kunde inte heller upptäcka de sina på kajen. Då vände hon sina blickar inåt för att studera den värld, som nu var samlad ombord. Men hon fann den tämligen ointressant och intetsägande. För resten drog Nordsjön försorg om, att hon inte behöfde vistas på däck mer än några timmar på öfverresan till England.

Större och vida mer intressant var den värld, som bildades på båten i Liverpool.

Alma fann flera sympatiska medpassagerare ombord. Men den ståtlige och intressante svensk-amerikanen Carl Sten slog dock mest an på henne. Det låg något fritt och otvunget i hela hans uppträdande, och hans ädla karaktär tilltalade henne genast.

Steg för steg gingo de in, hon i hans och han i hennes inre värld. Det ena fästet efter det andra föll, och till sist hade han vunnit hennes hjärta, hennes allt. Ingendera lät förståndet resonera. De hade "funnit hvarandra", som det så vackert heter på romanspråket.

Carl Stens hem låg ej så särdeles långt från Almas morbroders i Minnesota, så samvaron blef ju ganska långvarig; allt för långvarig för att deras bekantskap skulle kunna brytas utan vidare.

I morbroderns hem blef det en allt för stor öfverraskning, då Alma gaf allt tillkänna.

"Men hvad tror du mor och far ska' säga om detta?" sade mostern och runkade betänkligt på hufvudet.

"Och du som bara skulle hit på en visit", skämtade morbrodern.

Alla hinder, som lades i hennes väg, undanröjde hon, till dess att fadern skref ett långt och ogillande bref. Då kastade hon sig i hängmattan och grät. Hemlängtan grep henne redan nu. Om hon skulle bryta med Carl! Det vore inte så svårt nu, som det blefve sedermera! Och att få föräldrarnas samtycke till förbindelsen, det syntes omöjligt.

Det blef oroliga dagar nu en längre tid, men bara hon fick tala med sin trolofvade, blef allt bra igen. Föräldrarnas bref blefvo också litet mera försonliga än i början.

Så kom underrättelsen att konsul Bergs affär gick ganska klent, och det förändrade hennes planer betydligt. Snart var året slut, då hon skulle återvända till Sverige. Men nu mognade flickan till kvinna. Hon ville ej resa till Sverige och ligga fadern till last. Hon ville i Amerika skapa sin lycka, sin framtid.

Och Carl märkte med glädje, att nu skulle han snart få föra Alma hem till det redan färdigbyggda hemmet som sin brud.

Hon kunde ej hjälpa det, att hon grät, då hon inför prästen lofvade Carl trohet i lif och död. Inte hade hon anat att denna hennes lifs största dag skulle firas långt, långt bort från det älskade föräldrahemmet. Allt föreföll henne som en dröm.

Har jag nu bundit mig vid Amerika för alltid? Skall jag aldrig återse Sverige mer? Måste jag stanna här i alla mina dagar? Frågorna strömmade inpå henne.

Så blefvo tankarna upptagna med att iordningställa det nya hemmet, hvilket hon ordnade alldeles efter svensk smak. Det låg så vackert inbäddadt emellan björk och ek vid sjö-

stranden, och Carls affär tillät, att hon förskönade detsamma som hon ville.

Visserligen talade grannarna om hennes "svenska nycker", men det sårade hvarken henne eller Carl. De lefde för hvarandra, och de voro lyckliga i ömsesidig kärlek. Och så småningom vann hon allas hjärtan, ty där trefnaden och den sanna, enkla smaken härska, dit drages människan snart.

"Ack, om jag hade haft detta hem i Sverige bara", suckade hon visserligen ibland, men hon sökte att kväfva alla dessa tankar, ty hon fruktade för att låta dem växa sig starka.

Hon sökte att växa sig in i hemmets och lifvets lycka; detta så mycket mer, som Carl gjorde allt hvad en människa kunde göra. Mer och mer måste hon beundra Carls ädla personlighet och praktiska förmåga, men allt som oftast smög sig den vissheten inpå henne, att hans bokliga bildning och därmed följande inflytande på personligheten var mindre än hon förr hade märkt. Det kommer ju alltid en tid, då unga makar stå inför nakna verkligheten och se hvarandra, ej igenom den första kärlekens fantasiflor, utan ansikte mot ansikte, då hvarje skrynka, som förr ar dold, uppenbarar sig.

Så skedde också här, både hvad Alma beträffade och hennes make. Han önskade, att hon kunnat se saker och ting från amerikanskans synpunkt, och hon, hon tänkte sig de bildade unga män, som hade sitt umgänge i det gamla kära hemmet. Men ingendera visade ens med en blick eller åtbörd hvad de tänkte. Hade de ej haft den stora, viktiga dagen att vänta på, då hon skulle bli mor, så hade de nog ej länge kunnat dölja sina hjärtans tankar för hvarandra. Men den gemensamma ännu blott anade lyckan öfverskyggade alla andra intressen.

Dagen kom, och en liten gosse föddes till världen. Då sammanknötos de båda makarnas lifsintressen i honom. Hade det ej varit för de hjärtegripande brefven från far, mor och syskon, så hade nog Alma under denna tid rent af kunnat

helt döda sin hemlängtan, ty hon var nu verkligt lycklig, och hennes lycka syntes hvila på säker grundval.

Men deras molnfria lefnadshimmel skulle mörkna till i en hast, långt värre än de anade. Lilla Sven blef hastigt sjuk.

I år, som kommo, skulle denna natt aldrig gå ur hennes minne. Hon mindes hur Carl spände för hästarna för att köra till nästa town efter läkaren. Läkaren i deras town var bortrest. Hur hon väntade, att han skulle komma tillbaka! Sven blef allt värre och värre, och hon kunde intet göra. Sekunder blefvo minuter, minuterna timmar och timmarna så långa, men ingen läkare kom. "Hvad!? Han dör", ropade hon. Hon hade aldrig sett någon dö förut. Händer och fötter blefvo kalla, och kallsvetten forsade från Svens panna.

Hon sprang fram till fönstret och ut genom dörren.

"Carl, Carl, Carl, Sven dör", ropade hon, så det ekade i skogen.

När hon kom in, var Sven död. Läkaren och Carl funno henne ligga sanslös bredvid sängen, då de kommo hem.

II.

Det vackra Minnesota-landskapet låg sänkt i skymningens mystiska halfdunkel. Naturen hade lyst sin djupa, rogifvande frid öfver nejden, som var vida beryktad för sin skönhet. Här, ville det synas, om någonsin, borde människan känna sig nöjd och belåten, såvida ej ett ondt samvete framkallade sina gastar för att göra lifvet odrägligt för en, sak samma hvar man bodde och byggde. Så resonerade nog mången ytlig åskådare af detta landskap.

Detta var Alma Stens nya hembygd. Här hade hon under dessa tvenne år upplefvat lifvets rikaste glädje och dess största sorg. Ett lif, som hon älskade mera än sitt eget, hade tagits ifrån henne. Och hennes själ hade vändt sig mot lefvande Gud i stormande raseri öfver att han kunde vara så obarmhärtig emot henne, särskildt nu, då hon hade sökt att

glömma det gamla och sätta sig in i det nya, det af henne själf skapade lifsförhållandet. Ofta hade hon under det senaste året, sedan Sven dog, vandrat denna gångstig fram nedåt sjön till. Det var liksom ville hon svalka sina brännande kinder och panna med de friska vindarna från sjön.

Hon var blek, mycket blek; kanske syntes hon hvitare i afton, då månskenet strödde sitt silfverskir öfver allt och alla.

Framkommen till stranden, satte hon sig på en stor klippa och blickade hän mot öster, soluppgångens och hennes ungdomsdrömmars ljufva morgonland.

Här hade hon suttit ofta, sedan den sista stora katastrofen i hennes lif gjort lifvet i Amerika ännu odrägligare att lefva.

"Där borta, långt borta i öster, ligger mina fäders land, och där skola mina ben hvila en gång", sade hon och lyfte sin lilla skälfvande hand mot höjden, liksom för att aflägga en ed.

Men nu måste hon gå hem igen, ty Carl hade funnit henne här nere vid sjön två kvällar förut, då han kom hem från butiken, och hon var medveten om att det sårade honom att finna henne här — ensam i sin sorg.

Med ett fast beslut att behärska sina känslor, då Carl var hemma, styrde hon sina steg mot det vackra hemmet. Och det gick dag efter dag. Carl sökte att lägga balsam på kvidande hjärtesår.

Söndagarna hade de för det mesta till sig själfva. På förmiddagarna bevistade de högmässan i den svenska kyrkan, och på eftermiddagarna brukade de, efter Svens död, vandra ut till den svenska kyrkogården.

En söndagseftermiddag sutto de på bänken vid Svens graf. Båda sutto tysta en lång stund, men på telepatisk väg samtalade de dock om den lille, som förde så mycket solljus och lycka in i deras hem, men så hastigt ryektes ifrån dem.

"Fryser du, lilla vännen?" frågade Carl och svepte schalen omkring hennes skuldror.

"Nej, det är ju varmt ute i dag", svarade hon frånvarande.

"Men du är inte frisk, Alma", fortsatte Carl.

"Visst är jag frisk."

Carl teg, men han kände, att Alma höll på att glida honom ur händerna. Han nästan anade, att hon gick och sörjde sig till någon sjukdom.

"Hvad allt kännes tomt ändå, sedan lille Sven lämnade oss", sade Alma om en stund.

Ingen kände saknaden svårare än Sten, men han ville vara stark, måste vara stark för att kunna stödja den svagare.

"Men det går aldrig an, att du går på detta sätt och sörjer natt och dag", sade han. Visserligen var detta en hvardaglig tröst, men den var väl menad.

Hon svarade ej, ty hon hade ingenting att svara.

"Jag menade intet illa med mitt råd", sade han liksom för att framkalla ett svar.

"Snälla Carl, inte får du tala på det viset inte. Du har alltid handlat så kärleksfullt mot mig, en bortklemad och bortskämd svensk flicka", svarade hon uppriktigt.

"Men det ligger dock något främmande mellan mig och dig, Alma, något som ej borde finnas där. Och just detta gör mig ängslig till mods mången gång. Det förefaller mig, som om jag ej längre kunde fylla de kraf, som du ställer på en make", sade han tankfullt och skref på jorden.

"Hu, så du talar, Carl. Något mellan mig och dig? Hvad menar du?" frågade Alma förvånad.

"Jag menar, att du och jag fostrats så olikt hvarandra, att vi synbarligen lefva i två världar. Och därför kunna vi ej heller förstå hvarandra, såsom vi borde", svarade han.

Alma kände sig träffad, ty man träffas alltid af sanningen.

Hon kände med sig, att hon hade handlat orätt i många fall gent emot Carl.

"Nu har du talat, Carl. Och nu vill jag tala en stund. Du har rätt i att det ligger något mellan mig och dig", men det är inte, hvad du tror att det är. Min kärlek till dig är lika varm som någonsin. Tro ej, att jag tror mig stå öfver dig. Visst inte. Men jag medger, att jag är fostrad i Sverige och för Sverige, och jag längtar dit. Hemlängtan var grunden till mitt vemod långt innan Sven föddes, och hemlängtan är det, som nu gnager på mina hjärterötter. Du vet inte du, hvad denna hemska känsla betyder för oss i Sverige födda mänskor. Den tär och gnager, och gnager och tär här inne utan att lämna någon rast eller ro. Ack, om jag bara kunde vara herre öfver min känsla; om jag bara kunde rifva ut den ur mitt bröst, så skulle jag kunna bli den lyckligaste människa i Amerika, trots vår gemensamma sorg efter Sven", sade hon och lade handen på sitt hjärta.

III.

"Ett besynnerligt fall. Svårt att begripa sig på henne, innan man fått riktigt reda på hennes lifserfarenheter. Hon lider synbarligen af någon slags melankoli eller hypokondri", sade den framstående specialisten från Minneapolis, som blifvit efterskickad för att tillsammans med platsens läkare anställa en grundlig diagnos öfver mrs Stens egenartade sjukdom.

"Hon har varit mer än en gåta för mig", svarade den yngre läkaren.

Om en stund hade specialisten utforskat nog från Sten för att afgifva sitt slutomdöme.

"Ja, jag trodde det. Patienten lider af hemlängtan, en ganska vanlig form af melankoli hos en del i Europa födda amerikanska medborgare. Jag har ej haft så få sådana fall i min praktik. Det värsta är, att detta lidande utmynnar ej så

sällan i fullständigt vansinne eller bröståkommor. I flesta fall gör medicin ingen nytta. Ombyte på vistelseort till en tid hjälper ibland. Men jag föreskrifver alltid en radikal kur för alla, som ha råd att ta den", sade den framstående mannen.

"Och det är?"

"Att de ofördröjligen resa hem till hembygden igen och stanna där en tid, eller—för alltid", svarade han allvarsamt, och såg på Sten.

Stens beslut att resa hem till hennes hem var fattadt långt innan läkaren slutat sin föreskrift. Han hade under de två senare åren gjort goda affärer i land o. s. v., så ekonomien hindrade honom ej. Hans föräldrar voro döda och syskonen spridda åt alla håll, så där fanns inga vidare band. För resten, hvad ville han inte göra för att återställa jämnvikten i sin hustrus tillvaro!

"Om en månad resa vi till Sverige", sade han glad, då han kom in till sin hustru. Om en månad reste de också. Många vänner voro nere vid stationen för att bjuda farväl till den populäre affärsmannen och hans "underliga" men ändå afhållna hustru. "Kan det vara möjligt, att vi äro på väg till Sverige, att min vackra dröm håller på att förverkligas?" frågade hon oupphörligt under resan mot New York.

Snart hade de lämnat den stora världsstaden bakom sig, och det flytande palatset förde dem allt närmare hennes hemlängtans mål.

"Minns du resan öfver Atlanten för fyra år sedan?" frågade Alma en dag, då de sutto på däcket och läto blicken fara ut öfver det blånande hafvet.

"Om jag minns! Det var min resa mot lyckan", svarade Carl lugnt.

"Kan du kalla den din resa mot lyckan? Och jag som alltsedan förorsakat dig så många bekymmer, så mycken uppoffring. Kanske hade du ändå varit lyckligare, om du aldrig

träffat mig, utan gift dig med en infödd svensk-amerikanska. Då hade du aldrig behöft företaga denna resa", sade hon skyggt, och smög sig närmare den man, som nu var långt mer för henne än han någonsin varit.

"Du vet ej, hvad du säger, Alma. Litet känner du till hvad du tillfört mitt förut så fattiga lif", svarade han ömt.

Alma kände sig visserligen medtagen och kraftlös, ty hafsluften sökte henne, men som hon hade målet i sikte, räckte krafterna till. Efter några dagars hvila i England fortsattes resan till Göteborg, där hon visste, att hennes nära och kära voro henne till mötes.

"Det förefaller mig nästan otroligt, att landet, som stiger fram i form af klippor och skär därborta, är Sverige, mitt älskade fosterland", sade hon en morgon, då allas ögon riktades mot den älskade, magra kusten. Månget öga tårades, månget hjärta klappade fortare än vanligt, mången "hemlängtande" medelålders man och kvinna, som i Amerika lämnat sina bästa krafter i kampen för tillvaron och nu med böjda ryggar och i förtid grånande hufvud, stod och drömde vid relingen om lyckliga barndomsdagar i fattigt, men ändå så afhållet föräldrahem.

Alma såg dem, dessa bleka, afmagrade personligheter, och hon kunde läsa i deras drag, att de hade gått i åratal och längtat efter denna stund. Hvad hon ändå var lycklig, som kunde åstadkomma denna resa efter endast en kort tids vistelse i Amerika. Kort—men ändå så lång, så rik på inre slitningar, hvilka framkallat detta brådmogna i hennes personlighet.

För hvarje ny kraftansträngning, som ångmaskinen gjorde, återvände också lifsglädjen till hennes hjärta, och hon andades lättare.

Carl kände, att han hade kommit sin hustrus själslif närmare på denna resa; och i hoppet såg han den dag, då de helt

skulle kunna förstå hvarandra. Resan för honom blef allt mer och mer en lustresa.

Göteborgs skärgård! Hvad du ändå är ful, men hur månget svensk-amerikanskt hjärta har du ej gladt ändå!

"Jag är så lycklig så. Jag känner nu, jag vet, att jag skall bli frisk igen", sade hon i det tår efter tår rullade ned utför de bleka kinderna.

Sakta men säkert arbetade ångaren sig in i hamnen mellan ångbåtar och slupar. Man hälsade, man viftade, man ropade välkommen öfverallt åt ett återvändande folk, som nöden eller äfventyrslusten drifvit bort från fosterjorden, men som kärleken till folk och fosterland drifvit hem igen.

Kajen var full af folk, som hade kommit ned till båten för att trycka någon anhörig—ett barn, en make, en vän till sina svenska bröst.

"Alma........Carl........Välkomna! Välkomna till Sverige! Välkomna hem igen!" ljöd det någonstädes ur folkmassan, långt innan svensk-amerikanerna fått sikte på de sina. Det var fabrikör Bergs skrofliga, men ändå djupa basstämma.

"Far, far........hallo! Det här är Carl........hallo!" svarade Alma, utom sig af glädje, då hon fick se gubben Berg. Bredbent och tjock, med snusdosan i ena handen och näsduken i den andra—alldeles som då Alma reste—stod han på en stor packlår och snusade och viftade, medan stora glädjetårar rullade ned i det gråa skägget. Han hostade och hostade igen för att se morsk ut, men det gick skralt ut med den saken.

"Ser du där, mor, där borta vid relingen stå de båda två ....ståtlig karl det där", sade han till sin hustru, som ej kunde kasta blicken upp för tårar.

"Du kom till sist, pullan min. Trodde att indianerna hade tatt dig", sade Berg, och slöt Alma i sin famn, då de stego i land.

"Alma lilla, hvad du är blek och medtagen", sade modern.

"Goddag, bror, välkommen till Sverige", sade löjtnanten, Almas krigarbroder, och tryckte varmt sin svågers hand. De blefvo "bröder" från början dessa svågrar, som ändå hade så skilda intressen i lifvet.

"En sådan präktig man du har, Alma", hviskade Elsa, Almas syster, då hon fick ett tillfälle att ha ett ord på tu man hand med systern.

"Den bästa man i världen", svarade Alma, och hon menade det också.

Carl Sten hade nästan väntat, att denna fina borgarfamilj skulle bemöta honom en smula kallt och nedlåtande, helst som de från början voro emot partiet. Men ej en blick, ej ett ord, ej en åtbörd förrådde, att han var persona non grata i det Bergska huset. Och han kände sig snart hemma där. Han hade ju för öfrigt vänjt sig vid denna atmosfär genom Alma, som förde den med sig in i deras gemensamma hem.

Det låg en fin, enkel, gammaldags svensk anda öfver detta hem, och i den är det ej svårt att känna sig hemma. Han kunde ej undgå att jämföra detta hem och hemlifvet här med sitt eget barndomshem i nybyggarekojan i Minnesota och lifvet där. Nu såg han hur svårt det hade varit för Alma att växa ifrån detta lif, fint och djupt som det var, för att växa sig in i det lif i Amerika, som han kunde erbjuda henne—ett lif, som ej ens millionärens pengar kunna omskapa. Det tar tid att skapa en kultur, som gör lifvet stort, rikt, vackert.

Snart föddes en liten gosse, och i och med den återvände också Almas hälsa och krafter. Sven döptes han till helt naturligt för att återkalla den Sven, som nu hvilade i Amerikas jord.

Carl hade på senare tiden talat om Amerika mer än förr; och en gång måste han resa till Göteborg för att riktigt njuta af åskådandet af det stolta stjärnbanéret, under hvilket han föddes.

Men de båda makarna hade aldrig samtalat om framtiden

och hvad de ämnade att göra. Alma gick nog och drömde om att hennes man skulle helt bli svensk och bosätta sig i Sverige, men hon ville ej ens antyda det, ty äfven han hade ett fosterland, som var värdt en mans tillgifvenhet.

Carl teg, men väl läste han Almas tankar.

Om några dagar tog gubben Berg svärsonen med sig in på det lilla kontoret. Hvad som där talades och öfverlades om, hör ej hit. Men det sades, att gubben hade fäst sig så mycket vid såväl Sven som hans far, att han kunde inte skiljas ifrån dem nu, och därför hade han planerat en coup, som ingen anade.

"Har den äran att presentera den nya delägaren i den nya firman Berg & Sten, som särskildt kommer att lägga an på export på Amerika", presenterade han för damerna, som voro samlade i arbetsrummet omkring Alma och den lille.

Det hade man väl ändå inte väntat.

"Hurra, hurra", hälsade den lefnadsglada Elsa den stora nyheten med.

"Mina barn", sade fru Berg, och slöt dem alla tre i famnen.

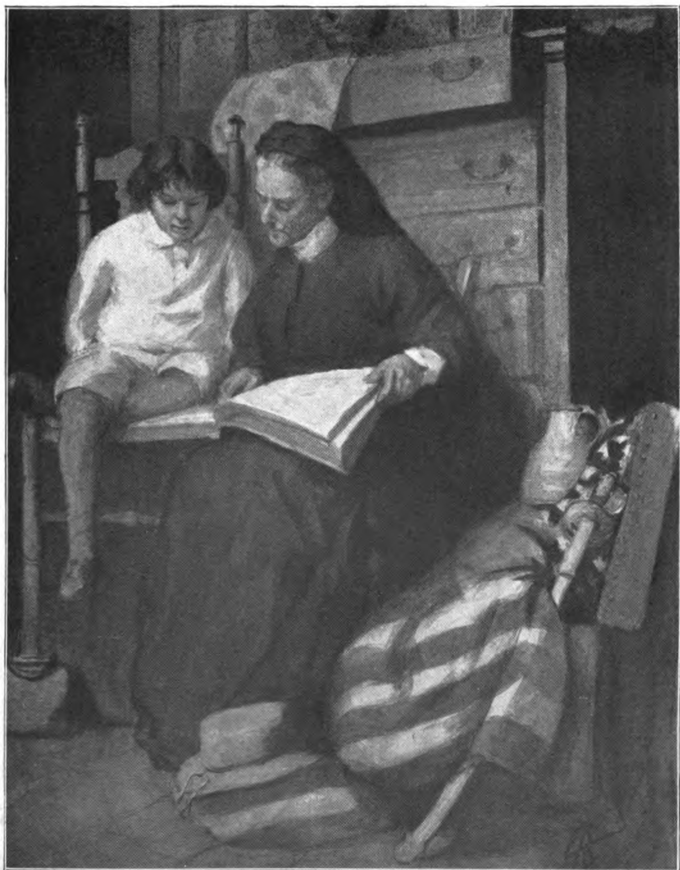
"Ja, ja, ja, gjorde jag det inte bra nu, ha, ha, ha", jollrade Berg och tog sig en pris och såg morsk ut.

"Och all denna uppoffring har du gjort för mig, min egen, älskade Carl", sade Alma, utom sig af tacksamhet och rörelse.

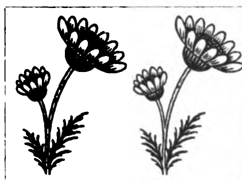
"Tala om uppoffring att fylla sitt lif ut på en plats, där lifvet ger oss båda den allra största valutan", svarade Carl och kysste sin maka och sin lille son.

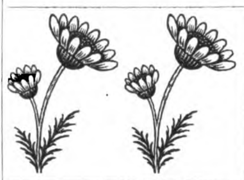
Aldrig mer skulle detta lilla finkänsliga och fosterlandsälskande hjärta behöfva irra i främmande land och förtäras af hemlängtan.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
På dekorationsdagens morgon. Akvarell af E. A. Forsberg.

Sven Peter August Lindahl.

Lefnadsteckning af C. J. Bengston.

Under det att det lillas, det obetydligas kategori har sin användning på de människor, som förlora sig i massan, från hvilka det icke utgår någon egendomlig verkan på samfundet, men hvilka snarare i hela sitt tillvarelsesätt visa sig såsom en produkt af samfundet, i det att de endast återspegla tidsandan och sin omgifning — så använda vi i motsats härtill det storas kategori på människor, hvilkas individualitet har en sådan ursprunglighet, själfständighet och kraft, att den påtrycker samfundet sin prägel, ja, att samfundet själft framträder såsom deras produkt, såsom ett verk af deras individualitet. H. MARTENSEN.

Dessa den frejdade danske biskopens ord lämpa sig synnerligen väl som motto öfver en artikel i *Prärieblomman* om teol. dr S. P. A. Lindahls lif och verksamhet, emedan han onekligen utöfvat ett stort och hälsosamt inflytande på sina samtida inom Augustana-synoden och väl därför med skäl kan sägas höra till de personligheter, på hvilka man har rätt att, i den mening Martensen gör det, använda "det storas kategori." Där fanns hos Lindahl icke så lite

ursprunglighet och därjämte stor självständighet och kraft, och det var nog dessa egenskaper i förening med mer än vanligt stor klokhet, som gjorde det möjligt för honom att mera än de flesta icke blott komma dit han ville, utan äfven att sätta sin prägel på det samfund, som han så varmt älskade och för hvars väl han så troget sträfvade.

Sven Peter August Lindahl föddes den 8 november 1843 på torpet Lottamåla under Stora Bråby i Kristdala socken i Småland. Fadern hette Olof Nilsson och modern Kristina Ersson. Enligt meddelande från Lindahls broder, C. J. Lindahl i Clyde, Kans., från hvilken de flesta uppgifterna rörande hans tidigare år erhållits, hade Olof och Kristina Nilsson 8 barn, 4 söner och 4 döttrar, af hvilka de två äldsta och det yngsta äro döda i Sverige. Fadern var en kristligt sinnad man, som flitigt läste sin bibel. När han nedlades på sitt sista sjukläger, hade han i ordningsföljd genomläst den i det närmaste 12 gånger. Han var ock en ordningens man, arbetsam och trägen och ansåg det icke heller skadligt för sina barn, att de tidigt lärde sig arbeta. Jämte det att Olof Nilsson brukade torpet, torrlade han flera mossar, hvilka han sedan upparbetade till åker, och när hans gossar uppnått 8 @ 9 års ålder, tog han dem ständigt med sig i arbetet. En dag, då de höllo på med att hacka sönder torf, kom en bonde till dem och sade: "Hör du, Olle! Du får aldrig Guds nåd för att du har barnen att arbeta, medan de äro så små." Den andre svarade lugnt: "Får du Guds nåd för det du låter dina barn springa på landsvägen och göra odygd, så får jag nåd för att jag har mina med mig under min uppsikt." Man kan således förstå, att redan tidigt grundlades hos Lindahl den lust till arbetet, som kännetecknade honom under hela hans lif. Hans fader dog dock redan 1854, hvadan den unge gossen tidigt förlorade det stöd, som en god och omtänksam fader kan skänka sina barn.

Med kristendomsundervisningen var det i Lindahls barn-

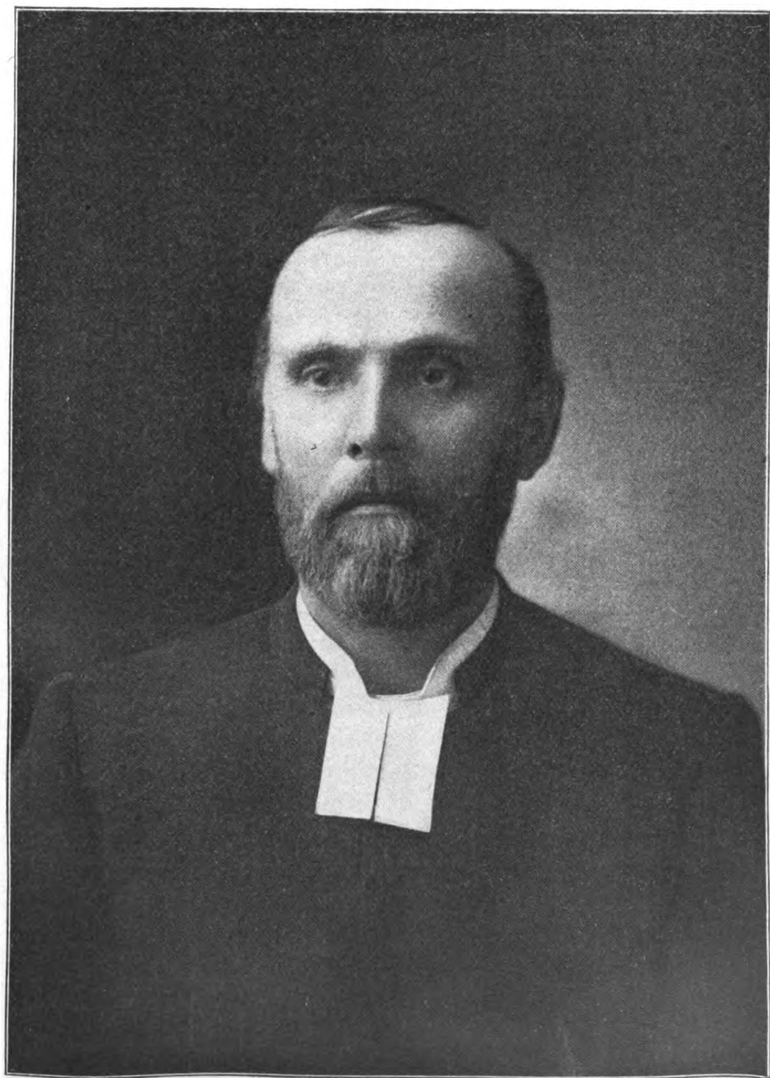
dom icke väl beställdt. Inga skolor funnos i socknen och icke heller någon egentlig skollärare. Den ende, som skulle dra försorg om barnens undervisning, var socknens klockare. Då man i Lindahls föräldrahem hade en och en fjärdedels svensk mil till kyrkan och merendels fick tillryggalägga denna vägsträcka till fots, kunde ju barnen sällan komma till kyrkan. Sin första undervisning fingo de, liksom så många andra, af modern. Då hon satt vid spinnrocken, fingo barnen sätta sig på en pall vid hennes sida, och vid spinnrockens surrande gjorde de sina första visdomsrön, lärde sig a-b-c och att "stafva och lägga ihop." Sedan de inhämtat denna grundläggande kunskap och lärt sig försvarligt läsa i bok, fingo de på samma sätt fortsätta med de styfvare läroböckerna, Luthers lilla katekes och psalmboken, de enda för barnen tillgängliga läroböckerna, och förmodligen också de enda böcker, utom bibeln, som funnos i hemmet. När barnen hunnit så långt, att de kunde läsa innantill, fingo de bestämda läxor för dagen att lära sig utantill och fingo dessutom lära sig morgon- och aftonbönerna i psalmboken. När de så lärt sig katekesen utantill, godkändes deras kristendomskunskap af församlingens kyrkoherde och de konfirmerades på öfligt sätt. Ungefär så gestaltade sig den undervisning, Lindahl erhöll i sina tidigare år. Något tillfälle till skolgång erhöll han dock, i det Kristdala församling omkring år 1851 indelades i skoldistrikt och erhöll skollärare. Ett par terminer fick han besöka skolan, och därunder lärde han sig skrifva och räkna. I den senare konsten hade han under den korta tiden t. o. m. hunnit så långt, att han, när han kom hem, kunde räkna ut, huru många dagar och timmar hans föräldrar och syskon hvar för sig lefvat, något som förvånade både dem och byns öfriga invånare, ty han var ju nu den lärdaste i hela byn.

Några år innan pastor Ahlberg kom till Kristdala, kom en student dit, som var broder till den för några år sedan i New

Gotland, Kans., aflidne pastor Aaron Wahlin. Denne student härstammade från Ersssläkten och var alltså besläktad med Lindahl på hans mors sida. Den unge studenten predikade i Kristdala kyrka, och Lindahls fader tog honom med sig hem. Både denna predikan och besöket i Lindahls föräldrahem blef af stor betydelse. Af predikan blef en äldre syster till Lindahl väckt, och därigenom blef behofvet i hemmet af flera andliga böcker större. Den unge studenten skaffade dem ock strax Joh. Arndts sanna kristendom och Pontoppidans Trosspegel. Icke långt därefter började Chr. Scrivers Själaskatt utkomma häftesvis, och äfven i Lindahls hem subskriberade man å densamma. Vid samma tid hittade händelsevis hans syster under rengöring af en gammal koffert ett exemplar af Luthers förklaring till Galaterbrefvet. Den som icke drog den minsta vinsten af denna ökade bokskatt var vår unge S. P. A., som ägde fallenhet för studier och besatt en mera än vanligt stor läslust. I dessa nya böcker, som så oförmodadt kommit i hans väg, studerade han flitigt, och detta fick naturligtvis afgörande betydelse för hela hans själs- och lifsriktning.

Redan under sin konfirmationstid kraftigt påverkad af Guds Ande blef han vid 17 års ålder förd till personligt medveten tro på sin Frälsare och till visshet om sitt barnaskap hos Gud. Härtill bidrog kanske mest pastor Ahlbergs inflytande och därjämte umgänget med elever från dennes "missionsskola", som åren 1858—1860 var förlagd i Kristdala socken och de 14 följande åren i Hvetlanda. Lindahl kunde nu glädja sig öfver att han såsom en förtappad syndare var frälst och att han ägde det nya lifvet i Guds Sons tro. Såsom något kanske enastående kan nämnas, att under loppet af ett år kommo den förut nämnda systern, S. P. A. och två andra af hans syskon till full visshet om sin själs frälsning.

Sedan Lindahl själf kommit till medvetet andligt lif, bör-

TEOL DR S. P. A. LINDAHL.

jade han också varmt nitälska för sina medmänniskors frälsning. Och samtidigt därmed att hans blick riktades från de timliga till de eviga tingen, vaknade också hos honom begäret att på ett mera direkt sätt tjäna Herren i hans församling. Den första utsikten att få detta sitt begär tillfredsställdt gafs honom genom en folksskollärare, som upptäckte de gryende anlagen hos ynglingen och som anade att de, därest de rätt utvecklades, kunde blifva till välsignelse i Guds rike. Han uppmanade honom ock att studera och gaf därigenom näring åt hans kunskapsbegär, på samma gång som han stärkte hoppet hos honom att kunna utbilda sig till tjänst inom någon af kyrkans verksamhetsgrenar. Äfven hans vänner bland eleverna på Ahlsborg, särskildt en som hette Johansson, sökte förmå honom att börja studera. Men själf var han dock ännu oviss i sitt sinne, och dessutom saknade han penningar till kläder och böcker.

Lindahls broder, den förut nämnde C. J. Lindahl, skrifver: "Vintern 1860 arbetade vi tillsammans och tjänte 40 kronor. Eftersom han var klen till växten och hade svaga arbetskrafter, sade jag till honom: 'är du viss på din kallelse, så får du dessa 40 kronor.' Han tog dem och tackade och gick till skolan." Detta var således Lindahls reskassa, då han begaf sig till Ahlsborg. Troligen var det detta broderns handlingssätt mer än den lilla handräckningen, som hjälpte honom att komma till visshet om hvad han borde göra, ty det lilla penningebeloppet kunde ju icke hjälpa honom långt på studiebanan. Under första året på Ahlsborg fick Lindahl dela rum med förenämnde Johansson, hvilken ock säges hafva betalt maten för honom. Andra året fick han maten fritt på skolan. Hans stilla och anspråkslösa väsen gjorde ett godt intryck på andra kristna vänner, af hvilka han äfven erhöll icke så lite hjälp.

Sina studier på Ahlsborg, hvilka han enligt egen uppgift började med syfte att blifva folksskollärare, fortsatte han,

med någon tids mellanrum för hälsans vårdande, i två och ett halft år. Redan det första året råddes han att välja annan lefnadsbana. Man insåg säkerligen redan då, att åt den allvarlige och begåfvade ynglingen skulle erbjudas ett viktigare och mera maktpåliggande kall än folkskollärarens, hur betydelsefullt detta än vore. Under sista året af sin vistelse på pastor Ahlbergs skola vände sig hans tankar mot hednavärlden, dit han innerligt önskade få utgå som missionär. Men då hans hälsa var klen, och då dessutom inga utvägar yppade sig för honom att få sin önskan uppfylld, rådde några af hans vänner honom att fortsätta sina studier vid Fjellstedtska skolan i Uppsala i syfte att inträda på den presterliga banan. Men präst inom statskyrkan ville Lindahl under inga omständigheter blifva. Tidigt väckt och andligen fostrad i den tidens mera frikyrkliga kretsar i Småland kunde han omöjligen finna sig i de kyrkliga förhållanden, inom hvilka en statskyrkopräst måste röra sig. För honom var frikyrkan redan då och förblef det alltmera med åren idealet för den synliga kyrkan.

Vid denna tid väcktes hans uppmärksamhet på den svenska lutherska kyrkan i Amerika och på dess behof af prästerliga krafter för de vidt spridda församlingarna. Han tänkte, att han möjligen skulle finna det lättare att därute utbilda sig till präst och äfven mera i öfverensstämmelse med sin kyrkliga uppfattning att bryta lifvets bröd bland de förskingrade landsmännen. Hvad som bidrog till att han så hastigt beslöt sig för att resa var dels ett bref från hans vän, pastor Aaron Lindholm, som då redan var präst i Amerika, dels äfven pastor Ahlbergs uppmaning att resa och dels slutligen en röst i hans inre, som enligt hvad han själf berättat sade: "Du måste resa till Amerika." Men äfven här mötte svårigheter. Han saknade reskassa, och detta var redan då ett ingalunda litet hinder för en amerikafärd. Men det var Guds vilja att Lindahl skulle till Amerika, därför ordnade

sig sakerna med ovanlig hastighet, så att han kunde resa. En bonde, med hvilken han var god vän och som på något sätt fått kännedom om hvad han behöfde, kom honom till hjälp. Han sade till honom: "Vill du resa, så res. Penningar skall du få af mig. Kan du framdeles betala dem, så får du, eljest får det vara betaldt som det är." Denna den välvillige och hjälpsamme vännens handräckning mottog han med tacksamhet och reste. Detta var år 1865, och Lindahl var då 22 år gammal.

Efter en lycklig resa kom han den 3 september till New York och därifrån sedan direkt till Paxton, där han omedelbart inskrefs som elev vid Augustana college och teologiska seminarium, som två år förut förlagts till denna stad. Här studerade han nu i två år i college- och två år i seminarieafdelningen. Att han bedref sina studier med flit och ihärdighet, är säkert. Lindahl gjorde aldrig något till hälften. Han kunde också glädja sig öfver framgång i studierna under sådana lärare som dr Hasselquist, prof. Harkey, norrmannen past. Weenaas och andra. Studentlifvet i Paxton på den tiden bar nog sin säregna prägel. Svenskar och norrmän voro blandade om hvarandra, och svenskarna hade kommit från skilda håll i Sverige, där de fått ganska olika andlig fostran. Olika riktningar framträdde helt naturligt, ehuru det aldrig kom till några egentliga slitningar. Detta får man nog tillskrifva dr Hasselquists bekännelsetrohet, hans lugna och fasta hållning och den vishet och takt, med hvilken han alltid förstod att leda så väl skolarbetet i allmänhet som ock de studerandes mera enskilda angelägenheter. Skolan hade då mera utseende af en familj, i hvilken presidenten var husfader, och umgänget mellan lärare och elever var mera omedelbart.

De fyra årens vistelse i Paxton och den närmare beröringen med män med olika andlig fostran, men ock med moget religiöst omdöme utöfvade säkerligen på Lindahl ett hälso-

samt inflytande, fastän han redan då visade den självständighet, som sedan alltjämt kännetecknade honom. Sina ferier under de två sista åren i Paxton tillbragte Lindahl som stadsmissionär i Chicago och pastorsbiträde i Immanuels-församlingen därstädes. Det bör kanske här påpekas, att detta var under den kyrkliga brytningens första dagar i Chicago, då de första missionsförsamlingarna uppstodo, och då på grund af missväxt i Sverige så många landsmän i synnerhet från Småland utvandrade till Amerika och antingen stannade i eller reste genom Chicago. Genom personlig beröring med dessa immigranter och emedan han fick tillfälle att på många sätt hjälpa dem, förvärfvade Lindahl sig många vänner och vann mycken erfarenhet, som sedan blef honom till gagn i församlingsarbetet. Han talade också ofta under senare år med tillfredsställelse om sitt arbete i Chicago. Lindahl kom således tidigt i närmare beröring med dr Erland Carlsson, och detta fick stor betydelse för honom, fastän någon själsfrändskap i egentlig mening icke kunde uppstå emellan dem, emedan de voro af alltför olika andlig läggning.

Efter att hafva fullbordat sina studier i Paxton, prästvigdes Lindahl i sv. luth. kyrkan i Moline, Ill., den 20 juni 1869 tillsammans med 11 andra prästkandidater, af hvilka två, pastorerna H. O. Lindeblad och A. Hult, ännu äro i aktiv tjänstgöring inom synoden. Lindahls första arbetsfält blef Woodhull, Ill., där han betjänade den sv. luth. församlingen i något öfver ett år. Under samma tid predikade han ock för landsmännen i New Windsor, Ill., och stiftade äfven församlingen därstädes. Lindahl hade dock efter sin prästvigning helst velat verka som respredikant i västern, men fäderna försäkrade honom, att han därtill var allt för ung — han var ju blott 26 år — man måste få en äldre, mera erfaren man för ett så maktpåliggande värf. Detta var också i den gamla goda tiden, då prästkandidaten fick vara god och gå dit fäderna och bröderna ville. Dock hade Lindahl

varit präst i icke stort mer än sex månader, då man nära nog ville tvinga honom att lämna församlingsarbetet i Woodhull och i stället gå ut på missionsfältet. Man måtte lärt bättre känna honom och funnit, att han, trots sin ungdom, ägde gåfvor, som gjorde honom synnerligen lämplig som respredikant och församlingsorganisatör på nya fält. Själf tyckte han dock, att det var orätt att lämna församlingen i Woodhull så snart, i all synnerhet som den just då var sysselsatt med kyrkobygge. Efter upprepade kallelser lät han dock beveka sig till att upptaga verksamhet som respredikant. Och från början af november 1870 var han i något öfver ett års tid stadd på ständiga missionsresor i Iowa, Missouri, Kansas, Nebraska och Dakota, ja, han utsträckte dessa sina resor ända till Duluth, Minn., Superior, Wis., och bergslagen i norra Michigan. Ensamt under tiden mellan den 1 dec. 1870 och den 1 juni 1871 "har han rest flera tusen mil dels på järnväg, dels på hästskjuts, hållit 130 predikningar och föredrag, döpt 71 barn, hållit 30 nattvardsgångar och stiftat 3 nya församlingar." Så inberättades det af missionsstyrelsen, eller, som den då kallades, centralbestyrelsen till synodalmötet i Chisago Lake, Minn., 1871. Detta var också för den tiden ett styft arbete på så kort tid. I samma centralbestyrelses berättelse till synoden vid dess möte i Galesburg det följande året heter det: "Vi hafva haft den glädjen att under året få bibehålla pastor S. P. A. Lindahl såsom synodens resepredikant. Strax efter synodalmötet förlidet år besökte han Superior City och Duluth samt bergslagen i Michigan, där han uppehöll sig någon tid bland de många hundrade där bosatta landsmän. — Han gjorde därefter en missionstur genom en del af Iowa till Kansas, där Mariadahl blef medelpunkten för hans verksamhet. Han arbetade på detta vidsträckta fält, där tusental af våra landsmän äro såsom får, de där ingen herde hafva, till mot slutet af året, då han kallades till Chicago för att betjäna sv. luth. Immanuels-försam-

lingen därstädes under pastor Carlssons vistande i de östliga staterna för medels samlande till den nedbrända kyrkans återuppbyggande" — kyrkan förstördes, som vi veta, i den stora Chicago-branden 1871. Och rapporten tillägger: "Sedan mediet af maj har pastor Lindahl varit på besök i fäderneslandet, och hoppas vi redan vid detta möte få hälsa den dyre brodern välkommen åter ibland oss för att fortsätta sin välsignelserika verksamhet i Herrens och missionens tjänst." Vid detta besök i Sverige återbetalte han de penningar, som den förut omtalade välvilliga vännen förskotterade till hans första amerikaresa. Det följande året rapporterades till synoden: "Då pastor Lindahl hela året verkat i Chicago, med undantag af 7 veckors besök i Michigan, Marquette, co., har missionsfältet varit beröfvadt hans krafter och verksamhet. Och efter att hafva antagit kallelse till att vara pastor Erl. Carlssons medhjälpare, har han resignerat från sin befattning i centralbestyrelsens tjänst, hvarigenom vår mission lidit en svår och ej så lätt ersatt förlust." Vid centralbestyrelsens första sammanträde efter synodalmötet 1873 kallades Lindahl åter till respredikant, men han afböjde nu kallelsen.

Länge kom dock icke pastor Lindahl att stanna i Chicago. Sedan han på hösten 1873 antagit kallelse från Första luth. församlingen i Galesburg, tillträdde han i november samma år pastorsämbetet inom denna församling, hvilket han innehade i något mer än 10 år. Under verksamhetstiden i Galesburg besökte han tvenne gånger Sverige, nämligen 1878 och 1884. Under denna tid var han ock med om att grundlägga lifassuransbolaget "The Scandinavian Mutual Aid Association", hvars president han var från början, tills det omorganiserades under namn af Scandia och fick sitt hufvudkvarter förlagdt till Chicago.

På kallelse af dess styrelse upptog Lindahl på våren 1885 en befattning som finansagent för Augustana college och teologiska seminarium, men nödgades redan i december månad

samma år nedlägga denna befattning, såsom det heter, "till följd af svag hälsa och andra mellankomna omständigheter." Lindahl antog nu kallelse från församlingen i Altona, Ill., och tjänstgjorde som denna församlings pastor till hösten 1890, då han öfvertog redaktörskapet för synodens officiella organ AUGUSTANA, hvilken befattning han innehade till sin död. Men äfven under större delen af den tid, han redigerade AUGUSTANA, var han sysselsatt med församlingsarbete, i det han i omkring 12 års tid var församlingens i North Henderson, Ill., pastor. Hans egentliga pastorsverksamhet sträckte sig sålunda öfver en tidsperiod af mer än 30 år.

I samfundet intog Lindahl från början en framskjuten och bemärkt plats. Han hörde till de lugna och pålitliga och på samma gång klarsynta och handlingskraftiga män, som förstå både när och huru de skola göra sitt inflytande gällande. Man visste hvar man hade Lindahl, om han också var i sitt umgänge sluten och föga meddelsam, och man kunde lita på honom. Han kom också med tiden att lära känna Augustana-synodens både inre och yttre historia kanske bättre än någon annan af hans samtida, och han förstod äfven att göra bruk af denna sin kännedom. Vi kunna här blott helt kort nämna de förnämsta af de offentliga förtroendeuppdrag inom samfundet, som han under sin nära 40-åriga verksamhet innehaft. Redan samma år han prästvigdes invaldes han som medlem af styrelsen för barnhemmet i Andover, och han innehade denna befattning i 8 år. Han var medlem af styrelsen för Änke- och pensionskassan åren 1876—80 och i styrelsen för Augustana college och teoligiska seminarium från 1878 till sin död. Under dessa 30 år var han trenne gånger dess ordförande, nämligen åren 1883—84, 1888—89 och 1897—1900. Han var synodens sekreterare åren 1880—1886 och dess president åren 1888—1891. Han tjänade som medlem af synodens missionsstyrelse inalles 11 år. I många viktiga kommittéer har Lindahl äfven tjänat.

Så var han medlem i uppfostringskommittéen 1876, i kommittéen att utreda representationsfrågan 1881, i kyrkohandbokskommittéen i 10 år, från 1889—1898. Detta är så mycket mera betecknande, som synoden väl kände till hans liturgiska ståndpunkt i allmänhet. Lägga vi härtill att Lindahl inlagt stor förtjänst i fråga om diakonissverksamhetens utveckling inom synoden och att han gjort mycket för att få diakonissanstalten i synodens händer, så ha vi något så när fullständigt redogjort för hans mångsidiga verksamhet.

Sin onekligen största förtjänst för samfundet som ett helt har dock Lindahl inlagt i sammanhang med dess förlagsverksamhet och såsom redaktör för AUGUSTANA, och förtjänar därför detta en omständligare behandling. Augustana-syden började tidigt inse nödvändigheten af att förse församlingarna med lämpliga uppbyggelseböcker, som kunde spridas bland folket. Till en början importerade man väl psalmböcker och textböcker för församlings- och konfirmationsskolan från Sverige, men det blef snart klart, att man behöfde egen förlagsverksamhet. En sådan påbörjades ock, men den tyckes hafva haft svårt för att bära sig, hvarför man ansåg det bäst att på så förmånliga villkor som möjligt försälja bok- och förlagshandeln till enskild firma, som ville förbinda sig att icke tillhandahålla annat än god litteratur. Styrelsen för det gemensamma läroverket synes hafva utgjort synodens s. k. "Publication Board".

Redan på synodalmötet i Rockford 1874 beslöts på därom gjord förfrågan af läroverksstyrelsen: "att direktionen äger rättighet försälja bokhandeln, dock ej till ett pris understigande $15,000." Detta, som man väl må kalla förhastade, beslut utfördes redan samma år, då ett köpekontrakt uppsattes och underskrefs, hvilket ock af synoden vid dess följande årsmöte godkändes. Detta kontrakt är så intressant, att det förtjänar att här återgifvas in extenso. Det har följande lydelse:

Instrument of Conveyance.

Know all men by these presents, that the Swedish Lutheran Publication Society, a Body Corporate and Politic, existing and doing business in the City of Chicago, under a special charter from the legislature of the State of Illinois, in consideration of the sum of Seventeen Thousand ($17,000) dollars to us in hand paid by Jonas Engberg, Charles P. Holmberg, and Charles O. Lindell, partners composing the firm of Engberg, Holmberg, and Lindell, doing business in said Chicago, do sell and convey to them all the rights and privileges of the said corporation, its present publications, copyrights, plates, stock of books, store-fixtures, safe, printing-office and appurtenances, its outstanding accounts and its rights to the column of advertisements in the newspaper known as "Hemlandet", with the exception of the monthly paper "Augustana". And in consideration thereof said firm agrees to pay said sum of Seventeen Thousand ($17,000) dollars in manner following, viz. Five Hundred ($500) dollars every six (6) months for the five years ending August 1st A. D. 1879, and Six Hundred ($600) dollars everey six (6) months thereafter until the remaining Twelve Thousand ($12,000) dollars shall be fully paid, all payments to be without interest.

And the said firm do also, as further consideration for their aforesaid purchase, agree to pay all the debts of said corporation and to indemnify said corporation against the same, and do further agree to keep constantly for sale the standard theological and religious works of the Lutheran Confession, and that they will not keep on hand or expose for sale any immoral books.

And it is mutually agreed that the members of said firm shall execute and deliver to Rev. Erl. Carlsson who in receiving the same shall represent said corporation as Trustee, all securities necessary to carry out the above stipulation.

In witness whereof said corporation hath hereunto caused its President to affix his name and the secretary his countersign in token of the execution thereof, and the members of said firm have hereunto set their hands and seals this 29th day of September, A. D. 1874.

T. N. HASSELQUIST,
President Board of Directors of the Swedish Lutheran Publication Society.

NELSON CHESTER,
Secretary Board of Directors of the Swedish Lutheran Publication Society.

JONAS ENGBERG,
CHAS. P. HOLMBERG,
CHAS. O. LINDELL.

Om denna transaktion säger dr Hasselquist i sin rapport till synoden i Vasa, Minn., det följande året bland annat: "Vi hoppas, att bokhandeln skall under deras (Engberg, Holmberg & Lindell) händer så förkofra sig, att köparna finna sig väl ersatta för den tämligen betydliga summan."

Tankarna inom synoden voro mycket delade i fråga om denna affärstransaktion, och mer än en hyste tvekan om det visliga uti att på detta sätt afyttra synodens förlags- och bokhandel. Och af denna tvekan blef snart en bestämd öfvertygelse, att ett misstag var begånget. De flesta inom synoden torde ock ha varit af den tanken, att synoden sålt mera, än den i verkligheten hade gjort. Hur tidigt Lindahl lade sina planer för att åter få förlagsverksamheten i synodens händer är svårt att säga, men säkert är att han mer än någon annan enskild person bör ha erkännande för att synoden i dag har egen bok- och förlagsaffär. I december 1877 kom till stånd en organisation med namnet "Ungdomens Vänner", hvilken med ett grundkapital af $11.41 ville börja tryckning och spridning af böcker och traktater af mera all-

mänt uppbyggande karaktär. I början af 1883 ändrade denna organisation sitt namn till "Augustana Tract Society", och samma år på hösten beslöt man att omorganisera sig till ett aktiebolag med ett kapital af $15,000, fördeladt på 300 aktier à $50 stycket. I juni 1884 var kapitalet fulltecknadt, och man var färdig att börja affären. Det är från denna tid Lindahls namn är förbundet med förlagsverksamheten. Först inköptes i juli Thulin och Andersons tryckeri i Moline för $6,300 och därpå i augusti all Augustana Tract Society's egendom för $1,500. Bokhandelsaffären började i liten skala den 1 sept. i det tvåvåningshus på nordöstra hörnet af 7 avenyen och 38 gatan i Rock Island, hvilket dr Hasselquist och pastor Lindahl under sommaren låtit uppföra i och för denna affär. Bolaget inköpte sedan egendomen på hösten 1887. I denna byggnad inrymdes till en början bokhandeln, redaktionsrummen, sätteriet och pressrummet och det strax förut af Joshua Hasselquist inköpta "Globe Bindery", och ändå hyrde man ut några rum på andra våningen till studerande.

Att detta företag skulle möta starkt motstånd, är gifvet, och när anfallen blefvo allt för närgångna, tog Lindahl reda på det "Instrument of Conveyance", som vi förut anfört, för att en gång få klart för sig hvad synoden verkligen sålde 1874, och då upptäckte man, att synoden endast sålde hvad den då i bok- och förlagsväg ägde och att den icke för all framtid frånsagt sig rätten att utgifva egna förlagsartiklar. Nu kunde man således förbereda tillsättandet inom synoden af en Board of Publication, och en sådan kom till stånd vid synodalmötet i Rock Island i juni 1889. Redan på hösten samma år öfverfördes all Augustana Book Concerns egendom till synoden.

Så hade Lindahl och de som stodo vid hans sida slutligen kommit dit de målmedvetet sträfvat. Själf var han själen i företaget, liksom han från dess början till sin död var sty-

relsens ordförande. Sin kärlek till det gemensamma läroverket ådagalade Lindahl genom den ihärdighet, hvarmed han städse vidhöll, att vinsten från förlags- och bokhandeln skulle, såsom från början var ämnadt, tillfalla detsamma.

Lindahls val till hufvudredaktör för AUGUSTANA förtjänar ock att utförligare omnämnas. Både åren och de många ämbetsgöromålen började hvila tungt på dr Hasselquist, hvadan han på synodalmötet 1889 fann sig föranlåten att afsäga sig redaktörsbefattningen för AUGUSTANA. De beslut, som med anledning af detta dr H:s steg fattades af synoden, äro ytterst intressanta. Sedan man först gifvit ett varmt och tacksamt erkännande för det betydelsefulla arbete, som dr H. nedlagt "under sin 34:åriga redaktion af den äldsta och ledande tidningen i den svenska lutherska kyrkan i Amerika", antog man "ett förslag till program och redaktion för 'Augustana och Missionären', som afser

1:o) att bereda synodens officiella organ ett godt, omväxlande och tilltalande innehåll;

2:o) att åstadkomma en tidning, som på ett värdigt sätt representerar hela vårt samfund;

3:o) att förena de olika redaktionskrafter, som nu förefinnas inom vårt samfund, till gemensamt arbete för vårt gemensamma väl;

4:o) att låta alla de olika special- och lokalintressena i samfundets utveckling, som nu äro representerade i särskilda större tidningsföretag inom synoden, komma till sin fulla rätt och talan;

5:o) att öka tidningens spridning och bereda tidningen större inkomster;

6:o) att tillförsäkra arbetarna i tidningen tillbörlig ersättning;

7:o) att genom tidningen bereda samfundet en välbehöflig och ansenlig inkomst."

För realiserandet af "dessa högönskliga mål", skulle tid-

ningen, som genom ett föregående beslut gjorts 16:sidig, få 11 (elfva) afdelningar, med minst två redaktörer för hvardera. Dr E. Norelius valdes till hufvudredaktör och "office editor" med särskild uppgift att ombesörja redaktionen af de kyrkliga och borgerliga nyheterna, och skulle dr A. R. Cervin härvid tjäna som hans biträde. Så hade man fått en sextonsidig veckotidning i kvartformat med en redaktionsstab på ej mindre än 23 personer. Men hvad blef nu resultatet efter ett års experiment? Tidningen kom i en balans på icke mindre än $2,990.62, och dr Norelius fann sig föranlåten att resignera, förnämligast af hälsoskäl. På samma gång som han afsade sig hufvudredaktörskapet, kände han sig ock manad att uttala sig om detta sätt att redigera en tidning. Han säger: "Min öfvertygelse är att synodens vid sista mötet vidtagna anordningar rörande biträdande medarbetare i tidningens redaktion äro mindre lämpliga och hafva vissa svårigheter med sig. Erfarenheten har nämligen visat, att man icke kan lita på att bidragen ordentligt inkomma...... Vidare har redaktionen enligt denna anordning ingen rätt kontroll öfver tidningens innehåll såsom ett helt. Detta gör att tidningen icke kan få någon bestämd hållning och såsom ett helt gifva ett visst ljud ifrån sig." Han uttalar ock som sin mening, att det "vore nog om synoden i allmänhet bestämde tidningens riktning och sedan lämnar redaktionen förtroendet att själf anordna om medarbetare, korrekturläsare däri inbegripne."

När det nu gällde att efter detta kostbara experiment välja ny hufvudredaktör för Augustana, var det ju helt naturligt att valet skulle falla på den man, som med så stor energi och framgång arbetat för att synoden skulle få egen bok- och förlagshandel. Han hade dessutom som redaktör af Schibbolet, Barnens Tidning och Hemvännen haft tillfälle att i någon mån lägga i dagen sina redaktörstalanger. Att man icke misstog sig vid valet af hufvudredaktör för Augustana,

därom är tidningen själf ett vittnesbörd. Lindahl skötte sin befattning med stort nit och allmänt erkänd duglighet i 18 år eller ända till sin död och hade därunder glädjen se tidningens prenumerantantal ökas och dess nettovinst med åren blifva större.

Lindahl åtnjöt stort förtroende äfven utom vår synod. Vid General Councils möten var han ofta sedd och gärna hörd, och han tjänade under olika tider i flera viktiga kommittéer.

Det enda egentliga hedersvedermäle, som tillerkändes Lindahl, var teologie doktorsgraden, som det gemensamma läroverket i Rock Island tilldelade honom 1894 såsom ett välförtjänst erkännande för det omfattande arbete han utfört till samfundets bästa.

Lindahl var tvenne gånger gift. Den 20 maj 1875 inträdde han i äktenskap med Clara Anderson från Galesburg. Detta äktenskap blef af kort varaktighet, enär hans älskade maka redan två år senare afled. Vid sidan af hennes stoft hvilar på kyrkogården i Galesburg stoftet af en späd son. Den 1 juli 1885 inträdde Lindahl för andra gången i äktenskap, denna gång med Hanna Johnson, äfven hon från Galesburg. Detta äktenskap välsignades ock med ett barn, dottern Alberta Christina, hvilken tillsammans med modern öfverlefver honom.

Sådan är den yttre ramen af teol. dr S. P. A. Lindahls lif och verksamhet. Och denna har icke varit så svår att framställa. Svårare torde det vara att teckna hans personlighet, ty få, om ens någon, kände honom i grund och botten. Han var svår att komma riktigt nära. Han var en sluten natur, som förstod att dölja sin inre värld för mängden. Vill man dock göra sig mödan att studera hans ande- och själslif, kan man göra det bäst genom att systematiskst studera hvad han skrifvit i AUGUSTANA under den tid han var dess redaktör, det bästa af litterär art, som han gifvit oss.

Sin egentliga riktning fick dr Lindahls andliga lif under

de allmänna andliga väckelserna i Småland i hans tidigare ungdom. Och äfven om hans religiösa åsikter något utjämnades under åren och han lärde sig bättre förstå frikyrkan och hennes behof, så förblef han dock i fråga om den kyrkliga formen lågkyrklig. Han kunde aldrig förstå, hvarför en lutheran skulle lägga så stor vikt vid de yttre kyrkliga formerna. I fråga om läran var han däremot alls icke eftergifven. Rättfärdiggörelsen af nåd genom tron på Jesus Kristus, det var grundtonen i hans eget personliga andliga lif och det var äfven grundtonen i hans predikan och i allt af uppbygglig art, som han skrifvit, därför blef han ock alltid förstådd af de gammaldagstroende kristna. Han stod ock helt på Guds uppenbarade ords fasta grund, och för honom var alltid detta ord tillräckligt.

I sitt förhållande till kyrkan eller såsom samfundsman blef dr Lindahl, i likhet med alla offentlighetens män, olika bedömd. På grund af den plats han innehade och sin vidsträckta kännedom om de ledande personerna i samfundet var han kanske af många mera fruktad än älskad. Verkliga vänner saknade han dock icke. Den säkerligen största delen af samfundet förstod honom och uppskattade hans värde och älskade honom äfven. Men han var icke en motståndare, som var rådligt att leka med.

Dr Lindahl var en principfast man, och därtill var han, såsom någon vid ett tillfälle yttrat, "otäckt klok". Han kunde se längre än de flesta, och dr Carl Swensson brukade ofta säga till honom: "Hvem tror du kan se så långt som du?" Knappast någon kände bättre till Augustana-synodens inre, ännu oskrifna historia än han, ty han var närvarande vid nästan alla synodalmöten i 40 år, var med i många offentliga värf och kom i personlig beröring med de flesta af prästerna och hade en nästan enastående förmåga att få andra att omtala för sig hvad de visste om det som rörde sig i olika delar af synoden. Och det, som han af allt detta ville komma i

håg, det glömde han aldrig. Man var därför aldrig riktigt säker om att man ju icke någon gång kunde få igen hvad man förut yttrat.

De funnos, som betraktade dr Lindahl som en stor kyrkopolitiker. Själf plägade han säga, att det var blott de, som själfva rörde i kyrkopolitiken, som beskyllde honom för något sådant. Vid ett tillfälle yttrade han dock, på tal om denna sak: "Jag har alltid sträfvat efter att så tala och så skrifva, att jag skulle ha ryggen fri." Af detta korta uttalande kan man förstå, att Lindahl helst ställde sig defensivt: han försvarde sig, då han blef anfallen. Men gick han någon gång anfallsvis till väga, hade han vanligtvis goda skäl till det och afgick merendels med segern. Härtill bidrog icke minst att man visste, att Lindahl icke sköt alla sina pilar på en gång. Han brukade säga, då han skrifvit någon af sina karakteristiska polemiska artiklar: "Jag har ännu en pil till." Och det hände oftast att han icke behöfde skicka ut den.

Dr Lindahl var en af de kraftigaste synodalpresidenter vår kyrka haft. Han hade ett ovanligt klart hufvud och förstod att lugnt och taktfullt leda förhandlingarna vid de offentliga mötena. Hur mycket det stormade omkring honom, förblef han lugn. Han förlorade aldrig sin självbehärskning.

Till sin person var dr Lindahl för öfrigt flärdfri och anspråkslös. Han afskydde smicker och var mindre än de flesta känslig för klander. En allvarlig och uppriktig kristen till det sista afsomnade han i sitt hem i kretsen af sina närmaste fredagen den 27 mars 1908 i en ålder af 64 år, 4 månader och 19 dagar. Han har gifvit Augustana-synoden mycket, och han skall därför länge ihågkommas med tacksamhet. Vi afsluta denna teckning af hans lif med hans egna ord, yttrade några dagar före sin död, då han kände evighetens allvar hvila öfver sig: "Jag har det medvetandet, om jag förstått det rätt, att mitt arbete i Augustana-synoden varit oegennyttigt."

Höstkväll.

Efter isländskan af Axel Fredenholm.

Nog är våren glad och rik,
rik på ljus och sånger,
men en höstkväll lika skön
såg jag många gånger.

Genom tusenfärgad skog
aftonsolen blickar,
och i hafvets spegel står
hennes bild och nickar.

Bortom horisonten snart
skall hon helt försvinna,
och i purpur underbart
västerns skyar brinna.

Så intill min sista stund
skall mig hoppet gläda.
Nu sin vackra svanesång
höres sommarn kväda.

Skall så skön för mig en gång
färden bli, den sista?
Hur som helst, men ej Guds nåd
skall de trogna brista.

Invid slutet ser man bäst
af Guds ledning spåren.
Morgon ej om afton vet,
ej om hösten våren.

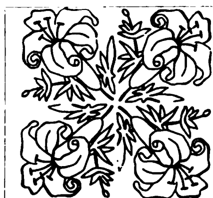
Ungdom, i din vår ej glöm
ålderdomens ära.
Sätt dig vid den gamles knän
för att visdom lära.

Åldrige, som Gud har kär,
ej dig tynga åren.
Själen än är lika ung
under silfverhåren.

Se, nu sjunker solen ned,
höstkvällssolen röda.
Men ännu i hennes spår
fagra rosor glöda.

Så min själ skall föras till
paradisets ängar.
Då skall änglaskaran slå
gyllne harposträngar.

Ack, jag ville att mitt stoft
här i kväll fick gömmas
i en graf af gula löf
och af världen glömmas.

Finska hundraårsminnen.

Stämningar och intryck vid ett besök på de finska slagfälten sommaren 1908, af Carl J. Silfversten.

— — — — — — — — —

Och det var här det blodet flöt,
ja här, för oss det var,
och det var här sin fröjd det njöt,
och det var här sin suck det gjöt,
det folk, som våra bördor bar
långt före våra dar.

— — — — — — — — —

Vid Sveaborg.

Det var på morgonen den 8 juni vi åter sågo en skymt i fjärran af vårt fädernesland. Och vi nalkades snart dess holmar och skär. Fyrskeppet hade passerats, innan vi kunde urskilja tornspirorna i Helsingfors från skogstopparna där bakom. Den stora skaran af återvändande emigranter uppstämde nu vår sköna finska folksång. Några sjöngo på svenska, men de flesta uttryckte sina känslor på finska språket. Ingen språkstrid nu; hjärtat och fosterlandskärleken fingo tala.

Vi kommo närmare den finska hufvudstaden, och nu kunde

vi urskilja Sveaborgs grå klippor. Här fylldes hjärtat af underliga känslor. Man ser sitt fosterland och vid dess dörr dess "beskyddare". Jag ser "drottningen af sjön", som skalden besjunger. "Hon blickar öfver haf och fjärd med ögon i granit." Visst blickar hon emot oss, men mulen är hennes uppsyn och mörk är hennes blick. "Hon lyfter högt sitt Gustafssvärd och menar stolt, kom hit." Hur högt hon lyfter svärdet, det må nu vara osagdt, men säkert är, att inte så litet stolthet finns i hennes krutuppfyllda barm. Vi nalkades ön, men icke trotsigt, ty vi följde skaldens varning, vi voro ju ock blott återvändande fredliga emigranter.

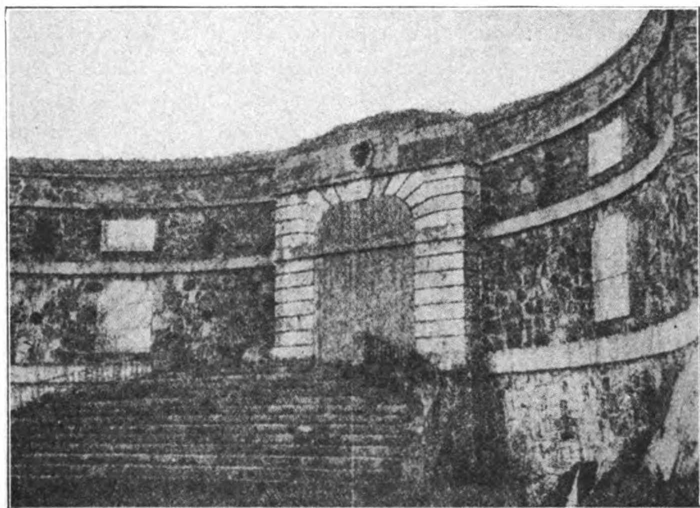
Sveaborg! — "Klar blef i hast hvar mulen blick, när detta namn blott ljöd." Så var det förr, men icke nu. Om vi blott tänka oss tillbaka till händelserna för ett hundra år sedan, så kunde vi bättre uttrycka tanken så: "Nu såg man harm i hvarje blick, när detta namn blott ljöd", en bitter harm, en hundraårig harm. Det är i dag ett hundra år, en månad och fem dagar, sedan den ödesdigra händelsen — Sveaborgs kapitulation — timade.

"Ej glöms i tiders tid den dag
då denna sägn blef sann,
då likt ett dystert tordönsslag
det säkra bud oss hann,
att landets sista hopp gått ner,
att Sveaborg var svenskt ej mer."

"Fanns ingen man på vallen kvar?" Jo, nu fanns där ett hundratal ryska soldater, som i sina tjocka ylletröjor på afstånd liknade jättelika uppstoppade ullstrumpor, hvilka förr i tiden varit hvita, men som af smuts hade fått en mörkgrå färg. Nära stranden se vi några soldater, som i lugn och ro tömma sina från staden medförda ölflaskor i skydd af fästningens murar, det är i skydd för officerarnas blickar. Man pekar och gestikulerar emot oss, men förmodligen är allt "dobra", så att vi få fara förbi i allsköns ro. Hade någon

upptäckt att jag, amerikansk medborgare, försökte fotografera fästningen, så hade jag möjligen nu varit i Sibirien eller i — evigheten. De som äro misstänkta af de ryska myndigheterna, hängas, de som äro släkt till de misstänkta, sändas endast till Sibirien. Detta berättades mig af en rysk dam, som i trettio års tid vistats i Moskva.

Men nu äro vi innanför Sveaborg och nu äro vi i Finland, icke i det glada, fria och självständiga Finland, utan i det sorg- och sånguppfyllda landet, pröfningarnas hemland i den

FRÅN SVEABORG: KUNGSPORTEN TILL GUSTAFSSVÄRD.

snöiga norden. Underbara vemodkänsla, som intager mitt bröst! Det är som om man ej längre kunde andas fritt liksom i Amerika. Än en gång ser jag ut mot Sveaborg och ser där fästet, som en gång varit Finlands stolthet och värn, men som nu är dess fängelseport. — Ja, så har å ena sidan list och våld samt å andra sidan feghet och förräderi förvandlat "klippan där med Ehrensvärds grift".

Vid Lemo.

Med ångbåt fortsatte vi färden mot norr till Österbotten. På kvällen den 10 juni passerade vi förbi Lemo udde, bekant från det landstigningsförsök, som en svensk truppsändning företog under von Vegesacks befäl och af skalden förevigad i "Den döende krigaren". Blott nio dagar till och hundraårsminnet af denna händelse kan firas. Samma farled, som den vi följa, följdes den 19 juni 1808 af den ståtliga, lilla flottan, som närmade sig udden, åtföljd af hundratals skutor och båtar bemannade med frivilliga fiskare och bönder från kringliggande holmar och öar. På udden därborta i öster började striden. Vid stranden längre åt norr samt inne i skogen var det som kampen stod mellan de svenska och de ryska trupperna. Där längst inne i viken ser jag "brädden af den dunkla våg, som skådat dagens strid". Vi följa sångmön och betrakta den ensamma flickan, som ror i land och här söker sin i striden fallne älskare. Här möta vi också krigaren från Volgas stränder. Skön är den tafla, som skalden rullar upp för oss i "Den döende krigaren", men skönare ändå är den tafla, som nu ligger framför oss i den sena lugna sommarkvällen på den vackra fjärden vid Lemo udde. O, underliga blandning af tankar och känslor: poesi, som mer liknar verklighet, — verklighet, som mer liknar poesi, hundraårsminne, allt uppoffrande fosterlandskärlek!

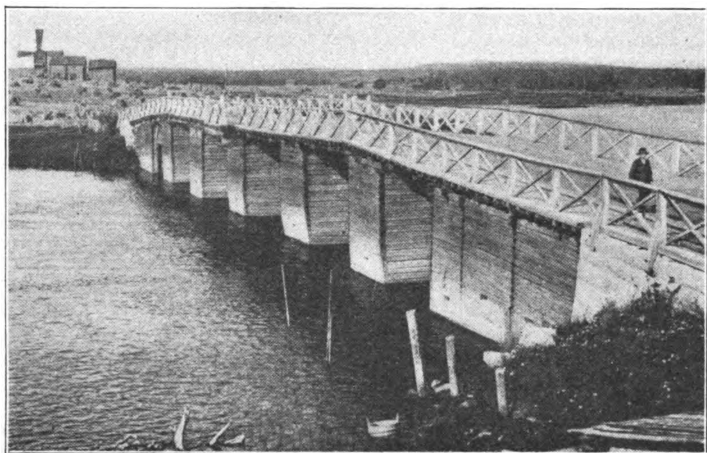
Jag ville gå i land och för en stund dröja på den strand, där de svenska soldaterna föllo i strid för sin fosterjord. Men ångbåten skyndar sin väg framåt genom de vackra fjärdarna och sunden, som slutligen leda in till det minnesrika Åbo.

Vid Finby bro.

Stridsfältet vid Finby bro i Närpes är ett annat minnesrikt ställe. I historiskt afseende har denna plats sin betydelse. Den talar sitt manande språk om en uppoffrande och modig fosterlandskärlek hos den österbottniska bondebefolk-

ningen. För mig har detta fält sitt särskilda intresse, ty här stridde mina socknebor till sina hems och de sinas försvar.

Längs den östra åstranden står fienden. Längs den västra är bondehären. Gevärssalvor braka, kanonerna dåna, och de tappra bönderna vänta att fienden snart skall retirera. Men oförmodadt kringrännes bondeskaran och drifves på flykten. Ryssarna härja och bränna. Prostgården går upp i lågor. En kosack har tändt eld på den mer än fyrahundraåriga

VIRTA BRO.

kyrkan, men denna räddas af en bondgumma, som varsnat elden. Men snart höras "trumslags ljud" från norr, hjälp anländer, och nu drifvas ryssarna i sin tur på flykten. Dagen, den 20 juli, blef en segerns dag för bondehären i Närpes.

Pastor K. I. Nordlund i Närpes begärde å sina socknebors vägnar sistlidne vår tillåtelse att få uppföra ett monument på platsen, men på denna begäran svarades från högre ort ett bleklagdt *nej*. På detta sätt är det som de ryska myndig-

heterna ämna släcka fosterlandskärlekens flammande låga i mitt fosterland. Skola de väl lyckas? Nej, aldrig! I stället tända de i finnarnas bröst en hatets eld emot ryska riket. De hafva användt alla medel utom de rätta att vinna det finska folkets förtroende. De hafva användt våld och list, men aldrig försökt det, som ensamt vinner nationernas hjärtan, nämligen kärlek. Därför misslyckas också Ryssland i sitt förryskningsarbete i Finland, och i stället för att Finland skulle närma sig det ryska riket, så fjärmar det sig mer och mer.

Samma fosterlandskärlek, som den 20 juli 1808 brann uti närpesböndernas bröst, finnes nog kvar ännu, och ingen närpesbo skulle draga sig undan, om det gällde att försvara sin fäderneärfda torfva, sin frihet och sin lagliga rätt.

En enkel fest firades på platsen för slaget måndagsmorgonen den 20 juli. Där saknades icke fosterländskt sinnade män, som vågade uttala ett tack till den Allrahögste, som ledt vårt land genom dess pröfningar och faror och skänkt det män, som bedit, arbetat och stridit för sitt fosterland.

"Den sköna dagen på Lappos fält."

Sköna voro alla de dagar, då de finska krigarna fingo strida för sitt fosterland. Dessa voro verkliga helgdagar. En sådan helgdag var i synnerhet dagen på Lappos fält. Och nu då julisolen åter lockar fram skördar ur de fält, som för ett hundra år sedan vattnades med hjältarnas blod, är det också skönt att stanna invid grafkullen, där de fallna hvila i hundraårig ro.

Historien för oss tillbaka ett hundra år i tiden. Vi stå på det stora, öppna fältet. Vid skogsbrynet i öster synes Adlercreutz omgifven af sina tappra skaror. I sydväst invid Lappo å, i söder invid kyrkobyn och i sydost invid Liuhtari by synes fienden, som igen fattat posto. Hittills ha finnarna

drifvit de ryska förposterna framför sig genom skogen. (Se Runebergs dikt "Von Törne").

Det är omkring klockan fyra på eftermiddagen. Nu rycka de svenska och finska skarorna ned på fältet, och nu börjar en het batalj, hvars like äfven de gamla krigarna sade sig aldrig hafva sett.

SLAGFÄLTET VID LAPPO.

"Det var storm, det var brak, det var strid på den strand,
— — — — — — — — — — — — — — —
i ett rökmoln svepte sig vatten och land,
och ur molnet blixtrade eld,
som af åskor dånade rymdens hvalf,
och den blodiga marken skalf."

Hvarje tumsbredd af fosterjorden köpes här med blod. Segern tillhör slutligen den svensk-finska hären. Med mer än vanligt rörda hjärtan frambäres till härarnas Gud tacksägelse för det beskydd han denna dag lämnat dem, som stredo för en rättvis sak.

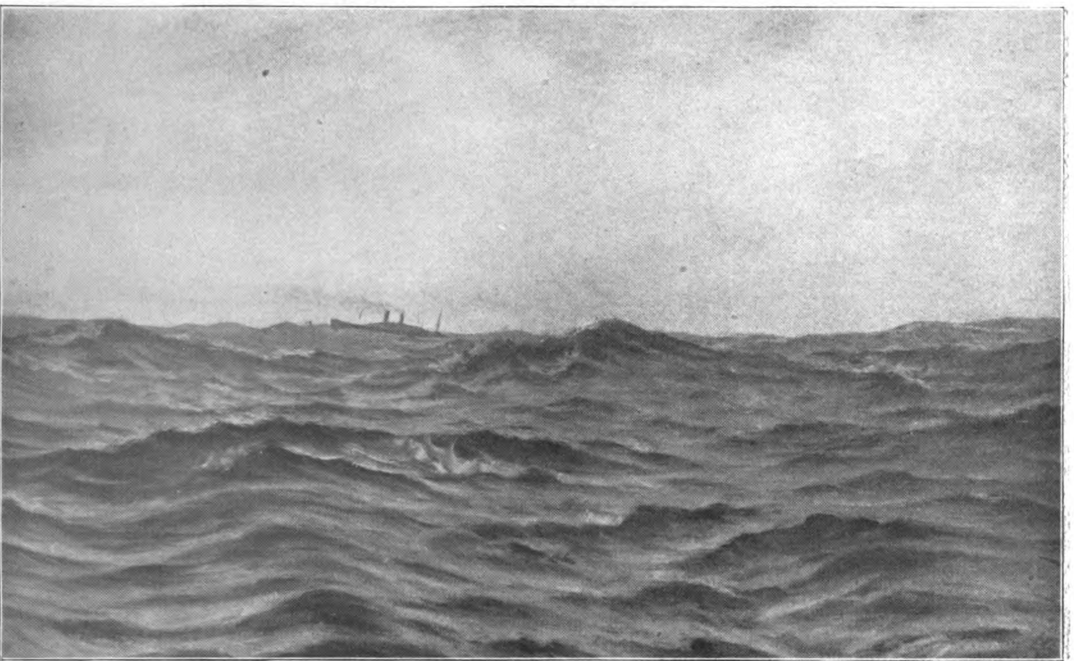
Nu äro kanonerna tysta, gevärssalvorna höras icke mer. De svenska, finska och ryska hjältarna, som föllo, sofva nu fredligt den eviga sömnen vid hvarandras sida under fälten, där Vasarågen nu böljar för sommarvinden.

Invid landsvägen från Kauhava på det ställe, där björneborgarne ledo sina svåraste förluster, är uppkastad en grafkulle med en minnesvård af järn, omgifven af ett staket. På den ena sidan af minnestaflan läsas följande ord, öfversatta från finska: "Här stredo Finlands hjältar, offrande sitt lif för eget land. Deras söner reste vården, svärjande att i sin tur dö som de". Å andra sidan läsa vi namnen: "Ramsay, — M. Blum, — D. Aminoff, — von Qvanten, — Gestrin". På en sten, upprest strax efter slaget, läses: "Magnus Blum, lieutenant vid Kungl. Björneborgs Regemente, Riddare", — samt å andra sidan: "Stupade i segern öfver ryssarne den 14 juli 1808. Saknad af Fäderneslandet och vapenbröder".

Den 14 juli detta år firades hundraårsminnet af slaget vid Lappo. Stora människoskaror samlades från när och fjärran omkring den enkla grafkullen. Tal höllos, kransar nedlades och sånger sjöngos till hjältarnas ära.

Under ofärdsåren i Finland har man varit förhindrad att fira årsdagen af krigshändelserna. Den 14 juli hvarje år ha ryska gendarmer kommit till trakten för att finna någon orsak till häktning, men då har man uppskjutit firandet till dagen efter. I år hade märkvärdigt nog de ryska gendarmerna försummat att infinna sig. Men på eftermiddagen den 14 kom telegram från höga vederbörande med förfrågan om, hvad som var på färde. Sedan festen var öfverstånden, svarades det att man firat en enkel fest till de fallnas minne.

En vacker sed är gängse bland den studerande ungdomen i Österbotten. De studerande, som resa på tåget förbi Lappo, skynda till den nära stationen liggande grafkullen och lägga där ned blommor, som de vid examenshögtidligheterna mottagit af fränder och vänner.

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Biscaya. Oljemålning af Charles E. Hallberg.

Vid Nykarleby och Jutas.

Dessa trakter ha ock sina krigsminnen. Vid Nykarleby var det som Klingspor kom inom synhåll för en lefvande fiende. Hade olyckan varit framme, så hade också fältmarskalken blifvit nödd och tvungen att vara med i en drabbning. Men "då nöden är störst, är hjälpen närmast", så ock här. Adlercreutz var med, och till honom lämnades befälet, medan Klingspor skyndade till sitt högkvarter.

SANDELS-MONUMENTET VID KOLJO-SJÖN.

Adlercreutz upptog striden. Ryssarna drefvos öfver bron, hvilken de sedan brände. Von Döbeln, som gått en omväg för att kringå ryssarna, kom för sent, annars hade troligen den ryska styrkan jämte sin befälhafvare blifvit tagen till fånga. På båtar lyckades det de tappra björneborgarna att komma öfver ån, och nu fingo ryssarna brådtom. Omkring tio kilometer söder om staten lät Döbeln blåsa halt. Ryssarna förlorade 20 man i döda och 60 man i fångar. Denna händelse tilldrog sig midsommardagen 1808.

Olika skiften hade kriget haft, segrar och nederlag om hvartannat hade den finska hären fått pröfva på mellan striden i Nykarleby stad och von Döbelns seger öfver ryssarna vid Jutas strax söderom Nykarleby den 13 september 1808. Jutas är en by uppkallad efter en dansk, som var godsägare därstädes. (Namnet bör därför ej stafvas Juutas, som endast en fennoman skulle skrifva det). Till denna by hade ryssarna kommit söderifrån. Döbeln låg sjuk i feber. Adlercreutz

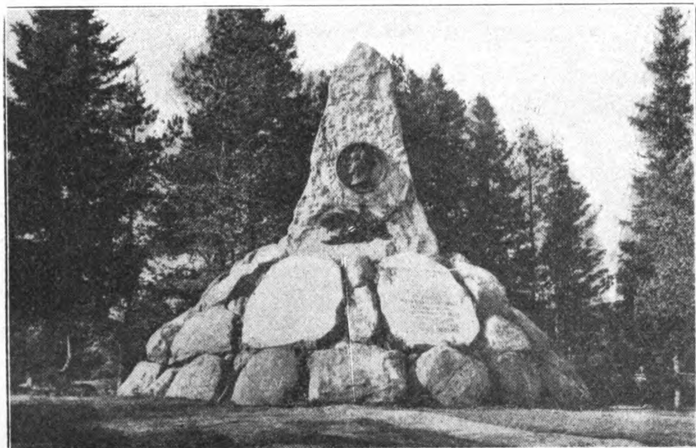

SLAGFÄLTET VID JUTAS.

och de öfriga generalerna öfverlade om hur hären bäst kunde räddas, och någon till och med talade om att dagtinga med fienden. Detta retade von Döbeln. Han steg upp ur sin säng och gaf sig ut midt i natten för att leta upp sina björneborgare. Med dessa och Gyllenbögels landtvärn ilade han till Jutas och ordnade trupperna till anfall. Åter måste han på grund af sin feber skynda till Nykarleby och intaga sängen. Länge kunde han dock icke ligga. "Jag måste upp, om jag i grafven låg." "Vid Jutas hade skotten tystnat alla, sen

döden gjort där ren sin första skörd.” Dit måste Döbeln. Snart ljuder det hurra på höjden, och “innan kvällen hann sin skugga sända, var ryska hären kastad öfverända”.

På den kulle vid skogens krön, där den finska hären stod med von Döbeln i spetsen, har upprests en minnesvård af sten bärande von Döbelns bild. På en af stenarna i sockelns framsida läses följande:

DÖBELN-MONUMENTET VID JUTAS.

“O fosterland, hvem spanar dina öden?
Förborgadt är, om lyckan eller nöden
en gång skall röjas i din framtids drag;
men hur du jublar då, men hur du klagar,
skall ständigt dock bland dina skönsta dagar
du minnas denna, minnas Döbelns dag.”

På vårdens baksida läses på både svenska och finska: “Af fosterlandet till de tappres minne. — Björneborgarna, Gyllenbögels frikorps”.

Ett hundra år ha försvunnit, sedan äfven här krigets åskor

rullade fram genom skog och dal. Skogen på kullens krön susar sin enkla hemlandssång till de slumrandes minne. Ängarna breda sin blomstermatta öfver de fallnas grafvar.

> "Jag stod på kampens kulle. Allt var lugnt,
> där vreden rasat förr, nu rådde friden:
> man stred ej mer, man sof där djupt och tungt,
> man sof den sömn, som mer ej störs af tiden."

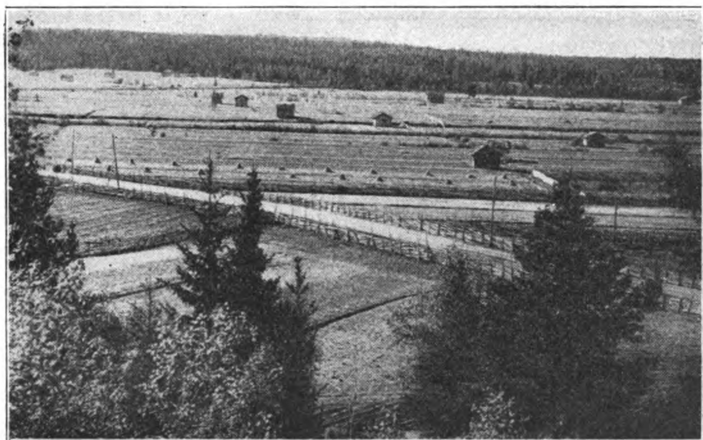
Vid Oravais.

Dagen efter Döbelns dag vid Jutas eller den 14 september stod slaget vid Oravais, en liten socken invid Bottenhafvet, omkring 30 kilometer söder om Jutas. Adlercreutz hade här 5,000 man emot ryssarnas 7,000 och en präktig ställning på en höjd bakom tvenne åar. Den tappre Kulneff började striden med att jaga den svenska och finska härens förposter tillbaka. Men Adlercreutz lät sina samlade skaror rycka fram, och ryssarna började öfverallt gifva vika. Nu ansåg Adlercreutz segern nästan gifven och lät trupperna rycka ned från höjden. Men plötsligt anlände ryska eftertrupper, och striden började på nytt. Svenskar och finnar råkade i oordning under envist motstånd. Det kämpades tappert man mot man ända till mörkrets inbrott. Då voro den svenska och finska härens krafter brutna, och ryssarna behöllo slagfältet. De hade förlorat 1,000 man. På den svensk-finska sidan hade nästan lika många stupat, bland dem den femtonårige artillerilöjtnanten Wilhelm von Schwerin, som af Runeberg så rörande vackert besjungits.

Med striden vid Oravais var Finlands öde afgjordt. Den har dock vunnit en plats för alltid i Finlands och Sveriges historia. Liksom lanternan på ett sjunkande fartyg synes lysa strålande och klar genom mörkret ännu vid vattenranden och till slut med sitt ljus sjunker ned i böljornas djup, så var den hjärtats flammande låga, som brann ännu vid under-

gången på Oravais' fält. Modet, det af motgångar pröfvade, lyste ännu en gång i septemberkvällens mörker. Men den sista stråle af hopp man haft om fotserlandets räddning slocknade i natten. I naturen blef det höst, höst blef det ock i finnarnas hjärtan. Nu "hade det dött, ens fosterland, man stod och grät vid grafvens rand".

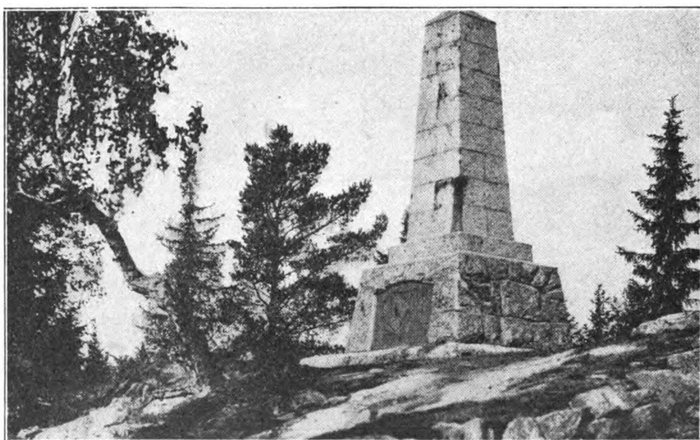
De tappra skarorna hade dock kämpat modigt på Oravais' fält, men icke blott där, utan öfverallt, hvarest en drabbning

SLAGFÄLTET VID ORAVAIS.

stod. Det fattades aldrig mod hos de skaror, som kämpade för vårt fosterland, icke ens då hoppet sveks genom förräderi, icke ens då gifna löften om undsättning brötos, icke ens då skarorna fingo lida af köld och hunger. Men det är icke modet allenast, som vi beundra hos dessa skaror. Fosterlandskärleken var lika fast som modet. Dessa tvenne, mod och fosterlandskärlek, behöfde aldrig hämtas från utrikes ort till Finland. Och med skalden tvingas man att fråga: "Hur kunde, arma fosterland, du dock så älskadt vara?"

Men jag vill dröja ännu en stund invid kampens kulle vid den höga minnesvården. Jag ser landtmännen, som ute på det minnesrika fältet inbärga sin vackra skörd, och jag tänker på den skörd, som här inbärgades den 14 september 1808. Jag hör skördemaskinernas klirrande på det böljande fältet i den vackra sommardagen, då allt är lugnt och friden hvilar öfver nejden, och jag tänker på den dag, då döden bärgade sina skördar på samma tegar, män ur de tappra skarorna

MONUMENTET VID ORAVAIS.

mejas ned såsom nu fältets gröda. Än är det fiendens led som glesna, än är det män i de svenska leden, som här få banesår. Ibland dessa är ock min farfars far.

> Han kämpade modigt med svärd i hand
> och föll för konung och fosterland;
> ett torp åt honom väl Finland gaf,
> men mer än detta: en krigsmans graf.

Men fosterlandet,

"Det tackar dem för detta trogna mod,
som än vid polens is ej slöt att brinna,
det tackar dem för allt det ädla blod,
de för dess framtids räddning låtit rinna,
att genom dem dess lösen kan förbli:
'än kommer dag, än är ej allt förbi'."

På en kulle strax söder om Oravais' kyrka står nu ett högt monument af huggen granit. På en bronstafla å detsamma läses öfverst orden: "Helgadt åt minnet af krigare, fallne på Oravais fält den 14 september 1808", samt längre ned:

"Fallne för plikt och för fosterland
kämparna hvila från blodig strid,
men bragdernas minne lefver
älskadt, välsignadt till evig tid."

Saknad.

In memoriam. Af C. G. Norman.

Jag vid min sida ständigt ser
en skugga, där jag går.
Då solen skymmes, då den ler,
hon följer mina spår.
Och då jag sträckte blicken glad
mot sommargrönska ljus,
hon föll utöfver blom och blad
och slog min dröm i grus.

Och om jag tycker att vår värld
dock är af lycka full,
fast jag ej äger hem och härd
och ej har gods och gull,
då smyger hon intill mitt bröst,
och lyckan flyktar bort
som torra löf i kulen höst
och gör min dröm så kort.

Och tränger genom hopens larm
en röst, som sällsamt blid
kan hitta vägen till min barm
och mana där om frid,
en hviskning jag förnimmer då
från flydda lyckodar;
de blida orden snabbt förgå,
blott saknaden är kvar.

Såg jag ett öga, hvilket log
som en barmhärtig vän,
mitt hjärta utaf glädje slog
och kunde hoppas än.
Men då en annan blick jag såg,
så vacker, god och ren;
uti dess djup en himmel låg,
jag blott kan sakna sen.

Som alpens son sitt hemlands fjäll
jag minns de flydda dar,
och saknaden uti mitt tjäll
en fristad redt sig har.
Hon vakar vid mitt läger tyst
och lockar fram min tår.
Se'n tröttadt ögonlock hon kysst,
ur drömmen hon ej går.

Man säger mig, det finns en ort,
där ingen saknar mer,
att bakom grafvens tunga port
en ständig lycka ler,

och att de kära, som ha stått
invid vår sida här
och en och en ifrån oss gått,
dem få vi möta där.

Men, saknade, jag breder stum
mot dig min öppna famn!
Jag söker dig på minnets rum,
och ropar högt ditt namn.
Ty som en öken är min värld,
se'n du gick bort en dag.
Mig lyster ej dess fala flärd,
dess nöjens glada lag.

Svenskarna på Nya Zeeland.

Ett blad ur våra nutida vikingahäfder, af Fredrik Larson.

Svensken har ju i alla tider varit känd för sin vandringslust, för sin trånad till för honom obekanta länder. I forna dagar tillfredsställde han som viking denna trånad; i våra dagar gör han det som emigrant, nybyggare, kolonisatör. Denna trånad är det som gör, att det numera knappast finnes en trakt på jorden som ej trampats af svensk fot.

Det gamla Europa blef snart svensken för litet och trångt. Amerika, Asien och Afrika lockade med underlig makt hans håg, och hans längtan stillades ej med mindre än han fått bekanta sig med de flesta af dessa trenne världsdelars olika folk och förhållanden. Men ännu en världsdel återstod för honom att lära känna, och han drog gladeligen åstad i fredlig vikingafärd till denna för honom mest aflägsna af dem alla — Australien. Af de cirka sju och en half millioner människor, som hafva svenskan till modersmål, finnas f. n. åtskilliga tusental i den femte världsdelen och af dessa omkring halft tredje tusen i den del däraf, som bär namnet Nya Zeeland.

Det är om våra landsmän i denna aflägsna del af jordklotet efterföljande uppsats kommer att röra sig. Innan jag ger mig in på själfva ämnet, anser jag mig dock böra som bakgrund till taflan meddela en kort beskrifning öfver landet självt.

Nya Zeeland, som består af tvenne större och ett stort antal mindre öar, belägna mellan 34° 25' och 47° 17' sydlig latitud samt 166° 26' och 178° 36' västlig longitud, har något öfver 104,000 engelska kvadratmils ytvidd och är sålunda litet större än halfva Sverige. Landet är ett vulkaniskt bergland med en rik vegetation och en ovanlig naturskönhet. Näppeligen finnes annorstädes på vår jord en fläck af samma storlek, som rymmer en sådan mångfald skiftande naturscenerier och företeelser som just Nya Zeeland. Därför pekar också nya zeeländaren med stolthet på sitt land och menar, att låge det närmare de stora stråkvägarna, skulle det snart blifva jordens förnämsta turistland. Den genom södra öns nästan hela längd sig sträckande bergskedja, hvars rygg oftast består af snöfjäll, ur hvilka resa sig flera höga toppar, den högsta, Mount Cook, 12,349 fot öfver hafvet, har erhållit namnet södra Alperna och står i fråga om storslagna scenerier, färgskiftningar och prakt ingalunda efter de schweiziska alperna. Den bergiga, sönderstyckade sydvästkusten, benämnd Milford Sounds, kan jämföras endast med Norges fjordar. Här stupa bergväggarne nästan lodräta ned i det understundom ända till 1,000 fot djupa vattnet och tränga sig här och där så tätt inpå hvarandra, att båten med möda kan komma fram emellan dem. Lägg därtill väldiga jöklar, vidsträckta snöfält, dånande vattenfall — det högsta nära 2,000 fot högt — alltsammans uppstigande ur en ram af den rikaste grönska, och ni har taflan färdig.

På norra ön finnes en mängd vulkaner, sprutkällor (geysers) och springkällor, ur hvilka antingen alltjämt eller också endast stundtals frampressas iskallt, ljumt eller kokhett samt

WAIROA-GEYSERN, WHAKAREWAREWA.

gas- och mineralblandadt vatten. I närheten af den utaf turister och hälsosökande flitigt besökta staden Rotorna ligger berget Tarawera med en krater, hvilken natten till den 10 juni 1886 uppslukade den vid bergets fot liggande sjön Rotomahana och sedan med jord, stenar och lava omskapade marken rundt omkring och totalt begrof ett i närheten liggande maorisamhälle. Nämnda sjö, som sedan dess blifvit mångdubbelt större, är ett riktigt under. Vid dess ena ända, där

EN DEL AF WAKATIPUSJÖN OCH STADEN QUEENSTOWN.

stranden är mycket bergig, kokar och bubblar upp kokhett vatten, medan blott några få fot därifrån kallt vatten väller upp till ytan. I den öfver vattnet hängande bergmassan pressas fram gaser, ångor och vatten öfver allt, hvarest det finnes en spricka eller ett hål. Några mil härifrån ligger den bekanta sprutkällan Waimangue geyser, som tidvis pressar upp jätte-

lika vattenstrålar, som någon gång nått en höjd af öfver 1,200 @ 1,300 fot. Närmare Rotorna ligger Whakarewarewa, hvarur öfverallt på ett område af öfver en kvadratmil ångor och gaser pressas fram ur grytliknande gyttjehålor, ur sprickor och hålor i bergshällar och jorden och desslikes vatten, från kallt till kokhett.

Men detta är endast en del af undren i detta underland. Nya Zeeland är dessutom rikt på vackra sjöar och floder med

CIVILISERADE MAORIS OCH DERAS BONING.

utomordentligt vackra strandpartier, såsom t. ex. Wakatipusjön uppe bland bergen på södra ön, Taupo och Waikaremoana på norra; denna senare 2,000 fot öfver hafvet. Wanganuifloden, störst och vackrast af alla dess floder, bjuder den resande på en den mest förtjusande flodfärd. På dess snabbt framilande vatten föres man mellan stundom nakna, stundom moss- och buskbeväxta, brant stupande, här och där af raviner brutna stränder. Genom dessa raviner har man emellanåt utsikt mot skogomkransade höjder, bördiga slätter och dal-

gångar, där stundom en nyodling, en by eller kanske t. o. m. en liten stad framskymtar.

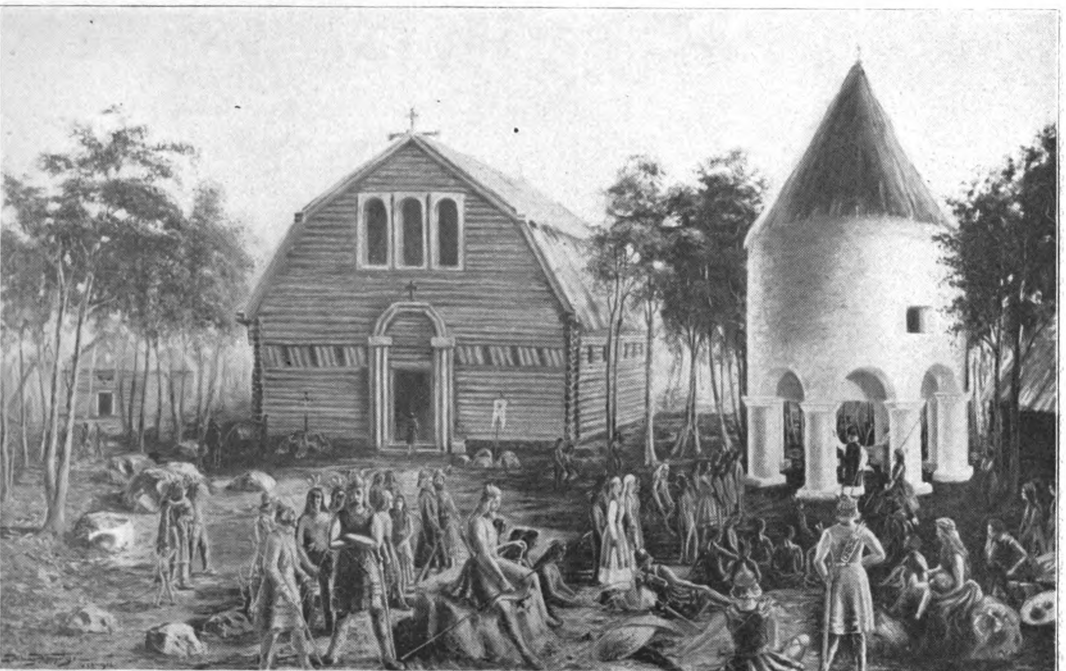
Klimatet är mycket mildt och hälsosamt, hvilket framgår bl. a. däraf, att dödlighetssiffran är mycket låg. Hafsluften omsveper hela landet, hvars bredd ingenstädes är öfver 200 mil.

Folkmängden uppgår till 975,000 personer, af hvilka 900,-000 äro i Europa och Australien födda brittiska undersåtar, 47,000 äro infödingar (maoris) och resten européer och asiater. Om Nya Zeelands urinvånare vet man ej mer än om urinvånarna i andra länder. Enligt maorilegenderna kommo landets första inbyggare ditflyttande från andra söderhafsöar för omkring 500 år tillbaka, men det förtäljes också, att dessa då träffade på andra vilda människor där. De äro ett kraftigt och kärnfriskt folk, äro läraktiga, så att många af dem stå redan nu i fråga om civilisation i jämbredd med de hvita.

De förnämsta näringarna äro fårafvel, mejerihandtering och sjöfart. Öfver 20,000,000 får finnas, 2,000,000 nötkreatur, 264 mejerier och ostfabriker, och segel- och ångfartygens antal är 608. Under sista räkenskapsåret uppgick värdet af landets hela afkastning, af hvilken nära hälften expoterades, till 41,000,000 pund sterling ($200,000,000). Ull, kött. smör, ost, spannmål o. d. betingade 22,000,000 p. st. och ullens värde var nära 8,000,000 p. st.

Ormar, ödlor och andra farliga djur finnas ej, men däremot är det godt om vildsvin och dofhjortar.

Den förste svensk, som satte sin fot på Nya Zeeland, var sannolikt Carl Daniel Solander, som deltog i kapten James Cooks första upptäckts- och forskningsfärd i söderhafven. Denne Solander föddes i Norrland den 28 febr. 1736, studerade i Uppsala naturvetenskap och botanik för Linné. Företog efter fullbordade studier forskningsresor i Europa, förnämligast i Ryssland och till Kanarieöarna och senare å Island. Kom 1760 med goda rekommendationer från Linné till Eng-

SVENSK-AMERIKANSKA KONSTNÄRERS ARBETEN:
Vinland år 1127. Oljemålning af Albinus Hasselgren.

land, där han strax anställdes i "British Museum", hvarest hans första göromål blef att utarbeta en katalog öfver muséets samtliga samlingar. År 1766 utgaf han ett arbete öfver en samling fossila föremål och blef 1771, strax efter hemkomsten från sin söderhafsfärd, af Oxford universitet tilldelad Doctor of Civil Law-graden och två år senare utnämnd

CIVILISERAD MAORIKVINNA.

till bibliotekarie vid ofvannämnda museum. S. dog hastigt i London den 16 maj 1782. I honom fick studiet af naturvetenskaperna, särskildt botanik, ett uppsving i England såsom aldrig förut, och hans bortgång sörjdes mycket inom vetenskapliga kretsar.

I Cooks beskrifning öfver hans första resa förekommer Solanders namn på ett oräkneligt antal ställen och nästan alltjämt i samband med Joseph Banks, en annan vetenskapsman, som åtföljde expeditionen och var intim vän med Solander. Expeditionen ankom till och förankrade i Poverty Bay den 8 okt. 1769, och efter åtskilliga kryssningar hit och dit och landstigningar här och där for den från Admiralty Bay den 31 mars 1770. (Anmärkas bör, att 127 år förut eller år 1642 kringseglade holländaren Abel Jensen-Tasman Nya Zeeland, som han då gaf dess namn, och fransmän och spanjorer ha påstått sig vara dess första upptäckare). Från Admiralty Bay for expeditionen till australiska fastlandet och kastade ankar i en djup vik, som kallades Botany Bay på grund af omnejdens rika flora, men troligen också till ära för expeditionens botanist och dennes nu världsberyktade lärofader, Linné, af hvilken en byst i muséet i Christchurch, Nya Zeeland, torde få anses som en uppskattning och ett tack för den tjänst hans genom Solanders utsändande gjorde denna engelska koloni. Vid Botany Bay anlades sedermera staden Sydney. Till odödligt minne af Solander bära nu en af Nya Zeelands många små öar samt en udde i närheten af Sydney, Australien, hans namn.

Från denna tid förflyta nära hundra år, innan man med visshet vet om svenskar på Nya Zeeland. Dock är det troligt, att någon svensk sjöman varit bland de hvalfiskfångare och äfventyrare, som i början af förra århundradet besökte Nya Zeelands kuster, bosatte sig där och togo sig hustrur bland de vilda infödingarnas kvinnor. Ännu sannolikare är, att svenskar funnos å de fartyg, som i mediet och slutet af första hälften af förra århundradet, förda af engelska land- och kolonisationsbolag, öfverförde kolonister till Nya Zeeland, ty gamla svenskar berätta, att då de för 36 år sedan anlände, sammanträffade de med svenskar, som varit där i tiotal af år. Dock

är det först år 1871, som svenskar förekomma i regeringshandlingarna eller på annat vis göra sig kända.

Sedan 1840, det år, då England formligen förklarade Nya Zeeland vara en af dess besittningar, hafva ansträngningar gjorts att bebygga landet med kraftiga, idoga och företagsamma människor, och häri gick regeringen så långt, att den skickade ombudsmän till Storbritanien och Irland, ja, äfven

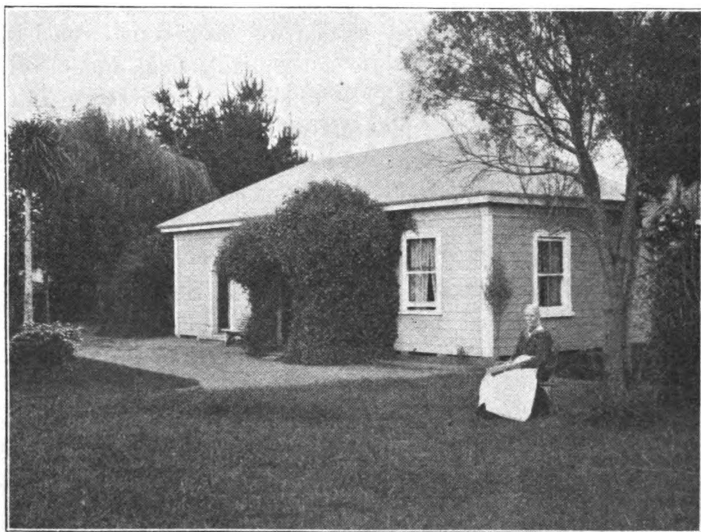
PARTI AF MILFORD SOUNDS.

till de tre nordiska rikena och till Tyskland, för att sprida kännedom om Nya Zeeland och värfva för dess ouppodlade och obebodda marker dugliga nybyggare. Det behöfdes bara en god vilja och kraftig arm, ty regeringen betalade för öfverresan, och för kosthållet under färden fick man efter framkomsten lämna ersättning allt efter som man hann och orkade med.

Sålunda kommo de första kolonistvärfvarna till högan Nord på försommaren år 1870 och meddelade respektive öfverordnade, att i Norges (det land de tycks endast ha besökt) landtbefolkning ha de funnit hvad de sökte, ty de voro förstklassiga skogs- och jordbruksarbetare. Samma år foro omkring femtio familjer, bland dessa några svenskar, som bodde i Norge, från detta land till Nya Zeeland och slogo sig ned i skogarna omkring Palmerston North. Dessas ankomst sporrade till vidare försök att kolonisera de med täta skogs- och busksnår beväxta markerna med skandinaver, och följande år eller 1871 skickades svensken Friberg i Napier till Skandinavien (han tycks ej ha varit inne på svenskt område, ty de svenskar, som voro bland utvandrareskarorna, bodde före affärden i Norge eller i Danmark, där somliga gift sig, eller också bodde de så nära norska gränsen, att de från Norge hörde om de lockande anbuden från det fjärrbelägna landet) med regeringsfullmakt på fickan och inträffade i Kristiania, där han förhyrde ett norskt fartyg, som den 28 juni afgick till Nya Zeeland med ett antal kolonister och ankom till Napier den 15 sept., återvände och afgick från Kristiania med nya utvandrare den 8 aug. 1873. Denna värfning och utflyttning pågick till 1875, då regeringens kontrakt med kolonistvärfvare upphörde. Öfverresan skedde på sistone öfver London och Hamburg. Här bör ock nämnas, att år 1871 ankommo femtio danskar och ett tjogtal svenskar och slogo sig ned i de ofvan nämnda femtio familjernas närhet. Och dessa långväga nybyggare skulle röja och uppodla den svårröjda och ofta eländiga triangelformiga trakt, som kallas Hawkes Bay District, ett företag, som förut engelsmän, skottar och irländare ej lyckats gå i land med. Här hade 40,000 acres jord utsetts för dem. Denna trakt uppdelades i tjugoacresområden, till hvilka ytterligare tjugo acres eller mer kunde läggas längre fram, om man så kunde och ville. För hvarje acre förband sig tillträdaren att betala ett pund ster-

ling (18 kronor), och lätta betalningsvillkor gåfvos, ty regeringen var mån om att hjälpa dessa ofta medellösa nybyggare på fötterna. Dess tanke var ock att få dem att slå sig ned i samhällen på 50 @ 75 familjer, hvilket dock aldrig tillfyllest lyckades. De som det önskade fingo arbetsförtjänst vid regeringens då påbörjade rätt lifliga järnvägsbyggen.

Det blef nu lif i den sydländska vildmarken. Ångest och tårar blandade sig med glam och sång, under det yxan sväng-

ETT SVENSKT HEM PÅ NYA ZEELAND.
("Fridhem", familjen Ekstedts i Palmerston North.)

des mot de oftast vresiga trädens stammar. Mången, som kommit för att reda sig ett hem i det okända, fjärrbelägna landet, önskade vända om igen. Aldrig torde svenskens hjärta så ha svidit af ångest och längtan som här; aldrig så många förhoppningar gäckats som här; men de gladlynte och förhoppningsfulle fingo uppmuntra de missmodiga och ånger-

köpta, och efter hand som träd och buskar gåfvo vika för den trägne odlarens yxa och hacka, brädkåkan utbyttes mot en trefligare bostad, och mödans lön blef ett lif utan försakelser och umbäranden, inträdde trefnad och förnöjsamhet, och den dag i dag äro dessa människor, om också ibland deras hjärtan täras af längtan till släktingar och fosterjord, bland de mest förnöjsamma och lyckliga på vår jord.

Om dessa nybyggare säger chefen för regeringsbyrån för *Turist and Health Resorts* följande:

"The country which they settled was soon transformed by their courage and energy into a beautiful, rich, and closely settled dairying district. They toiled hard and successfully those fine Scandinavian pioneers and their labors have contributed in no small degree to the present prosperity of the pastoral country through which the Wellington-Napier railroad now runs."

På ett annat ställe i samma bref heter det:

"These Scandinavians, particularly the Swedes and Norwegians, have proved the best of settlers, courageous and persevering as pioneers, and rising to a prominent position in the community."

De små städer och byar, som uppstått, där dessa nybyggare slogo sig ned och i hvilka befolkningen numera nästan helt eller också delvis är engelsk-talande på några undantag när (ty efter hand som jorden gjordes odlingsbar och däraf också handel uppkom, flyttade dessa in och trängde undan skandinaverna), äro: Carterton, Mauriceville, Eketahuna, Halcombe, Makaretu, Hasteville, Tahoraiti, Porangahau, Dannevirke, Norsewood och Inglewood. Till dessa kan ock räknas Palmerston North. Storfarmarna bland svenskarna och nordborna i öfrigt äro ej många; någon äger dock ett @ två tusen får och någon annan bortemot 100 kor, och de ha i olikhet med sina engelsk-talande bröder, som hellre valla får än mjölka kor, mest slagit sig på mejerihandtering och torde

därför äga icke obetydliga andelar i de 264 mejerier och ostfabriker, som finnas i landet och af hvilka de flesta äro kooperativa företag.

Särdeles jämnt falla de jordiska ägodelarna på hvars och ens lott. Nya Zeeland, som genom sin folkliga lagstiftning är mycket fattigt på millionärer, gifver nämligen hvar och en af sina invånare i rundt tal 335 p. st., den högsta förmögenhet per capita i något land. Häraf följer, att landsmännen på Nya Zeeland, hvilkas medelförmögenhet säkerligen icke understiger denna siffra, äro numera tämligen väl tryggade.

De svenskar, som sedan 1875 ankommit, ha mestadels varit sjömän, som dels afmönstrat, dels rymt från sina fartyg, och dessa, som slagit sig ned i hamnstäderna, tyckas nu utgöra öfvervägande antalet svenskar i landet. Sällan händer numera, att utvandrande svenskar styra kurs på Nya Zeeland, hvadan en från Sverige nyanländ svensk kan betraktas som en kuriositet. Detta har i synnerhet varit fallet med kvinnor, ty deras hela antal öfverstiger ej 225. Bland 22 af 26 i fjol till landet inflyttade svenskar, som blefvo upptagna till medborgare, fanns endast en kvinna. Enligt 1906 års statistik fanns då 1,618 i Sverige födda medborgare i landet, men man torde med visshet kunna anslå deras totalantal till omkring 2,500, om man nu räknar dit dem, som ha far eller mor af annan nationalitet, tillika med dem, hvilkas båda föräldrar äro svenskar, samt erinrar sig det antal sjömän, som kunna sägas vara hemma där, men som säkerligen ej äro räknade i den officiella statistiken. De däremot, hvilkas fader är svensk, men modern är engelsk-talande, och dessas antal är icke obetydligt, kunna ej räknas hit, ty de sakna i hvarje fall minsta kännedom om sin faders land och språk och kunna ej kallas svenskar.

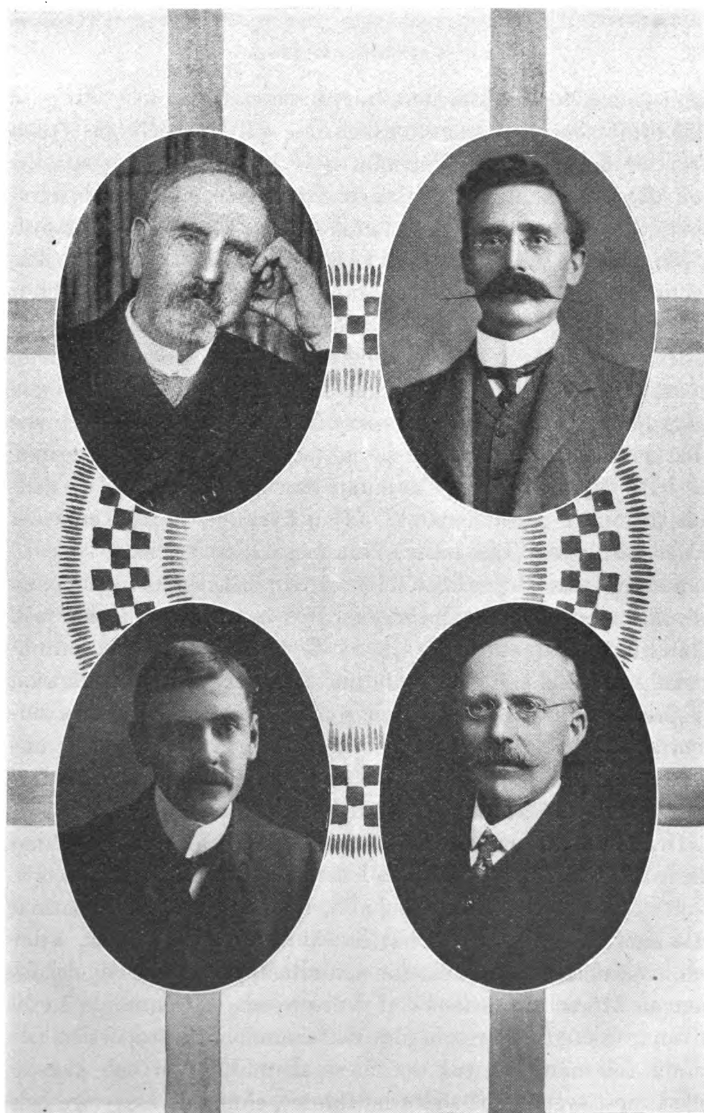
För jämförelses skull meddelas här andra icke å brittiskt område födda medborgares antal. I Tyskland födda äro

4,174; i Danmark 2,277; i Amerika 2,010; i Norge 1,396; i Frankrike 624; i Italien 574 och några tusen i asiatiska länder.

Dessa landsmän äro sysselsatta med hvarjehanda. En dryg del äro sjöfarande af olika grader, från kapten till däckspojke. De flesta i sjöfartens tjänst anställda torde vara besättningskarlar och hamnarbetare. En sjättedel torde vara jordbrukare, åtskilliga arbeta å gummifälten och i skogarna, andra ha blifvit byggnads- och möbelsnickare, och åter andra idka andra handtverk. Förr voro ock många sysselsatta med guldgräfning, men jag vet ej om någon svensk, som lyckan gynnat synnerligen väl. I politiken ha de ej blandat sig, men däremot finnas dugliga och driftiga byggmästare, skeppsmäklare och redare, sågverksägare och trävaruhandlare, hotellvärdar, läskedrycksfabrikanter, elektriker, bok- och accidenstryckare, skräddaremästare, handlande, ja. t. o. m. musiklärare och konstnärer.

På teknikens och mekanikens områden, som ju annars tillhöra svenskarna, äro de fåtaliga, beroende därpå att landets industri, i trots af höga skyddstullar, ligger nedtryckt af den engelska, amerikanska och tyska. Några svenskar äro anställda, dels som försäljare, dels som mekaniker, hos generalagenturer för de svenska mjölkseparatorerna, förnämligast De Laval-separatorerna, som öfver hela Australien stå i mycket hög kurs. Så har ock Ericsson-telefonbolaget i Stockholm, som gifver Nya Zeeland dess bästa telefoner, svenskar anställda i sin tjänst därstädes. I sammanhang härmed kan nämnas, att Sveriges export på Nya Zeeland, förutom den som gått genom engelska och tyska händer och därunder förlorat sin identitet, uppgick år 1906 till 12,968 p. st. De exporterade varorna torde förnämligast ha varit de ofvan nämnda.

I intellektuellt hänseende stå dessa fjärrboende landsmän ej efter hemmasvensken eller Amerika-svensken. Nya Zee-

SVENSKAR PÅ NYA ZEELAND:

Charles Nelson. *Eric Sterner.*
A. G. Andin. *Andrew Erickson.*

land-svensken blir aldrig så rå som den förra och aldrig så skrytsam som Amerika-svensken. I välvilja och gästfrihet låta de näppeligen öfverträffa sig af svenskar annorstädes, och den som anländer med nytt från fosterland och brödrafolk, blir välkomnad och mottagen som en nära anförvant. I religiöst afseende ha de det bättre ställdt än t. ex. Amerikas svenskar, bland hvilka föga mer än hvar fjärde person tillhör någon församling. På Nya Zeeland däremot är bortemot hälften antingen lutheraner, episkopaler, presbyterianer, metodister, baptister eller kongregationalister o. s. v., och någon enda har blifvit katolik. Denna öfvergång från den lutherska till annan kyrka har i de flesta fall skett genom giftermål, då i de flesta äktenskap kvinnan är engelsk-talande och tillhör någon af dessa samfund. Den kyrkliga statistiken visar 4,856 lutheraner, och häri äro inberäknade äfven de, som bekänna sig vara lutheraner, men ej tillhöra någon församling. Dessa nära fem tusen lutheraner äro naturligtvis tyskar och skandinaver. I sex eller sju af de förut nämnda skandinaviska samhällena finnas skandinaviska (eller rättare danska, ty prästerna äro danskar, och psalm- och sångböcker äfvensom andakts- och betraktelseböcker, som genom prästerna anskaffas, äro danska luth. kyrkans) kyrkor, och flertalet svenskar i dessa hafva anslutit sig till dessa församlingar.

Den svenska, som i dessa samhällen talas, är starkt blandad med dansk-norska och kryddad med förvrängda engelska ord. Norsewood är det enda samhälle, där man får höra barnen tala sina fäders språk, ty här har ännu ej dessas språk, seder och bruk måst maka åt sig för den allt uppslukande engelskan, men så äro också de flesta af Norsewoods och omnejds 1,000 invånare skandinaver och göra detta samhälle i proportion till totala folkmängden till det mest skandinaviska och kanske också mest svenska på södra halfklotet, ehuru de i Sverige och å Nya Zeeland af svenska och svensk-norsk-danska föräldrar föddas antal ej torde mycket öfverstiga 100 människor. Öfver-

allt, utom å de ursprungliga skandinaviska orterna, är det sällan man får samtala med en landsman, som ledigt och lätt rör sig på sitt språk, ty blott några få års vistelse ibland idel främmande människor med ett främmande språk gör här, att de glömma sitt eget i större eller mindre grad.

Ingenstädes utom i Norsewood ha de slagit sig ned i något större antal och därmed möjliggjort en sammanslutning af kyrklig, social eller välgörande art. I Wellington, landets hufvudstad med 65,000 invånare, torde finnas ett hundra eller mer, i Auckland med öfver 80,000 invånare ej fullt så många, och i Dunedin, Lyttleton, hamn- och förstad till Christchurch, Palmerston North och Napier bo något tiotal. De flesta bo dock i de större och mindre hamnstäderna, där de finna för sig passande sysselsättning. I Wellington ha två eller tre gånger stiftats skandinaviska församlingar, som alltid sedan nyhetens behag blåst bort, upplösts af sig själfva, och i Auckland finnes nu på grund af hr Eric Sterners lifliga intresse för saken en svensk manskvartett, som vid svenska generalkonsulns för Australien, Birger Mörners, besök därstädes för nära ett år sedan gladde och hedrade denne med svensk sång. Men om deras ringa antal och förskingringen omöjliggör en nationell sammanslutning, så finns dock hos vissa individer en svensk nationalanda, som under gynnsammare förhållanden skulle kunna skapa ett litet Sverige i Nya Zeeland. Där finnas de som längta efter allt som är svenskt så som efter ingenting annat, men för hvilka ingenting är heligare än den mark, de trampat i sina barnaår, och hvilka ej fröjdas och glädjas så mycket af någonting som af en hälsning därifrån. Dessa pynta och pryda sina hem på de svenska högtidsdagarna. Svensk lektyr, företrädesvis tidningar från Sverige och Svensk-Amerika, finner ingenstädes tacksammare läsare än här.

Arbetsamhet och flit, de dygder som ingen kan frånkänna svensken, ha beredt många trefliga och näpna hem, och man

har hugfäst svenskens och nordbons minne genom några namn. Så t. ex. bor familjen Ekstedt i Palmerston North utmed en gata, som heter Scandia street, och i en bostad som kallas "Fridhem". I Auckland heter en gata Swanson street; danskarnas fordom starkaste fäste Dannevirke har gett en stad dess namn, och Norsewood hette i början Nordanskog. Dessutom heter, som jag ofvan nämnde, en liten ö Solander Island till minne af Nya Zeelands första svensk.

På ett berömvärdt sätt hafva dessa svenskar förhållit sig till lag och rätt. Hr Jens Lyng i Melbourne, Australien, en f. d. officer i danska armén, som en längre tid utgaf Australasiens och södra halfklotets enda skandinaviska tidning, den dansk-norsk-svenska *Norden* i Melbourne, utgaf nyligen ett litet förtjänstfullt arbete om skandinaverna i denna världsdel, hvari han bland annat fäster läsarens uppmärksamhet vid att det ytterst sällan händt, att någon i de tre nordiska rikena född, men i Australien boende person, stått inför domstol tilltalad. I detta sammanhang må meddelas, hvad mr Guy H. Scholefield säger i en serie nyligen utkomna historiska teckningar öfver Nya Zeeland:

"There is scarcely a blemish on the record of Scandinavian settlers in New Zealand either morally or economically. They have proved in every way worthy of the assistances they reeived and by their cohesion and industry have actually exercised a greater influence on the national character of New Zealand than any other foreign infusion. (Här är emellertid att märka, att engelsk-talande människor födda å brittiskt område ej räknas bland utlänningar.) Wherever a Scandinavian settlement exists in New Zealand — in Otago or in Hawkes Bay—there also are evident the virtues which are essential to successful colonization."

Bland de landsmän i Nya Zeeland, som gjort sig kända och aktade äfven utom sin bekantskapskrets och samhälle, äro:

Eric Sterner, som är född i Folkärna förs., Kopparb. län,

den 11 mars 1860. Han bevistade Uppsala seminarium för att bli skollärare och organist, gifte sig och for i juli 1887 till Nya Zeeland och har i 12 års tid varit anställd i det stora handelshuset H. M. Smeeton & Co., där han åtnjuter stort förtroende. S. är sedan 8 år tillbaka änkeman och har två döttrar, Svea och Sigrid. Han sysselsätter sig gärna på lediga stunder med musik och får ibland hjälpa Sveriges

ETT SVENSKT HEM PÅ NYA ZEELAND.
(Charles P. Olssons i Bunnythorpe.)

vicekonsul i Auckland (engelsman) med konsulatgöromål, förnämligast öfversättningar;

Emil Ekstedt, som är född i Kristinehamn den 29 aug. 1854, och h. h. Eva Sofia, född Sundström, prästdotter, å Godegårds prästgård i Östergötland den 28 sept. 1852. Döttrarna Karin, Thyra och Alma samt sonen Arvid äro födda i Motala, där E. hade handel. E. afreste från Sverige till

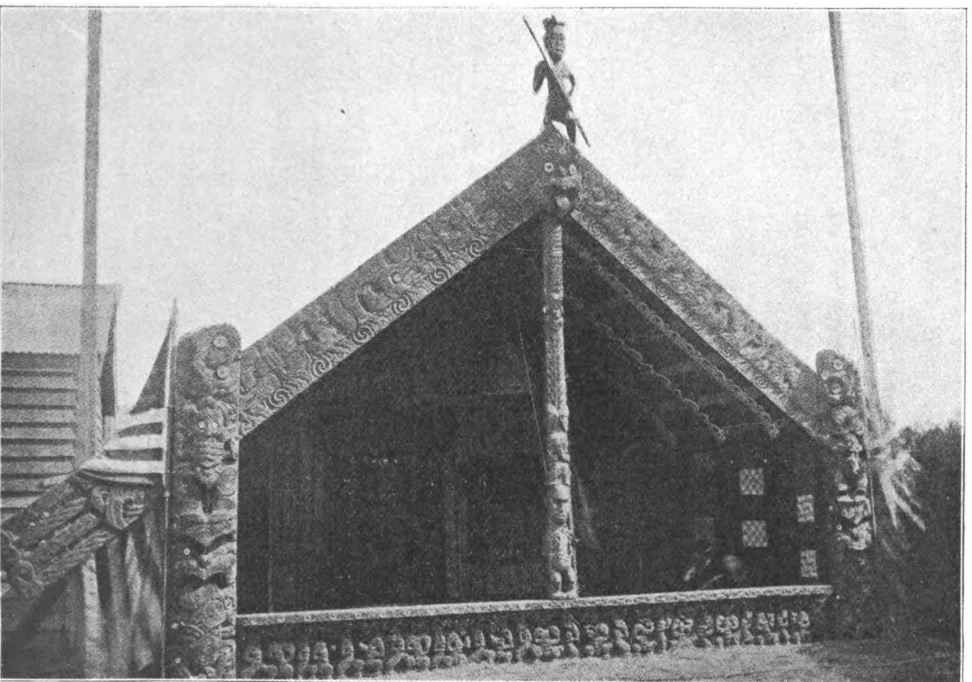
Palmerston North och ankom dit i aug. 1892, där han alltsedan varit anställd hos Palmerston North Sash and Door Factory först såsom förman och nu senast som förste kontorist;

Carl P. Olsson i Bunnythorpe, som är född i Fagerhults församling i Skåne 1854, och h. h. Augusta (som ådagalägger en för kvinnor ovanlig kännedom om landtbruket) i Hessleholm, samma landskap, 1864. O. bedref trävaruhandel i Hessleholm, men for i juli 1888 till Sydney, Australien, och året därpå till Nya Zeeland, där han i närheten af Palmerston North köpte ett större oröjdt landstycke, som han upparbetat till en mönsterfarm, hvars värde är 28 p. st. per acre. O. har å landbruksutställningar vunnit priser för utställda landtbruksprodukter;

N. P. Munson i Kai-Iwi, nära Wanganui, som föddes nära Helsingborg för 54 år sedan och for i mycket unga år till Nya Zeeland, där han strax slog sig på jordbruk, gifte sig och är en af landets storfarmare. Han har trenne gånger för hästar och nötkreatur vunnit guld- och silfvermedaljer å landtbruksutställningar;

C. E. Nelson i Whakarewarewa, som är son till framlidne professorn vid Lunds universitet Sven Nilsson, begaf sig vid 17 års ålder till sjös, blef sjökapten, kom till Nya Zeeland och förde fartyg vid dess kuster, blef sedan regeringens kommissionär bland infödingarna. Han äger nu i Whakarewarewa, som till följd af sina naturunder blifvit en af de förnämsta turistorterna, ett stort och omtyckt hotell, bredvid hvilket han låtit uppföra en maorihydda, det största och förnämsta samlingsverk af maoriträsnideri och konst, som Nya Zeeland äger;

Andrew Erickson i Auckland, som föddes i Roslagen 1850. Han lärde tidigt skrädderiyrket, men öfvergaf detta och for vid 19 års ålder till sjös, kom sex år senare till Auckland, där han upptog sitt förra yrke och hvarest han alltsedan bott,

HR CHARLES NELSONS MAORIHUS. *Exteriör.*

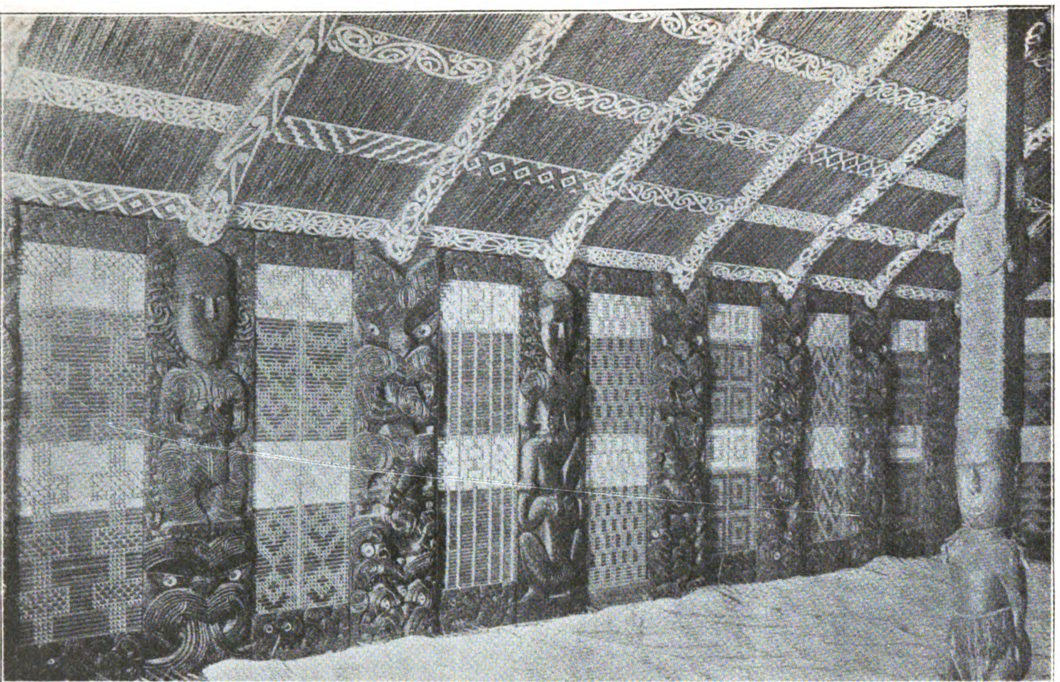
förutom två år, som han uppehöll sig i California för att fullkomna sig i yrket. I Auckland äger han nu det största och bästa skrädderietablissement i landet och är en i sin stad välkänd och omtyckt person. Han är sedan ett antal år tillbaka gift med en engelsk dam;

John Blomqvist och hustru i Tauranga äro födda i Skåne och åtföljde ett sällskap emigranter, som på nya zeelandska regeringens initiativ foro till Nya Zeeland och slogo sig ned i Hawkes Bay-traktens skogar. Här anlade han efter hand en vacker trädgård, som han sålde för fem år sedan, hvarpå han flyttade till Pauranga och slog sig på trädgårdsskötsel. B. är en flitig läsare och är t. o. m. rimsmed. Några af hans dikter ha varit tryckta i svensk-amerikanska tidningar;

A. G. Andin är värmlänning, arbetade några år i Aktiebolaget Separators verkstäder i Stockholm och skickades af detta bolag att i tre års tid förestå den vid generalagenturen i Christchurch uppförda reparationsverkstad. Efter denna tid återvände han till Sverige och slog sig på handel i Stockholm, men blef kort därpå ånyo af samma bolag utskickad till Australien, denna gång till Melbourne, där han nu bor. Han har nyligen uppfunnit en mjölkningsmaskin;

Axel Holtz är göteborgare till börden och massör vid regeringens hälso- och badanstalt i Hanmer Hot Springs.

Andra välkända landsmän äro: C. O. Ekdahl, ägare af Caxton Printing Works i Hawera; sjökapten Bäckström, som för ett tjogtal år sedan upptäckte en tio fot lång dittills okänd fisk med egendomliga vanor; sågverksägaren och trävaruhandlaren Henrik Carlson i Dannevirke; landtbrukaren Carl Anderson i Rongotea; byggmästarna C. J. Johnson och H. Lamberg i Wellington; elektriken H. S. Cederholm; förre skeppsmäklaren L. Dixon och läskedryckstillverkaren A. M. Ivar i samma stad; mjölnaren Ernström och hr Gust. Runnerström, anställd hos en agentur i Palmerston North för svenska separatorer; därtill finnes en S. F. Anderson, före-

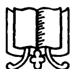

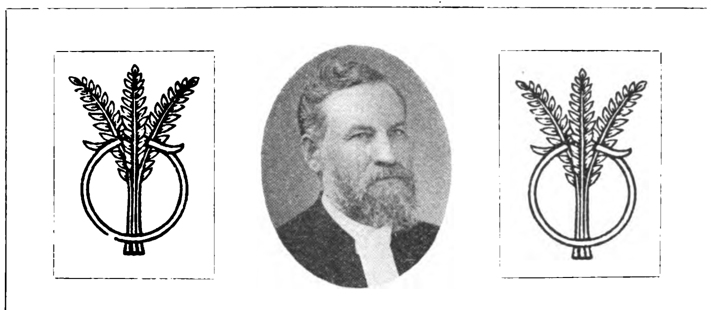
HR CHARLES NELSONS MAORIHUS. *Interiör.*

ståndare för regeringens i Waerenga anlagda station för experimentalt jordbruk.

I regeringshandlingarna för åren 1875—1880 förekommer en Swanson från Auckland ganska ofta; och Nya Zeelands förste justitieminister hette William Swanson. Om dessa vet man ej, om de voro svenskar eller ej.

För sex år sedan hade jag det oskattbara nöjet att få tillbringa hela fyra månader bland svenskarna på Nya Zeeland. De studier af deras förhållanden, jag då gjorde, tillika med de upplysningar jag sedan skriftligen erhållit, hafva legat till grund för ofvanstående uppsats, som dock ej gör anspråk på att vara en fullständig historik. Till dem af landsmännen därnere, som sålunda bistått mig, samt till regeringsbyrån för Tourist and Health Resorts, som godhetsfullt sändt mig ett antal vackra fotografiska vyer, anhåller jag att härmed få framföra mitt hjärtliga tack.

Northwestern College.

Historik af J. Moody.

I nordvästra Minnesota och östra N. Dakota ligger en stor dal, minst femtio mil bred och nära tre hundra mil lång. Den är känd under namn af Red River-dalen samt vida berömd för sin fruktbarhet. Öster om denna dal ligger den så kallade Parkregionen i Minnesota, utgörande brytningen mellan de stora slätterna i väster och urskogarna i öster. Här finnes skog och slättland, omväxlande med en mängd täcka insjöar. Denna trakt är vida känd för sin skönhet, som drager tusentals sommargäster från södern hit upp.

För omkring fyrtio år sedan begynte svenska lutheraner bosätta sig inom ofvan beskrifna område. Landtbruk är här den förnämsta näringsgrenen. Några stora städer finnas ej. Svenskarna äro därför i allmänhet jordbrukare. I sammanhang med invandringen bedrefs en kraftig missionsverksamhet, och ett stort antal svenska lutherska församlingar organiserades. Snart nog blef den kristliga uppfostringsverksamheten en brännande fråga. Ytterst få ville resa tre hundra mil och däröfver till G. A. College i St. Peter. För landt-

befolkningen har det ofta menliga följder med sig att skicka sina barn till högskolorna i städerna, där de komma uteslutande under stadsungdomens inflytande. Med tanken på dessa förhållanden beslöto sig några för uppfostringssaken intresserade personer att upprätta en skola i Moorhead. Skolan öppnades på hösten 1888 och erhöll namnet Hope Academy. Allt gick väl att börja med, och skolan fick en stor anslutning, men så kom krisen 1893. Den kyrkliga verksamheten i Red River-dalen hade ej vunnit nog stadga, och nästan hvarje pastorat blef vakant. Detta tillika med andra orsaker gjorde, att Hope Academy nödgades nedlägga sin verksamhet 1896. Behofvet af en kristlig folkhögskola hade dock nu till fullo konstaterats, och fråga väcktes att upprätta en dylik skola inom Alexandria-distriktet.

Pastor S. J. Kronberg begynte nu med kraft arbeta för skolsaken inom detta distrikt. Redan sommaren 1897, således året efter det, då Hope Academy stängdes, skref han till alla distriktets pastorer och bortåt tjugofem lekmän och framställde till dem följande frågor:

1. Anser ni, att en kristlig folkhögskola är af behofvet påkallad?

2. Anser ni, att en sådan skola kan uppbyggas och bedrifvas utan skuldsättning?

3. Anser ni, att kristendom och modersmålet äro en hufvudsak eller bisak?

4. Anser ni, att Alexandria eller Fergus Falls är rätta platsen för en sådan skola?

5. Har ni själf något intresse för en sådan skola?

6. Vill ni komma hit till Kristine Lake den 11—12 maj 1897 för att diskutera frågan?

De flesta af pastorerna samt några lekmän infunno sig, och skolsaken dryftades mångsidigt och grundligt. Skolfrågan kom sedan ofta på tal vid distriktets möten.

Pastor Kronberg ifrade med all kraft för att få en kristlig

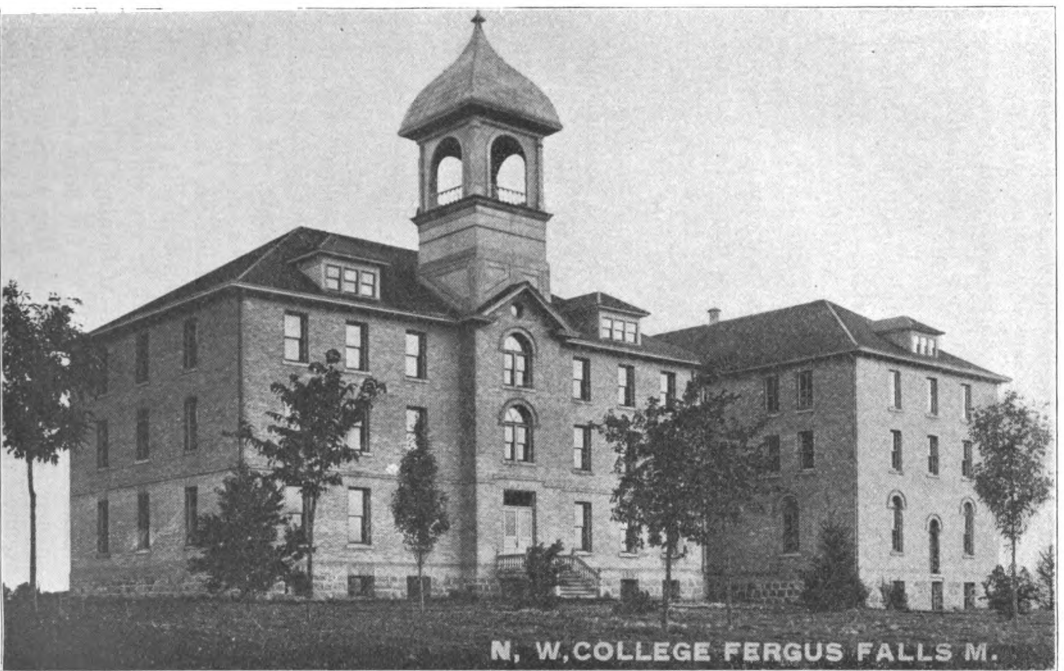
högskola till stånd. Han hade många barn själf, hvilkas kristliga uppfostran låg honom ömt om hjärtat. Desutom fanns det en stor ungdomsskara inom hans pastorat. Under det att skolsaken allmänt dryftades, beslutade han sig för ett skolföretag på egen hand såsom ett experiment. Han kallade till lärare en student från Gustavus Adolphus College, inbjöd ungdom från sitt pastorat samt närgränsande församlingar och bedref skolverksamhet under tvenne vintrar i skolrummen vid kyrkan och var själf ansvarig för skolans finanser. Skolan kallade han Lund Academy. Northwestern College är således det tredje skolföretaget inom ett och samma område i nordvästern och torde vara mer än ett experiment. Behofvet af en mera omfattande skolverksamhet trädde allt mera i dagen, och allmänt erkändes, att tiden var inne att skrida till verket med ett skolföretag af mera vidsträckt natur. Omsider tillsatte Alexandria-distriktet en kommitté, bestående af pastorerna L. Johnson, J. Moody, A. Melin och R. Vallquist, att utse passande lokal för en skola antingen i Alexandria eller Fergus Falls. Dessa städer gåfvo löften om vissa donationer för att försäkra sig om skolan. Alexandria inlämnade det förmånligaste anbudet, hvad penningar beträffar, men så uppställdes ock vissa villkor, som ej gärna kunde antagas. I Fergus Falls utlofvades ock fri byggnadsplats, bestående af ett välbeläget stadskvarter. Täflingen mellan dessa tvenne städer blef ganska het, och menliga följder däraf förnimmas ännu. Efter många och långa diskussioner tillsattes en ny kommitté, bestående af pastrorna J. S. Ryding, J. P. Leaf, J. Moody och S. J. Kronberg, för att slutbehandla saken. Denna kommitté sammanträdde hos pastor J. S. Ryding i Fahlun i februari 1899. Vid omröstningen blef anbudet från Fergus Falls enhälligt antaget.

Fergus Falls är en stad på mellan sex och sju tusen invånare och ligger på gränsen mellan Parkregionen och Red River-dalen, 187 mil nordväst från St. Paul. Red River fly-

ter genom staden, och brytningen mellan skogstrakterna och slätterna i väster är så stark, att man nödgats uppföra fyra damm-anläggningar inom staden, och den femte bygges just nu utom stadsgränsen i väster. Valet af plats för skolan var af största vikt, och resultatet blef det allra bästa.

Den sist tillsatta kommittéen skulle nu förbereda organisationsmötet. Ett visst antal klarsynta och behjärtade samfundsmän tillsammans med distriktets pastorer inbjödos, som skulle organisera en skolkorporation enligt statens lagar med full rätt att äga och kontrollera en dylik egendom. Inga andra än sådana, som äro medlemmar i Augustana-synoden, kunna blifva medlemmar i korporationen. Organisationsmötet utlystes till den 17 januari 1900. Skolan skulle begynna med det 20:de århundradet. Följande personer ingingo i skolkorporationen: pastorerna S. J. Kronberg, J. Moody, L. Johnson och L. P. Stenström, samt herrar Aug. Nygren från Elizabeth, S. J. Nylander från 'Amor, Martin Nelson från Eagle Lake, John Anderson från Evansville, P. P. Setterlund från Barrett samt L. P. Holmquist och C. J. Enström från Fergus Falls. J. Moody valdes till ordförande, L. Johnson till vice ordförande, L. P. Stenström till sekreterare och Aug. Nygren till kassör. Nu beslutades att upprätta en kristlig folkhögskola i Fergus Falls vid namn *Northwestern College*. J. B. Cutler hade lofvat skänka ett stadskvarter på en vacker kulle, belägen ungefär tre kvarts mil från stadens centrum. Hans anbud antogs med tacksamhet.

Arbetet med att upprätta och underhålla en sådan skola tar vanligtvis stora krafter i anspråk, och innan man försökt sig därpå, anar man ej hvad det vill säga. Försommaren 1900 blef ovanligt torr, och grödan blef ytterst klen. De, som arbetade för Alexandria, när plats för skolan skulle väljas, gjorde sitt till för att arbetet skulle bli så tungt som möjligt. Men korporationens medlemmar åtogo sig nästan mangrant att bli solicitörer. Inom tre år uppfördes tvenne byggnader,

NORTHWESTERN COLLEGE, FERGUS FALLS, MINN.

och penningar och annan egenodm om tillsammans nära tjugo fem tusen dollars värde samlades på så sätt, att solicitörerna använde sin tid fritt och betalade sina egna reseomkostnader, och allt, som inkom, gick till skolkassan. Hr August Nygren tjänstgjorde som skattmästare de första sex åren, och han tjänade hela tiden utan ersättning. Sådant är säkerligen enastående inom Augustana-synoden. Härvidlag kan man tillämpa Gustaf II Adolfs ord till sina män: "I min tjänst kan man nog bli salig, men icke rik."

Första byggnaden uppfördes af tegel tre våningar hög öfver jordvåningen, 44 fot bred, och 76 fot lång. Den har vattenledning och afloppsrör, uppvärmes med ånga och upplyses med elektricitet. Byggnaden blef färdig före jul, och den 3 januari 1901 öppnades skolan för den kunskapssökande ungdomen. Hr A. C. Youngdahl kallades till skolans "principal", hvilken plats han ännu innehar. Hr Anton Quello kallades att biträda med undervisningen, och fröken Clara Olson, numera fru Robert Hoorn, tjänstgjorde som lärarinna i musik. Elevantalet uppgick det året till sextiofem. Vid skolafslutningen samma vår invigdes under stora högtidligheter skolan af Minnesota-konferensens ordförande dr J. Fremling.

Redan följande året visade det sig, att utrymmet blef allt för knappt, och behofvet af en ny byggnad blef ganska kännbart. Utväg därför bereddes helt oförmodadt. I februari 1902 utverkade E. A. Nelson från Hallock en donation på $4,000 från järnvägsmagnaten Jas. J. Hill i St. Paul för en ny byggnad, med villkor, att skolstyrelsen samlade ytterligare $6,000 för samma ändamål. Inom ett år var villkoret uppfylldt, och på våren 1903, vid skolans afslutning, lades hörnstenen till en byggnad, 40 fot bred, 88 fot lång och med samma höjd som den första. En 18 fot lång korridor sammanbinder de tvenne byggnaderna utom de två öfre våning-

arna, som användas till "dormitory", den ena för gossar och den andra för flickor.

Öfver ett hundra elever kunna nu bo och spisa på skolan, och omkring två hundra femtio kunna lätt nog mottagas hvad klassrum beträffar. Mera land uppköptes 1904, så att skolplanen nu upptar nära sex "acres". En god början till ett bibliotek är redan gjord, och boksamlingen tillväxer år efter år. En fullständig samling apparater för experiment i naturvetenskaperna inköptes för några år sedan. Skolans lösa och fasta egendom är nu värd $40,000.

Jämförelsevis få växlingar hafva förekommit inom lärarekåren. Prof. A. C. Youngdahl har varit skolans "principal" från dess öppnande 1901. Prof. E. Floreen tjänstgjorde i fyra år såsom lärare i svenska språket och kristendom samt historia. Han begärde ordination och blef prästvigd 1905 och betjänar nu Evansville-pastoratet. Till hans efterträdare blef pastor J. Moody vald, och han har nu tjänstgjort i tre år i nämnda ämnen. När affärsskolan öppnades på hösten 1901, kallades prof. A. C. Holmquist till föreståndare. Han var då biträdande lärare vid Gustavus Adolphus College inom samma afdelning. Kallelsen antogs, och han innehar ännu samma plats. Fröken Katherine B. Goetzinger, en tysk-amerikanska, som graduerat vid Minnesota universitet, undervisar i latin, tyska och pedagogiska ämnen samt sköter konstafdelningen. Hon har tjänstgjort sedan år 1903.

I snabb- och maskinskrifning ha olika lärare varit anställda. Prof. A. C. Holmquist begynte undervisa i denna afdelning; sedan kallades fröken Beda Murk, en af skolans första graduenter, numera lärarinna vid Bethany College, Lindsborg, Kans. Hon tjänstgjorde i tre år och efterträddes af fröken Eva Hasselquist. Efter henne kallades fröken E. Louise Aldrich, som innehaft samma syssla vid Gustavus Adolphus College i två år. För närvarande innehar fröken

Florence Youngdahl platsen. Hon är dotter till hänsofne pastor G. E. Youngdahl.

Till föreståndare för musikafdelningen kallades fröken Klara Olson, numera fru Robert Hoorn. Hon innehade platsen i två år. Denna afdelning upprättades vid skolans början, men vid den tiden saknades musikinstrument. Vid årsmötet framställdes saken för styrelsen, men denna ansåg, att skolan ej då hade råd att köpa sådana. En musikafdelning utan musikinstrument är ju en galenskap. Detta insåg ordföranden, och han köpte då själf ett piano och en orgel, som ställdes till skolans förfogande, och betalningen utan ränta fick erläggas när den kunde. Efter Klara Olson tjänstgjorde Martha Anderson från Chicago ett år. Efter henne innehade Lillian Rosberg från Lindsborg, Kans., platsen i två år. Hon efterträddes af prof. Albert Hegstrom från Willmar, som tjänstgjorde ett år. Numera innehar prof. J. G. Lundholm platsen, och denna afdelning är i stark tillväxt. Biträdande lärare i de olika afdelningarna ha kallats tid efter annan efter som behofvet påkallat.

Skolan utgifver en tidskrift vid namn "Northwestern College Quarterly", som får tjäna som ett språkrör för att göra denna verksamhet känd bland vårt folk i nordvästern.

Elevantalet har växt från 65 första året till 175. Våren 1903 gafs afgångsbetyg för första gången åt studerande, då tre graduerade i Academy och femton i affärsafdelningen. År 1908, således fem år senare, gafs afgångsbetyg åt nio i Academy, tjugofyra i handelsskolan och sex i musikafdelningen. Större eller mindre utgående klasser ha årligen förekommit de sista fem åren, så att skolans alumner nu uppgå till omkring 140.

Skolan har vunnit ett godt anseende i nordvästern, och dess betyg godkännas vid inträde i Minnesota statsuniversitet samt vid våra högre samfundsskolor.

De två sista åren har Northwestern College erhållit under-

stöd direkt från samfundet, i det att två cents per kommunikant från Minnesota-konferensens medlemmar samt skoloffret i de nordligare distrikten tillfallit skolan.

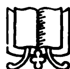
Ett egendomligt förhållande med nästan alla våra skolor är, att de begynt på privat väg, och en del ha till och med i flera år motarbetats af samfundet, men likväl så småningom blifvit samfundsinrättningar. Orsaken är säkerligen den, att de flesta, som kommit till Amerika från vårt gamla fäderneslаnd, varit kroppsarbetare. De ha blifvit vana vid att betrakta kroppsarbete som den enda ärliga sysselsättning i världen, och män med kunskaper, som sysselsatte sig med tankearbete, ansågos vanligtvis såsom värdelösa odågor, hvilka lefde på kroppsarbetarens bekostnad. När vårt folk samlas i massor till stora kyrkomöten, må man därför ej undra på, att det ej förspörjes några beslut om att upprätta skolor. Om sådana skola komma till stånd, sker det vanligtvis så, att några få inse behofvet, som ännu slumrar bland allmänheten. Dessa skrida till verket med att upprätta en skola. Först måste saken förarbetas, och under tiden måste allehanda fördomar bekämpas. Sedan skolan kommit till stånd, fordras mångårig kamp för att vinna erkännande åt densamma inom samfundet. Med dessa förhållanden framför oss är det ett under, att vi såsom samfund verkligen ha så många skolor som nu är fallet; men ännu mera underbart är, att vi icke haft flera misslyckade skolföretag, än hvad fallet varit.

Under grundläggningstiden, medan skolan får reda sig bäst den kan och stå på egna ben, få dess lärare arbeta under ytterst skrala lönevillkor. De första sex åren bedref Northwestern College sin verksamhet utan både understöd och erkännande från samfundet. Ställningen har nu förändrats, och framtiden ter sig mera förhoppningsfull.

Samhällsaflagringen pågår, och vi måste såsom svensk amerikaner vara med på alla områden. Gamla fördomar gifva vika så småningom, och med tiden blir amerikanen med

svensk härkomst erkänd som en viktig faktor i den amerikanska nationen.

Våra svensk-amerikanska samfundsskolor göra mera än för närvarande erkännes för att förskaffa oss en hedersplats i samhället. Northwestern College vill ock vara med om att fostra kommande släkten och utbilda män och kvinnor för viktiga kall inom kyrka och stat. Skolans målsmän och gynnare skola känna sig rikligen belönade, när dess frukter i framtiden komma att visa, att arbetet ej varit fåfängt.

Sagoskämtan.

I samqväm, när Montelius, fornfyndstydare, kom till gästning i Vindhem i Väster-Vinland.* Af Ernst W. Olson.

Välkommen till Vinland,
färdman i västerväg,
fornman från fjärran
fädernejord.
Glädtigt med glasdryck
gästen vi hälse,
höfding och häfdman,
namnkunnig i Nord.

Frid vi dig bjude
och fredspipa,
tomahawk trifs ej
under vårt tak.
Stick du stenyxan
strax i skidan,
flintknif från dig
till dörrsvennen fly.

Sitt i högsätet,
urtids siare,
mycket må du mäla,
fornålderman.
Ej tidt vi hört tydas
högens häfder,
nöjsamt är spörja
tusenåra nytt.

Ännu har ingen
öst Urdarbrunnen, —
du druckit dryga
drag därur.
Väg du visar
genom dunkla hvalfven,
nyckeln du passat
i dösens dörr.

---

* Uppläst vid Svenska Historiska Sällskapets i Amerika sexa för Riksantikvarien Oscar Montelius å Svithiod Sångarklubb i Chicago den 30 okt. 1908.

Dig vi dricke
forskningens bragarfulle,
sjunge dig goda
galdrar därhos.
Klingom och klunkom,
karske karlar,
vittre höfdingen
hyllom med: hej!

Hyllningshornet,
som för dig vi höjde,
åt ingen annan
bräddas skall.
Kanske i våra
kökkenmöddingar
framtids forskare
finner det i kras.

Lång är återfärden
öfver Ägirs åsar,
vare dig bevågne
vind och våg!
Tack för de tidender
du talt från Thule,
bär ock tillbaka
vårt hälsningsord!

En å faller vida
i västerdalar,
kringom dess källor
karske män bo.
Svear där samlats
på ödeslätter,
rotfattige de började
bryta bygd.

Prärien de plöjde,
furor fällde,
täckte sig egna
tak af torf.
Säd de sådde,
och goda seder,
odlade hvete,
desslikes vett.

Malm sedan de brutit
ur bruna bergen,
järn gjutit
och järnban byggt.
Tätt täcktes trakten
af gudahof och gårdar,
åkern gaf äring i öfverflöd.

Män och mänglada
mör sig makade,
aflade ymnigt
folkungars ätt.
Fläsk de fingo
från fettdrypande galtar,
guldtackor de talde
med täljeknif.

En å faller vida
genom västerdalar,
vattenfader kallad,
ensam står ö ur våg.
Där ser du stånda
stenbyggda salar,
djäknar mång hundra
dväljas däri.

RIKSANTIKVARIEN PROFESSOR OSCAR MONTELIUS,
som under hösten 1908 företog en föreläsningsturné genom Svensk-Amerika.

Dädan män komma,
mäkta boksynte
visdomsbrunnar
vandrande på ben,
runoristare,
präntare och präster,
lagmän och läkemän,
lek och lärd.

Dädan män komma,
mäkta målföre,
snälla snillen,
som snida rim,
reda sig att rida
sångens Sleipner,
den versfotade,
i vitter lek.

Bär ock bud
från jättestaden,
Vindhem kallad,
vid saltfri våg!
Från himlastormaren,
som skyarna skrapar,
åldrarnas yngsta
vidunderverk.

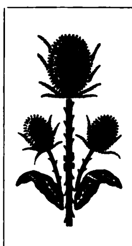
Här sina bopålar
svearna satte,
byggde bo
och byalag,
timrade sig höga
hof och altar,
smidde sin lycka
vid hetan härd.

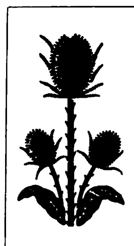
Gåspennor grepo de,
galdrar kvädde,
buro budkaflar
vidt och bredt,
avisor utgåfvo
åt allmogen,
svingade slagsvärd
för sanning och vett.

Viking med vapen
vann gamla världen,
med plogbill den nyas
nacke vi böjt.
Väring högg runor
på Hellas' marmorstoder,
på västerns vidder
våra runstenar stå.

Rurik regerade
russernas rike,
vikingar röcko
järnspiran från Rom.
Västerlands vikingar
stå sig icke sämre:
i staternas styre
de säga sitt ord.

Bägarn i botten
rimtursen tömmer
för gillets frejdade
högbänksgäst.
Klingom och klunkom,
karske karlar,
vittre höfdingen
hyllom med: hej!

Our Swedish Pioneers in Swede Point.

By F. A. Danbom.

"För att bryta bygd, för att vinna land med plog,
uti linnetäckta vagnar månget folk mot västern drog.
byggde torfhus, byggde loghus, fylde dem med barn och flit.
röjde utan pengar vildmark under sträfsamt släp och slit.

Men af alla folk, som kommo, svensken var dock nummer ett.
Ära, ära moder Svea, som oss detta folk har gett.
Ej med bläck och penna skref det här sin hjältedikt,
men med yxa, plog och spade, modigt och med tillförsikt."

Joh. A. Enander.

The first Swedish immigrants that settled in Central Iowa, or in the beautiful Des Moines River Valley, came in 1846. This is the second oldest Swedish settlement in Iowa. These immigrants came to America the same year as the first Eric Jansonites, who founded the famous Bishop Hill Colony in Illinois. This being the case, Swede Point is one of the oldest Swedish settlements in America, that were founded during the last century. These immigrants were the first Swedish people that travelled through Central Iowa. They were the first Swedish people that saw the Des Moines River winding its way through Iowa's most fertile and beautiful valley.

The immigrants that settled at Swede Point came from Västerlösa and adjoining parishes in Östergötland. Peter Cassel, who came to America 1845 with his company of immigrants, settled near Brush Creek, Jefferson Co. This settlement was named New Sweden. Peter Cassel wrote home to his friends and old neighbors in Sweden setting forth the bright future and good opportunities in the New Sweden settlement. A second party decided then to emigrate and locate in said settlement. They began to prepare for this long journey which was by no means an easy undertaking in those days, when they had to make provisions to settle in a new country where the necessary supplies were very meager. The large immigrant trunks were packed with clothing. Different kinds of tools and kitchen utensils were bought. Food had to be provided for this long journey.

In this party there were 42 persons. They embarked at Göteborg in May, 1846, on the freight sailship "Augusta", which was loaded with iron to be shipped to New York. As the ship lifted her anchor and sailed out on the watery main, and the coast of the native land faded away in the distance there arose in their hearts many sad thoughts. On the Atlantic a young man, Johannes Jacobson, died. The body was wrapped in sailducking and bound to a ballasted plank. The people stood with bowed heads as the captain of the vessel read the funeral ritual and the corps was lowered into its watery grave in the deep below. After a voyage of 9 weeks and 3 days the ship landed in the harbor of New York. Here they met Rev. Olof Gustaf Hedström, who conducted Swedish religious meetings in an old disbanded vessel, called the Bethelship. Rev. Hedström was doing missionary work among the Swedish sailors. As in those days Sweden exported a good deal of iron to America the harbors of New York were frequented with any number of Swedish seamen. Our Swedish immigrants attended these meetings and on

their departure they received each a Swedish New Testament.

In leaving New York, they went by steamboat up the Hudson river, and arrived at Albany. From Albany they went by boat on the Erie canal to Buffalo. From Buffalo they took the route over lake Erie and arrived at Toledo, Ohio. They proceeded on canal boats across the state of Ohio and arrived at Cincinnati. From Cincinnati they took the Ohio river route to Cairo. From that place they ascended the Mississippi river and landed at St. Louis. Here they beheld many strange sights. They saw how the slaves were sold at auction. These slaves were stationed in single files and examined by the different prospective buyers and afterwards they were auctioned off as other chattel property. On the ground was seen a young negro woman, who was weeping and wringing her hands in anguish as she was to part from her child, having been sold to the highest bidder. The party left St. Louis and continued their journey up the Mississippi river on old leeky boats that were hardly safe for transportation and at last they arrived at Keokuk, Iowa.

Peter Cassel had instructed them in his letters that when they arrived at Keokuk they should take the route along the river. By following its course they were sure to reach the New Sweden settlement. Magnus Anderson and Jacob Nelson bought a team and wagon in Keokuk for hauling their trunks and household goods. The other families hired men and teams for hauling, while the people proceeded on their journey a foot. In leaving Keokuk the party did not go far enough north to reach the Skunk river, as Cassel had instructed them, but took instead the course along the Des Moines river. The party left Keokuk and started out on their journey over a wild and unsettled country. Many were the dreary nights that they camped far distant from any white people. Here and there they met groups of roaming indians, or they passed by the wigwams of the red men of the forest.

They arrived at Oskaloosa in the evening in a pouring rain and no shelter could be gotten. The only refuge to be had was in an old leaky log shed. From Oskaloosa they proceeded along the river and at last arrived at Fort Des Moines, which was then a log fortress surrounded by a few log cabins. There was also a log cabin store. In those early days the whole contents of Des Moines could have been hauled in a couple of wagon loads. Inquiries were made where flour and other provisions could be bought; but there were none to be gotten. The only things that were in abundance were tobacco and whiskey, the latter being sold at 30 cts a gallon. At Fort Des Moines they inquired as to the whereabouts of the New Sweden or the Cassel settlement, and they were informed that there was a white settler by the name of Gaston living further up the river. Having received this information they thought that it might possibly be the Cassel settlement as the names were somewhat similar. A couple of young men were sent out on horse-back on an exploring tour to find out the location of the settlement. The party, however, continued the journey up along the river over wild prairies and through dense timbers. They met many indian tribes roaming from one place to another. They passed many wigwams pitched in the thick overgrown timber, where the wild game were hunted. The indians were very peaceable, however, and did not molest our Swedish people in any way.

At last during the latter part of September they arrived at their supposed destination. But instead of a settlement of their friends and own people they found only one white man living alone in the timber as a hermit. This was Chas. W. Gaston, who had located here early in the year 1846. Gaston having served as a soldier, had passed through this region as early as 1835, chasing the indians up the valley of the river. He was so favorably impressed with the locality that he decided to come back sometime in the future to locate.

He came in January and built a log cabin. In the spring he cleared small patches of ground and planted potatoes and corn.

Having come here by mistake the greater number of the party returned and joined the Cassel settlement at New

MRS ERIK DALANDER,
den älsta svenska kvinnliga settlare i Iowa.

Sweden. Only four families decided to stay. They were so well pleased with the country, its surroundings and its natural resources, that they determined to make a home here for themselves and children. The families that stopped were Mrs. Anna Dalander and children Eric, Johan, Swen, Lars

Peter, Ulla, and Anna Catharina; Magnus Anderson, wife and children Peter, Johan, Swen, Carl, Malinda, and Tilda; A. Adamson and wife; and Jacob Nelson and family. Mrs. Anna Dalander was born 1792 in Västerlösa parish, Östergötland, and died at Swede Point 1854. Of the daughters of Magnus Anderson Malinda married a Grosclose, and Tilda a Chas. Smith. They left with their husbands for the west. Included in the Jacob Nelson family was Eva Swanson, a fosterdaughter. Eric Dalander having become a widower, married her in 1852. Mrs. Eric Dalander was born April 11, 1836, at Ringstufva, Nyckle parish. She is the only one of this party that is living to day. She is the oldest resident settler in Boone county.

The people began at once to make temporary shelter for themselves by cutting down trees and building leafhuts. Gaston did all he could to help them. He provided them with potatoes and corn. He took the men around in the timber and pointed out the trees that were suitable for building log cabins and could be split into boards called clapboards. Magnus Anderson and Jacob Nelson built the first log cabins. These were built of round logs, notched together in the corners. The openings between the logs were daubed with clay, so as to make a solid wall. The roof was ribbed with poles and then covered with clapboards. The floor was laid with rough split boards. The cabin had only one small four light window and one low door, made of clapboards, hung on wooden hinges and closed with a wooden latch. An opening was left in the rear of the cabin, where on the outside of the wall a fireplace was built of sod. The fireplace tapered off into a large chimney that rose above the roof of the cabin. These fireplaces served for cooking, heating, and for ventilation. They baked their bread in a kettle placed on an open fire. This kettle was covered with a large lid on which was heaped a glowing fire so as to produce an even heat from

above as well as from below. The grain was pounded into meal on hollow wooden blocks with a club or a wooden pestle. The large immigrant trunks were used for tables and wooden blocks for chairs. The bedsteads were made of round poles, fastened to the wall on one side and resting on supports from the floor on the other. Over these poles bark or clapboards were laid so as to make a solid bottom. On this framework a mattress was laid and the bed was complete. Later in the fall a man from Missouri came with a load of flour and sold to the settlers. He sold 100 lbs for 5 dollars. Another man came with a drove of cattle. Jacob Nelson bought a cow and calf for 10 dollars. The people were now fairly settled in their log cabins for the winter. In the forests was an abundance of wild game. Droves of deer could be seen trooping over the prairies. Elks were also found. Prairie chickens, wild turkeys and quails were plentyful. Bears were often seen. The indians often visited the settlers but they always left their guns outside the door as a sign of peace. They warmed themselves at the fireplaces and after they had gotten warm they took their guns and disappeared in the timber without doing any harm whatever.

In the spring they broke ground in the open places along the lowlands with picks and spades. Corn, potatoes and other vegetables were planted. The first plow used was bought in Oskaloosa. It was the old style bullplow with a wooden mould-board. These old style plows did good work, and they should be honored for breaking the first sod in Iowa. There were no stores and no mills for long distances. The nearest points where any necessary provisions could be bought were at Oskaloosa, Burlington, and Keokuk—a distance of from two to three hundred miles. The first stove that was brought to the settlement was bought in Keokuk. Salt was also bought at this place at 14 dollars a bushel. To make this trip by team or oxen took over three weeks. Jacob Nelson made

a mill that was turned by hand. He shaped the burrs from stone. The under stone was stationary and was banded with a wide iron band which partly inclosed the upper stone, which was then turned by hand with a wooden pin. This mill was used in turns by the whole neighborhood. Each one ground his own grist. There was one man that walked 30 miles or from Swede Bend carrying a sack of corn which was ground on this mill. As this trip could not be made very often, he made on his return his own mill, which was used by the people at Swede Bend.

The timber along the river formed a belt 4 to 5 miles in width, but along the streams that had their outlet in the river the timber extended further out on the prairie forming a timbered point. It was at these points that the first settlements were made. It was at these points the pioneers began to break the virgin soil, and make the wilderness a beautiful place and cause it to blossom as a rose. Our Swedish people settled at the point of Murphy creek and the settlement was called Swede Point.

In 1849 Carl Johan Cassel, son of Peter Cassel, the founder of the New Sweden settlement, joined our pioneers at Swede Point. C. J. Cassel married Ulla Dalander at Fairfield, Ia., April 21th, 1848. This was the first Swedish marriage in the state of Iowa or in any of the western states as far as known. Anna Catharina, the other daughter of Mrs. Anna Dalander, married Gaston. The same year Anders Person and Carl Anderson arrived. In 1851 Carl Anderson built the first log cabin on the site of Swede Point. Before any building was erected on said town site, a tract of 40 acres, Mrs. Anna Dalander held it as a claim from the government. C. J. Cassel and her sons had it surveyed into town lots and platted. They named the town site Swede Point. Four years later Gaston, being the administrator of Anna Dalanders estate, made a resurvey and named the town Madrid. The name

was not changed, however, until the Milwaukee railroad was built in 1882.

In 1850 when the State Assembly decided to move the capitol of the state from Iowa City the commissioners appointed to select a new location, visited Swede Point to look over the place in view of making it the permanent seat of the state government. Because of this the eastern hill in Madrid or former Swede Point is to this day called Capitol

GAMLA SETTLARE I SWEDE POINT:
Mrs Swen Dalander. Mrs Eric Söderlund.
Carl Johan Anderson. Mrs John Dalander.

Hill. It might have been Swede Point, the capitol of the state of Iowa. In 1851 John Nelson and Mrs. Anders Johnson with family arrived. Anders Johnson had died of cholera at Keokuk on their journey to Swede Point, thus leaving a sorrowing widow and children in a wild and unsettled country. The children were Malinda, Tilda, Fred and Lars Peter, who

died in 1854. Malinda married Peter Anderson, son of Magnus Anderson, and Tilda married Peter Sjölund. In 1852 Anders Carlson and family arrived with their children Christina, Anna, Hedda, Mathilda and Carl Johan. Christina married Swen Dalander and Anna John Dalander, sons of Mrs. Anna Dalander. Hedda married Eric Söderlund and Mathilda, John Mårtenson. These families together with the first families mentioned, are the first Swedish pioneers in Swede Point.

In 1855, about the time the first mile of railroad was laid in Iowa, C. J. Cassel, C. J. Anderson and the Dalander brothers bought in Keokuk a complete sawmill, including a 20 horsepower engine. It was hauled by teams the long distance, over 300 miles. This way of transportation was very expensive. The hauling of the boiler alone cost them 100 dollars. As this sawmill was the only one in the vicinity the demand for lumber became so great that the mill had to be run night and day in order to supply the demand. Settlers came as far as 50 miles to get lumber. A few years later the sawmill was sold to other parties. C. J. Cassel and the Dalander brothers formed a company and built a grist mill. The burrs were transported by stage from Chicago. This was the only grist mill north of Fort Des Moines. Settlers came long distances to get their grist ground into flour and meal. Going to mill in those days was by no means an easy undertaking, as there were no bridges or ferry boats on which to cross the swollen streams, but the thoughts of the hungry ones at home, waiting for the return of the grist, gave double strength to overcome the difficulties.

In 1861 C. J. Cassel built a flatboat and loaded it with flour. This boat was floated down the Des Moines river to Keokuk, where the flour was sold. A man was sent by the land route with team and wagon to bring the parties home, who had charge of the boat. Mrs. Eric Söderlund sewed

most of the sacks in which the flour was shipped at 25 cents per dozen.

In those days Elk Rapids, located on the river, was destined to become a very large and important city, as the river was then the only highway of transportation. In 1846 congress made a land grant to the state 4 to 5 miles in width, on both sides of the river, for the purpose of making it navigable by means of dredging and constructing locks. The state let the contract to the Des Moines River Navigation Co. As early as 1851 a steamboat landing was established at Elk Rapids. On this account this place became very much noted throughout the country. In the summer of 1859, during high water, two steamboats, Tom Roger and The Bell, went up the river as far as Fort Dodge. This noted city had at this time about a dozen log cabins, a couple of frame buildings, a store and a grist mill, run by water power. The Des Moines River Navigation Co. failed, however, in their efforts to make the river navigable, and Elk Rapids was abandoned and there were no houses left in 1864.

In 1855 the settlers at Swede Point had quite an excitement on account of a rumor that the indians, 8,000 strong, were sweeping down the valley to attack the settlers. Preparations were made for defence. Bjurström was busy in his blacksmith shop in making swords from scythes. Scouts were sent up the valley to locate the enemies. They came back and reported that there were no indians in sight, and that they had been as far up the river as Fort Dodge. This was welcome news to the settlers, as their lives and homes were now safe from the savage attacks of the indians.

John Dalander and C. J. Anderson served in the civil war. They inlisted in Company D., the 32nd Iowa. John Dalander inlisted in 1862 and C. J. Anderson in 1864.

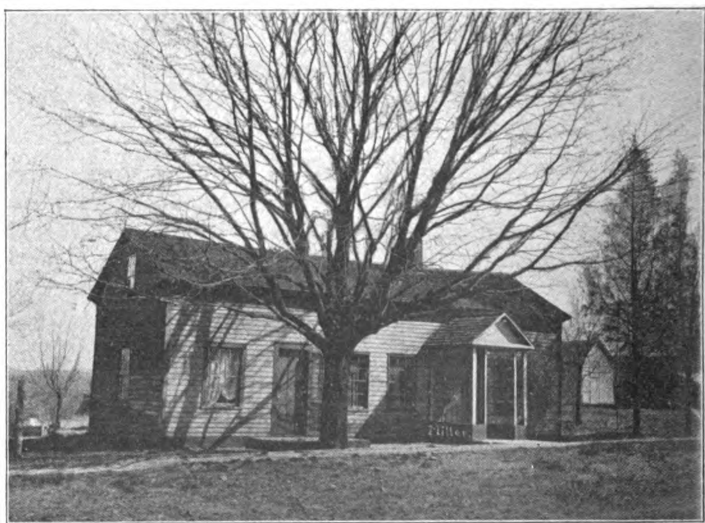
Our Swedish pioneers had many hard struggles against wants and deprivations, but nevertheless they were happy in

their toils and hardships. They did not suffer from pride, vanity and big feeling. Envy, strife and jealousness had not gained a foothold among them. They were members of one great household. The welfare of each individual and family was of equal interest to all. If any one became sick or in need, his neighbors did not wait until they were asked to give a helping hand. If a new log cabin was to be raised, every one in the neighborhood turned out to help. The women went along to prepare the meals by an open campfire or in the nearest log cabin. If any one butchered a hog, beef, or a deer, his neighbors always received a piece of the steak.

The home was a busy scene. Here the housewife and her daughters sheared the sheep, washed and carded the wool, spun the yarn, and wove the cloth, which was made into garments for herself and family. From morn till eve could be heard the whirr of the spinning wheel and the monotonous strokes of the loom. Out in the field the farmer was busy breaking the sod, planting the sod corn, or cutting the golden grain with his heavy cradle. Out in the timber the strokes of the woodman's ax echoed from the glade.

While our Swedish pioneers built log cabins, cleared the timber, broke the soil, and provided for their temporal needs and shelters, there was also the spiritual hunger of an immortal soul that had to be satisfied with the Word of God. When they left the dear old home in Sweden, they did not forget to provide for their spiritual wants. Bibles, postils, psalmbooks and other books of worship were packed in the large immigrant trunks to be their companions and consolers in their new home-land. The people met for services in some of the log cabins every Sunday forenoon. A leader was chosen among themselves to lead the service. The dear old Swedish psalms were sung. The leader conducted the service in accordance with the ritual of the Lutheran Church in Sweden.

All Swedish movable and fixed holidays were observed and the people assembled for service these days. Many of these holidays were unknown to their American neighbors as an incident shows. It happened that Gaston had some logs to be hauled in the spring. He called on his Swedish neighbors to help him on the Annunciation day or March 25th. Eric Dalander told Gaston that on that day they would haul no logs, as it was a holiday and that they were to have services.

PASTOR M. F. HÅKANSONS HEM I SWEDE POINT 1857—68.

Gaston had never heard of this holiday, so he gave it a new name and called it Eric's Sabbath. As there was no Swedish minister in the country, a layman officiated at communions. baptisms and funerals.

In 1854 the settlement was first visited by a Swedish Lutheran minister, Rev. F. M. Håkanson. He traveled by team from New Sweden to Swede Point over a wild territory,

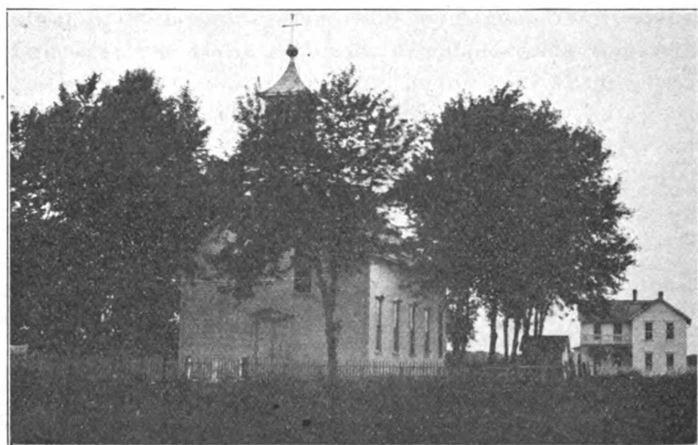
a distance of more than 200 miles. He came to minister to the spiritual wants of his countrymen who lived in this isolated nook in the far west. Often during these lonely trips he was chased by the indians and had many narrow escapes. In those days on Sunday morning, the farmer hitched his yoke of oxen to the low wheeled logwagon and brought his family to services in the rude log cabin. Across the wagon box of unplained boards a piece of board was placed as a seat or chairs were set in the wagon box for the same purpose. The religion of the pioneers was deep in faith, earnestness and simplicity. Rev. Håkanson held his first meeting in Swede Point in Carl Anderson's home, as he had one of the largest houses. Carl Anderson, being a single man, occupied only the room on the second floor while he let the people use the room on the first floor for meetings. This room was remodeled with pews, altarrail and pulpit. Here our pioneers met for the first time Christmas morning for early service. A large wooden candelabra was placed in front of the altar. It was decorated in different colors of paper, and in its socket home made candles were set. Two candles were set in each window, flooding the room with a brilliant Christmas light. With deep feelings the little assembly sang the beloved Christmas psalm:

"Var hälsad, sköna morgonstund,
som af profeters helga mun
är oss bebådad vorden.
Du stora dag, du sälla dag,
på hvilken himlens välbehag
ännu besöker jorden."

The winged melody lifted every living soul gently toward heaven and many tears trickled down their cheeks as they thought of near and dear ones and of their own childhood days that had been passed in the dear old home in Sweden.

In 1859 the Swedish Lutheran congregation was organized

with a membership of 13 families. Rev. Håkanson accepted the call as pastor with a salary of 250 dollars a year. This little congregation was now happy and contented, as they had their own pastor living among them as their devoted shepherd who cared for their soul's welfare. Rev. Håkanson remained 9 years. He was then called to Bergholm. Carl Anderson's house was used as a meeting room until the church was built. The members were poor and in needy circumstan-

SVENSKA LUTHERSKA KYRKAN I SWEDE POINT, IOWA.

ces. It was by no means an easy undertaking to raise money for a church building. At the annual business meeting in 1867 it was decided that a church was to be built. To lessen the cost every member was asked to help in doing the work under John Dalander as carpenter and overseer. It was built of native lumber, 50 ft. long, 30 ft. wide and 20 ft. high from floor to ceiling. At the entrance a vestibule was built, from which two doors opened into the assembly room. From the vestibule a stairway led to a roomy gallery. From the roof

a steeple was built, 60 ft. high, with a spire in the shape of an unfolded lily, whose stem was pierced by an arrow—"a sign of peace and good will to men." The building was finished in 1869. The cost was estimated at 3,000 dollars. In 1871 the Iowa Conference held its annual meeting at Swede Point, and the church was then dedicated. A bell weighing 500 lbs was placed in the steeple. Every Saturday evening at 6 o'clock its loud, clear tone pealed forth over a peaceful community. Every Sunday morning its solemn voice called the people far and near to the house of God. Its vibrations touched many a heart with reverence, and they were powerfully reminded of the old hymn:

"Hör, Gud ännu sin nåd dig bjuder.
Se templets portar öppna sig.
Kanske härnäst, då klockan ljuder,
upplåtes grafvens port för dig.
Du går ej mer i Herrens hus,
ditt rum bereds i jordens grus."

Methinks I can see that venerable old sexton, C. J. Cassel, with his silvery locks, take his accustomed pathway to the church and ring the vesper bell every Saturday evening at 6 o'clock. Methinks I can see the sturdy farmer out in the field, as he listens to the bell, drop his work and bow his head in reverence; or the busy housewife pause in her work and from the depths of her heart whisper a silent prayer.

"Nu denna dag förliden är,
jag dig, o Gud, mitt lof hembär
för all den nåd jag njutit har
så denna dag som alla dar."

The site of the Dalander's cemetery at Madrid was selected by Jacob Nelson. It is a point that extends out from the timber, overlooking the valley of the Des Moines river. Here is the place where the pioneers of Swede Point were laid to

rest. How quiet and peaceful is not this God's acre, surrounded by those solemn whispering trees, while below the sod the pioneers are sleeping in their narrow cells, awaiting the resurrection morn. Ah, methinks I can hear the rugged oaks whisper of the many heart-rendering sobbings that have blended with their leaves' solemn rustle. The sunbeams tell of the many tears that have mingled with the crystal dew, as it decked some green turf, where some one's love was laid to rest. Ah, the full orbed moon rises in her glory over the eastern hill, and gently spreads her silvery veil over marbled slabs and tombs while the sighing breezes whisper:

"Så vandra vi all världens väg,
den ena med den andra.
Kom, ho du är, och öfverväg
hvarthän du snart skall vandra.
Du bygger hus, du önskar ro,
se här det hus, där du skall bo,
den bädd, där du skall hvila."

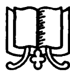
The years are passing by and time is fleeting in its course. O may we stop and look back! It is now 62 years since our first Swedish pioneers settled at Swede Point. They have all been laid to rest in their silent chambers. Only Mrs. Eric Dalander is living to tell the story of the early pioneer days. Only a few more years and our venerable mother of Swede Point shall have gone to her rest. May the sunny grandeur of old age linger on her forehead as the twilight lingers in a calm and peaceful evening. Next year it will be 50 years since the Swedish Lutheran congregation at Swede Point was organized. How many of her charter members are still living? In a few more years listening to the solemn pealing of that church bell, in a few more years going in and out through those church-doors, in a few more years sitting in their accustomed pews, and in a few more years of tears and struggle, they shall all have passed from their earthly abodes

into eternity beyond. How suitable the occasion for that congregation to commemorate the fiftieth anniversary of her founding. How proper would it not be to dedicate a monument on that occasion in memorial of our Swedish pioneers in Swede Point. October 18, 1902, a monument at Scandia, Minn., was dedicated in memory of the first Swedish settlers in that state. It is an obelisk of gray Minnesota granit, 20 ft. high, base about 5 ft. square, resting on a stone pedestal. The cost of this monument was only 500 dollars.

As to the location for this monument the best spot would be where the church has formerly stood. This little square could be remodeled into a little park with sanded walks, grassy lawns, and flowery beds. Under those shady and solemnly whispering trees rustic settees could be placed, while from the center the monument with its tapering finger would point back to the days of our pioneers and in silent voices would speak to coming generations of the hardships, trials and deprivation of our Swedish pioneers at Swede Point. We would name this park the *Swede Point Park.*

In the future, methinks I can see that monument throne from that center of Swede Point Park. A new generation is passing the monument and is reading the inscribed names of our Swedish pioneers in Swede Point while the verdant clad trees are whispering:

"Tiden försvinner så snart som en dröm,
år efter år ila bort.
Lifvet försvinner likt brusande ström,
och är så kort, är så kort."

En vinterstorm på prärien.

Af Karl Kraft.

En vacker dag med himmel blå
och mark med is och drifvor på
samt sol med klara strålar!
En präktig dag, renluftig, ljus,
med trefnad in- och utom hus,
så minnet den afmålar.

Snart drifvan smalt för sydlig vind,
mildt värmen tryckte ros på kind
och det i vintertiden.
Men mörk blir rymden, luften grå,
det tjocknar, träden dystra stå,
nu dagen är framskriden.

Se molnen komma, och de strö
små hvita flingor utaf snö
vidt öfver frusna jorden.
Snart vinden skiftar, fart den får
och isen skarpt mot rutan slår,
ty stormen stark är vorden.

När kvällen kom med bistra drag,
då fattar vinden dubbelt tag
samt drifvans höjd föröker.
Där det var tystnad strax förut,
nu höres ulfvens hemska tjut,
när efter rof han söker.

Och tanken sväfvar i sitt lopp,
han dystra bilder manar opp,
som skräck och fasa båda.
Det kännes ödsligt, tungt, i kväll,
vemodet härskar i hvart tjäll,
och dystra känslor råda.

Kanhända grannen saknar ved!
Och ute på den nakna hed,
där ingen stjärna lyser,
förklingar vandrarns klagolåt,
då tröttad på sin mörka stråt
han stelnar och förfryser.

Men vinden tystnar, stormen flyr,
natthimlen klarnar, hoppet gryr,
och måne, stjärnor tindra.
Då tändas lyktor, ut det bär
att söka rundt på slätten där,
om nöd det finns att lindra.

Så fanns till slut i snöig famn
en pilgrim, som sin sista hamn
i drifvans djup har funnit.
Han var sin moders enda stöd,
nu hvilar han där bleknad, död,
snabbt har hans dag förrunnit.

En vinterstorm, ett lif, hvad mer?
Är detta allt, finns det ej fler?
var folkets nästa fråga.
Nej, endast ett, men nöden svår
och smärtan djup samt mången tår
nog tolka sorgens plåga.

Inez Wigert.

Svensk-amerikansk skiss af Jenny Ericson.

I glödande augustisolsken låg den lilla staden och gassade sig därute på slätten. Det var ännu tidigt på eftermiddagen och minst fem @ sex timmar, innan man kunde vänta någon svalka. Den heta luften dallrade öfver den gulröda sanden, som tjänstgjorde i stället för gatubeläggning, och brunbrände nästan hvartenda grässtrå, som stuckit upp mellan trätrottoarernas glest lagda bräder.

Det var tyst och ljudlöst stilla öfverallt. Icke en enda lefvande varelse syntes till på gatorna. Enhvar som det kunde hade för hettans skull antingen dragit sig inom hus eller ock tagit sin tillflykt till bakgårdarna för att under deras träd och buskar njuta någon smula svalka — om sådant öfverhufvud taget var möjligt på en så het dag som denna. Rundt omkring den lilla staden utbredde sig den vida slätten åt alla håll, förtonande i fjärran. Härute hade eftersommarens sol fritt spel; den spridde en intensiv värme och dref till härligaste mognad den öfverallt böljande majsen, farmarens stolthet och hopp.

Ej alltid hade det sett så där ut härute på slätten. För knappa trettio år sedan var i stället för ett böljande majshaf här en öde prärie, beväxt med föga annat än sageris och sträft buffelgräs. Ej ett träd kunde då skönjas på flera mils omkrets, ej heller den minsta lilla människoboning. Det enda afbrottet i enformigheten var den lilla ån, som i otaliga krökar ringlade sig fram likt en

trög jätteorm genom den oerhörda gräsöknen. Men så hade invandrarna kommit — mest svenskar — och med dem den stora förändringen. Med mod och tillförsikt hade de här begynt sitt nyodlareväarf, med seg energi hade de fullföljt detsamma och så småningom förvandlat indianens forna jaktmarker om ej precis till en lustgård så dock till en af de trefligaste fläckar på denna del af jordklotet.

Det hade dock stått hårdt att härute skapa sig hem och framtid. De första husen fick man uppföra af torf, emedan virke ej stod att få och ingen järnvägsförbindelse fanns med närmaste stad, som låg hundratals mil aflägsen. Och när den första skörden stod som mest lofvande, kommo gräshopporna, liksom fordom i Egyptiens land, och förtärde nästan allt ätbart. Och några månader därefter en vinter med oerhörda snömassor, som begrofvo de ännu små och unga kreatursuppsättningarna i det lilla nybygget. Det kräfdes under sådana förhållanden, att nybyggarna utvecklade allt det tålamod och den sega uthållighet, hvaraf svensken sedan gammalt i hårda tider visat sig mäktig. Det blef en kamp på lif och död — en kamp, ur hvilken nybyggarne dock utgingo som segrare. Och trakten började nu så småningom ändra utseende. Den ena sektionen efter den andra af präriens jungfruliga jord lades under plogen och insåddes med hvete, som visade sig kunna gifva, äfven det, härliga skördar. Alltefter som den nya järnvägslinien närmade sig trakten, efterträddes de enkla jordkojorna af trähus, hvilka till skydd mot vinterns stormar och sommarsolens hetta omgåfvos med allahanda planteringar. Steg för steg, sakta men säkert, gjorde den materiella kulturen sitt intåg, af nybyggarna hälsad som en kär och länge efterlängtad vän. Stor var för dem den dag, då traktens första ångkvarn sattes i gång; oändligt större dock den härliga vårdag, då lokomotivets ånghvissla för första gången hördes i bygden. Ty nu skulle man ej längre behöfva vara isolerad från den öfriga världen; hädanefter skulle man genom järnvägen och posten, för att nu ej tala om telegrafen, dagligen, ja stundligen, stå i rapport med den öfriga mänskligheten.

* * *

Tätt i den världsliga kulturens spår hade följt den andliga. Nybyggarna hade knappast hunnit få sina egna enkla bostäder färdiga, förrän de byggde ett Guds hus af torf. Och här hade den i andliga saker mest erfarna af dem söndagligen läst ur Luthers postilla ända till dess att man fick råd att jämte ett par andra

svenska nybyggen ett par hundra mil längre i väster och söder sända efter en i Sverige kolportörsbildad predikant, som kunde åt dem dela lifvets ord. Huru trösterikt ljöd ej detta ord i torfkyrkan söndagligen för dem, som under veckans sex dagar helt och hållet uppgingo i brödsträfvet. Det *var* dock något, att äfven här i främlingslandet och förskingringen få äga detta samma ord, som varit fäderna därhemma så kärt och dyrt, att somliga af dem för des bibehållande offrat med gladt mod sina lif.

Men kolportören, mannen med den ringa världsliga bildningen, men med det rika och varma hjärtat, hade snart genom de långa resorna öfver oländiga vägar och obanade stigar slitits ut och fått sin hvilostad i skuggan af tårpilarna och Carolina-popplarna vid den gamla torfkyrkan, bland flera af de gamla nybyggare, hvilkas andliga föresyn och ledare han varit. Han hade efterträdts af en "riktig" präst från svensk-amerikanernas egen prästskola, och ungefär samtidigt med hans ankomst hade den nya stora träkyrkan med det höga spetsiga tornet börjat byggas. Hon hade blifvit färdig ungefär samtidigt med ångkvarnen och fått en invigning, om hvilken man länge talade där i bygden. Ty självfaste konferenspresidenten eller biskopen, så som en boksynt och därjämte statskyrkligt sinnad f. d. korpral envisades att kalla honom, hade varit där och hållit ett invigningstal, som kom de gamla nybyggarna att gråta af glädje och tacksamhet mot Gud för alla välgärningar, de åtnjutit, och förmått de yngre att påstå, att det att vara svensk-amerikan och lutheran är bland det största *här* i världen.

Efter några år hade, tack vare pastor Svennberg — ty så hette prästen — den nya kyrkan fått både ringklocka och orgelverk. Men ej nöjd härmed hade han på kyrkostämma genomdrifvit, att predikstolen, som hittills stått öfver altaret, skulle flyttas till en pelare i främre delen af kyrkan och en altartafla, föreställande Kristi korsfästelse, uppsättas i koret. Icke prästen, ännu mindre någon diakon, utan Kristus vore hufvudpersonen i församlingen; honom borde man åtminstone söndagligen ha för sina ögon, hade pastor Svennberg sagt. Det passade för resten inte, att pastorn trampade på Guds altare, men detta vore han tvungen att göra, så länge predikstolen stod öfver altaret, hade han tillagt.

Det där var nog underliga ord, men gubbarna i församlingen nödgades, sedan de tagit sig en stilla funderare, gifva honom rätt.

Under pastor Svennbergs ledning hade församlingen i fråga om

inre organisation och arbetssätt blifvit i mångas tycke alltför "modern" och "amerikansk." Den hade redan från sina tidigare dagar en syförening, men denna hade af pastor Svennberg uppdelats i två föreningar. De äldre och yngre kvinnornas förening. Och så hade han stiftat en mansförening, och det sista i föreningsväg var en för ungdomen afsedd litterär förening. Här sysslade man hvarje måndagskväll med uppläsningar, deklamationer eller debatter omväxlande på svenska och engelska språken, och några af ungdomarna voro så försigkomna, att de t. o. m. gjorde musik, en del på fiol, andra på orgel. För att kunna bedrifva denna verksamhet hade pastor Svennberg skaffat ungdomen ett vackert bibliotek, omfattande både svenska och engelska böcker.

Mer än en af de gamla f. d. diakonerna uttalade visserligen till en början sina farhågor rörande det slutliga resultatet af denna verksamhet. Men då de iakttogo, att den gjorde ungdomen mer höflig och försynt i sitt uppträdande och synbarligen gaf dem mycket viktiga saker att tänka på och reflektera öfver, kunde de ej annat än medgifva, att pastor Svennbergs ungdomsverksamhet var både berättigad och välsignelserik. Ja, en och annan beklagade med en suck, att han i sin egen ungdom saknade dessa ypperliga tillfällen till bildning.

Lägger man härtill, att det svenska nybygget sedan flera år ägde icke blott en utan flera "public schools" och att ånghästen dagligen medförde en mängd tidningar och tidskrifter från landets kulturcentra, inser man, att nybygget ej heller i fråga om andlig kultur var alldeles vanlottadt.

* * *

De flesta voro också rätt nöjda med förhållandena sådana de voro. Till dessa hörde emellertid ej pastor Svennberg. Det var någonting som fattades, påstod han, och detta något vore ett läroverk för folkets barn, en svensk-amerikansk folkhögskola. Huru länge han gått och burit på idén om en sådan, visste ingen, ej heller hvarifrån han fått den. Troligen gick han och bar på den redan då han kom till platsen och såg, hvilka rika utvecklingsmöjligheter denna hade. Och sannolikt var hans litterära ungdomsförening afsedd att utgöra första begynnelsen till en sådan folkhögskola. Det såg åtminstone så ut för dem, som närmare följde med. Ty hvarför behöfde han annars ordna de litterära öfningarna inom föreningen till ett slags med hvarandra sammanhängande kurser?

Sedan nybygget fått järnvägsstation, hade traktens utveckling tagit en fart som aldrig tillförene. Kring stationen hade snart uppstått den lilla stad, vi i början af denna skiss presenterat för läsaren. Handlande och handtverkare, som icke utan skäl hoppades kunna göra goda affärer med den kringliggande svenskbygdens nu burgna befolkning, hade strömmat in och byggt sig butiker och verkstäder. Deras välmåga visade, att de ej misstagit sig i sina beräkningar. Gamla farmare hade sålt sina egendomar till sina söner eller sina mågar och flyttat in till Swedetown, som den lilla staden redan från början kallades. Nya inflyttningar såväl från Sverige som från amerikanska orter hade oupphörligt ägt rum, och Swedetown var allaredan ett icke obetydligt affärscentrum för de kringliggande talrika svenska nybyggena. Att gatorna ännu ej voro "blocksatta", att kloaker saknades, att icke ett enda stenhus fanns, hindrade icke, att Swedetown var stad i amerikansk mening. Den hade ju redan borgmästare och gasbelysning; det öfriga finge väl komma efterhand.

Det var nog denna snabba utveckling, som bragt pastor Svennbergs läroverksplaner till mognad. I tysthet hade han gått omkring bland affärsmännen, handtverkarna och farmarna och liksom känt sig för hvar han hade dem i denna fråga, och då han trott sig finna, att de flesta voro om ej precis för, så dock ej emot saken, hade han utlyst ett massmöte i frågan. Mötet hade hållits i kyrkan, och här hade han med en gripande vältalighet utvecklat sin plan. Han hade talat om bygdens historia och utveckling, huru denna vore ett verk uteslutande af svenska män, huru dessa borde anse det som en helig förpliktelse att åt kommande släkten bevara svenskens rika fädernearf: tro och lära, språk och sed, sång och saga; att Förenta staterna sådana de nu äro vore en produkt af många nationaliteters samfällda arbete och att svenskens tillskott till detsamma ej vore bland de minst viktiga o. s. v. Det är just genom att bevista en folkhögskola en yngling eller jungfru får en aning om, hvad han eller hon möjligen är lämplig till här i lifvet, och ingen människa är lyckligare än den, som får följa sin naturliga kallelse, slöt han sitt tal.

Pastor Svennberg tog Swedetown-gubbarna med storm, och innan de åtskildes, hade de öfverenskommit om att bilda en skolförening. Och därifrån och till hyrande af skollokaler, kallande af lärare och annonserande efter elever var för den driftige och praktiske pastor Svennberg steget ej långt. I svenska språket och

slöjd skulle han ha en lärarinna *från Sverige*, det hade han från början föresatt sig. Äfven den saken kunde hjälpas med en annons. Många voro de, som svarade, men ingen hade så vackra betyg och rekommendationer som Inez Wigert.

Hon fick platsen.

* * *

Det nya läroverket skulle med september månads ingång öppnas, många fler elever än man väntat, bland dem en stor del af den litterära föreningens medlemmar, hade anmält sig, några af de engagerade lärarna hade redan anländt, och den svenska lärarinnan kunde väntas hvilken dag som helst.

Det var klart, att man redan på förhand, i synnerhet i Swedetowns fruntimmerskretsar, ifrigt diskuterat den väntade, hennes personlighet, utseende, kunskaper o. s. v. Det där påhittet med en lärarinna från "gamla landet" var allt en smula konstigt, tyckte många. Liksom om det inte funnes "teachers" nog här i landet, utan att man skulle behöfva importera en "grön" sådan från "the old country." Men det var väl för att få den rätta svängen och klangen på svenskan som pastor Svennberg gjort det, förmodade man, ty han hade ju icke en utan flera gånger vid litterära föreningens möten uttryckt sitt beklagande öfver, att den svensk-amerikanska ungdomen hade lika svårt för att korrekt och vackert uttala de svenska språkljuden som de nykomna svenskarna hade att tillägna sig de engelska. Det första steget till inlärande af ett språk är att lära sig korrekt uttala dess olika ljud, hade pastor Svennberg sagt.

I förrgår hade telegram kommit till pastor Svennberg, att fröken Wigert landstigit i New York och ämnade omedelbart fortsätta resan till Swedetown. Alltså kunde hon väntas i dag.

På missis skohandlare Swansons i Swedetown back yard hade under catalporna och poplarna församlats ej så få medlemmar af Swedetowns kvinnliga societet för att, trots hettan, fortsätta det för flera veckor sedan påbörjade tankeutbytet om den väntade svenska lärarinnan. Där var, bland andra, missis groceryhandlare Lund, där fröken Wigert skulle enligt pastor Svennbergs anordning boarda; där sågs ock missis posmästare Peterson, som efter prästfruns frånfälle för fyra år sedan var den tongifvande i Swedetown-societeten; missis Hawkinson, den nu bottenrike ångkvarnsägarens hustru; och slutligen miss Hattie Lawson, Swedetowns hittills obestridt förnämsta skönhet.

"Undrar just, huru miss Wigert kommer te gå along här i Swedetown", utlät sig missis Hawkinson. "Dä' är nog en big differens för en educätad lädi att lefva här mot i Sverget."

"Åh, hon får väl försöka reda sig hon som andra", tyckte missis Swanson. "En minns hur najs missis Kronlund tyckte dä var här. Hon var lika bra educätad som någon lädi teacher och inte alls stuck up, fast hon va kommen åf fint folk. Men så var dä' dä, förstås, att hennes husbann, mister Kronlund, fått rymma från Sverget för dä han hade embezzlat pengar för rälråden, där han var någe slags manager. Så hon hade nog inte möe å va stuck up för, för den delen."

"Miss Wigert sir riktigt bra ut; åtminstone tycks det så på fotografikortet, som pastor Svennberg fick med ansökningen och som han visade mej, då han kom och ba att hon skulle få boarda när oss", upplyste missis groceryhandlare Lund.

"Ah, pschaw", fnyste miss Lawson, "hon sir väl ut som de mesta andra Swede girls, som kommer hit, med en complexion så gramn som mixad cream å strawberries", tillade hon med en knyck på sin vackra nacke.

"Ja, si de svenska flickera behöfver inte penta sej i facet för att se najsa ut, dom", högg missis Peterson in, med en inte alls vacker sidoblick på miss Hattie, om hvilken det var kändt, att hon på det sista året — hennes 24:de — ej så få gånger användt aldrig så litet smink för att hjälpa upp sin hy, som verkligen förlorat något af sin ursprungliga friskhet.

"Du är väl rädd för att pojkarna ska titta mer på henne än på dej, åtminstone i början", inföll mer uppriktigt än artigt missis Hawkinson.

En långdragen hvissling ute på prärien, tillkännagifvande, att 3:15-tåget närmar sig, afbryter det hvassa svar, miss Hattie just har på tungan. Missis Lund rusar upp.

"Maj godness, nu kommer tränet. Å jag som skulle baka äppelpaj å en chokladcäke te miss Wigert kommer." Och med en fart af minst femtio mil i timmen kilar hon genom "back gaten" hem till sitt.

Konseljen på missis Swansons back yard upplöses utan därom fattadt ordentligt beslut, och dess medlemmar skynda hvar och en till sitt för att försöka, om möjligt, uppfånga en skymt af den väntade.

"Si där åker pastor Svennberg ner te dipoten för te hämta

henne", ropar missis Swanson till missis Lund, men denna är redan utom hörhåll och antagligen vid detta laget som bäst sysselsatt med att vispa till cäkesmeten.

* * *

Expresståget gör vid Swedetown jämt så långt uppehåll, som det behöfs för de resande att stiga ur, och ilar så, under ilsket tjutande med ånghvisslan, vidare utåt prärien.

Bland de på perrongen kvarlämnade är vår unga hjältinna. Med undrande ögon betraktar hon de för henne nya omgifningarna. Hvilket litet, nedrökt stationshus, att börja med! Mycket mindre än vid en tredje klassens järnvägsstation hemma i Värmland. Och stationsområdet sedan! Ingenting i anordningarna, som tyder på någon vidare utvecklad estetisk smak, men desto mera blick för hvad som är praktiskt nyttigt. Men hvar är Swedetown? Är det den grupp af låga brädhus med trädrader emellan, som synes därute på prärien ett stycke från stationen? Det måste väl vara så, ty en smal, spetsig tornspira, ej olik en jättestor skopligg, sticker ju upp öfver husgruppen, som för resten mer liknar en samling kantställda större tomlådor än en stad. Arvika och Seffle äro hvar för sig mycket större och oändligt vackrare än detta brädhussamhälle, och ändock äro de bara köpingar, under det att tomlådesamlingen anspråksfullt kallar sig stad!

Dessa och andra liknande tankar korsa i ursinnig fart hennes unga hjärna, och hon är för ett ögonblick nära att ångra, att hon antagit lärarinneplatsen härute, då hon med ens erinrar sig sin faders, bruksförvaltarens, afskedsord:

"Vänta ej för mycket af Amerika. Det är ett ännu ungt land, och dess olika förhållanden kunna ingalunda jämföras med Sveriges, utan måste betraktas för sig själfva. Men Amerika har liksom du, min tös, framtiden för sig."

Och lugnad af denna alls ej oäfna tanke beslutar hon på stående fot att taga förhållandena i Swedetown precis sådana de äro och söka under omständigheterna göra sitt allra bästa.

Huru underligt, emellertid! Det är alltså här i en knappt tio år gammal präriestad öfver fyra tusen mil från det älskade barndomshemmet vid den värmländska forsen, där kvarnarna gnissla och stångjärnshamrarna dåna, som hon skall göra sin svenska lärarinnebildning fruktbärande. Skulle hon lyckas? Skulle ej oöfverstigliga hinder möta henne, i synnerhet i fråga om sed, åskådning och tänkesätt? Språket kunde hon ju, dess bättre, det

hade hon fått slå i sig på lärarinneseminariet, men skulle man ej till en början skratta åt hennes europeiska uttal? Och hurudan var han egentligen, denne pastor Svennberg, hennes blifvande öfverlärare, han som fått i sitt hufvud, att söndagsskola och församlingsskola och vanlig amerikansk folkskola och litterär ungdomsförening ej vore tillfyllest, utan som ändtligen skulle som öfverbyggnad på alltsammans ha en svensk-amerikansk folkhögskola med kristendomsundervisning, svenska och engelska, bokhålleri, musik, gymnastik och svensk slöjd? Det vore bestämdt ingen vanlig genomsnittspräst, den där, tänkte hon.

Upptagen af dessa och liknande tankar och ej så litet besvärad af den för henne ovana höga värmen började fröken Wigert se sig om efter någon, som kunde föra henne själf och hennes saker från stationen till "herr Lars Lund, specerihandlaren vid Main street", som det stod i pastor Svennbergs bref, då den sistnämnde, något försenad, anlände. En af de gamla nybyggarna, en af dem som varit med från början i Swedetown och slitit ondt under jordkojornas och gräshoppornas dagar, låg på sin sotesäng och hade begärt att få nattvarden. Och hos den gamle hade pastor Svennberg suttit så länge, att han kom för sent till tåget. Men han hoppades, att fröken Wigert skulle under dessa omständigheter ursäkta honom.

"Jo, naturligtvis. Det faller af sig själft." Och det vackra leende, som beledsagade hennes svar, visade, att det ej var en tom fras blott, hon yttrade. Således skulle hon redan vid sin första ankomst till Swedetown påminnas om grundläggareperioden och de svårigheter, de första nybyggarna hade att genomgå. Hade *de* kunnat uthärda där *då*, borde väl också hon kunna göra det *nu*.

Om resan hade gått bra? "Jo, då. Men det var ena fasliga afstånd ni har härute i Amerika", kom det trohjärtadt från nykomlingen.

"Och ändå är ni inte ännu i hjärtat af Förenta staterna", svarade pastor Svennberg skrattande.

Hon skulle nog redan nu bra gärna velat närmare iakttaga sin blifvande öfverlärare, men det gick naturligtvis ej an. Det finge alltså vara till en annan gång. Snäll och god såg han emellertid ut att vara, och att han hade god bildning, det kunde hon höra under det fortsatta samtalet. Hans svenska var ren och idiomatisk. Annars hade hon ryktesvis hört, att ej så få af de i Amerika läroverksbildade svenskarna talade modersmålet så som det står

skrifvet, med "mig" och "dig" och "säga" och allt sådant där onödigt språkligt jobb, i stället för det svenska lediga "mej", "dej" och "säja", och att de vore mycket noga med att predikatets pluralform måtte tydligt höras i de fall, där subjektet stode i pluralis. Men pastor Svennberg var ingen språkslaf, det kunde hon höra, han sade "vi går", "vi åker" o. s. v., så det klang efter't, och då han någon gång nyttjade ett eller annat engelskt ord, uttalade han det utan svensk ändelse och på ett sådant sätt, att man tyckte sig tydligt se citationstecknen på båda sidor om detsamma.

Och en så präktig svensk typ han var sedan! Lång, rak och axelbred, med de traditionella svenska blå ögonen och det ljusa håret. Och så bar han mustascher, någonting då ännu ovanligt hos prästerna i Sverige, som antingen voro slätrakade eller buro helskägg eller ock endast polisonger, hvilka gåfvo dem utseende af göteborgsgrosshandlare eller turistande engelsmän. Mustascherna "klädde" honom onekligen. De gåfvo åt hans utseende någonting friskt och käckt, som slog an på hennes kärnsunda natur. Som sällskapsmänniska vore han säkert angenäm, som präst måste han bestämdt vara framstående och aktad, och som förman hoppades hon han skulle blifva human och öfverseende mot henne, nykomlingen.

Vågade hon sålunda ej allt för närgånget betrakta sin reskamrat, tog hon skadan igen hvad omgifningarna beträffade. En öfvermåttan rolig liten stad var den ändå, denna Swedetown, hvars Main street eller Storgata de just nu foro uppför. Gatan var bred, så att i detta afseende gjorde hon nog skäl för benämningen Storgatan, men vidare lång var hon inte. Ty ett stycke längre upp utmynnade hon i hvad Inez ansåg vara rama landet. En fördel utom bredden hade den dock, och det var, att den var rak. Men ingen stenläggning, inte ens träkubb-beläggning, utan bara sand och denna så djup, att vagnshjulen sjönko ned i densamma halfvägs till nafven, och pastor Svennbergs frodige häst fick streta och dra ordentligt, fast de bara voro två personer och en liten koffert i åkdonet.

Här och där syntes en ko i färd med att afbeta det brunbrända gräset på den smala remsan mellan gatan och trätrottoarerna. Tydligen var det kor, som voro på hemväg från den rätta betesmarken, ty småpojkar ledde dem med rep och skreko ideligen "get up." Men kor på stadsgator! Sådant går ej an ens i Filip-

stad, ännu mindre i Kristinehamn och Karlstad. Och likväl hade hon läst någonstans, att Swedetown var säte för countystyrelsen.

Och husen sedan! Ej ens halfva antalet var tvåvåningshus, och hvartenda ett af dem vände gafveln mot gatan, så att man kunde se rätt igenom butikerna, som sålunda liknade skjutbanorna på marknaderna hemma i Sverige — långa och smala.

Men nu var hon ju inne på jämförelserna igen, fastän hon ju nyss vid stationen lofvat sig själf att låta bli dessa. Ack, hon kunde ju inte hjälpa det; allt var ju här så olikt saker och ting i Sverige. Hon var just som bäst sysselsatt med att sammanfatta sina första intryck af Swedetown, då pastor Svennberg störde hennes tankegång med orden:

"Nu ä' vi framme hos herrskapet Lund."

Mrs Lund stod, trots det nyss så angelägna cäkebakningsbestyret, på trappan, då de kommo. Ty cäken var nu lyckligen instufvad i ugnen och artade sig att bli bra. Däraf härledde sig också i icke ringa grad hennes belåtna utseende.

"Fröken Inez Wigert, vår nya lärarinna — fru Lund", presenterade pastor Svennberg. "Och jag hoppas, att ni ska få mycket trefligt tillsammans", tillade han.

Visst var mrs Lunds våning öfver groceristoret på Main street inredd och möblerad på ett sätt väsentligt olikt det i Inez' föräldrahem, förvaltarebostaden på det lilla värmländska bruket, och visst verkade mrs Lunds kanske något för ofta upprepade anglicismer till en början litet irriterande på den språkbildade svenska frökens öronhinnor, men denna kunde dock ej annat än från första ögonblicket känna sig som hemma. Ty det tycktes ligga någonting verkligt hjärtegodt och uppriktigt i den svensk-amerikanska specerihandlarefruns hela väsende, och öfver hennes lilla våning hvilade en egendomlig inbjudande och hemtreflig stämning. Och det sätt, på hvilket mrs Lund bad henne betrakta sig som medlem af familjen, kom den unga värmländskan att känna en fläkt af den gästfrihet, för hvilken hennes egen hembygd varit och ännu är så berömd.

Pastor Svennberg kvarbjöds naturligtvis till fröken Wigerts ära till supén, och i glad stämning satte man sig, sedan mr Lund kommit upp ur butiken och blifvit presenterad, till bords. Så nytt allting var, med de många främmande rätterna, hvilkas namn hon sökte lägga på minnet för att kunna riktigt omtala dem i sitt första bref hem. Och så efter supén aftonbön, mot hvars slut

pastor Svennberg nedkallade Guds välsignelse öfver detta hem, öfver sin församling, öfver sitt skolföretag och så öfver henne, som jämte andra unga lärarekrafter kommit för att hjälpa honom sprida ljus och bildning bland Sveas barn härute i förskingringen....

Och då han en stund senare slog upp familjen Lunds präktiga piano och med sin vackra baryton sjöng känsligt och uttrycksfullt sången: "Hem, hem, ljufva hem", famnade Inez Wigert med sina tankar samtidigt det aflägsna barndomshemmet med föräldrarna och syskonen och det nya, tillfälliga hemmet härute på västerns prärier, i hvilket hon allaredan mötts af så mycken välvilja. *Här* komme hon bestämdt att trifvas.

På väggen i herrskapet Lunds förmak hängde tvenne porträtt, hvilka enligt påskrift föreställde pastorerna L. P. Esbjörn och T. N. Hasselquist, som af pastor Svennberg angåfvos hafva varit de egentliga grundläggarna af den högre skolbildningen bland svenskarna i Amerika. Huru vemodigt, men på samma gång allvarligt, nästan strängt, blickade ej dessa porträtt ur sina enkla ramar ned på henne, nykomlingen. Och huru ålderdomliga föreföllo de ej, dessa båda prästmän, med sina styfstärkta höga nattkappor, hvilkas spetsar räckte upp på kinderna, och med de gammaldags svenska prästkragarna af silfver. Det var alldeles som ur en svensk prästgårdsroman från förra hälften af 1800-talet, tyckte hon.

Hon kunde ej taga sina ögon från de båda porträtten. Säkerligen hade de genomgått mycket och uträttat mycket, dessa båda gamla prästmän. Och ju mer hon betraktade dem, desto tydligare tyckte hon sig i deras blickar läsa en uppmaning till henne, lärarinnan, att framför allt vara trogen i sin kallelse, som de själfva varit det. Och så liflig blef hennes fantasi, att hon slutligen tyckte, att porträtten fingo lif och att hon hörde deras röster.

Det var redan sent, men på fröken Wigerts enträgna uppmaning berättade pastor Svennberg det viktigaste af de båda banbrytarnas lefnad och verksamhet. Det var midnatt, då han slutade, men så hade han också för det andäktigt lyssnande värdfolket och deras gäst genomgått ett af de viktigaste kapitlen i svenskarnas i Nya världen historia. Då han slutat, förklarade både mr och mrs Lund, att först nu förstodo de den fulla innebörden af pastor Svennbergs läroverksföretag.

Inez däremot teg. Hon upptogs i denna stund af en enda tanke,

den, att det var någonting verkligt stort uti att, om än på en underordnad plats, få fortsätta dessa ädla banbrytares verk. Hon kände sig, oaktadt hon ännu ej vistats mer än tre dagar i Amerika, redan ett med svensk-amerikanerna.

* * *

För hennes inre syn hade denna kväll upprullats vyer, om hvilka hon ej förut haft den aflägsnaste aning. Hon började göra sig en svag föreställning om hvad svenskfolket varit för Amerika och betydelsen af de segrar, det här vunnit. Och hon kände sig stolt, då hon tänkte på att hon var en af dem.

Ännu i drömmen sysselsatte hon sig med svenskfolket i Amerika och deras bildningssträfvanden. Men allt blef fantastiskt, som det ju vanligen blir i drömmen. Hon tyckte sig vara på lärarinneseminariets öfningsskola. Här satt i katedern, sträng och allvarlig, rektorn, som nu var ingen annan än pastor Esbjörn, utstyrd i nattkappkragar, som stodo ut som änglavingar på ömse sidor om hakan på honom, och med glasögon minst lika stora som téfat. Och där framme vid svarta taflan stod en af adjunkterna, nu pastor Hasselquist, med en bönbok i den ena handen och ett förfärligt stort ris i den andra. Själf stod hon framför bänkraderna för att under den stränge rektorns ledning börja en lektion i svenska med öfningsskolans högsta klass, som nu bestod af halfannan million svensk-amerikaner, hufvud vid hufvud, så långt ögat kunde nå. Det var nästan som en af endast solrosor beväxt oändlig prärie, hon sett på utresan till Swedetown. Så guldskimrande som solrosorna lyste lärjungarnas hufvuden. Hon grufvade sig så förfärligt, tyckte hon, rektorn föreföll så rysligt sträng och fordrande, och uppgiften att hålla lektion i svenska med en så oerhördt stor klass förekom henne alldeles outförbar. Men då, när hon var som värst bekymrad, tyckte hon att rektorn jämkade på nattkappkragarna, satte de väldiga glasögonen till rätta, antog en faderligt vänlig min, talade och sade:

"Det lyckas nog, Inez Wigert, bara man är trogen i sin kallelse."

Och då hade adjunkten där framme vid svarta taflan sänkt det förut lyftade riset och svarat:

"Amen, broder Esbjörn!"

Och så fattade rektorn en klocka och ringde, till tecken att lektionen var slut. Vid klockljudet vaknade Inez. — Det var mrs Lund, som ringde med frukostklockan.

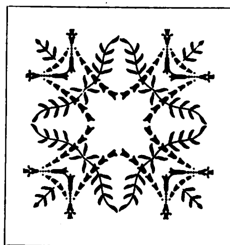
* * *

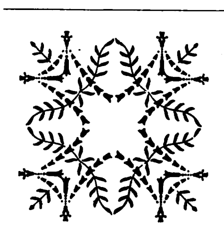
Då Inez Wigert en timme senare för första gången stod inför sin klass och af skolföreståndaren pastor Svennberg presenterades för denna, kunde hon ej annat än tänka på gamle "rektorns" ord:

"Det lyckas nog, bara man är trogen i sin kallelse."

Och med gladt mod och tillförsikt begynte hon sin lärarinnegärning i Nya världen.

Hälsning till Sverige.*

Af Edward Sundell.

På bergfast grund du stått och står
med anor ifrån sagans år,
du fria land, vårt land i Nord,
du dyra fosterjord!

Vi hälsa dig från västervärld,
vi ägna dig vår hyllningsgärd,
vi hälsa dig med bröst i brand,
du sköna fosterland!

Ef afstånd gifs, då kärlek stor
förenar barnen med sin mor.
Vi bedja varmt: På färd och stig
må Gud välsigna dig!

Stå stark och fast och själf dig var
nu såsom uti forna dar.
Tag mot vårt lof i sång som ord,
du kära fosterjord!

*** Svenska Gleeklubben i Brooklyn med aktning och vördnad tillägnad.**

DÖDSRUNOR

öfver mera bemärkta svensk-amerikaner, hvilka under det senaste året aflidit.

Af A. Schön.

A. ABRAHAMSON.

I forna tider underlade sig svensken länder i Europa och kallades då viking; i våra dagar eröfrar han stora sträckor af Amerika och kallas nu invandrare, nybyggare. Sinnelaget, tagen i honom äro desamma nu som då. Enda skillnaden, utom i namnet, är att i förra fallet verkställdes eröfringen med svärd och stridsyxa; i senare fallet med spade och plog och de fredliga yrkenas mångfaldiga verktyg.

En af de svenskar, som i våra dagar draga i fredlig västerviking, var västgöten Alfred Abrahamson. Hans fäder för tusen år sedan satte en ära uti att bryta ned städer, murar och torn; Alfred Abrahamson ansåg det vara sin största berömmelse att kunna bidraga till att uppbygga sådana i största möjliga utsträckning. Vikingarnas för tusen år sedan bragder hafva förevigats i sång och saga; de nutida fredliga svenska härnadstågens till Amerika deltagare och deras betydelsefulla gärning skola måhända om hundra, ja redan om femtio år vara glömda. Under sådana omständigheter ursäktas det kanske, om deras samtid genom en eller annan anspråkslös runa erinras om, att de funnits till.

Alfred Abrahamson föddes i ett, som det vill synas, fattigt hem i Herrljunga, Västergötland, den 29 maj 1863. Då hans utsikter i fäderneslandet ej voro vidare lockande, utvandrade han år 1881 till Amerika och kom till nordvästerns Nya Sverige, Minnesota. Då han ej kunde något yrke, fick han nöja sig med anställning som grofarbetare. Lockad af beskrifningarna öfver den yttersta

västerns framtidsmöjligheter, begaf han sig, 1888, till Seattle, Wash., där han erhöll arbete vid ett tegelbruk.

Det var nu, som Abrahamsons framgångar i Amerika begynte. Till följd af ådagalagd duglighet i arbetet anförtroddes snart ledningen af hela tegelbruket åt den unge svensken. På denna plats kvarstannade han till år 1894, då han köpte andel i ett sågverk. Detta skötte han till år 1898, då han köpte ett gammalt, vanskött tegelbruk i Youngstown. Detta satte han i så godt skick och skötte det på ett så mästerligt sätt, att det på kort tid vann rykte öfver hela Stilla hafskusten och erhöll kunder så långväga ifrån som British Columbia, dit ryktet nått om den utmärkta vara, som Abrahamson producerade i sitt tegelbruk. Hvad detta betyder. förstår man bäst, då man erinrar sig den hejdlösa konkurrens, som råder äfven på detta område, ej minst i yttersta västern. Han blef därefter delägare och vice president i tvenne andra industriella företag, nämligen sågverksbolaget Edgewater Mill Company och garfveribolaget The West Coast Tanning Company. Därjämte förvärfvade han flera fastigheter i Seattle. Hans förmögenhet uppskattades till en half million dollars, men denna siffra torde ha varit något för högt tilltagen.

Men Abrahamson blef ej, liksom tyvärr så mången annan landsman, högmodig af medgången. Han var lika enkel och anspråkslös som på den tiden han var kroppsarbetare. Följden häraf var, att han var omtyckt af alla, med hvilka han kom i beröring. För sina arbetare var han en god husbonde, och många af dem hade varit i hans tjänst ända sedan han började sin verksamhet. Med eget exempel föregick han dem i fråga om arbetsamhet.

Ett annat vackert drag af honom var, att han aldrig förnekade sin svenskhet. Med frikostig hand hjälpte han, hvarhelst hjälp behöfdes, och visade intet partisinne. Både kyrkor, föreningar och enskilda ha angenäma minnen af hans frikostighet.

Till följd af sin arbetsifver och stora oförvägenhet råkade han flera gånger ut för olyckor, som skulle ha tagit kål på honom, hade han ej varit den vikinganatur han var. En gång fick han vid ett fall utför en hög backe flera refben krossade; en annan gång fick han ena foten sönderbruten. Vid ett tredje tillfälle träffades han i hufvudet af en sönderspringande maskindel och räddades från att få hufvudet krossadt endast genom den omständigheten, att han vid tillfället bar en ovanligt styf hatt. Vid ett fjärde tillfälle fastnade hans ena arm i ett maskineri och blef

lösryckt ur armhålan. "Med oerhörd självbehärskning", berättar herr Ernst Skarstedt i sin nyligen utkomna förtjänstfullt skrifna bok "Washington och dess svenska befolkning", "kastade sig A. upp i sin vagn och körde själf till lasarettet, öfver en half timmes färd, och skrämde nästan slag på läkaren, då han ryckte rocken af sig och visade den endast med en sena fasthängande armen och skrattande bad läkaren skära af senan. A. stannade på sjukhuset tills såret läktes. Sedan återtog han sina gamla sysslor och var glad och skämtsam som förut."

Abrahamson, som segerrikt bestått så svåra olyckshändelser, föll, egendomligt nog, till sist offer för en jämförelsevis lindrig sjukdom, då han den 30 sept. 1907 afled i nervfeber å Provident Hospital i Seattle. Han var medlem af frimurareorden, af föreningen Eastern Star och af Svenska Klubben i Seattle samt president i Seattles tegelbruksägareorganisationen, något som bäst visar, huru framskjuten och ansedd han var inom sin speciella bransch.

Han var sedan den 12 juni 1894 i äktenskap förenad med Annie Anderson från Genarp i Skåne, som öfverlefver honom. Han efterlämnar dessutom 5 bröder och 2 systrar, alla bosatta i Amerika.

WALFRID BEEN.

I sin egenskap af grundläggare af en svensk koloni i Amerika — Skanee i staten Michigan — förtjänar Walfrid Been, som den 31 oktober 1907 afled därstädes, en plats i dessa anteckningar öfver hädangångna landsmän.

Det berättas, att Thorild, som år 1793 drefs i landsflykt och då färdades ur Sverige öfver Helsingborg, från Köpenhamn skref till en vän i Stockholm, att han i Helsingborg "träffade på en liten gammal rådman Been, för hvars kalott många stockholmska råder torde taga af sig hufvudet, om komplimangen skulle vara proportionerlig." Denne rådman var kapten Beens farfar.

Walfrid Been föddes den 10 oktober 1824 i Helsingborg och var son till grosshandlaren Jöns Lorentz Been därstädes. Han var den tolfte i ordningen bland femton syskon och den siste kvarlefvande af dessa. Som ung studerade Been medicin och farmaci, men afbröt vid 21 års ålder studierna och gick liksom så mången annan äfventyrsälskande ung man till sjös. Efter någon

tid återkom han dock till Sverige och började nu under ledning af sin svåger Johan Högfeldt studera navigation. Efter aflagd navigationsexamen gick han åter till sjös och seglade under åtta års tid på de stora världshafven.

År 1854 kom Been till Amerika och blef här på de stora insjöarna kapten på egen skuta. Under en af sina resor på Superiorsjön kom han af en händelse in i en liten vik, hvars natursköna omgifningar så tilltalade honom, att han beslöt att slå sig ner därstädes. Här grundade han senare en svensk koloni, som han benämnde Skanee efter sin födelseprovins. Kolonien grundlades 1871 och uppblomstrade hastigt. Den har nu en folkmängd på öfver 400 personer, en kyrka, tvenne skolor, postkontor och handelsbutik. Postkontoret öppnades 1876 med kapten Been som postmästare. Denna befattning innehade han till sin död.

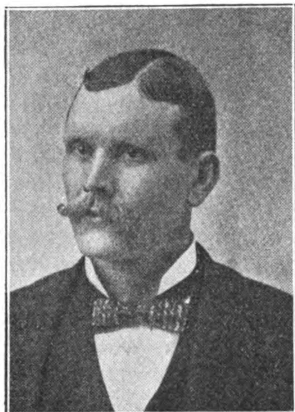
I allt som rörde kolonien och det county, inom hvilket denna är belägen, tog kapten Been en verksam del. Under många år tjänstgjorde han som supervisor och gjorde sig därunder känd för sin stora sparsamhet med county'ets allmänna medel. Till följd af denna sparsamhet erhöll han af countynämndens öfriga medlemmar benämningen "The Treasure Watch-dog." Äfven i det kyrkliga arbetet tog han verksam del och ådagalade mot prästerskapet stor offervillighet och gästvänlighet. För sitt milda väsen och sin rättrådighet var han högeligen afhållen och aktad af alla.

Hans död förorsakades af en olyckshändelse. Efter ett besök hos en dotter i Iron Mountain och en son i Calumet, Mich., hyrde han vid L'Anse, den närmaste järnvägsstationen till Skanee, hästskjuts till det 20 mil aflägsna hemmet. Under färden skenade hästen, hvarvid den åldrige körsvennen kastades ur vagnen och erhöll så svåra skador, att han blef liggande död på vägen.

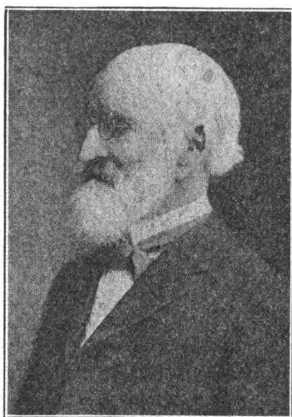
Kapten Been var sedan den 30 oktober 1866 gift med Agnes Zelleen. Han öfverlefves af henne och fem barn, nämligen sönerna John Theodor och Olof Been, af hvilka den förstnämnde är ingeniör, samt döttrarna Winifred, fru Arthur Uddenberg i Iron Mountain, Mich., och fru F. H. von Keller i New York.

GUSTAF SWENSSON.

Svenskarna i Amerika nöja sig ej endast med att anlägga och vidmakthålla nybyggaresamhällen, köpingar och städer. De fordra ock att få hafva ett ord med i laget i fråga om de olika samhällenas styrelse. Redan tidigt hörde man talas om

A. ABRAHAMSON.

WALFRID BEEN.

N. P. ARMSTRONG.

WM. WENDEL.

svenskar på blygsammare kommunala förtroendeposter ute i bygderna i de olika staterna. Längre fram lyckades en och annan nå så framskjutna befattningar som sheriffsysslan i något county eller domare- eller borgmästarebefattningar i någon stad. Hvad det led svingade sig några upp till guvernörer och kongressmän, och på det yttersta i dessa dagar hafva vi svensk-amerikaner haft den tillfredsställelsen att se en af de våra — guvernör John A. Johnson i Minnesota — sakta men säkert skrida fram på vägen till själfvaste presidentstolen i Washington.

En af de svensk-amerikaner, som banade sig väg till en borgmästarebefattning, var den man, hvars namn läses härofvan. I tvenne terminer stod han i spetsen för styrelsen i den lifliga, af svenskar ända sedan 1850-talet talrikt befolkade industristaden Moline i Illinois. Omdömena om Swensson som borgmästare må utfalla olika ur olika lokalpolitiska synpunkter. Visst är emellertid, att han var på sin tid som Molines högste styresman mycket populär.

Gustaf Swensson föddes i Kedum i Västergötland den 3 augusti 1842 och erhöll i sin ungdom god skolbildning. År 1860 blef han tingsskrifvare och påföljande år tillförordnad kronolänsman. Denna sistnämnda befattning innehade han i tre år eller till 1864, då han tog afsked och tillträdde hufvudbokhållarebefattningen hos S. F. Swalander i Göteborg. Om en tid afgick han dock från denna befattning för att ägna sig åt kommissionsaffärer, och 1869 blef han bokhållare och kassör hos amerikanska emigrationsbolaget i Göteborg. Två år senare uppsade han sin plats och reste till Amerika.

Till en början slog han sig ned i Page county, Ia., men här kvarstannade han i endast fyra månader, hvarefter han reste till Chicago. Efter sex månaders vistelse härstädes reste han i april 1872 till Moline och kvarblef här till få år före sin död.

Kort efter sin ankomst till Moline etablerade sig Swensson som lifförsäkringsagent och gjorde senare affärer i symaskiner till på hösten 1877, då han blef ensam ägare af den vid nyåret samma år af professor P. E. Melin och boktryckaren C. A. De Remé grundade tidningen *Skandia*. Tidningen var till en början väl redigerad — till redaktörer hade den utom professor Melin äfven skalden Magnus Elmblad samt hr Leonard Stockenström — och uppnådde en ganska aktningsvärd spridning, men Swensson begick det stora misstaget att ändra dess tendens från moderat till

ultraradikal, hvilket hade till följd, att prenumeranterna tröttnade och han nödgades, våren 1878, hembjuda *Skandia* åt *Svenska Tribunen* i Chicago, med hvilken den införlifvades.

Efter detta mindre lyckade försök som publicist tog Swensson anställning som landagent för Chicago, Burlington & Quincy-järnvägsbolaget och kvarstod som sådan, till dess han flyttade från Moline.

Sin politiska bana i Moline började Swensson 1877, då han valdes till fredsdomare. Till denna befattning återvaldes han 1881, efter att dessförinnan under trenne terminer ha tjänstgjort som biträdande uppbördsman. Därjämte tjänstgjorde han år 1880 som censustagare. I början af 1890-talet valdes han till alderman i stadens första ward samt på våren 1895 till borgmästare. Två år senare återvaldes han till denna befattning med den största majoritet som någon borgmästarekandidat i Moline någonsin erhållit. Den viktigaste af hans ämbetsåtgärder var upprättandet af en fast, aflönad brandkår i Moline. Detta ägde rum 1896. I tacksamt minne bevara ock Molines medborgare, huru han under de hårda tiderna därstädes 1897 genomdref utfärdande af obligationer à $15,000 till betäckande af kostnaderna för iståndsättandet af 12th avenue därstädes, så att de arbetslösa skulle få arbete.

På våren 1905 flyttade Swensson till sina söner i Portland, Oreg., och här afled han helt hastigt den 19 november 1907.

Swensson ingick år 1869 i Göteborg äktenskap med Alida Josefina Strömberg. Hon afled i Moline för några år sedan. Makarna öfverlefvas af sönerna John Gustaf och Adolf Fredrik samt dottern Flora Katharina.

N. P. ARMSTRONG.

Denne gamle hedersman, som den 11 december 1907 afled i sitt hem i Chicago, åtnjöt äran af att hafva varit en af de första svenska typografer i Amerika och den allra förste typografen vid Amerikas äldsta ännu existerande svenska tidning, det år 1854 af dåvarande pastor T. N. Hasselquist grundade *Gamla och Nya Hemlandet*. Som typograf verkade han sedan i öfver 40 år i den svensk-amerikanska pressens tjänst och var sålunda en af denna press' veteraner. Det var följaktligen en ej ringa insats, den gamle i sin krafts dagar gjort i det svensk-amerikanska upplysningsarbetet.

Sedan pastor Hasselquist på sommaren 1854 fattat beslutet att utgifva en svensk tidning, blef en af hans första omsorger att söka få fatt i en svensk typograf, som kunde uppsätta och trycka den ombeslutade lilla tidningen. Men detta hade sig ingalunda lätt. Invandringen af svenska typografer till Amerika hade då ännu ej tagit sin början och detta af det enkla skälet, att intet svenskt arbetsfält fanns härstädes och det amerikanska föreföll en smula afskräckande. Slutligen lyckades dock pastor Hasselquist genom en i Boston bosatt vän få reda på att dit anländt på eftersommaren nämnda år en svensk typograf, och han skyndade att försäkra sig om hans tjänster. Genom korrespondens träffades aftal om att den nyanlände skulle komma till Galesburg, Ill., och här blifva både sättare, faktor och tryckare vid den nya tidningen. Full lön garanterades äfven för eventuell väntetid.

Den nyanlände svenske konstförvanten var N. P. Armstrong från Karlshamn. Född vid Lilla Holje, nära nämnda stad, den 12 oktober 1832, hade han lärt sitt yrke på *Karlshamns Allehandas* tryckeri under åren 1848—52, hade därefter konditionerat någon tid först hos P. A. Norstedt & Söner i Stockholm och därefter i Kristiania och Köpenhamn, hvarefter han på våren 1854 reste till Amerika. Han landsteg i Boston och hade här lyckats få anställning på en amerikansk officin samt hade just kommit till rätta med den engelska kasten och allt öfrigt nytt det amerikanska sätteriet erbjöd, då han erhöll anbudet från pastor Hasselquist, hvilket han tacksamt antog.

I slutet af november eller början af december sistnämnda år anlände han till Galesburg och råkade här för första gången sin blifvande arbetsgifvare, af hvilkens personlighet och karaktär han med ens fick det bästa intryck.

Pastor Hasselquist hade samtidigt med det han hörde sig om efter en typograf köpt inventarierna i ett gammalt tyskt sätteri i New York och ombesörjt deras försändande till Galesburg. Men dessa hunno ej fram i tid för att kunna användas för *Hemlandets* första nummer. Det fanns sålunda ingen annan råd än att låna stilar. Pastor Hasselquist begaf sig till den ändan till tidningen *Galesburg Free Democrats* officin och utverkade af dess ägare löftet att *Hemlandet* finge här uppsättas.

Glad i hågen begaf sig den unge svenske typografen upp på det amerikanska tryckeriet och beredde sig att påbörja uppsättningen af *Hemlandet*. Men han hade ej hunnit sätta mer än en spalt

eller så, förrän han märkte, att en hel del alldeles oumbärligt material fattades. Bokstafven "k" t. ex. tog snart slut, beroende detta därpå, att i det engelska språket begagnas "c" i en mängd fall, där vi begagna "k" och att sålunda ett jämförelsevis mindre antal "k" finnes i den engelska än i den svenska kasten. Att längre fortsätta å nämnda tidnings officin visade sig sålunda omöjligt.

Nu voro goda råd dyra. Pastor Hasselquist hade på sin rundresa året förut bebådat den svenska tidningens ankomst i början af 1855 och hade jämväl upptagit prenumeration å densamma. Nu såg det ej bättre ut än att tidningen skulle komma af sig redan vid ingången och detta bara därför, att tryckeriutensilierna ej kommo fram i tid. Nej, detta ginge aldrig an! Och så kallade pastor Hasselquist på sin medhjälpare i församlingsarbetet i Galesburg, studeranden P. A. Cederstam, som på våren 1853 anländt till Amerika, och tillsade honom att skjutsa Armstrong till det fem engelska mil aflägsna lilla köpingssamhället Knoxville och hos därvarande tidning anhålla att få låna hvad som fattades för att få *Hemlandet* uppsatt. Armstrong medförde härvid det i Galesburg redan uppsatta, tillika med åtskilligt material, det felande erhölls på sätteriet i Knoxville och här fullbordades, ehuru med någon svårighet, uppsättningen af numret.

Nu återstod korrekturläsningen, ombrytningen och tryckningen. Allt detta verkställdes i Knoxville af Armstrong. Tryckningen skedde på den lokala amerikanska tidningens press, en handpress af det på den tiden brukliga slaget. Upplagan af första numret var 800 @ 1,000 ex. och utsändes efterhand med posten så fort sig göra lät till prenumeranterna.

Sedan numret var tryckt, påpekade Armstrong för pastor Hasselquist, att å dateringslinien stod "Volume 1, Number 1" på engelska i stället för "Första årgången, No. 1" på svenska.

"Skref jag så?" frågade pastor Hasselquist.

Armstrong framtog manuskriptet och visade, att han till punkt och pricka följt detta.

Då log pastor Hasselquist ett godmodigt leende, och så var den saken expedierad.

Antagligen hade han, då han skref titeln, suttit med någon amerikansk tidning framför sig och tankspridd, som han till följd af många olikartade göromål helt säkert då var, mekaniskt tecknat ned "Volume 1, Number 1".

Tidningen utkom till en början två gånger i månaden. Dess andra nummer uppsattes i Galesburg, då de i Knoxville lånta stilarna kommo väl till pass. När ungefär halfva numret var uppsatt, anlände de i New York köpta stilarna, och dessa kommo nu genast till användning, så att ena hälften af andra numret uppsattes med antikva och andra hälften med fraktur. Detta nummer trycktes på *Galesburg Free Democrats* handpress.

Hemlandet, som från och med sitt tredje nummer uppsattes uteslutande med fraktur, trycktes hos nämnda amerikanska tidning i ungefär nio månaders tid. Frampå sommaren lät pastor Hasselquist uppföra ett litet trähus, och i dess nedre våning uppställdes nu de från New York inköpta regalerna och kasterna. *Free Democrats* handpress inköptes och inflyttades äfven den i det nya huset, så att nu hade *Hemlandet* eget sätteri och tryckeri, låt vara att det var litet och oansenligt. Men tidningen själf var ju ännu ganska liten och anspråkslös.

Hemlandets personal bestod hösten 1855 af följande: pastor Hasselquist, redaktör och ekonomidirektör; Armstrong, faktor och tryckare; en norsk typograf, sättare; John Gibson, lärling och passopp. I öfre våningen af tryckeribyggnaden var en liten boningslägenhet, som innehades af en John Cederblom med familj, nu boende i California. Hos denna hyrde Armstrong ett litet ungkarlsrum, men spisade ute i staden.

Efter ungefär en treårig tjänstetid lämnade Armstrong ofvannämnda befattning och reste till södern. Gibson blef då hans efterträdare och medföljde tidningen, då denna 1859 flyttades till Chicago. Armstrong konditionerade en tid i New Orleans och St Louis, kom till Galva 1859 och blef här faktor vid *Den Svenske Republikanen* samt åtföljde tidningen till dess nya utgifningsort Chicago. Sedan *Den Svenske Republikanen* afsomnat, återvände Armstrong till Galesburg, och blef han en af dem, som åren 1860—61 utgaf veckotidningen *Frihetsvännen*, "ett såväl i Esbjörns och Hasselquists som i metodistpastorers ögon allt för frisinnadt organ." Sistnämnda år blef han anställd som faktor vid den då i Rockford, Ill., utkommande metodisttidningen *Sändebudet*, som dock redan påföljande år flyttades, äfven den, till Chicago, där den fortfarande utgifves. På denna plats kvarstod han i ej mindre än 35 år eller till 1896, då han drog sig tillbaka från arbetet för att njuta en efterlängtad hvila i kretsen af de sina.

Armstrong ingick 1859 äktenskap med Louisa Johnson och öfverlefves af henne och sex barn.

WILHELM WENDEL.

Det är ej blott på dèn fredliga utvecklingens område svenskarna i Förenta staterna skapat sig ett aktadt namn. Äfven i vårt adoptivlands krigshistoria och militära annaler möta oss många namn på svensk-amerikaner, hvilka gjort sig förtjänta af aktning och tacksamhet från adoptivlandets sida.

Den landsman, hvars namn läses härofvan, deltog visserligen ej i något af Förenta staternas krig och fick sålunda ej tillfälle att här skära några krigiska lagrar. Sådana ägde han emellertid redan innan han kom hit. Hans uppgift blef i stället att under fredstid utbilda goda amerikanska soldater och det af svenskt material. Wendel var en af dem, som för snart 40 år sedan voro med om att organisera det berömda miliskompaniet Svenska gardet i Brooklyn, och steg med tiden i graderna till kapten och chef för detsamma.

Vi låna här, med vederbörligt tillstånd, redaktör Vilh. Bergers i *Nordstjärnan* käcka runa öfver den gamle krigsbussen och exerciskarlen.

Wilhelm Wendel var född i Kalfsviks församling af Kronobergs län den 20 nov. 1838. Vid unga år ingick han som volontär vid Kronobergs regemente, där hans fader tjänte som soldat. Under dansk-tyska kriget 1863—64 var han med uti de svenska frivilliges led på danska sidan, och ehuru han icke blef sårad i kriget, kunde han ändå icke undgå Amors skarpa pilar, hvaraf han träffades i Säby på Jylland, där han mötte sin nu efterlämnade maka, Fanny Timm, dotter till ortens provinsialläkare, och i hvilken han blef förälskad från deras första sammanträffande. Slutet blef att den bålde krigaren måste kapitulera och förlofning eklaterades. Efter återkomsten från kriget tog Wendel tjänst vid Värmlands fältjägare, där han befordrades till sergeant, och tre år därefter finna vi honom bland bevakningspersonalen vid Landskrona straffängelse och på samma gång instruktör vid Landskrona skarpskyttekår. Han var en god knekt, och detta tillsammans med hans vän och gynnares d. v. öfverstelöjtnanten på Kronobergs regemente Lars Tegnérs rekommendationer förskaffade honom flere framskjutna platser. Om öfverste löjtnant Tegnér talade ofta den nu aflidne veteranen med värme och var särdeles stolt öfver den sabel, som förärats honom af Tegnér efter åter-

komsten från kriget, då han, likasom öfriga frivilliga, dekorerades med Dannebrogsmedaljen.

År 1867 reste Wendel till Danmark och gifte sig med sin utkorade brud. Han hade i hemlandet lärt fotografiyrket och beslöt att emigrera till Amerika för att pröfva sin lycka. Följande år anlände han hit, och sedan han likasom många andra fått pröfva på litet af hvarje, öppnade han en fotografiatelier i Brooklyn och skickade så efter sin unga brud. Hans affär gick till en början förträffligt, och ifrig politikus, som han var, erhöll han genom demokratiska partiets ledande män förtroendet att fotografera fångar uti sin atelier i 89—91 Court st., men lyckans hjul inom politiken rullar esomoftast ojämnt, och det politiska "jobbet" fråntogs honom och lämnades åt en annan med bättre "pull".

År 1872 på våren bildades af några framstående svenskar i Brooklyn komp. G af 14:de milisregementet, kändt under namn af "Svenska Gardet". Att den bepröfvade veteranen Wilhelm Wendel var med härom, behöfver nog icke påpekas för dem, som kände hans varma fosterlandskänsla, hvilken med honom öfverflyttats till hans adoptivland. Han blef från början kompaniets 1:ste löjtnant och avancerade den 11 april 1881 till kapten, i hvilken befattning han kvarstod till den 4 nov. 1884, då han på egen begäran erhöll afsked från kaptenstjänsten. Vid sin afgång erhöll han såsom minne en hederssabel af kompaniets medlemmar, hvilket bevisar, att han var allmänt omtyckt af "Svenska Gardets gossar", som han älskade att kalla sina soldater.

Det bör tilläggas, att inom Svenska Gardet aldrig rådt en sådan ordning och disciplin som under kapten Wendels tjänstetid. Han var en typ från den gamla svenska knektskolan, och när han dundrat fram sitt "attention!" så Gud hjälpe den som rörde en lem, förrän ett nytt kommandoord ljudit från den bistre befälhafvarens läppar. "Blind lydnad" var hans motto som militär, och detta lyckades han också inprägla hos sina underordnade.

Inom sv. demokratiska klubben i Kings county var kapten Wendel en mångårig ordförande och tillhörde densamma till sin död, och inom sällskapslifvet hade han förvärfvat många vänner för sitt rättframma, om också något barska sätt — ett arf från militärlifvet.

Wendel afled i sitt hem i Brooklyn den 17 december 1907.

Utom af efterlefvande maka sörjes den hädangångne af tre

barn, nämligen döttrarna Karin och Anna samt sonen Pelle, sonhustru och barnbarn samt en stor vänkrets.

De förut omnämnda kapten Wendel förärade hederssablarna hafva af familjen öfverlämnats till Svenska Gardet såsom suvenier från dess forne chef.

ANDERS THORSON.

När i framtidsdag de svenska läroverkens i Amerika och i synnerhet läroverkens i Minnesota historia kommer att skrifvas, skall man i densamma påträffa äfven namnet Anders Thorson i Scandian Grove. Det skall om honom komma att heta så här:

"Då det år 1872 blef fråga om att flytta Ansgar Academy från Carver antingen till St Paul eller St Peter, utöfvade Thorson ett kraftigt inflytande för att få skolan till sistnämnda plats. Konferensen var villig att flytta skolan till tvillingstäderna, med villkor att en viss summa samlades. Men denna summa kom aldrig. Thorson däremot verkställde i och omkring St Peter en insamling på $10,000, hvilket var den summa, som konferensen begärde för att skolan skulle flyttas till sist antydda plats. Skolan flyttades år 1874 till St Peter, kallades nu Gustavus Adolphus College och har därstädes verkat med stor välsignelse. Fakulteten vid G. A. College gaf sitt särskilda erkännande åt Thorsons förtjänster i skolverksamheten genom att sända en representant från läroverkets lärarekår att närvara vid hans begrafning."

Men äfven på kyrkans och politikens områden var Thorson under flera decennier lifligt och framgångsrikt verksam, såsom vi i det följande skola se.

Anders Thorson föddes i Wää, Skåne, den 13 februari 1823. Hans föräldrar voro bondfolk. Ännu ej 14 år gammal sattes han af sin fader i handel i Kristianstad och kvarstannade här i sex år. Därefter flyttade han till Sölfvesborg och innehade här en bokhållarebefattning i sex år.

Genom bref från en i Chicago sedan 1845 bosatt person vid namn Ingelhardt, bördig från Karlshamn, hade Thorson och ett par andra bokhållare i Sölvesborg fått lust att resa till Amerika. De båda andras namn voro Lars Theorin och Carl Håkanson, den förre prästson från Småland, den senare mjölnareson från Blekinge. Den 1 juni 1847 gåfvo de sig af öfver Helsingör till Havre

och därifrån med ett immigrantfartyg till New York. Till följd af en långvarig och svår storm, under hvilken fartyget led skada, kommo de dock att landstiga i Charleston, S. C., i stället för i New York. Detta var den 7 okt. 1847. Det besynnerliga i detta var, att Thorson innehade ett rekommendationsbref från borgmästaren Wickenberg i Sölvesborg till en hans broder i Charleston, som idkade grosshandel i kompani med en amerikan; firmans namn var Klenk & Wickenberg. Den senare hade såsom helt ung rest till Amerika till släktingar, hvilka troligen utvandrat på 1700-talet. Nu var han gammal.

Efter tre veckors vistelse i Charleston begåfvo sig de tre ynglingarna till New Orleans. Thorson blef här först uppassare och sedan steward på ett stort hotell; Theorin begaf sig till mexikanska kriget och dog på ditvägen; Håkanson fick anställning som timmerman. På eftersommaren 1848 reste Thorson till California och kvarstannade där i tre år, hvarunder han lyckades hopspara surt förvärfvade $2,000. Gripen af hemlängtan skaffade han sig på ett engelskt krigsfartyg passage via Jamaica och Cuba till New York och därifrån till Göteborg.

Efter hemkomsten arrenderade Thorson en mindre egendom af grefve Hugo Hamilton på Araslöf nära Kristianstad och bosatte sig där samt gifte sig med Anna Nilsson, en syster till Andrew Nilsson, som sedan samtidigt med Thorson bosatte sig i Scandian Grove, Minn. Efter att i tvenne år hafva pröfvat på svenskt jordbruk hade Thorson hunnit tröttna och reste så i april 1855 jämte sin hustru och lilla dotter, sina svärföräldrar, sin ofvannämnde svåger, sin bror Nils och sin syster Bengta samt några andra personer, i allt som allt 30, till Amerika. Äfven nu hade han otur på sjön, i det att fartyget blef i engelska kanalen påsegladt af ett annat fartyg och fick ligga i Dover under reparation i hela sex veckor. Endast en person omkom vid olyckan, och det var en matros. Så anlände de dock till New York och reste därifrån via Chicago till Princeton, Ill., där åtskilliga medlemmar af sällskapet hade släktingar.

Efter några veckors vistelse i Princeton företog Thorson en rekognosceringstripp till Minnesota. Sedan han därefter i Princeton hämtat familjen och släktingarna, begaf han sig tillbaka till Minnesota och ankom den 7 okt. 1855 till Scandian Grove, där de alla redde sig hem. Första vintern tillbragtes i sällskap med indianer, som då ännu voro mycket talrika däruppe. Efterhand

inflyttade flera svenska familjer, och snart uppstod i den bördiga trakten ett välmående samhälle.

Här fick Thorson bo och verka i öfver 52 år, och hans stora organisatoriska förmåga och praktiska duglighet togos i anspråk på flera områden, men i synnerhet på det politiska och kyrkliga. Han innehade ett antal politiska befattningar, bland hvilka må nämnas register of deeds- och county commissioner-sysslorna.

Då den sv. ev. luth. församlingen i Scandian Grove stiftades i Thorsons boningshus den 13 juni 1858, blef Thorson församlingens förste kyrkostämmosekreterare. Vid nämnda tillfälle blef han äfven vald till diakon, en befattning, som han innehade i nära 50 år.

Såsom andlig talare, eller rättare predikant, var han gärna hörd. I sina yngre år plägade han i regeln leda gudstjänsterna i pastorns frånvaro.

Hans vackra insats i Minnesota-konferensens skolverksamhet är antydd härofvan.

Denne banbrytare i detta ords allra vackraste bemärkelse afled i sitt hem den 4 januari 1908. Han efterlämnar maka, fyra söner och en dotter.

J. A. EDGREN.

Med dr J. A. Edgrens i Oakland, Cal., frånfälle den 26 januari 1908 ändades en bana, som mer än de flestas varit växlingsrik och mångskiftande. Dr Edgren var, liksom sin för några år sedan aflidne halftannat år yngre broder, professor August Hjalmar Edgren, en ovanligt rikt begåfvad natur, och denna rika begåfning sökte sig utlopp på en mängd hvarandra mycket olika områden. En utförlig biografi öfver dr Edgren skulle låta nästan som en äfventyrsroman, så växlande voro hans lefnadsöden. Och dock var dr Edgren minst af allt en äfventyrare. Hvad han tog sig före, det gjorde han grundligt och väl; det var hans medfödda snille, som dref honom att ständigt försöka sig på nya uppgifter. Men vi hafva, tyvärr, ej utrymme för någon egentlig karakteristik, utan nödgas efter dessa korta antydningar öfvergå till de rent biografiska uppgifterna.

Johan Alexander Edgren föddes den 20 febr. 1839 på Elfsbacka bruk i Värmland. Hans föräldrar voro bruksförvaltaren vid nämnda bruk Axel Edgren och dennes hustru Matilda, född Berger.

Han intogs i Karlstads elementarläroverk 1849, men fick redan 1852 följa sin lust att gå till sjös. Sin första sjöresa gjorde han med ett handelsfartyg från Göteborg till Morlaix, Frankrike. Han inträdde 1854 i Stockholms navigationsskola, där han följande år aflade styrmansexamen. Han gjorde därefter längre sjöresor, däribland till Egypten, Västindien och Sydamerikas Stilla hafskust. Han aflade sjökaptensexamen med höga betyg vid Stockholms navigationsskola 1859 samt tog samma år ångbåtsbefälhafvareexamen. Han tjänstgjorde sedan 1859—1861 som förste styrman på ångfartyg och andre styrman på segelfartyg. År 1862 aflade han navigationslärareexamen i Stockholm samt for samma år till Amerika. Här aflade han sjöofficersexamen vid örlogsvarfvet i Brooklyn och ingick som löjtnant vid Förenta staternas flotta. Han förde under inbördeskriget äfven befälet på krigsångarna "Catalpa" och "Transport" samt deltog vid blockaden och striderna, som ledde till Charlestons fall 1865. Efter krigets slut tog han afsked ur flottan och återvände till Sverige.

Under en af sina sjöresor 1858 hade han midt ute på Atlantiska hafvet blifvit i religiöst afseende omvänd och lät vid ankomsten till New York döpa sig af amerikanska baptister. Han antog vid hemkomsten 1866 plats som lärare vid baptistiska Betelseminariet i Stockholm och kvarstod där till 1869. Han undervisade i matematik, fysik, geografi och astronomi. Han började äfven predika på den s. k. Skybergs sal på Söder. År 1869 kom han till Uppsala, där han stiftade en baptistförsamling, och kom senare samma år till Göteborg, där han hjälpte till i verksamheten i därvarande baptistförsamling.

På grund af hans frus klena hälsa återvände familjen till Amerika, och han antog kallelse till Första svenska baptistförsamlingen i Chicago, hvilken plats han tillträdde den 19 augusti 1870 och innehade till Chicago-branden i oktober 1871.

Han hade åren 1863—64 studerat något teologi vid Princeton University, N. J., och fortsatte vid ankomsten till Chicago studierna vid The Baptist Theological Seminary.

Han insåg till fullo, att svenska baptisternas framgång här berodde på utbildande af predikanter, och omedelbart efter ankomsten till Chicago uppgjorde han planer för en skola. Beslut fattades att börja en skola i Första baptistförsamlingens i Chicago kyrka vid Oak st., då The Baptist Union Theological Seminary erbjöd svenskarna att förlägga undervisningen till dess semina-

rium. Så skedde, och undervisningen började 1871 med Edgren som ensam lärare och en enda studerande. Snart kom branden och förstörde allt. Edgren företog då en rekreationsresa till Sverige, hvarifrån han återkom 1873. Han blef då officiellt kallad att förestå och undervisa i en skandinavisk afdelning i nämnda seminarium, men själf vara ansvarig för lönen. Många fördomar rådde bland de svenska baptisterna angående predikanternas skolbildning, och det föll sig ingalunda lätt att insamla någon ordentlig lön. Edgren höll dock ut i fem år på dylika villkor. Sedan ordnades lönen på ordentligt sätt.

The Baptist Union Theol. Seminary flyttades 1877 till Morgan Park, Ill., och med det den skandinaviska afdelningen, och denna fortsattes i förening med nämnda seminarium där till 1884.

Då skedde en utbrytning, och de skandinaviska baptisterna upprättade en egen skola, som förlades i St Paul, Minn., med Edgren som föreståndare. Redan 1885 flyttades skolan till Stromsburg, Nebr., dit Edgren följde med som föreståndare. År 1887 tvingades han dock af sjuklighet att draga sig tillbaka från den skola, som han själf grundlagt, och för hvilken han nedlagt ett 15-årigt ihärdigt arbete. Orsaken till hans ohälsa var ett solstyng, som han drabbades af under tjänstgöring vid flottan.

Han gagnade äfven sitt samfund som tidningsredaktör. På uppmaning af en konferens i Minneapolis började han 1873 utgifva en samfundstidning med namn *Zions Vakt*, som dock ej blef långlifvad.

Bättre lyckades han med *Evangelisk Tidskrift*, hvars första nummer utkom den 1 nov. 1877. Han utgaf tidningen till i februari 1880, då den öfvertogs af pastor E. Wingren och sedan 1885 omdöptes till *Nya Vecko-Posten*.

Som ett erkännande af hans förtjänster tilldelade honom University of Chicago år 1880 teologie doktorsgraden.

Efter sitt fränträdande af skolverksamheten i Stromsburg lefde han i stilla tillbakadragenhet i Oakland, Cal. Han sysslade under denna tid flere år med öfversättning och utläggning af nya testamentet, som han dock i följd af tilltagande bräcklighet, som de senare åren satte honom ur stånd att förrätta något tankearbete, aldrig fick fullborda.

Under sin hälsas dagar var han en rätt flitig författare. Han utgaf följande arbeten: "Bibeln, en gudomlig uppenbarelse", 1867; "Minnen från hafvet och kriget", 1872; "Efter döden"; "Den öpp-

na kommunionen i skriftens ljus"; "Sabbaten och Herrens lag"; "Minnen från hafvet, kriget och missionsfältet", 1878; "Bibeln, Guds bok", 1878; "Försoningen", 1880; "Epiphanea", 1881; "Bibeltolkningens lagar"; "Kristlig troslära för barn"; "Biblisk troslära"; "öfversättning och utläggning af Mattei evangelium", "På lifvets haf", 1898.

Edgren torde tryggt kunna anses som en af de svenska baptisternas i Amerika främste män. Genom sina kunskaper stod han framför de flesta af sina ämbetsbröder inom samfundet, och genom grundläggande af skolverksamheten uträttade han mer än någon annan för en sund utveckling af svenska baptistsamfundet i Amerika.

Den 10 mars 1866 ingick han äktenskap med Annie Abbot Chapman, född i Massachusetts den 29 okt. 1846 och som ännu lefver. Makarna hade 9 barn, af hvilka 5 lefva. En af sönerna är den öfver hela landet kände atleten Edgren.

C. M. PETERSON.

En redlig svensk-amerikansk danneman, med oskrymtad gudsfruktan och gammaldags djupa begrepp om tro och heder, gick med gamle Carl Magnus Peterson i Pecatonica, Ill., ur tiden. Peterson var både i fysiskt och andligt afseende en kärngubbe som få, och länge skall hans namn med aktning och tacksamhet nämnas på den ort, där han fick under en dryg del af sin ovanligt långa lefnad verka.

Det var som framstående landtbrukare och kyrklig samfundsman, gamle Peterson satte varaktiga märken efter sig. Väl nödgades han någon gång låta en eller annan af sina jordiska åkrar ligga i träde, men den andliga åkermarken önskade han helst se alltid blommande och fruktbärande. Och han medverkade på alla sätt, som stodo honom till buds, till att försätta den i detta tillstånd. Själf besådde och vattnade han denna åkermark så länge han orkade; och både då och sedermera bidrog han med frikostig hand af sina rikligt tilltagna jordiska håfvor till underhåll af dem, som ännu bättre än han voro skickade för detta arbete.

Peterson var född i Kumla, Östergötland, den 13 maj 1817. Han blef i äktenskap förenad med Johanna Peterson, i hvilket äktenskap de voro välsignade med 7 barn, alla födda i Sverige. Våren

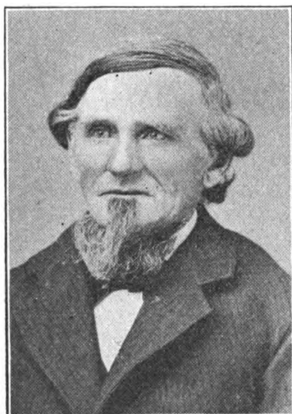
1854 anlände familjen Peterson till Rockford, Ill., hvarest de stannade en månads tid, under det att Peterson gjorde förberedelser för deras blifvande hem å en farm omkring två och en half mil söder om Pecatonica. I detta hem bodde familjen till 1889, då de flyttade in i staden.

Då familjen bosatte sig på landet, funnos endast få svenska nybyggare i trakten. Saknaden af svensk luthersk verksamhet kändes allt ifrån början svår. Pastorerna Carlson, Esbjörn och Andrén gjorde dock en och annan gång besök. Den 25 januari 1857 samlades några svenskar, under pastor Andréns ledning, för att rådgöra rörande stiftandet af svensk församling. Detta hade till resultat, att man beslöt att till den 23 mars samma år inbjuda alla svenskar till organisationsmöte. Den 23 mars 1857 stiftades den sv. ev. luth. församlingen i Pecatonica, då bland några andra Peterson med familj förenade sig med församlingen. Vid dessa möten var Peterson sekreterare. Han var en tid trustee och diakon i församlingen. Den senare befattningen innehade han den långa tiden af 41 år, då han på grund af ålderdomssvaghet drog sig tillbaka för att låta yngre krafter intaga hans plats.

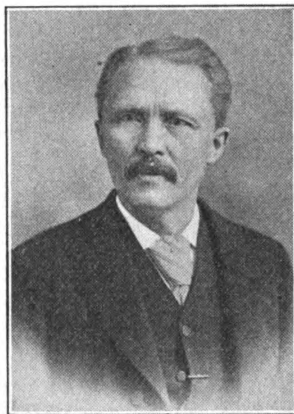
Han var icke blott den mest verksamme för att befrämja församlingens stiftande, utan allt till sin död var han församlingens väsentligaste stöd, så väl i andligt som i finansiellt hänseende. Under den första tiden, då församlingen icke mäktade underhålla präst, gick Peterson till fots till staden söndagligen för att leda gudstjänsten i kyrkan. Hans hem var under vakanstiden betraktadt såsom "församlingens prästgård".

Han afled stilla och fridfullt i sitt hem den 10 februari 1908 i den höga åldern af 90 år och 9 månader så när som på tre dagar. Hans maka gick år 1891 ur tiden.

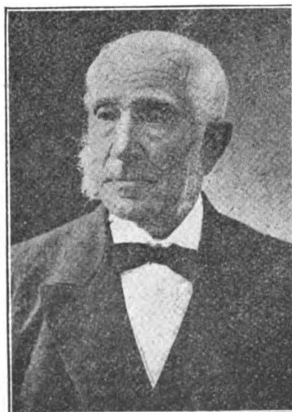
.Den hädangångne efterlämnar 4 barn, 29 barnbarn, 26 barnbarns barn samt en mängd öfriga släktingar och vänner. Hans efterlämnade barn äro: mrs Sofia Lindahl i Minneapolis, Minn., mrs S. A. Johnson i Rockford samt mrs F. Collins och miss Augusta Peterson i Pecatonica, Ill. Af barnbarnen äro en del ganska allmänt kända inom Augustana-synoden, såsom fru pastorskan Carl Christenson i Sarons-församlingen, Chicago, fru senatorskan J. Anderson (afliden våren 1908) och fru August Peterson i Rockford.

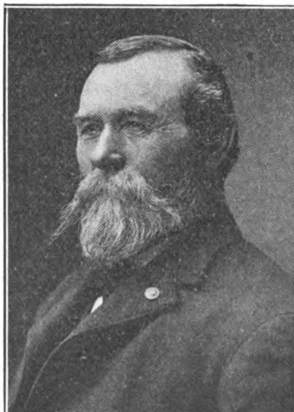
ANDREW THORSON.

J. A. EDGREN.

C. M. PETERSON.

HANS TRULSON.

HANS TRULSON.

Som grundläggare af och utgifvare under en följd af år af en utaf Svensk-Amerikas största tidningar, *Svea*, blef Hans Trulson en af märkesmännen på sin ort. Visserligen ägde han ej stilistisk begåfning, men hans inflytande på förhållandena i hans hemstad och hemstat var det oaktadt ingalunda obetydligt. Ty Trulson var en karl, som visste hvad han ville och som också förstod att drifva sin vilja igenom.

Trulsons tidningsutgifvareverksamhet var icke en dans på rosor. Den var snarare en törnestig, som den förut framgångsrike affärsmannen under denna sin verksamhet har vandrat. I början obekant med sättet att sköta en tidning, råkade han komma i förbindelse med personer, som mera sågo på sitt eget bästa än tidningens. Dessutom hafva under årens lopp tvenne eldsvådor härjat den byggnad, i hvilken *Sveas* kontors- och tryckerilokaler varit inhysta, och helt naturligt åstadkommit skada och förlust, som aldrig genom några försäkringssummor kunnat betäckas. Just då Trulson kunde vänta att få börja njuta af frukterna af sitt mångåriga arbete, kom döden och krossade alla hans beräkningar.

Trulson var till börden skåning. Han föddes nämligen i Torsterups församling, Ingelstads härad, Kristianstads län. Födelsedagen och födelseåret voro den 23 augusti 1846. Föräldrahemmet var ett fattigt arrendatorshem. En följd däraf var, att sonen Hans, som var en af de äldste, redan i sin barndoms tidigaste dagar fick vänja sig vid hårdt arbete. Så fattigt var det i föräldrahemmet, att gossen till följd af brist på penningar icke kunde skaffa sig skrifmaterialier, utan nödgades skrifva i sandhögar. Där formade han sina första bokstäfver. Läderskodon saknades totalt. Det bästa man då visste, var de beryktade skånska träskorna. Stundom kunde man ej ens skaffa sig sådana, men då gick man barfota, äfven om snö betäckte marken.

Efter att som yngling ha tjänat som daglönare på sockenpatronens egendom, reste han, 1869, till Amerika och landsteg i Quebec. Unge Trulson ställde först sin kosa till Kansas City, där han hade en släkting. Vistelsen i västern blef emellertid icke långvarig. År 1872 vände Trulson ryggen åt vilda västern och ställde kosan till den, såsom det antages, mera civiliserade

östern. I Worcester, Massachusetts, nedslog han sina bopålar, och erhöll han genast anställning som arbetare i Washburn & Moens ståltrådsfabrik vid Grove street. Länge hade han icke varit här, innan han sände bud efter sin käresta i Kansas City, en ung svensk tärna, Anna Maria Carlson, med hvilken han i Kansas City växlat trohetslöften. Hon kom, och innan år 1872 gått till ända, voro de tu vordna ett. Efter att i åtta år ha bott i Worcester, reste Trulson med familj hem till Sverige, där han tänkte slå sig på affärer, men som inga lämpliga tillfällen härtill yppade sig, återvände han till Amerika och tog anställning som förman för nattskiftet vid ofvannämnda fabrik. Där kvarstannade han i två års tid.

År 1882 hade Trulson tröttnat på nattarbetet i ståltrådsfabriken, och som han hade ett nätt sammansparadt kapital, öppnade han speceri- eller, som det här heter, groceryaffär. Det var den första svenska affär af detta slag i Worcester, och under Trulsons insiktsfulla ledning växte den snart till betydande dimensioner. Den liknade mera en större gammalsvensk landthandel, byggd på moderna principer, där man kunde få köpa varor af allehanda slag, och där affärsinnehafvaren var ett slags allsmäktig patron, som dock i detta fall alltid med ärliga råd och dåd bistod sina landsmän, vare sig det gällde uttagandet af ett medborgarepapper, förlängning af krediten eller inköp af hus. Själf kursade han tillika flitigt i fastigheter, och detta ökade hans rikedom.

Sedan Trulson under några års tid ägnat sig åt sin här ofvan omnämnda affär, inköpte han ett antal aktier i tidningen *Skandinavia* därstädes och blef i densamma allt mera och mera intresserad. Vid ett tillfälle underhandlade Trulson med tidningens öfriga aktieägare om inköp af tidningen, men till någon öfverenskommelse kom man icke. Det lär hafva varit endast kort tid därefter eller på sommaren 1897 som tidningen *Svea* började.

Trulsons förnämsta karaktärsdrag voro ärlighet och uppriktighet. Och detta förde med sig, att han alltid var orädd. Skryt, skrymteri och falskhet kunde han ej med. Därför hade han nog många ovänner, men säkerligen ännu flera vänner.

Under sin första vistelse i Worcester var Trulson medlem af lutherska Gethsemane-församlingen och bidrog till byggandet af ny kyrka samt ikläddde sig jämte några andra borgensförbindelse för en nödvändig garantisumma. För den svenska nationalitetens framgång och ära ifrade han städse och aktade högt sitt svenska

namn. Under nödåret i Norrland insamlade han i Worcester till de nödlidandes förmån en vacker penningsumma.

Trulson, som alltid haft en riktig berghälsa, började kort före julen 1907 känna sjukdomssymptomer. Det onda förvärrades, och den 26 mars 1908 afled han på stadslasarettet i Worcester. Han öfverlefves af maka, Anna Maria Trulson, och fyra barn: Clara Svenson, Hulda Österberg samt sönerna Anton och Harald och dottersönerna Lawrence och Roy Svenson. Bland öfriga närmare släktingar märkas tvenne bröder i Worcester, en broder i Kansas samt trenne bröder och en syster i Sverige.

JOHN SELLBERG.

En driftig nybyggare, framstående och i allmänna värf mycket anlitad medborgare och en bepröfvad, uppoffrande och rättskaffens kyrklig samfundsman var föremålet för denna korta runa. Därför saknas han också mycket i sin ort, där hans minne skall länge lefva bland alla dem, som lärde känna den begåfvade och för det allmänna bästa varmt och oegennyttigt intresserade svensk-amerikanen.

Han föddes den 1 januari 1831 i Gräsmarks socken, Värmland. Föräldrarna voro Johan Janson och Maria Olofsdotter, bondfolk, och sonen fick äfven lära jordbruk samt utbildade sig därjämte till en dugande byggnadsförman. Sellberg ingick 1856 i Sverige äktenskap och reste 1868 till Amerika. Här hamnade han i Sioux Valley township, Union county, So. Dak., där han förvärfvade sig ett “homestead” och blef bosatt till sin död. Han var den förste nybyggaren där i grannskapet och fick genomgå en sådans alla mödor och svårigheter. Men snart började det ljusna, och Sellberg satt inom kort som välbärgad amerikansk odalman på bördigt hemman.

Det dröjde ej länge, innan den begåfvade värmlänningen började anlitas i kommunala angelägenheter. Han blef först vald till ledamot af skolstyrelsen och tjänstgjorde som sådan i flera år. Därefter blef han ordförande i farmarnas ömsesidiga försäkringsbolag, väguppsyningsman och taxeringsnämndsledamot. Det största beviset på medborgarnas förtroende erhöll han dock år 1877, då han valdes till ledamot af det dåvarande territoriet Dakotas legislatur, som sammanträdde i Yankton. Han visade

sig här besitta icke ringa duglighet som lagstiftare. Vid flera republikanska county- och statskonvent var han delegat.

Sellberg var en nitisk medlem af Union Creek-församlingen sedan dess stiftelse 1876; var församlingens sekreterare från dess stiftelse till sin död; var söndagsskolföreståndare i 20 år och diakon i flerfaldiga år. Under vakanstider ledde han gudstjänsterna. Samfundets intressen lågo honom nära om hjärtat, och han bevistade flera utaf Minnesota-konferensens möten och tog verksam del uti desamma.

Åt musiken ägnade han sina lediga stunder och var en ganska skicklig violinist. Han var äfven medlem af en musikkår och lärare på flere instrument.

Sellberg ingick äktenskap den 14 juni 1856 med Brita Christina West, och öfverlefves han af henne och två döttrar: Maria Christina (nu mrs John Larson i Sioux City) och Brita Johanna. Makarna uppfostrade äfven en fosterson, Nikolaus Sellberg, nu medicine doktor i York, Nebraska.

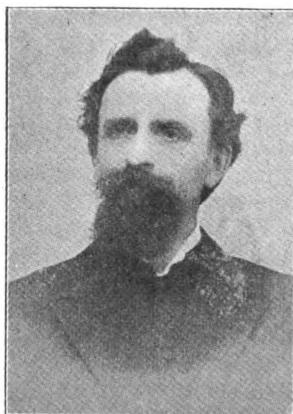
Han hädankallades den 2 juni 1908.

FREDRIK FRANSON.

Fredrik Franson skulle kanske bäst kunna karakteriseras som "missionärernas missionär", ty en dryg del af hans lif ägnades åt utbildande och utsändande samt öfvervakande af missionärer i hednavärlden, både kvinnliga och manliga. Härmed var han nästan uteslutande sysselsatt under de senaste 17 åren. De voro nog ej så få, hvilka höllo Franson för en i religiöst afseende öfverspänd af "missionsmonomani" lidande person, en religiös fantast, med ett ord. Visst är dock, att han i sin vidsträckta, rastlösa verksamhet leddes af det djupaste medlidande med hedningarna i deras nöd, den varmaste åstundan att komma dem till hjälp både andligen och lekamligen och en den mest brinnande, ja förtärande nitälskan för Kristi sak. Missionen, i synnerhet hednamissionen, var hans lifs stora lidelse, och han gaf sig själf och alla sina krafter som offer på dess altare. Att han understundom misstog sig om sättet, såsom t. ex. då han till Kina för att omvända en del af detta urgamla kulturfolk sände unga landsmaninnor, hvilkas enda kvalifikation torde ha bestått i den svärmiska hänförelsen för missionärinnekallet, får äfven det skrifvas

JOHAN SELLBERG.

FRED. FRANSON.

till hans glödande nit för och orubbliga tro på missionen och dess nödvändighet.

Fredrik Franson föddes den 17 juni 1852 i bergsmanshemmet Pershyttan i närheten af Nora i Västmanland. Hans gudfruktiga föräldrar idkade jordbruk. Sedan Fredrik vid 12 års ålder fullbordat sin folkskolekurs, genomgick han Nora pedagogi och fortsatte därefter sina studier i Örebro högre elementarläroverk, där han ägnade sitt största intresse åt studiet af språk, såsom svenska, tyska, franska, engelska, latin och grekiska, i hvilka två sistnämnda han erhöll högsta betygen.

År 1869 lämnade den 17-årige ynglingen studierna och åtföljde sina föräldrar till Amerika. Familjen bosatte sig att börja med i Kansas, men kort därpå flyttade de till Esteina, Saunders Co., Nebr., där två förut utvandrade bröder bosatt sig.

År 1872, vid 20 års ålder, blef han i religiöst afseende omvänd och erfor en stark inre kallelse att blifva predikant; en kallelse, som han ock hörsammade. Vid denna tid spred sig till Fransons hem ryktet om evangelisten Moody och hans verksamhet. Till honom skyndade den unge predikanten samt fortsatte, styrkt af Moodys umgänge, sitt redan började arbete för människors frälsning. Sedan år 1878 var Franson medlem af Moodys församling i Chicago.

I oktober 1879 begaf han sig jämte en annan ung predikant John F. Fredrikson (hvilken för några år sedan afled i Alliansmissionens tjänst i Indien), utan kallelse och utan något som helst löfte om underhåll, till Utah och började genast predika och afslöja mormonernas ogudaktiga lif och villfarande lära. Det dröjde icke länge, förrän de ådrogo sig mormonprästernas förföljelse, men förföljelsen syntes blott om möjligt än mer uppväcka de unga missionärernas ifver och nit. Efter ett års verksamhet i Utah drog Franson i september 1880 till Denver, där en friförsamling nyss förut bildats. Här biträdde han på sitt eldiga sätt vid ett missionsmöte, och drog så till Phelps Centre, Nebr. Här utbröt en väckelse, som omfattade icke blott Phelps, utan Kearney och Harlan counties. Under denna väckelse började "de troende" förena sig till fristående församlingar med blott nya testamentet till regel och rättesnöre.

På nyåret 1881 finna vi Franson i Chicago, då han först började predika tillsammans med E. Skogsbergh i Tabernaklet på söder. Det var lifliga möten i Tabernaklet den vintern; för nervösa per-

soner kanske allt för bullersamma. Fransons vänner på nordsidan försökte, ehuru förgäfves, att få missionshuset därstädes upplåtet åt honom. I stället uppläts Moodys kyrka, och här fick han predika för första gången söndagen den 28 januari på e. m. och å Svea Hall under kvällarna i veckan. Andra veckan fick Moodys kyrka användas både söndags e. m. och tre kvällar i veckan, och samma var förhållandet under tredje veckan. Söndagen den 13 februari predikade Franson i Moodys kyrka sista gången under detta besök. Här var liksom förut i Tabernaklet på söder "luft i luckan", så länge Franson var där. Skada blott, att de talrika, hastigt påkomna religiösa "väckelserna" ej blifva nog grundliga för att bli permanenta. Där liksom annars vädjade nog Franson för mycket till känslorna i stället för att lägga an på viljan. Predikoämnena voro stundom rätt originella och hans språk och framställningssätt väsentligt olika mot den vanliga fripredikantjargongen.

Efter ett predikobesök i västra Illinois i februari och mars återkom F. i april till Chicago och bevistade här en fem dagars konferens, där man förnämligast behandlade den då bland "de troende" mycket uppmärksammade frågan om Kristi återkomst. Härifrån anträdde han en "missionsresa till Sverige.

Men vi hinna ej i detalj följa F. på alla hans resor. Vare det nog sagdt, att han under de närmaste åren fortsatte med växlande framgång denna sin "inre missionsverksamhet", som gick ut på att "väcka" landsmännen både i Sverige och i Amerika. I början af 1890-talet begynte han särskildt verka för hednamissionen, i det att han år 1891 stiftade den skandinaviska alliansmissionen, som snart omfattades med stort intresse och fick en oväntad framgång. Denna mission har nu ej mindre än 125 missionärer, spridda så godt som öfver hela världen. Hans inspektionsresor till de olika missionerna taga särskildt mycken tid och krafter i anspråk.

De senaste sex åren vistades han oafbrutet i hednavärlden. Den 18 sistlidne juni anlände han, efter en kort tids vistelse i Texas, från Sydamerika till Denver för att bland Colorados berg njuta en tids hvila, innan han anträdde en planerad missionsresa genom Förenta staterna. Han ämnade under denna resa lägga särskildt an på barn och ungdom. I ett par veckor vistades han i Boulder och kom så till Idaho Springs, hvarifrån han ämnade den 10 augusti anträda missionsresan. Längre fram ämnade han besöka Ryssland och där i Sibirien begynna missionsverksamhet.

Hans lifs lampa var dock nu, utan att han jälf visste det, i det närmaste utbrunnen. Och söndagsmorgonen den 2 augusti 1908 slocknade dess hastigt aftagande låga.

Fransons valspråk var: "Bättre att slitas ut än att rostas bort." Detsamma gick i bokstaflig uppfyllelse.

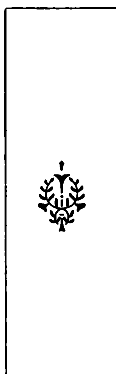
PRÄRIEBLOMMAN

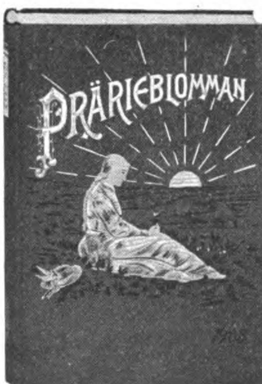
för 1909

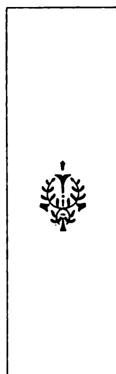
Illustrerad litterär kalender Nionde årgången

Redigerad af *A. Schön,* biträdd af framstående svensk-amerikanska författare och artister

Rikt, intressant och omväxlande innehåll i bunden och obunden stil. Försedd med talrika, väl utförda illustrationer, däribland flera reproduktioner af berömda svensk-amerikanska konstnärers arbeten.

Pris: inbunden i elegant klb $1.00.

Förut har utkommit:

Första årgången	klb. 1.00	Femte årgången	klb. 1.00
Andra årgången	klb. 1.00	Sjätte årgången	klb. 1.00
Tredje årgången	klb. 1.00	Sjunde årgången	klb. 1.00
Fjärde årgången	klb. 1.00	Åttonde årgången	klb. 1.00

OBSERVERA! De, som nu rekvirera de åtta årgångarna, erhålla dem för nedsatt pris så länge lagret varar, nämligen för $5.20,

således alla nio årgångarna för $6.20.

